

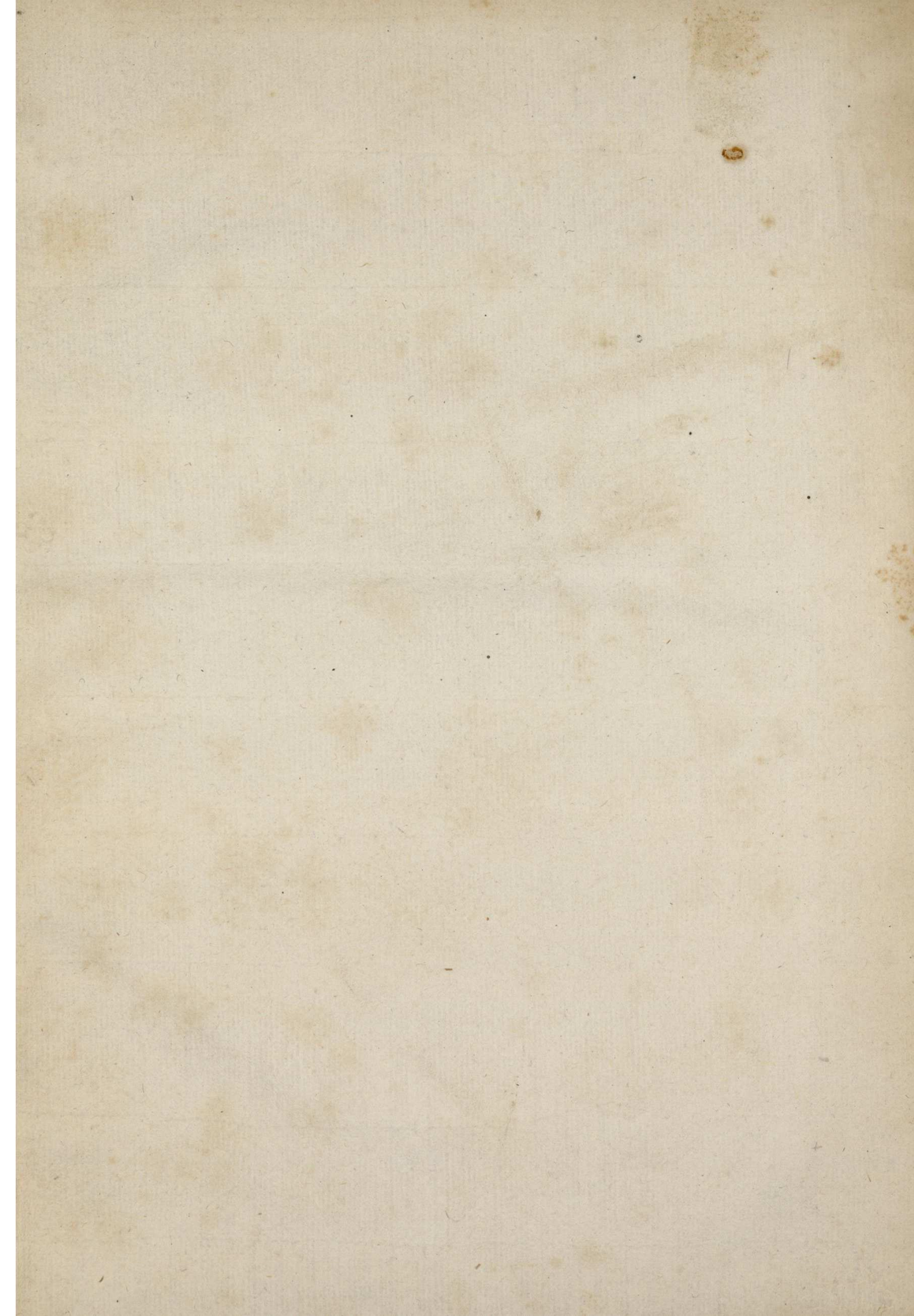
R
ra 8
339

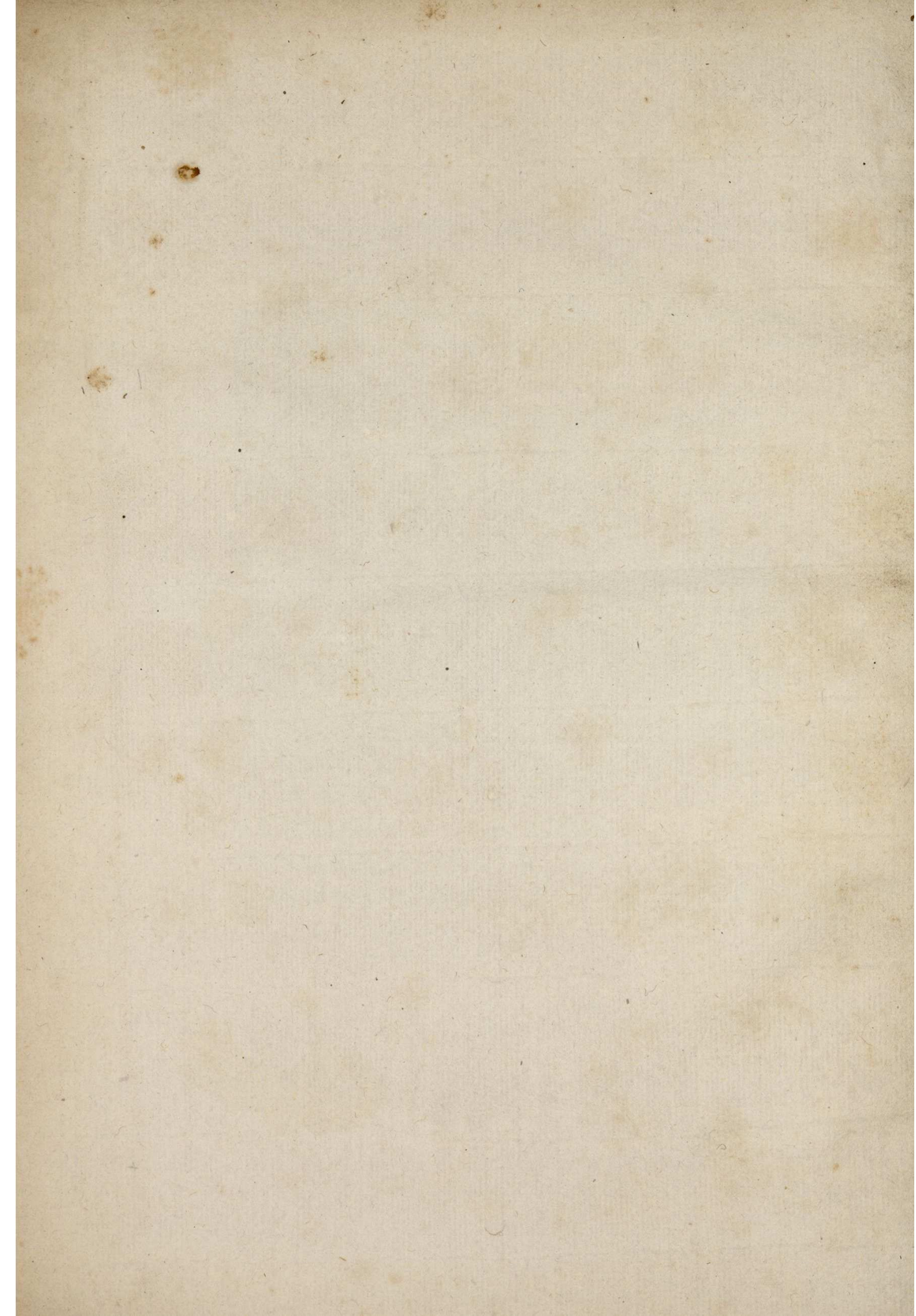
1553

PERKINS

~~A. f. 4.~~

D. IV. 4f

G. 07. Ex libris Domini Coiffetier
L. J. p. 167

R. 1a. 339

Antonij Foquelini

VEROMANDVI, IN AVLI

PERSII FLACCI SATYRAS

commentarius,

AD

Petrum Ramum, eloquentiae & philosophiae
Regium Lutetiae professorem.

MUS-A.

Tab-III^a

12° 10°

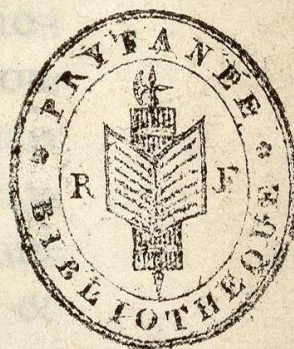

P A R I S I I S,

Apud Andream Wechelum, sub Pegaso, in
vico Bellouaco, Anno salutis

1555.

CVM PRIVILEGIO.

Antoni Foduelini

VEROMANDVI IN AVLI

PERSII FLACCI SATYRAS

commentarius

AD

Petrus Rammus eloquentie et philosophiae
Regium Litterarum professorum

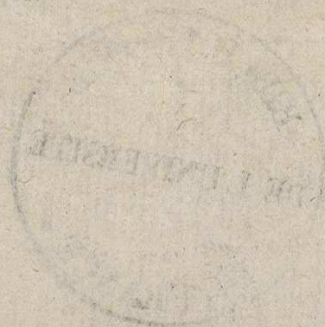

P A R I S I S

Apud Andream Wéchelum, sub Pegulo, in
vico Bellouaco, Anno salutis

1222

CVM PRIVILEGIO.

Antonij Foquelini

VEROMANDVI COMMENTA-

riorum in Persij Satyras præfatio,

Ad

*Petrum Ramum, eloquentiæ & philosophiæ
Regium Lutetiæ professorem.*

ON ignoras (Petre Rame) quemadmodū
olim agricolæ, fructuum suorum primitias,
iis potissimum diis consecrabant: quorum
numine tempestiuam aliquā melsis vberta-
tem & copiam sibi viderētur percepisse. Sic enim est
apud poëtam:

At domini memores sertis ornare solebant

Agricolæ, fructu præueniente deos.

Sæpe tuas igitur, Liber, miratus es vuas,

Mirata est oleas sæpe Minerva suas.

Quare, si quē te & suauissimo fratre tuo Audoma-
ro Talæo, in liberalibus humanarū artium studiis do-
ctore & magistro, doctrinæ & eruditionis fructū con-
secuti sumus, si quid ex plenis eloquentiæ & philoso-
phiæ tuæ fontibus, in nostros riuulos deducere cona-
ti sumus: si quam totis ferè nouem annis quibus apud
te fuimus, exercendę in bonis authoribus Logicæ &
Rhetoricæ artis rationem didicimus, verendum cre-
do nobis non erit, ne parum iustam his nostris in Per-

ſij Satyras exercitationibus, teſtandæ erga te volunta-
tis, debitæque gratiæ cauſſam habuiſſe videamur. Li-
ceat enim iisdem mihi te verſibus affari, quibus Cor-
nutum ſuum Perſius noſter. 5. Satyra:

*Cúmque iter ambiguum eſt, & vitæ neſcius error
Diducit trepidas ramaſa in compita mentes,
Me tibi ſuppoſui, teneros tu ſuſcipis annos
Socratico (mi Rame) ſinu, tunc fallere ſolers
Appoſita intortos oſtendit regula mores,
Et premitur ratione animus vinci que laborat,
Artificémque tuo ducit ſub pollice vultum.*

Quamobrem, accipies (Rame) hoc exiguum gra-
ti memoris que diſcipuli tui munuſculũ, perpetuæ cõ-
ſtantis que meæ erga te pietatis monumētum. In quo
recognoscas licet duarũ præſtantiffimarũ artiũ, Diale-
cticæ inquam & Rhetoricæ, per te fratrem que tuum
magno quidem labore, ſed maiore vtriuſque laude
& gloria conſtitutæ, impreſſa & adumbrata quædam
veſtigia. Nã cum anno ſuperiore diebus & horis ex-
traordinariis, quæ ſolæ mihi Ariſtotelicam Philoſo-
phiam docenti & profitenti, ad hæc recolēda huma-
nitatis ſtudia relictæ fuerant, Auli Perſij Satyras tan-
ta cum voluptate diſcipulis meis prælegerem, vt pro-
pe nemo mihi inter latinos poëtas alius, aut ſentētia-
rum pondere grauior, aut verborum ſplendore orna-
tior videretur, tentare volui, an qui à nonnullis velut
per nebulam ſcripſiſſe, & Bœotica quædam anigma-
ta collegiſſe putaretur, tuis artibus excoli & aliquam
interpretationis lucem accipere poſſet. Itaque cum
mihi

mihi iam olim ex Dialectica & Rhetorica disciplina,
dicendi docendique præsidia quædam & adiumenta
cōparassem, feci (Rame) & magno quidē diuturnoq;
studio feci, quod te in Cicerone, Virgilio, Aristotele
cæterisq; primariis authoribus explicādis & interpre-
tādis facere animaduerti, & ad singularē docendi in-
terpretādīq; præstatiā tuā, sin minus imitatione, vo-
lūtate certē proximē accessi. Rhetoricam enim elocu-
tionē in tropis & figuris quā diligēter studiosēque
facere potui, declaravi. Quod autē ad Dialecticā atti-
net, principē initio quæstionē, in singulis deinde par-
tibus proposui: argumēta ad sui generis locos retuli:
syllogismos cū pleni fuerūt, ad suæ figurę modum di-
stinxi: totius deniq; disputationis cursum, ad suæ me-
thodi collocationisq; regulā reuocaui. Vt quod antea
permulti bonarū artiū professores & magistri despe-
ratione quadā debilitati, mirari in te potius quā imi-
tari solebāt, hoc tandē meo exēplo cōfirmati, experi-
ri incipiāt: eloquentiā in bonis authoribus explican-
dis cum philosophia cōiungant, sibi que & suis disci-
pulis te authore persuadeāt, Rhetoricā & Logicā, nō
solū in paruo & litigioso ciuiliū caussarū, aut scholasti-
carū altercationū prædiolo, sed multo magis in cō-
muni rerū verbis ornandarū, & ratione argumentóq;
disceptandarum possessione versari. Quos quidē tibi
dū tēpestiuos laborū tuorū fructus maturat deus, Ra-
mumque suum Parisiensis Academia tāti in se, suāsque
artes beneficij parētem & authorē recognoscit: inte-
rim hos velut præcoces & teneros ingenij mei foetus
decer-

decerpere & delibare, certâq; spe maturitatis te ipsum
cōsolari & sustētare quid vetat? cētera enim (vt ait ille)

*Pierides vos hæc facietis maxima Ramo,
Ramo, cuius amor tantum mihi crescit in horas,
Quantum Vere nouo viridis se subiicit alnus.*

Sed de his hæctenus, iam enim ad poētæ nostri vi-
tam festinat oratio. Vale, datum Lutetiæ in Prellæo
tuo calend. Aprilis, anno à Christo nato 1555.

AVLI PERSII VITA.

AVLVS Persius Flaccus, Olympiadē 203. anno ab vrbe condita 785, Impera-
toris Tiberij 22: patre Flacco, matre vero Fulua (vt author est Eusebius &
P. Crinitus lib. 3. de poētis Latinis) Volaterris Hetruriæ oppido natus est,
quod idem ipse Satyra 6. videtur indicare cū ait:

Mihi nunc Ligus ora

Intepet, hibernatque meum mare, qua latus ingens
Dant scopuli, & multa litus se valle receptat.

Hic cū moribus (vt Probus Grāmaticus scribit) esset lenissimis ac virginali fe-
rē verecundia, formæque modesta & pulchra, adolescens Rhēmio Palemoni in Grā
matica, Verginio Flauio in Rhetorica, tandē Cornuto stoico in philosophia operam
dedit: quem vt omni officio ac pietate potiùs coluit & obseruauit, sic singulari bene-
uolētia & vitæ consuetudine in reliquum vitæ spatium sibi cōiunctum tenuit, vnde
sunt ista. 5. Satyra:

Tibi nunc hortante camœna

Excutienda damus præcordia, quantæque nostræ

Pars tua sit Cornute animæ, tibi dulcis amice

Ostendisse iuuat, pulsa cognoscere cautus &c.

Et paulò post:

Tecum enim longos memini consumere soles,

Et tecum primas epulis consumere noctes:

Vnum opus & requiem pariter disponimus ambo:

Atque verecunda laxamus serua mensa.

Prætextatus librum scripsit, & paucos vxori Traseæ & in Arriā matrem versus,
quæ se ante virum occiderat, quos authore Cornuto magistro suo postea damnauit.
Iuuenis verò Satyras sex, ingenij, solertiæ, acuminisque sui testes ædedit, plures for-
tasse emissurus, nisi in ipso ætatis flore, annum agens circiter 32. Imperij Neronis 10.
immatura morte opressus interiisset. scilicet (vt ait Poëta)

Optima prima ferè manibus rapiuntur avaris,

Implentur numeris deteriora suis.

Neque tamē sepultos poëtæ manes sperata Satyricæ virtutis sefellit gloria, cuius
poema (ait Fabius) tantum laudis apud omnes veræque commendationis habuit, vt
de eo passim illud vulgaretur, quod annis post aliquot versibus persecutus est Mar-
tialis: Sæpius in libro memoratur Persius vno,

Quam leuis in tota Marsus Amazonide.

Satyra quid, & unde.

Satyræ (vt Diomedis Grammatico placet) poemata est procax & maledicum, ad notanda & perstringenda vitia comparatum: Huius etsi duo genera perhibentur, alterum quidem antiquius, nec à Græcis modò, sed etiam Romanis vsurpatum: alterum verò recentius, idque Romanorum proprium: tamen, antiquius quidem illud, fabulæ cuiusdam Atellanæ potiùs, quàm Satyræ speciem habuit. Cuius origo & initium quo facilius intelligatur, rem totam paulò altius repetam. Vetus illa fuit in Græcia & Italia consuetudo, vt agricolæ festis diebus, ab omni rustico opere soluti, cum genio indulgere, & sese iucunditati dare vellent, iocularia quædam inter se conuitia funderent, & dicacibus scommatis inter se lasciuiarent: sic enim est apud Horatium epist. i. lib. 2.

Agricolæ prisci fortes paruóque beati,
Condita post frumenta, leuantes tempore festo
Corpus & ipsum animum, spè finis dura ferentem:
Cum sociis operum, pueris & coniuge fida,
Tellurem porco, Syluanum lacte piabant:
Floribus & vino Genium, memorem brevis æui.
Fescennina per hunc coniuncta licentia morem,
Versibus alternis opprobria rustica fudit:
Libertasque recurrentes accepta per annos,
Lusit amabiliter &c.

Quæ quidem consuetudo, paulatim in pompas & solennes deorum ludos irrepsit, in quibus veteres plaustris & carpentis per urbem errantes, obuios quosque scommatis mordacibus configebant, & extemporanea in vnumquæque poemata summa libertate effutiebant vt vetus græcorum ἐξ ἀμύξῃς, id est ἐ plaustro prouerbum declarat: vnde tandem factum est, vt poætæ facetissimi homines (quorum opera plerisque ad hoc genus conuitiandi abutebantur) hanc totam maledicendi libertatem summa spe impunitatis sibi assumpserint, suisque versibus ad carpèda populi vitia publicè priuatimque intemperanter abuti cœperint. Sic enim de Græcis poëta loquitur Sat. 4. i. Sermonum.

Eupolis atque Cratinus, Aristophanèsque poëta,
Atque alij, quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quòd malus, aut fur,
Quòd mœchus foret, aut siccarius, aut alioqui
Famofus, multa cum libertate notabant.

Quos deinde secuti & imitati Latini veteres, fabulas amarulentis sæpe salibus, & dictis in nobilissimum quemque iocularibus plenas, ædere & publicè recitare non prius destiterunt, quàm (vt ait idem poëta epist. i. lib. 2.)

Iam sæuus apertam
In rabiem cœpit verti furor & per honestas
Ire domos impunè minax, doluere cruento
Dente laceffiti, fuit intactis quoque cura
Conditione super communi, quinetiam lex
Pœnæque dicta, malo quæ nollet carmine quenquam
Describi: vertèrè modum formidine fustis,
Ad bene dicendum delectandumque parati.

Itaque huius legis seueritate extincta est & planè sepulta veteris illius Satyræ, vel potiùs vt antè dixi mordacis & Satyricæ fabulæ memoria, non in Græcia modò, sed

sed etiam tota Italia: cuius scriptores egregij celebrati apud Græcos fuerant, Aeschylus, Aëgeus, Cratinus, Cratinas, Lycophron, Demetrius Tarficus, Xenocrates, Timon, Philiastus: apud latinos verò Liuius Andronicus, Ennius, Pacuuius, Varro Romanorum doctissimus, qui Cynicas vt nonnulli vocant, vt ipse, Menippeas scripserat fabulas. Atque hic veteris Satyræ cursus fuit. Noua verò quæ dicitur tota Romanorū fuit propria, Romæ primum à Lucilio ædita, vt circa finem primæ Satyræ dicitur. Lucilius enim acerrimi ingenij & miræ vrbauitatis poëta, cum corruptos & deprauatos ciuiū suorum mores diutius ferre non posset, veterem illam propè iam antiquatam & obsoletam maledicendi scribendique libertatem reuocauit, Scipionis & Lælij ætate, circiter annum vrbis 600. mutato tamen poematis genere: nouum enim commentus est, quod & ipse & qui eum imitati sunt, velut proprio & peculiari nomine Satyram appellarunt. Cuius nominis rationem alij à quodam lancis genere deducunt, quo primitiæ ad sacra Cereris inferebantur, quod vt in ea lance diuersorum generum fructus disponebantur, sic in Satyra variæ res & diuersæ tractarentur, quibus Satyra expleatur & tanquam saturetur. Alij vero à Satyra farciminis quodam genere, quod diuersis rebus infarciebatur: quam opinionem secutus est Varro, & Festus Pompeius: de quibus vide Erasmi in prouerbio, Per Satyram. Alij vero à Satyris diis rusticis, sub quorū persona huiusmodi poemata in theatro recitarentur, vel quia in huiusmodi Satyris ea plerūque commemorantur, quæ Satyros potius, id est libidinosos, lasciuos & ad omne genus voluptatis procliuos pecudes (quales sunt Satyri) quàm homines deceant. Vel vt personæ huius nouitate & leuitate gestūque & motu illo incomposito & ad risum comparato (qualis solebat Satyrorum esse in Scena) audiendæ Satyræ, plenæ scilicet reprehensionis & supercilij, molestia leuaretur & mitigaretur: quod significare videtur Horatius in arte, cum ait:

Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudauit, & asper
Incolumi grauitate iocum tentauit, eo quod
Illecebris erat & grata nouitate morandus
Spectator, functusque sacris, & potus & exlex.

Itaque histriones ad recitandas Satyras, Satyrorum formam & habitum ementiebantur, villosis tunicis, perizomatis, & hircorū pellibus, aut etiam vitulorum marinarum pilis: & ex ætate diuersa nomina sortiebantur, qualia sunt ista apud Iulium Pollucem, Satyrus canus, Satyrus impubis, Satyrus adolefcens, Silenus auus. Scena autem, siue locus in quo Satyra agebatur, arboribus (vt ait Vitruuius) speluncis, montibus, & aliis rebus agrestibus in topiarij speciem cōpositis ornabatur, cuiusmodi eas regiones esse dicit Plinius, lib. 6. cap. 30. quas Satyri colunt: sunt enim reuera Satyri (ait idem Plin. lib. 7. cap. 2.) sub solanis Indorum montibus (Catardulorū dicitur regio) perniciosissimum animal, tum quadrupedes, tū rectè currentes, humana effigie, propter velocitatem nisi senes aut ægri non capiuntur: cuiusmodi cum multi in India (ait Diodorus Siculus lib. 5.) Dionysio oblatis fuissent, propendente ad umbilicum vsque coma, corniculis insigniti & capripedes, hos poetæ passim Bacchi comites appellant, vt Ouid. 1. artis:

Ecce leues Satyri præuia turba dei.

Hos stulta antiquitas, pro diis coluit: vnde ab Antonio eremita visum in solitudine huiusmodi Satyrum scribit Hieronymus, qui se ex eorum numero esse diceret quos vano errore delusa gentilitas Faunos Satyrósque appellaret. Sed de Satyra satis.

A. PERSII

In suas Satyras Prologus.

*E C fonte labra prolui Caballino:
Nec in bicipiti somniasse Parnasso
Memini: ut repente sic poëta prodirem.
Heliconidásque, pallidámque Pyrenen
Illis relinquo, quorum imagines lambunt
Hederae sequaces: ipse semipaganus
Ad sacra vatatum carmen affero nostrum.*

ANTONII FOQVELINI

Veromandui in Persij Prologum
commentarius.

Commentationis huius meæ cōsiliū tibi breuiter in præfatione aperui, deinceps attende quæso, satīne tibi quod in singulis Satyris faciendum mihi proposui, in hac ipsa præfatione consequutus esse videar: cuius summa quæstio est, quod Persius poëma scribere debeat, quæ duobus argumentis ex eodem adiunctorum loco deductis approbatur, quia sit poëta, tum quia pauper. Dissimili autem ab ipso poëmate carminis genere perscripta videtur esse, ne inter Satyras confundatur, quod tamē à nonnullis fieri videtur, qui prologum veluti exordij cuiusdam loco primæ Satyræ putant esse præpositum: cuius erroris hæc fortasse causa fuerit, quod eadem præfationis & primæ Satyræ videatur esse quæstio: utrobique enim de scribendo deliberatio quædam est, nisi quod in præfatione generalis de poëmate, in prima verò Satyra, specialis de scribenda Satyra consultatio est. Præfationis autem versus sunt Senarij iambici, Iābum locis admittentes omnibus, præterquam ultimo: Anapæstum verò locis tantum imparibus, primo, tertio, quinto.

[*Nec fonte*] Prius argumentū, quod poëta sit, per dissimilitudinem tractatur hoc modo. Quamuis in Caballino fonte non biberim, & in Parnasso monte non somniauerim, sum tamen poëta. Protasis præcedit, ironica permissione illustrata, qua poëtarum quorūdam vanitas eluditur, popularem laudem ex adumbrata quadam fucataque poëtice facultatis specie nimis ambitiosè consecretantium, in quos prima Satyra inuehetur.

[*Labra prolui*] Metaphora à pecudibus & belluis, quæ potantes labra totamque velut promuscidem aquis immergunt, unde ad amplificandam immoderati potus ingluuiem, hæc Metaphora sæpe vsurpatur, ut primo *Aeneidos* in Biciā.

-ille impiger hausit

Spumantem pateram & pleno se proluit auro.

[Caballino] Periphrasis est Pyrenes fontis, qui à Græcis *Ἰππογένη* à Latinis Caballinus dicitur, quia eum Pegasus, equus alatus, ex sanguine Medusæ ortus cum in montem Heliconem euolasset, vngula saxū feriens, aperuit: Sic enim est apud Ouid. 3. Fast.

Iamque vbi cæruleum variabunt sydera cælum,

Suspice, Gorgonei colla videbis equi.

Creditur hic casæ grauida ceruice Medusæ,

Sanguine respersis prosiluisse comis.

Huic supra nubes & subter sydera lapsa,

Cælum pro terra, pro pede penna fuit.

Iamque indignanti noua frenâ receperat ore,

Cum leuis Aonias vngula fodit aquas.

Vide eandem fabulam quinto Metamorphoseon, & apud Plinium, libri quarti capite septimo. sed de hoc fonte paulò post dicitur. Alludit autem hoc primo versu Persius ad Hesiodi Ascrei Poætæ cōmentum, qui paternas oues custodiens, à musis coronari, & ad montem Heliconem perducī, ibique epota Caballini fontis aqua, nobilissimus poëta sibi fieri visus est, vt initio Theogoniæ refert: ad quod Ouid. sexto Fastorum alludere videtur:

Ecce deas vidi, non quas præceptor arandi

Viderat, Ascræas cum sequeretur oues.

Idem, *Non mihi sunt visæ Clio Clîusque sorores*

Servanti pecudes vallibus Ascræ tuis.

[Nec in] Anaphora in incis. s.

[Bicipiti Parnasso.] Parnassus, mons Phocidis, qui olim Larnassus Stephano & Tarreo Lucil. testibus dicebatur, à nomine Larnax, quo Græci arcam seu nauem significant. Propterea quod Deucalionis & Pyrrhæ nauis eò primùm appulerit: tãdem verò literæ vnius detractiōe (vt ex Hellanico refert Apollonij interpres) à Parnasso Heroë montis incola, Parnassus dictus est: priorem sententiam sequutus videtur Ouid. primo Metamorphoseon cum ait.

Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus

Nomine Parnassus superatque cacumine nubes:

Hic vbi Deucalion (nam cætera texerat æquor)

Cum consorte tori parua rate vetus adhæsît.

Biceps autem per Metaphoram dicitur, quod duos habeat vertices, tãquam capita, Baccho & Apollini sacra (ait Suidas) vnde *Διὸς ἐν φος* ab Euripide appellatur, id est, duobus verticibus eminens, Lucan. Lib. 5.

Parnassus gemino petit arduus æthera colle

Mons Phæbo Bromiôque sacer cui nomine mixto

Delphica Thebanæ referunt Trieterica Bacchæ.

Hoc autem secundo versu, alludit Persius ad Ennij somnium, qui cum Homeri versus legeret, meditaretur, edisceret, imitaretur, totumque se ad illius imitationem componeret, somniauit se Homerum esse factum, animaque Homeri iuxta Pythagoreum dogma esse animatum, vt indicat Cicero initio Somnij Scipionis. Hinc illud Horatij, epistola prima libri secundi:

Ennius & sapiens & fortis & alter Homerus

(Vt Critici dicunt) leuiter curare videtur

Vt promissa cadant & somnia Pythagorea.

Idem Persius notat apertius Satyra sexta:

Cor iubet hoc Enni, postquam destertuit esse

Mæonides, quintus pauone ex Pythagoreo.

Huic autem somnio frequens locum dedit Homeri lectio, ex cuius libris multa transferre solitum Ennium, testis est in præfatione primi libri de Finibus Cicero. Locus autem Ennij, vbi somniū illud narrabatur, illo hemistichio significari videtur, quod in Lucullo Ciceronis est:

Visus Homerus adesse poëta & cat.

Vbi disputabat Ennius de elyſiis campis, vt indicat Lucretius illum locum:

-tamen esse Acherusia templa

Ennius æternis exponit versibus edens,

Quo neque permanent animæ neque corpora nostra,

Sed quædam simulachra, modis pallentia miris:

Vnde sibi exortam semper florentis Homeri

Commemorat speciem.

Hoc autem Ennij somnium imitatus est Propertius in Elegia quæ incipit:

Visus eram molli. &c.

[Repente] Id est, tãquã somnio aliquo, vt Hesiodus & Ennius, de quibus antea.

[Helico.] Illustratio protaseos, per permissionem.

[Heliconidas] Helicon, mons Phocidis, Parnassi æmulus altitudine & circuitu: sic dictus ab Helicone, qui ad eū cū Cytherone fratre singulari certamine decertauit. Vnde vterque in mōtes sui nominis cōuersus esse fingitur, vt est apud Cyrum Hermesianacta: Cuius rei etiam meminit Hesiodi interpres. Hunc postea montem Otus & Ephialtes Musis consecrassè dicuntur, quæ tum tres tantū esse fingebantur, Melete, Mneme, & Acœde: nouem postea finxit Pierus Macedo, quæ montem illum sibi sacrum incolerent, Hesiodus:

μουσῶν ἑλικωνιάδων ἀρχόμεθ' αἰδέσθαι

Αἱ δ' ἑλικὼν ἔχουσιν ὄρος μέγα τὸ ζᾷδεός τε.

Id est, Incipiam à Musis Heliconis carmen alumnis,

Quæ iuga sacra colunt montis spaciosæque terga.

Hinc Heliconiadas dici Musas plerique arbitrantur: Cælius tamen Rhodiginus, lib. 22. cap. 8. sic ait de nouenario numero ex Hesiodi sententia loquens: Numerus (ait) bonus aptusque Heliconiadibus, sic nuncupatis, non quia ab Helicone sint, sed quia (vt in Ptolemæi Musica lectum est) organum habeāt musicum, quod Helicon dicitur, in quo sunt nouem chordæ, quarum tres vocantur epitritæ, tres autem diapente, tres diplasiæ, quas nouem Musas appellarunt: Hactenus Cælius. De Helicone verò, vide Strabonem libro octauo & Plinium lib. 4. cap. 7. De consecratione autē mōtis, Cælium lib. 22. cap. 8. & Lilium Gregoriū Historiæ deorum Syntagmate 7. & Pausaniam in Bœoticis.

[Pallidamque Pyrenen] Pyrene fons in Acrocorintho, quem paulò antè Caballinum appellari monuimus, de quo multa sunt apud Strabonem lib. 9. & Plinium lib. 4. cap. 4. huius quoque Statius primo Sylvarum meminit his versibus.

-licet Enthea Vati

Excludat Pimplea sitim, nec conscia detur

Pyrene.

Pallida autem appellatur, vel propter pallorem ex immatura filij sui Cenchrei

4 ANT. FOQUEL. EXPLICAT.

morte cōceptū, vel per Metonymiā 2 generis, quia ad illum fontem Musis sacrū, solerent plerunque poētæ accubare & versus scribere, nam vt ait Persius Sat. 5.]

- Iuuat impallescere chartis.

Hinc, quia illic nimio scribendorum versuum studio sese macerabant, pallida dicitur, quia pallorē hominibus inducat: vtrāque rationem attigit Statius, cū ait,

Cenchreæque manus Vatum qua conscius amnis

Gorgoneo percussus equo quāque obiacet alto

Isthmos, & à terris maria inclinata repellit.

[Quorum imagines] Quæ erigebantur in æde Camœnarum, seu Musarum, vt de Actio poëta scripsit Plinius lib. 33 quem ait in æde Comœnarum maxima forma statuam sibi posuisse, cū is breuiculus esset. Hac autem statuæ consequendæ gloria permulti tēpore Iuuenalis & Persij incensū poëmata scribebant, ynde Iuuenalis Sat. 7.

Qui facis in parua sublimia carmina casa

Vt dignus venias hederis & imagine macra.

[Lambunt] Metaphora est ab animalibus, quæ lingua lambere propriè dicuntur. Sic de canibus Iuuenalis Saty. 8.

- Canibus pigris scabièque vetusta

Lenibus & sicca labentibus ora lucernæ.

Hinc per Metaphorā, lambere pro cingere & ambire 2 Aeneid. apud Virgilium de flamma.

- Tactisque, innoxia molles

Lambere flamma comas

[Hedera] Hedera enim poëtæ apud veteres coronabātur. Horatius. 1. Carminum ode. 1.

Me doctarum hederæ præmia frontium

Diis miscent superis.

Idem lib. 1. epist. 3.

- Seu condis amabile carmen

Prima feres hederæ victricis præmia.

Virgil. Ecloga. 7.

Pastores, hedera crescentem ornatè poëtam.

Ouid. in Elegia de morte Tibulli 3. Amorum.

Obuius huic venies hedera iuuenilia cinctus

Tempora cum Gallo doctè Catulle tuo.

Hedera enim sacra fuit Baccho, in cuius tutela se poëtæ esse dicunt. Ouid. 3. Fastorum.

- Hedera gratissima Baccho,

Hoc quoque cur ita sit dicere parua mora est.

Nysiades Nymphas puerum quærente nouerca

Hanc frondem cunis opposuisse ferunt.

Itaque Bacchus ex India victor & triumphans, vt ait Plin. lib. 16. cap. 4. hedera coronatus rediit, eaque postea plurimū vsus est, potissimū nigra, quæ florem habet croceum, folia pulla: quam & Nysiam & Bacchicam & Dionysiam appellatam legimus, ingentibus corymbis: Ouid. 6. Fast.

Bacche racemiferos hedera redimite capillos:

De Hedera eiusque generibus vide Plinium lib. 16. cap. 34.

[Sequaces] Virgilius. 4. Ecloga, erranteis vocat: vtrobiq; autem epitheton est

conuenientissimum, & rei naturam apertè exprimens.

[*Semipaganus*] antapodosis dissimilitudinis, tamen ego sum poëta, quæ modestè ex effectis dissimilitudine amplificatis declaratur: tamen ego scribo poëma, poëma enim effectus est Poëtæ.

[*Semipaganus*] In hoc verbo dissimilitudinis vis continetur, apertior fuerit, si (vt apud Vergilium) nota dissimilitudinis adhibeatur,

Pollio amat nostram quamuis sit rustica Musæ.

Cæterum & pagus & Paganus deducitur à nomine Græco πῦν id est fons, quod olim ad maiorem cōmoditatem, villæ & pagi circa fonteis ædificari solerēt.

[*Ad sacra vatum*] Periphrasis est templi Appollinis & Musarum, quod Augustus Cæsar excitauit in Palatio, vnâ cum porticu & bibliotheca omni genere librorum referta, post Actiacam pugnam, deuictis prælio nauali Antonio & Cleopatra: qua de re erudita extat Propertij elegia lib. 4. vnde est illud.

Musa Palatini referamus Apollinis adem.

Huius rei meminit Suetonius in Augusto. Templum (ait) in palatio struxit. Plura Dion. lib. 53. Horatius in Epistolis:

Scripta Palatinus quacunque recepit Apollo.

Martialis ad Librum suum.

Iure tuo veneranda noui pete limina templi,

Reddita Pierio sunt ubi templa choro.

[*Sacra*] Metonymia est adiuncti pro subiecto, templi enim propriū epitheton est, sacrum, vt docet Gellius lib. 14. cap. 7. est & Synecdoche pluralis pro singulari, vnicum enim fuit Romæ Musarum templum, in quod sua poëtæ deferrent carmina.

[*Carmen*] Synecdoche quoque hic est: ex singulari enim plurale, vel potiùs ex parte poëma totum intelligitur primo Fast. vt apud Ouid.

Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

*Quis expediuit psittaco suum xūq̃e,
Picæque docuit verba nostra conari?
Magister artis, ingenique largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.
Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Cornos poëtas, & poëtidas picas
Cantare credas Pegaseium melos.*

Posterior scribendi poëmatis ratio, ex adiuncta egestate & inopia: qualem sibi prætexit scribendi causam Horatius, episto. 2. lib. 2.

Et Laris, & fundi paupertas impulit audax

Vt versus facerem.

Declaratur autem hæc posterior ratio huiusmodi similitudine. Quemadmodum

fame præmet, heros suos salutât Psittaci, picæ & cæteræ aues, humanæ vocis imitatrices: sic ego egestate & inopia oppressus, carmina scribo. Hæc enim recta debuit esse Antapodosis similitudinis, quæ tamen honestè reticetur, ne qua emungenda à principe aliquo Romano pecuniæ cupiditas, in verecundo Persij animo insedisse videretur.

[*Quis expedit*] Communicatio per subiectionem, id est, subiectam interrogationi responsionem. Quamvis enim communicatio figura sit in petitione simplici, aliquando tamen ei responsio subiungitur. Vide Audomari Talæi Rhetoricam. Est autem Expedire, hoc loco expeditum præoptumque facere, unde oratio expedita & facile currēs, in Bruto: & pro Flacco, expedita & profluens in dicendo celeritas.

[*Psittaco*] Elegans Psittaci descriptio est Elegia 6. lib. 2. Amorū, quæ sic incipit:

Psittacus Eois ales mihi missus ab Indis

Occidit, exequias ferte frequenter aues.

Et apud Plinium lib. 10. cap. 42. cum ait, Super omnia humanas voces reddunt Psittaci, & quidem fermocinantes: India auem hæc mittit, Psittacen vocant, viridē toto corpore, torque tantum miniato in ceruice distinctam: Imperatores salutant, & quæ accipit verba pronunciat, in vino præcipuè lasciua, capiti eius duritia eadē quæ rostro: hæc cum loqui discit, ferreo verberatur radio, aliter non sentit ictus: cum deuolat, rostro se excipit, illi innititur, leuiorēque se ita pedum infirmitati facit. Ouid. 2. Amorum Elegia. 6:

Non fuit in terris vocum simulantior ales,

Reddebat blæso tam bene verba sono.

Ibidem *Occidit illa loquax humanæ vocis imago.*

Martialis *Psittacus. J. vobis aliorum nomina discam,*

Hoc didici per me dicere, Cæsar Aue.

[*Χαῖρε*] Sic Ouidius in Elegia de Philomela:

Psittacus humanas decantat voce loquelas,

Atque suo domino χαῖρε valeque sonat.

Est autem χαῖρε vox salutantis quæ etiam in epistolarum epigramatis usurpari solet. Sic Scauola apud Luciliū χαῖρε Tite, vt author est Cicero in præfatione primi libri de Finibus, de quo vide Budæum in commentariis. Martialis libro 8. ad Rufum,

Exprimere me Rufelicer cogant,

Aue latinum χαῖρε non potest Græcum:

Si fingere me istud putas, salutemus.

[*Picâsque*] Quæ item humanas voces effingere nituntur, & quidem nonnunquam venustè exprimunt. Martialis,

Pica loquax dominum certa te voce saluto,

Si me non videas, esse negabis auem.

Ouidius item in Elegia de Philomela:

Pica loquax vanas modulatur gutture voces,

Scurriliter strepitu quicquid & audit, ait.

Nec mirum, cum in picas eloquentissimæ Pieri filiæ (si credere dignum est) mutatae sint à Musis in certamine cætus victæ: sic enim est apud Ouidium. 5. Metamorphoseon.

Musa loquebatur, pennæ sonuere per auras,

Voxque salutantum ramis veniebat ab altis:

Suspicit: & lingua quærit tam certa loquentes

Vnde sonent, hominemque putat Ioue nata loquutum:

Ales erat, numeroque nouem sua fata quarentes,

Institerant ramis, imitantes omnia picae.

Vide locum Ouidij, & Plinium lib. 10. cap. 29. & 33. & 42.

Hoc loco nonnulli codices versum hunc interponunt:

Coruos quis olim concanum salutare.

At in Aldino codice (quem sum sequutus) non est. itaque ascriptitium & notum esse putauit.

[Venter] Metonymia est subiecti pro adiuncto: venter enim pro fame ponitur, cuius sedes in orificio ventris esse creditur.

[Magister artis] Egestas enim & inopia (ait in Stycho Plautus) omnes artes perdocet ubi quem attingit: hinc illud tritum Græcorum scriptis prouerbium ποῦλον ὁ λιμὸς γίνεταί διδάσκαλος: ad quod alludens Ouidius ait. 2. Artis:

Ingenium mala sæpe mouent,

[Ingenique largitor.] Vnde Manil. lib. 1. Astronomicum.

Sed cum longa dies acuit mortalia corda,

Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemque

Aduigilare sibi inuit fortuna premendo:

Seducta in varias certarunt pectora curas,

Et quodcunque fugax tentando reperit usus.

Horatius Satyra. 8. lib. 2. Sermonum.

-ingenium res

Aduersæ nudare solent, celare secunda.

[Quod si] Antapodoseos loco, effecta quædam mercedis præmissique declarantur, per collationem parium. Si præmia præstatis ingenii proponantur & accipiente mercedis referendæque spes aliqua iniciatur, tot erunt elegantes & concinni poëtae, ut credas omnes coruos & picas, poëtas & poëtridas esse factos: nam ut ait Iuuenalis,

Si Pieria quadrans tibi multus in arca

Ostendatur, ames nomen victumque poëtae.

πάντα γὰρ πρὸς γμάτα πρὸς ἤεται δὲ πλοῦτον.

(ait Aristophanes in Pluto) id est omnia fiunt propter pecuniam.

Neque enim cantare sub antro

Pierio Thirsumue potest contingere sana

Paupertas atque aris inops. Ait idem Iuuenalis satyra eadem.

[Dolosi nummi] Metonymia effectus pro causa, dolosus enim nummus dicitur cuius cupiditate in dolos & fraudes impelluntur homines: nam ut ait Phocyllides, φιλοχρημοσύνη μὴ τις κακότητος ἀπάσης. Virgilius lib. 3. Aeneid.

Quid non mortalia pectora cogis,

Auris sacra fames?

Iuuenalis.

Prima peregrinos obscæna pecunia mores

Intulit, & turpi fregerunt secula luxu.

[Spes] Quæ ut ait Ouid.

Cum fugerent sceleratas numima terras

In diis inuisa sola remansit humo.

Itaq; hæc Romani religiosissime coluerunt, cuius ædes fuit in foro Olitorio (ut est apud Liuium lib. 1. tertiæ decad) consecrata à Collatino (ut scribit in Legib⁹ Cicero).

[Refulserit] Methaphora a sole, id est proposita fuerit.

[*Corvus poëtas*] Corui quoque humanas voces imitatur: hinc illud est, quod Augustum Cæsarem ex bello Actiaco redeuntem, corvus salutasse dicitur, his verbis: Salve imperator inuictissime: Emptus postea ab Augusto. 20. millibus nummum author Suetonius. Corvus autē hoc loco & pica acutē mihi videtur. Murmelius incōcinnos & garrulos poëtas interpretari: inepti & inconcinni poëtae per metaphoram corui dici possunt, quod ut hi ranci & inepti ad cantum, sic illi ad versum: vani verò loquacesque poëtae picis naturā garrulis similes sunt, ut sit sensus: si proponantur præmia poëtis, tot erunt boni & elegantes poëtae, quot sunt homines inepti & inconcinni, in quos prima Satyra inuehetur.

[*Melos*] Angelus Politianus, vir suæ ætatis doctissimus, pro melos reponit *Nectar*: cui resistunt Britannicus & Murmelius interpretes, qui *μέλος* geminato legendum putant, ut apud Virgilium. 1. Aeneid.

Reliquias Danaum Vide. 44. caput Miscellaneorum Politiani. cæterum *μέλος* à Græcis & Latinis in eadem voce usurpatur, pro concentu congruente & consentiente ex vnius vel diuersarum vocum sono. & vide Budæum in commentariis.

SATYRA PRIMA.

O Curas hominum! quantum est in rebus inane!
Quis leget hæc? min' tu istud ais? nemo Hercule,
nemo?

*Vel duo, vel nemo. turpe & miserabile. quare?
Ne mihi Polydamas, & Troiades Labeonem
Prætulerint. nugæ, non si quid turbida Roma
Eleuet, accedas, examénve improbum in illa
Castiges trutina: nec te quæsiueris extra.
Nam Romæ quis non? ah, si fas dicere, sed fas:
Tunc, cū ad caniciem, & nostrum istud viuere triste
Aspexi, & nucibus facimus quæcunque relictis.
Cū sapimus patruos, tunc tunc ignoscite, nolo,
Quid faciam? sed sum petulanti splene cachinno.*

Primæ Satyræ commentarius.

Præfationis sententia generalis fuit & vniuersa, quod Persius poëma scribere de-

beat, primæ verò Satyræ specialior est quæstio, quòd Satyræ: cuius summa ratio ex adiuncta scribentium vanitate miseraque ambitione ducta, initio proponitur, deinde ex variis eorum effectis, sine amplificatis declaratur, quæ hoc modo breviter & apertè intelligi poterit.

Si tanta scribentium hoc tempore est vanitas, ut ad vnam imperitam multitudinis auram aucupandam, lasciva, & libidinosa poemata scribant, in theatro recitent, Græca Latinis misceant, antiqua & obsoleta verba affectent, in causis verò civilibus in foro agendis & disceptandis, vnicam soni & concinnitatis, nullam subiectæ sententiæ rationem habeant, Satyræ scribere debeo:

At primum verum:

Secundum igitur.

Propositio syllogismi expressa non est, tota verò satyra in assumptionis sententia explicanda & confirmanda consumitur ad eum vsque locum,

Sed quid opus teneras, &c.

Reliquum complexioni conceditur. Tota igitur hæc Satyra, Satyricam habet de Satyra scribenda consultationem & deliberationem, in qua tres personæ colloquentes commodè distingui poterunt, Persius Romanorum scriptorum vanitatem, Satyrica libertà notans & perstringens: Monitor, Persium ab instituta Satyræ scriptione reuocans: Vanus scriptor communem Poëtarum & Oratorum causam, contra Persij criminationes impudenter & inuerecundè defendens: Vehemens autem est & incitatum principium, quo ferè semper uti solent Satyrici poëte, ut Horatius. i. Sermonum:

Qui sit Mæcenas ut nemo quam sibi sortem,
Seu ratio dederit, &c.

[O curas] Prima summaque ut antè dixi scribendæ Satyræ ratio ex adiuncta vanitate & inani scriptorum ambitione ducta, hoc primo versu proponitur: simile est illud:

O curæ in terras animæ & cælestium inanes!

[Inane] Metaphora est à vasis, quæ cum vacua & inania dicimus, non ita loquimur ut Physici, quib⁹ inane esse nihil placet, sed ita ut verbi gratia sine aqua, sine vino, sine oleo vasa esse dicamus. Cicero in Fato.

[Quis leget] Hic abruptitur Persij oratio, Monitoris, id est cuiusdam quem per Dialogismum inducit voce, cuiusmodi personæ à Satyrographis sæpè inducuntur, à quibus sese reuocari simulèt: Sic Horatius Trebatij prima Satyra. 2. Sermonum.

Trebatij,

Quid faciam per scribere, quiescas, ne faciam inquis

Omnino versus aio, peream malè si non

Optimum erat, verum nequeo dormire, &c.

Argumentum autem quo à monitore reuocatur ab instituta Satyra Persius sumitur ex adiunctis Satyræ, quia nemo eam lecturus sit, plenam scilicet censuræ & supercilij.

[Min' tu istud] Verba sunt Persij, Monitoris voce attoniti.

[Nemo, Hercule] Hæc duo verba Monitoris sunt, superius dictum suum, id est, reuocationis argumentum, iureiurando cōfirmantis: ut enim mulieres Romæ per Castorem, sic viri per Herculem iurabant: non contra: Gellius. lib. 11. cap. 6.

[Nemo] Hoc item verbum Persij est, Monitoris sententiam admirantis: hic autem elegans epanodos & regressio ad eandem dictionem (Nemo) notanda est.

[Vel duo] Dictionem hanc (Nemo) qua paulò antè vsus est, interpretatur Moni

tor, & quodammodo corrigit per dissimilitudinem, quasi diceret, si non nemo, at pauci tuam Satyram legent.

[*Turpe &*] Hoc ironice à Persio ex poëtarū sui tēporis vana opinione dictū accipiendum est, qui ad vanos populi applausus omnia referebant, quos paulò pōst sub vani cuiusdam poëtæ persona sic loquentes faciet:

Quid didicisse, nisi hoc fermentum, & quæ semel intus

Innata est, rupto iecore exierit caprificus?

[*Ne mihi*] Refellitur Monitoris argumentum, quo Persium à Satyræ scriptione reuocare nitebatur, vbi primū contradictio huiusmodi intelligenda est, vnde sequens dependet disputatio. Nemo leget tua carmina (ait Monitor) imò verò multi mea legent carmina (contradicit Persius.) cuius cōtradictionis confirmandæ ratio ex collatione maiorum est: Multi legunt Labeonem ineptum & inconcinnum poëtam, & me magis igitur multi.

[*Ne*] Non Ne interrogantis (vt Baptista & Britannicus significant) sed Ne, negantis legendum videtur, vt sensus ipse declarat.

[*Polydamas*] Poulydamas nō Polydamas legēdū esse Baptiste Mureliōq; placet: quod & ratio carminis videtur postulare, & Homerus Iliados Ψ indicare, cū ait:

τοῖσι δὲ πολυδάμας πεπνύμενος ἦρχ' ἀγορεύει.

Vbi Poulydamas legitur, vt apud Virgil. Vpilio pro Opilio metri gratia: fuit autem Polydamas princeps quidā Troianus, quem obiurgat Hector Iliad. Σ. quod fugam Troianis suadeat, cuius consilium aspernatum se esse dolet idem Hector Iliados χ cū ait

πολυδάμας μοι πῶτος ἐλέγχειν ἀπαθήσει.

Id est, Polydamas mihi primū conuitium faciet.

Hic autem per Metaphoram, pro Nerone sumi videtur. Vt enim ille in Repub. Troiana summis opibus præditus, sic Nero in Romana. Huc accedit quod Nero rerum Troianarum fuit admodum studiosus, quippe qui poëma de Troiæ excidio scripsit, nec versibus solū tantam sibi calamitatem exprimendam, sed etiam plurimarum ædium palatio vicinarum incensione, oculis suorum ciuium exhibendam tantæ calamitatis speciem esse iudicavit, quam Iliada suam canēs ex Mœcenatica turri prospectaret: Iuuenalis Saty. 8. in comparatione Neronis & Orestis:

In Scena nunquam cantauit Orestes.

Troica non scripsit.

[*Troiades*] Fœmininum est Patronimicum, quo Romanorum principum molities metaphoricæ significatur, quippe qui molles essent & effœminati, vt Troiades: sic Homerus Iliados. B.

ὃ πέπνες καίμα' ἐλέγχε' Ἀχαιῖδες οὐκέτ' Ἀχαιοί.

Quem locum imitatus Virgilius, nono Aeneid.

O veræ Phrygiæ (ait) neque enim Phryges & cæ.

[*Labeonem*] Metonymia est primi generis, efficientis nempe pro effectu. Labeo enim pro poëmate Labeonis ponitur: fuit autem Accius Labeo Poëta inconcinuus qui quinque libros Iliados Homeri, versibus fœdissimè in latinum vertit, ita quidem obscurè vt nē, suā quidem agnosceret, gratus tamen Neroni, vel hoc ipso nomine, quod Troica scripserat, & iisdem quibus Nero studiis delectabatur. Similitudo enim (vt est in proverbio) mater amoris.

[*Nugæ*] Transit à proximo refellendi monitoris argumēto, ad aliud per dissimilitudinem: Quamuis nemo meas Satyras lecturus sit, tamē ab instituta scriptione reuocari non debeo.

[*Turbida*] Metaphora est ab aëre, qui propriè turbidus & cōtrā serenus dicitur.

[*Roma*] Metonymia subiecti seu continentis, pro adiuncto & contento.

[*Accedas*] Metaphora videtur ab iis senatoribus esse, quibus dicendæ in senatu sententiæ ius nō erat, sed duntaxat ad eam quam principes dixissent descendendi, quos nonnulli Pedarios vocant, de quibus vide Gellium lib. 3. cap. 18.

[*Examenve*] Elegans Allegoria est à lancibus, in quibus examen propriè stilus vel lingua dicitur, qua pondus regitur, vnde per Metaphoram examen pro iudicio, inquisitione, & indagatione ponitur. Sic Cicero secūdo oratorio, ad ea probāda, quæ non aurificis statera, sed populari trutina examinantur. Virgilius decimo Aeneidos:

Iuppiter ipse duas equato examine lances,

Sustinet. Significat autem hoc loco Persius, imperitæ multitudinis & populi iudicio standum non esse. Sic enim est vulgus, ex veritate pauca, ex opinione multa æstimat: itaque minimè mirandum est si optimus quisque & sapientissimus, vulgi iudicium semper contemnendum esse iudicarit. Socrates enim (vt est apud Platonem) vulgi & aures & oculos malos testes esse dicebat: idemque populum belluam multorum capitum nominabat. Oratores quoque Demosthenes (in oratione de falsa legatione) & Cicero (pro Murena) populum modò mari, modò vêtis comparant, quòd (vt de fortuna dixit Ovidius. 2. de Ponto)

Quolibet est vento & quavis incertior aura.

Vnde Horatius. 1. Sermonum Saty. decima:

Nec te vt miretur turba labores,

Contentus paucis lectoribus, an tua demens

Vilibus in ludis dictari carmina malis?

[*Nec te quas.*] Sic Saty. 4. Persius.

Nec quicquam populo bibulas donaueris aures,

Respue quod non es, tollat sua munera cerdo,

Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta suppellex.

(*Nam Romæ*) Confirmatio proximæ Antapodoseos dissimilitudinis, quòd quamuis populus Romanus has Satyras lecturus non sit, tamen scribere debeat. Argumentum est ex adiunctis, quia corruptum sit populi iudicium (qui vt ait Horatius)

Stultus honorem

Sape dat indignis, & famæ seruit ineptus.

Quod paulò pòst apertiùs declarabit Persius, adulatoris & vani cuiusdam Poëte Dialogismo.

[*Quis non*] Subaudi corrupto est iudicio? vel adulator? vel aliquid simile. Est igitur Aposiopesis figura, quæ (vt ait lib. 9. Quintilianus) locum habet, cū propter nimiam indignationem, verbum relinquitur: vt apud Virgilium primo Aeneidos in oratione Neptuni:

Quos ego?

& apud Terentium:

Iam si verbum vllum posthac.

[*At si*] Optatio est, qua sibi facultatem & libertatem dari Persius postulat, liberè ea dicendi, quæ paulò antè per Aposiopesim reticuit, id est, Romanorum vanitatem & corruptelam. Si enim, particula optantis aliquando est. vt. 6. Aeneid.

Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus.

Id est, vtinam.

[*Sed fas*] Regreditur ad institutam vanitatis insectationem, ex adiunctis, quia fas sit & liceat: vbi syllogismi connexi primi formula quædam est.

Si mihi fas esset, Romanorum vanitatem notare et perstringerem.

At fas est.

Perstringam igitur. Proposito præcessit, optatione exornata.

[Fas] Epanodos est, in eiusdem verbi (fas) in dissimilibus sententiæ locis repetitio ne.

[Tu cum] Ratio assumptionis ex dissimilibus, sed fas, quia quamuis senes sint atque cani, nuces (ut est in proverbio) reliquerint, patruamque gravitatem & severitatem redolere eos conveniat: tamen vani sunt atque leues, & omnes etiam falsæ laudis vimbras consecantur.

[Caniciem] Metonymia adiuncti pro subiecto, canicies pro canis capillis in quibus inest.

[Vivere trist.] Vide Quintilianum lib. 9, cap. 3. de hoc dicendi genere.

[Nucibus relictis] Id est puerili ætate traducta, quæ nucibus delectari solet: ut sit metonymia adiuncti, pro subiecto. Martialis.

Iam tristis nucibus puer relictis,

Clamose reuocatur à magistro.

Idem *Alia parva, nuces, hæc non damnosa videntur,*

Sæpe tamen pueris abstulit illa nates.

Hinc proverbium Nuces relinquere (apud Erasmum) quod significat, pueriles cupiditates exuere, per Synecdochen. Lusus enim nucum puerilis cupiditatis species est: proverbium autem in eos olim usurpabatur, qui uxorem ducebant, quoniam ipso nuptiarum die, nuces spargebant. Catullus in Epithalamio Iulie & Mollie.

Da nuces pueris iners concubine, satis diu

Lusisti nucibus, lubet iam servire thalasio.

Concubine nuces da.

Virgil. Ecloga Octava.

Sparge marite nuces.

Vide Erasmum in proverbio, Nuces relinquere.

[Patruos] Metaphora est & Synecdoche in hoc verbo: significat enim Persius eos quos hac Satyra reprehensurus est, in ea ætate esse, quæ talem requirat gravitatem, qualis esse solet in patris. Deinde Synecdoche est, Patruus enim hominis gravis species est, & severi: hic autem pro genere ipso, id est, gravi & severo ponitur. Veteres autem suos liberos patris dabant informandos, quod parentes in eos esse soleant indulgentiores. Horat. lib. 3. od. 12.

Metuentes patrue verbera lingue.

Idem Satyra. 3. lib. 2. Sermonum.

Sive ego prave,

Seu recte hæc volui, ne sis patruus mihi.

[Tunc tunc] Complexio Syllogismi per deprecationem, & apostrophæ ad eos quos hac Satyra est insectaturus. Quare ignoscite, si vestram vanitatem omnibus deridendam propinem: ubi $\epsilon\pi\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon\gamma\iota\varsigma$ est, qualis est hæc apud Virg. 9. Aen.

Me, me adsum, qui feci, in me convertite &c.

[Nolo] Amplificatio proxime complexionis ex dissimili: etsi nolo Satyram scribere, tamen cogor. Protasis addubitatione illustratur, qualis est illa apud Horatium prima Sat. 2. Sermonum per Dialogismum.

Quid faciam perscribere, quiescas, ne faciam inquis.

Omnino versus: Aio, peream male si non.

Optimum erat, verum nequeo dormire.

[*Sed sum*] Antapodosis proximæ dissimilitudinis, quæ cõfirmatur adiunctis efficiente caussa declaratis, cogor Satyram scribere, quia sum profusus in risum, propter lienis seu splenis procacitatem. Lien enim (vt aiunt Physici) sedes est risus, hinc illud peruulgatum,

Splen ridere facit, cogit amare iccur.

[*Cachinno*] Cachinno Cachinnonis, hic nomen est, id est profusus in risum, & qui (vt ait Horatius)

Distorqueat ora cachinnis.

*Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber
Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet,
Scilicet hæc populo pexûsque togæque recenti,
Et natalitia tandem cum sardonice albus,
Sede legens celsa, liquido cùm plasmate guttur
Mobile colluerit, patranti fractus ocello:*

*Hic neque more probo videas, neque voce serena
Ingentes trepidare Titos, cùm carmina lumbum
Intrant, & tremulo scalpuntur ubi intima versu.*

[*Scribimus*] Hactenus prolusio quædã fuit, & velut sequētis disputationis propositio, quod Persius Romanorū vanitatē suis versibus perstringere debeat. Deinceps aggreditur ad institutū, & quod antea subticuerat, summa libertate describit. Initio autē partitio quædã disputationis proponitur in poetas & oratores. Prima igitur vanitatis reprehensio est in poetas Romanos, vt Nerone & principes, qui (vt initio dictum est) poëtica delectabantur. Argumentum autem reprehensionis sumitur ex fine scribendi, quia versus scriberent & recitarēt, ad aucupandos populi applausus: quod variis & poëtarum recitantium & versuum adiunctis & circumstantiis declaratur.

[*Inclusi.*] Sic Iuuenalis in parua cella dixit Sat. 7. Carmina enim (vt ait Quid.)

Secessum scribentis & otia querunt.

Horatius Epist. 2. lib. 2.

Romæ ne poëmata censes

Scribere posse, inter tot curas totque labores.

Et paulò pōst:

Scriptorum chorus omnis amat nemus & fugit urbem.

[*Numeros*] Metonymia 4. modi, numerus enim modulatam pedum immutationem significat, ponitur autem pro versu, in quo illa modulatio inest: Sic postea,

Sed numeris decor est & c.

[*Grande*] Ironia est, dissentaneum nempe pro dissentaneo, id est exiguum aliquid & leue.

[*Quod pulmo*] Id est in quo recitando vehementi sit opus spiritu, & magna laterum vocisq[ue] contentione.

[*Scilicet*] Descriptio est recitaturi poëtae vani, ex adiunctis.

[*Sardonice*] Recitaturi enim, in theatrum splendide ornati ascendebant, ut in se populi ora conuerterent, eique placerent: quam vanitatem etiam in oratoribus sui temporis reprehendit Iuuenalis Satyra 7. his versibus:

*Vt redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
Nunc dabit nummos, nisi fulserit annulus ingens:
Respicit hoc primum qui litigat, an tibi serui
Octo, decem comites post te, an sit sella togati
Ante pedes, ideo conducta Paulus agebat
Sardonice, atque ideo pluris quam Cossus agebat.*

Est autem Sardonix, lapillus (ut ait Plinius, lib. 37. cap. 10) in cuius voluntario dano tantum piamenti putauit esse Polycrates, ut sardonice in mare coniecta, se à fortunæ (cuius ut ipse agebat nimis prospero successu utebatur) inconstantia & inuidia redemptum iri putaret. Dicitur autem est iste lapillus Sardonix, à Sarda, quia primum in Sardinia compertus sit, et onix gemma cui candor candidus est, author idem Plinius. Hac gemma plurimum vsi sunt Romani, primus tamen omnium Aphricanus maior. Vide Plinium eiusdem lib. cap. 6. Iuuenalis Sat. 13:

Gemmaeque princeps

Sardonicus oculis quæ custoditur eburnis.

[*Plasmate*] Plasma, potionis genus, sic dictum à verbo *πλάττω* quod est fingo, & more figuli formo, hinc Plasmice, de qua Plin. libri 36. cap. 12. Plasmate autem recitaturi poëtae formabant & fingeant vocem, eamque molliorem & suauiore reddebant, quod notat in poëtis sui temporis Quintilianus lib. 1. cap. 14. Sit autem (ait) lectio virilis, & cum suauitate quadam grauis, & non quidem per se similis, quia carmen est, & se canere poëtae testantur, nec tamen in canticum dissoluta, nec plasmate ut nunc à plerisque fit, effœminata.

[*Patranti*] Hic impudicus recitantium gestus, & libidinosus oculorum motus perstringitur.

[*Hic neque*]. Amplificatio proximi argumenti ex effectis recitationis, dissimilitudine illustratis, quod hac impudicorum versuum recitatione, populus auditor, non ad honestatem, sed ad lasciuiam libidinemque excitetur.

Quod enim non excitat inguen

Vox blanda & nequam?

ait Iuuenalis Satyra 6.

Ouid. 2. de Remedio amoris:

Eneruant animos citharæ, cantusque, lyraeque

Et vox, & numeris brachia mota suis.

Itaque præclare monet. j. Offic. Cicero, ut ab oratione omnis obscœnitas arceatur, neue sermo vitium aliquod inesse indicet in moribus. at imperante Nerone ut ait Martialis lib. 1.

Lex hæc carminibus data est iocosis

Ne possint nisi pruriunt iuuare.

[*Serena*] Metaphora ab aëre.

[*Ingenes Titos*] Ironia est, Titi enim veteres Romani dicebantur honoris causa (ait Nonius) quod reipub. tuerentur, à tuendo scilicet, quo nomine desides & otiosos Romanos reipub. principes appellat, qui quod in Reipub. administratione tempus

ponere debuerunt in scribendis ad pompam recitandisque versibus traducebant.

[*Lumbum intrant*] id est, libidinosum quendam nephandæ voluptatis pruritus excitant. In lumbis enim sedes est cupiditatis (vt aiunt) hinc sæpe pro cupiditate & libidine vsurpatur: vt apud Iuvenalem Satyr. 6.

Nota Bonæ secreta deæ, cum tibia lumbos

Inciat, & cornu pariter vinoque feruntur.

[*Scalpuntur*] Metaphora à scabiosis, qui propriè sese dicuntur scalpere. Iuuenalis Saty. 9.

Qui digito scalpunt vno caput.

[*Tremulo*] Metonymia 3. generis, versus enim tremulus dicitur, quia tremula voce pronuntietur, variisque vocis inflexionibus.

Tu'n vetule auriculis alienis colligis escas?

Auriculis, quibus & dicas cute perditus, ohe.

Quid didicisse, nisi hoc fermentum, & quæ semel intus

Innata est, rupto iecore exierit caprificus?

En pallor, seniûmque! ô mores! vsque adeone

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?

At pulchrum est digito monstrari, & dici, hic est,

Ten' cirratorum centum dictata fuisse

Pro nihilo pendas? ecce inter pocula quærunt

Romulidæ saturi, quid dia poëmata narrent.

[*Tu'n*] Apostrophe est ad vanum quendam poëtam, quem paulò post loquentem facit, cuius vanitatem ex factis sine declaratis reprehendit, vbi finis recitationis apertius indicatur, & dissimilibus amplificatur: quòd etsi vanus poëta sit senex & veterinosus, populi tamen applausus captet, ex lasciua versuum recitatione.

[*Vetule*] In his verbis (*Vetule & cute perditus*) dissimilium vis inest, quæ adhibitis notis faciliùs intelligentur.

[*Escas*] Metaphora est à cibis.

[*Auriculis*] ἐπ' αὐδός

[*Ohe*] Brevis est Prosopopoeia vani poëte, popularibus cachinnis in theatro excitatis, finem hac dictione (*O he*) imponentis: *Ohe enim, particula est satietatis.* Martialis lib. 4. Epigr. postremo ad librum suum.

Ohe iam satis est, ohe libelle

Iam peruenimus vsque ad umbilicum.

[*Quid didicisse.*] Tertius in Satyricum hunc Dialogum vanus poëta hoc loco introducit, communem (vt antè dixi) vanitatis causam impudenter & inuerecundè defendens. Ac primùm scribendorum & recitandorum ad gratiam populi

demerendam versuum rationem & consilium tuetur, ex repugnantibus, quia nisi ex versuum scriptione laus aliqua percipi posset, frustra scriberetur. Quo excusationis genere effrenatam laudis cupiditatem suam velare solebat Nero (vt ait Suetonius in eius vita) qui (vt est author Gellius lib. 12.) Musicam inutilem dicebat fore, nisi cantaretur: cui illud Horatij conuenit 4. Carminum. od. 9.

Parum sepultæ distat inertia

Celata virtus.

[Quid didicisse] Eclipsis Verbi (iuuat) vel prodest.

[Fermentum] Metaphora, fermentum enim propriè farinæ subactæ & acidæ frustum significat, quod quemadmodum massam super impositam inflat & turgescit: sic doctrina animo concepta, hominem inflatum & arrogantem reddit. Hinc in fermento esse & iacere, pro ira turgescere apud Plantum in Mercatore.

Nam mea vxor (ait) propter illam tota in fermento iacet.

[Et quæ semel] Allegoria, id est, metaphora continuata à ficu syluestri, cui similis est doctrina & scientia. Quemadmodum enim Caprificus in muro nata durissimos quosque lapides deiicit vt erumpat foras: sic animo concepta doctrina in apertum lucemque prodire gestit. de Caprificu Plinius lib. 16. cap. 27. Martialis.

Marmora Messala findit Caprificus.

Est autem durior ista Allegoria, sicut & proxima metaphora à fermento ducta, qua de industria vltus est Persius, vt decorum vani poëtæ seruaret, qui in versu scribendo non tam sententiam subiectam, quam verborum sonum inanemque strepitum sibi proponit, obscuritatisque studet: vt noua quædam imperitæ multitudini mysteria & oracula fundere videatur, quod vitium Persius paulò post in iisdem poëtis exagitabit, ad illum locum.

Torna Mimalloneis implerunt cornua bombis. & Saty. 5. Romam

[En pallor] Exclamationes Persij, per commiserationem & admirationem, quibus vani poëtæ defensionem plumbeam & obtusam, partim commiseratione, partim risu dignam significat. Argumentum est ex effectis, pallore & senio, quæ ex effrenata laudis cupiditate proficiuntur, vbi Metonymia ex eodem genere continuata est: pallorem enim & senium dixit pro causa palloris & senii, quasi diceret hinc est quod palles & senescis.

[Vsq; adeo] Secundum argumentum propositæ refutationis, ex dissimilibus sumitur, quæ contradicunt poëtarum defensionem. Nisi laus ex versuum scriptione & recitatione perciperetur, frustra scriberentur (ait vanus poëta) Quamuis nulla laus ex versibus percipiatur, non tamen frustra scribuntur contradicit Persius. Vbi epáodos est in verbi (scire) repetitione, & Polypoton in eiusdem commutatione. Simile est illud Terentij in Phormione. Non sat est tuum te officium fecisse, id non fama approbatur.

[At pulchrum] Resistit proximo Persij argumento vanus poëta, & quæ suscepit defendendam communem poëtarum causam accuratè tuetur & defendit. Ac primum versus scribere & recitare pulchrum esse docet, ex adiunctis, quia qui versus scribunt digito monstrantur & laudantur: Syllogismi simplicis primi generis formula quædam est.

Digito monstrari & laudari pulchrum est,

Qui versus scribunt, laudantur & digito monstrantur:

Versus igitur scribere pulchrum est.

Propositio præcedit.

[Monstrari digito] Sic Martialis.

*Rumpitur invidia quod turba semper ab omni
Monstramur digito.*

[*Hic est*] Brevis est prosopopoeia vulgi, poëtas per urbē incedētes digito indicantis: quod illustribus & nobilibus viris sæpè solet cōtingere, vt olim Athenis Demostheni, qui ab anicula quæ aquatum ibat designatus est his verbis ὁ ἀντὶς Δημοσθένης hic est ille Demosthenes. Cicero quinta Tuscul. leuiculus sanè (ait) noster Demosthenes, qui illo susurro delectari se dicebat aquā ferētis mulierculæ (vt mos in Græcia est) insusurrantisque alteri, hic est ille Demosthenes, Quid hoc leuius? Simile est illud quod de Telamone memoratur, ob cuius os (ait Cicero) Graij oraobuertebant sua.

[*Ten' Cirratorum*] Assumptionis sententia: At qui versus scribunt, laudantur: quæ cōfirmatur aliis adiunctis, quia huiusmodi versus à magistris in schola leguntur & dictantur, discipulis admirantibus, quod honorificum est. Sic Horat. epistola penultima lib. primi de poëtis loquens.

*Iuuat immemorata ferentem
Ingeniis oculisque legi manibusque teneri.*

Tanto scilicet (vt ait Iuuenalis Saty. 10.)

Maior fama sitis est, quàm Virtutis.

[*Ten'*] Id est, tua carmina. Metonymia 1. Generis causa pro effect.

[*Cirratorum*] Cirrati pueri, cirratos & calamistratos gestantes capillos: Cirrus enim instrumentum est torquendis capillis aptum. Martialis.

Nec matutini cirrata caterua magistri.

Iuuenalis.

Flauam

Cæsariem & madido torquentem cornua cirro.

[*Centum*] Synecdoche est numeri certi pro incerto.

[*Dictata*] Sic Horatius epist. 18. lib. 1.

Sic iterat voces, sic verba cadentia tollit,

Vt puerum seuo credas dictata magistro

Reddere, vel partes mimum tractare secundas.

[*Pendas*] Metaphora est à ponderibus, & lancibus quibus veteres omnia aestimabant.

[*Ecce inter*] Eludit Persius vanum poëtam, inanis cuiusdam laudis & gloriæ, ex inepta versuum scriptione percipiendæ spe & expectatione, sibi gratulantem. Nullam enim Persius solidam gloriam ad huiusmodi vanos poëtas ex hac versuum scriptione & recitatione peruenire docet, ex adiunctis loci & personarum, in quo, & à quibus aliqua laus poëtis decernitur nempe inter epulas, & pocula. Nec enim huiusmodi homines verè & constanter de rebus iudicare possunt, nec locus est ad bene iudicandum idoneus, Horatius Saty. 2. lib. 2. Sermonum:

Discite non inter lances mensasque nitentes

Cum stupet insans acies fulgoribus, & cum

Acclius falsis animus meliora recusat,

Verum hic impransi mecum disquirite.

[*Romulidæ.*] Ironia est, dissimile nempe pro dissimili: id est, minimè Romuli similes. Sobrius enim fuit Romulus, de quo vide Gellium lib. vndecimi cap. 14.

[*Saturi.*] Sic Iuuenalis mulieres in conuiuio de poëtis iudicium facientes reder Satyra sexta:

Quæ cum discumbere cœpit,

Laudat Virgilium, peritura ignoscit Elyssæ;

Committit vates & comparat, inde Maronem,
Atque alia parte in trutina disponit Homerum:
Cedunt Grammatici, vincuntur Rhetores.

[Dia.] Ironia.

*Hic aliquis cui circum humeros hyacinthina lena est,
Rancidulum quiddam balba de nare locutus,
Phyllidas, Hypsiphylas, vatū & plorabile siquid
Eliquat, & tenero supplantat verba palato.
Assensere viri. nunc non cinis ille poëtæ
Felix: nunc leuior cippus non imprimat ossa?
Laudant conuiuia. nunc non è manibus illis,
Nunc non è tumulo, fortunatâque fauilla,
Nascentur viola: rides ait, & nimis uncis
Naribus indulges, an erit, qui velle recuset
Os populi meruisse, & cedro digna locutus
Linquere nec scombros metuentia carmina, nec thus?*

[Hic aliquis] Hypotyposis est & subiectio ante oculos, vanum enim poëtam quendam, versus suos in conuiuio recitantem ex adiunctis describit Persius, & conuiuiarum sermones adulationis plenos in laudem vani poëtæ per Prosopopoeiam venustè exprimit, vt intelligatur non à certo iudicio, sed temulentia & vinolentia, huiusmodi laudationes, quæ poëtis affinguntur proficisci. Videtur autem hoc loco Neronem Imperatorem perstringere, quem sæpe à cœna vino languidum ciboque confectum ferunt, bacchico quodam furore correptum temerè versus fundere solitum, quos Parasiti munere aliquo corrupti laudarent: vnde postea Persius,
*Scis comitem horridulum trita donare lacerna,
Et verum (inquis) amo, verum mihi dicite, de me
Quis populi sermo est? &c.*

Hoc autem vitium, versus in cœna recitandi, & homines ad cœnam audiendorum versuum causa conuocandi, reprehendit in Ligurino quodam Martialis lib. 5. epigr. 92. & 97.

*Hæc tibi non alia est ad cœnam causa vocandi,
Versiculos recites vs Ligurine tuos.*

[Hyacinthina] Alij legunt ianthina, vt sit adiectiuum à nomine ἰανθῆ & ἄνθος quasi vestis fuerit violacei coloris: cuiusmodi veste vti olim solitum Bacchum Phurnutus & Diodorus asserunt, indeque antheum, id est florentem & violaceū dictum, vt apud Catullum:

At pater ex alia florens volitabat Iacchus.

Altera tamen etiam lectio probari potest, ut hyacinthina vestis, hyacinthi coloris fuisse dicatur. Est enim hyacinthus flos venustissimus, subrubeus, ex Aiace Telamonij sanguine natus, ut ait Ouid. 13. Metamorph. Virg. Ecl. 3.

Et suauè rubens Hyacinthus.

[*Lana*] Lana genus vestis militaris, siue chlamis, quã veteres, *λευκὸν ἔργον* recētiore verò *ἐπίγραφον* vocauerunt. Huius meminit Leucippus in Bacchis: cuius verò gentis fuerit incertum est. Vide Caelium Rhodiginum lib. 16. cap. 10. Virgilius 4. Aeneid. de Mercurio.

Tyriâque ardebat murice lana.

[*Rancidulum*] Metaphora est à cibis malè conditis. Rancidus enim adiectiuum est, ab antiquo verbo ranceo, quod ingratum & insuauem odorem emitto significabat. Vnde caro subrancida dicitur apud Ciceronem in Pisonem. Horatius 2. Sermonum Satyr. 2.

Rancidulum aprum antiqui vocabant, non quia nasus

illis nullus erat, sed credo hac mente, quòd hospes

Tardiùs adueniens, vitiatum commodiùs quàm

Integrum edax dominus consumeret.

Hinc per Metaphorã, rancida ea dicuntur omnia, quæ oculis vel auribus ingrata sunt & iniucunda.

[*Phyllidas*] Metonymia est 3. generis geminata, subiectum pro adiuncto. Phyllis enim & Hypsipyle pro fabulis Phyllidis & Hypsipyles ponitur, vbi Synecdoche quoque est pluralis pro singulari.

[*Phyllidas*] Phyllis Lycurgi Thracum regis filia, amoris impatientia (quo Demophoontem Thesei filium absentem & serius quàm illi promississet Athenis redeuntem, prosequeretur, vitam laqueo sibi eripuit. Vnde Pontanus lib. 3. de Astris.

At misera ante diem fato crudeliter vsa

Phyllis, ab inuiso pendet Rhodopeia trunco.

Creantius apud Plinium lib. 16. author est, eam nunquam virere arborem, ex qua se Phyllis suspendit.

[*Hypsiphilas*] Hypsipyle, Thoantis regis Lemni filia, quæ cum Lemniades viros suos communi consilio occidissent, patrẽ seruauit: qua de causã, eiecta è Lemno, à piratis capta, Lycurgo regi Thraciæ vendita, eiusque filio Ophelti pro nutrice data est: à filiis tandem suis Euneo & Thoante (quos ex Iasone susceperat) Lycurgi manibus liberata: cuius casus miserabiles refert Statius in Thebaide. Significat igitur Persius in huiusmodi fabulis affectuum & commiserationum plenis, vana nos poetas lasciuire solitos, stilumque suum exercere.

[*Eliquat*] Metaphora est à liquoribus, qui eliquari, id est liquidiores clarioreque reddi propriè dicuntur, hinc ad vocem transfertur.

[*Supplantat*] Altera Metaphora est ab athletis sumpta, qui hostem sæpe suum supplantant & affligunt, in terramque tibia interposita statuunt, quod Britannis nostra ætate videmus esse vsitatissimum, hinc pro decipere, ut hic, Poëtæ enim recitantes, vocis suæ lenocinio, aures audientium decipiebant.

[*Viri*] Ironia.

[*Nunc non*] Prosopopoeia est conuiuarum, poëtæ vano impudenter adulantiũ.

[*Cippus*] Cippus colūna fuit, quæ in sepulchris erigebatur, ut in tumulo Diogenis cippus fuisse dicitur, in cuius apice canis ex lapide pario sculptus viscebatur, ut Cynici Philosophi tumulus significaretur. Alij tamen Cippum lapidem planũ esse volunt (qui vulgò tumba dicitur) Horatius. 1. Sermonum Satyr. 8.

Mille pedes in fronte trecentos cippus in agrum

Hic dabat.

Columnæ autem atque cippi duntaxat in nobilium sepulchris adhibebantur, quos Demetrius trium cubitorum mensum excedere lege lata cauit.

[*Lenior*] Quasi verò aliquis huiusmodi sensus ad mortuorum cineres perueniret: Sic Veteres in funere humum leuem cineribus amicorum esse precabantur, Quid. eleg. 8.3. Amorum.

Ossa quæta precor tuta requiescite in urna,

Et sit humus cineri non onerosa tuo.

Terræque secura, sit super ossa leuis.

Tibullus lib. 2.

Mollia non rigidus cespes tegat ossa, nec illi

Martialis lib. 4.

Terra grauis fueris, non fuit illa tibi.

Iuuenalis Saty. 7.

Dii maiorum umbris tenuem & sine pondere terram.

Vnde in veterum cippis vel tumbis olim septem literæ celabantur, H, S, E, S, T, T, L, id est,

Hic situs es, sit tibi terra leuis.

ait Nebricensis.

[*Manibus illis*] Manes ut ait Aelius Stilo, dii inferi, quasi boni dicuntur & clemetēs, ut improbi & crudeles, immanes: Seruius tamē ad illū Vergilij locū 6. Aen.

Quisque suos patimur manes.

Manes interpretatur Genios. Martianus verò manes ait corpori humano præfides attributos, qui parentum seminibus manauerunt, qui sub Plutonis potestate sunt: vnde summanus appellatur, quasi summus manium: de quo vide Liliū Gregorium, historiæ deorum Syntagmat. 6. hoc autem loco manes pro sepulchro, in quo veteres mortuorū animas manere crediderunt metonymicōs sumitur, adiunctum, nempe pro subiecto.

[*Tumulo*] Tumulus propriè omnis terra tumens appellatur. Virgil. 2. Aeneid.

Tum tumulum capit, vnde omnis Troia videri.

Posit.

hinc per Metaphoram pro sepulchro ponitur, quod accepto cadauere terra tumeat & infletur.

[*Fauilla*] Fauilla, cinis extinctus dicitur, quod ignem foueat.

[*Nascentur*] Quod rustici & imperiti homines optare solent, qui ad mortuorum cadauera, rerum humanarum sensum aliquem putant peruenire: ut apud Iuuenalem Satyra. 7.

Dii maiorum umbris tenuem & sine pondere terram,

Spirantesque crocos & in urna perpetuum Ver. &c.

[*Rides ait.*] Verba sunt vani poëtæ, nimiam Persij procacitatem in ridēda perstringendâque poëtarum vanitate castigantis. Argumentum est ex genere ad concludendam speciem: Omnes poëtæ suorum laborum mercedem desiderant, gloriā, nihil igitur mirū si eius cupiditate ducor. Valerij Flacci libro primo Argonaut.

Si qua operis tanti domino consurgere ponto

Fama queat, tu sola animos mentemque peruris

Gloria, te viridem vident immunemque senectæ

Phasidis in ripa stantem iuuenēque vocantem.

[*Naribus indulges.*] Id est rides, vncæ enim nares (ait ex Arist. Quintilianus) ingenium significant, risum, contemptum, fastidium: hinc vncis naribus indulgere, id est (ut ait Horatius)

Naso suspendere adunco.

Huc pertinet illud Martialis.

Et pueri nasum Rhinocerontis habent.

Hanc nasi figuram Persæ probabant. Cælius Rho. lib. 24. cap. 26.

[Os populi] Metonymia primi generis, os enim ponitur pro approbatione, applausu, & gratulatione quæ ore editur.

[Cedro] Cedrus arbor parua & spinosa (ait Dioscorides) cariem & vetustatem non sentit, unde ex ea arbore olim deorum simulachra fiebant, ait Plin. lib. 13. cap. 5. Ex eius autem oleo libri linebantur, ne à tineis corroderentur, vt de Numæ Pompilij libris post 535. annum repertis idem affirmat Plinius, libri eiusdem capite decimo tertio. Est igitur hoc loco Synecdoche, Cedrus nempe pro Cedrinis tabulis, in quibus sua carmina veteres exarabant, materia nêpe pro materia & forma: vel est Metonymia 1. generis cedrus pro oleo ex cedro, causa pro effectû, vt apud Horat.

Speramus carmina fingi.

Posse, linenda cedro.

Quid. 1. Trist. eleg. 1.

Nec titulus minio, nec cedro carta notetur.

Vide Plinium & Theophrastum libro tertio, & Erasmus in prouerbio, Digna cedro.

[Scombrus] Scombrus piscis est, cuius congios cetarij cucullis inuoluebant, vt hoc tempore aromata pharmacopolæ: hinc cum inutiles alicuius libros significare volumus, daturos esse eos dicimus Scombris tunicas. Catullus:

Et laxas scombris sæpe dabis tunicas.

Martialis.

Nec ronchos metues malignorum,

Nec scombris tunicas dabis molestas.

Horatius epistola prima libri secundi,

Deferat in vicum vendentem thus & odores

Et piper, & quicquid chartis amicitar ineptis.

[Nec thus] Quod item inutilibus chartis inuolui solet: imperitorum enim libri vt ait Martialis.

Nigram citò rapti in culinam

Cordyllas madida tegent papyro

Vel thuris piperisque erunt cucullus.

Quisquis es, ô modò quem ex aduerso dicere feci,

Non ego, cùm scribo, si fortè quid aptius exit,

(Quando hæc rara avis est) si quid tamen aptius exit,

Laudari metuam (neque enim mihi cornea fibra est).

Sed recti, finemque, extremumque esse recuso.

Euge tuum, & bellè, nam bellè hoc excute totum,

Quid non intus habet? non hic est Ilias Acci

Ebria veratro, non signa elegidia crudi

Dictarunt procures, non quicquid denique lectis

Scribitur in citreis: calidum scis ponere sumen,

*Scis comitem horridulum trita donare lacerna,
Et verum, inquis, amo: verum mihi dicite, de me,
Qui pote? vis dicam? nugaris, cum tibi Calve
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet.*

[*Quisquis es*] Apostrophe est ad vanum poetam, hactenus ad communem poetarum defensionem per prosopopoeiam inductum, quem refellit Persius contradictione speciali. Omnes poetae suorum laborum mercedem desiderant gloriam (ait vanus poeta) Persius suorum laborum mercedem non desiderat gloriam (contra tradit Persius) per dissimilitudinem, *Quamuis* (ait) si quid ego recte scribo laudem mihi decerni non moleste fero: tamen *ad laudem & gloriam non scribo.*

[*Non ego.*] Protasis dissimilitudinis, modesta virium extenuatione illustrata.

[*Si quid tamen*] ἐπιρρησις interposita parenthesi, qualis est illa secunda Philippica. Bona Cnei Pompeij (misericordiam me confectis enim lachrymis, tamen infixus animo haeret dolor) bona inquam Cnei Pompeij magni, acerbissimae voci subiecta praconis &c.

[*Rara avis*] Alludit ad Phoenicem avem, quam unicam in toto terrarum orbe esse ait Plinius lib. 10. cap. 10. Ovid. huius avis naturam eleganter describit 15. Metam. his versibus,

*Vna est quae replet, quae se ipsa refeminet ales,
Assyrii Phoenice vocant, nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lachrymis & succo vivit amomi:
Haec ubi quinque suae complevit secula vitae,
Ilicis in ramis tremuloque cacumine palma,
Vnguibus & duro nidum sibi construit ore:
Quo simulac Casias & Nardi levis aristas,
Cassaque cum fulva substravit cinnama myrrha,
Se super imponit finitque in odoribus avum:
Inde ferunt totidem qui vivere debeat annos
Corpore de patrio paruum Phoenice renasci.*

Haec Iovi sacra est (ait Plinius) in quam Ceneus x. Metamorph. mutatus esse fingitur ab Ovid. hinc proverbium, *rara avis, pro re singulari, egregia, inuentuque difficili usurpatur: ut apud Iuvenalem Saty. 6.*

Rara avis in terris nigroque simillima cygno.

Vide Erasmus in proverbio, *rara avis.*

[*Cornea*] Metaphora est, id est dura ut cornu ex simili simile.

[*Fibra*] Metonymia 3. generis, vulgus enim fibris & intestinis animum contineri putat, hinc fibra pro anima, continens pro contento. Est etiam Metaphora, fibra enim pro intestinis & visceribus per similitudinem ponitur, cum fibra proprie in arboribus & plantis usurpetur: Significat autem his similitudinibus Persius, se inglorium non esse, nec iustam gloriam aspernari, sed tamen *vanam illam* populi auram ambitiose non consecrari, Gloria enim (ait. 3. Tuscul. Cicero) solida quaedam res est & expressa, non adumbrata, ea est consentiens laus bonorum, incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute, ea virtuti resonat velut imago gloriae, quae quia recte factorum plerumque comes est, non est bonis viris re-

pudianda; Illa autem quæ se eius imitatricem esse, vult temeraria atque inconsiderata & plerumque peccatorum laudatrix fama popularis, simulatione honestatis formam eius pulchritudinemque corrumpit: Tu ergo quæ habent speciem gloriæ collectæ ex inanissimis splendoris insignibus contemne, breuia, fugacia & caduca existima.

[Sed recti] Antapodosis dissimilitudinis, tamen ad laudem & gloriam popularem non scribo: Quamuis enim virtutem gloria tanquam umbra corpus sequitur, tamen nulla potest esse virtus nisi gratuita. Nam virtus quæ velut mercede aliqua ad officium impellitur, non est virtus, sed fallax imitatio simulationeque virtutis: Cicero. 5. Tuscul. Claudianus in consulatu Manilij.

Ipsa quidem virtus præmium sibi sola quærat

Fortuna secura nitet, nec fascibus ullis

Erigitur plausuue petit clarescere vulgi.

Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,

Diutius animosa suis.

Igitur altè spectare si voles (ait in somnio Scipionis Africanus) atque hanc sedem & æternam domum contueri, neque sermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis spem posueris rerum tuarum, suis te illecebris oportet illa virtus trahat ad verum decus, quid de te loquantur ipsi videant, sed loquentur tamē. Sermo autem omnis ille & angustiis cingitur iis regionum quas vides, nec unquam de villo perennis fuit, & obruitur hominum interitu, & obliuione posteritatis extinguitur.

[Euge] Ratio proximæ Antapodoseos dissimilitudinis, ex adiunctis popularis laudis, quia adulatione plena sit laus ea quæ poëtis à populo decernitur. In iis autē verbis (euge & bellè) breues sunt Prosopopoeiæ adulantium poëtis, ob scriptos vel recitados versus. Sic postea,

Euge Poeta & Martialis.

Effætè, grauitè, citò, nequiter, euge, beatè,

Et Horatius de adulatoribus loquens in arte poetica.

Clamabit enim, pulchrè, benè, rectè, &c.

[Excute.] Metaphora est à rebus corporeis, ad incorporeas. Sic in Antonium Cice. Explica, atque excute intelligentiam tuam.

[Intus habet] Apopsiopesis siue reticentia, abruptitur enim oratio per iracundiam, vbi subaudiendum est (adulationis.)

[Non est hic.] Concludit agitatam hactenus de fine scribendorum Poëmatum quæstionem, ex dissimilibus. Quare nō quemadmodum Accius Labeo aut Romani principes, Sic ego ad populi applausus captandos carmina scribam aut recitabo, vbi suorum temporum vanitatem apertius perstringit Persius: tum enim omnes ferè principes se ad poëticam conferebant, iisdemque studiis quibus Neronem antea oblectari solitum diximus, delectabantur: vnde Horatius epist. 1. libri 2.

Mutauit mentem populus leuis, & calet vno

Scribendi studio, puerique, patresque seueri.

Fronde comas vincticœnant & carmina dicunt

Idem in arte,

Qui nescit, versus tamen audet fingere, quidni?

Liber & ingenuus præsertim census equestrem

Summam nummorum vitiòque remotus ab omni.

[Ilias Acci] Hic ille est Accius Labeo de quo antea.

[Ebria veratro] Veratrum herba, quæ & Helleborus dicitur, quondam terribilis (ait Plin. lib. 25. cap. 5.) sed postea tam promiscua vt plerique eam studiorum gratia ad prouidenda acrius ea quæ commentabantur sæpius sumptitauerint, vt Car-

neades responsurus libris Zenonis, ut ait Gellius lib. 7. cap. 15, superiora corporis helleboro candido purgavit, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad animi domicilia redundaret, idem narrat de Liuius Druso tribuno plebis. Helleborus enim cerebrum purgat (ait idem author) unde fatui Helleboro dicuntur egere, nascitur autem in Anticyra: unde est illud Ouid. 2. de Ponto,

*In pontum si quis mihi dixerit ibis,
I bibe dixissem purgantes pectora succos,
Quicquid & in tota nascitur Anticyra.*

Significat autem hoc loco Persius Labeonem (ut ante de Carneade diximus) in scribenda Iliade cerebrum saepe Helleboro purgare solitum, vel debuisse.

[Non] Anaphora, in principiis incisorum.

[Elegeidia crudi] Notat stultam & ambitiosam versuum inter pocula dictandorum recitandorumque consuetudinem, quam Martialis reprehendit lib. 5. epig. 92.

*Fugerit ad mensas phœbus coenamque Thyestis
Ignoro, fugimus nos Ligurine tuam.*

*Illa quidem lauta est dapibus instructa superbis,
Sed nihil omnino te recitante placet.*

*Nolo mihi ponas Rhombum multumue bilibrem,
Nec volo boletos, ostrea nolo, tace.*

Et Horatius circa finem Poëticae artis, cum ait.

*Indoctum doctumque fugat recitator acerbus,
Quem vero arripuit tenet occiditque legendo,
Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.*

[Crudi] Metonymia est 3. generis, crudi procures, id est crudum adhuc in stomacho cibum gerentes: Iuuenalis Satyr. 1:

Crudum pavonem in balnea portas &c.

[Proceres] Sic 2. Aeneid.

At Danaum procures Agamemnoniaque phalanges.

Utrobique autem methaphora est à capitibus trabium, quæ extra terram vel murum eminent, unde per similitudinem principes in Repub. dicuntur procures: rariùs verò procerem in singulari, tametsi apud Poetas aliquando: Iuuenalis Satyr. 8:

Agnosco procerem, salve Getulice, seu tu

[Lecti Citrei] Citrus, arbor in Atlante monte Mauritanie nobilis, ex qua olim mensæ, tabellæ, scamna, fedilia, lectuli nobilissimi fiebant: Lucanus lib. 9:

Tantum Marasia genti

Robora diuitiæ, quorum non noxerat usum,

Sed Citri contenta comis vivebat & umbræ

In nemus ignotum nostra venere secures,

Extremoque epulas mensasque petiuimus orbe.

Cuius summa laus in vena fuit, crispis vel in vertice variis: illud oblongo evenit discursu, idèoque Tigrinæ appellantur, vndatim Pavonum caudæ oculos imitantur: Huius arboris tanta Romæ fuit æstimatio, ut eodem auri pondere rependeretur. Martialis:

Accipe salices. Atlantica munera sylvas

Aurea qui dederit dona, minora dabit.

Plinius lib. 13. cap. 15. Atlas mons peculiari proditur sylva, confines ei Mauri, quibus plurima arbor Cedri & plurima mensarum insania, quas fœminæ viris contra margaritas regerunt: extat hodie. M. Ciceronis in illa paupertate & quod magis mirum est illo ævo emptæ H. S. decem: memoratur & Galli Asinij. H. S. vndecim:

venundatae sunt & duae, Iuba rege vendente, quarum alteri pretium fuit HS quindecim, alteri paulo minus &c. Vide locum. huius arboris maximus fuit in mēsis conficiendis vsus, quarum forma erat orbiculata, pes eburneus: vnde est illud Iuuenalis Saty. vndecima.

At nunc diuitibus coenandi nulla voluptas:

Nil Rhombus, nil Dama sapit, putere videntur

Vnguenta atque rosae, latos nisi sustinet orbes

Grande ebur.

Significat autem hoc loco Persius principes Romanos arti poeticae adeo intentos fuisse, ut Citreas secum semper gestarent tabellas, in quibus carmina ex temporanea & temere facta (quae opera celeris nimium curaeque carentis ab Horat. in arte appellantur) exarant: Quales tabellas Romanis in vsu fuisse significat Martialis hoc disticho:

Secla nisi in tenues effemus ligna tabellas,

Effemus Lybici nobile dentis onus.

Et Iuuenalis Saty. 7.

Atque ideo croceae membrana tabellae Impletur.

[Calidum] Reuertitur Persius ad laudis popularis insectationem, quam nimis ambitiose poetae consecretabantur, eamque adulationis plenam esse docet ex effectis ipsorum poetarum, sine declaratis: Poetae enim certos homines ad coenam vocabant, muneribusque corrumpebant, a quibus laudarentur: quod vitium notat Horat. lib. 1. epist. penultima ad Mecoenatem:

Scire velis mea cur ingratus opuscula lector

Laudet ametque domi, premat extralimen iniquus:

Non ego ventosae plebis suffragia venor,

Impensis coenarum et tritae munere vestis.

Contra huiusmodi Poetas conueniet illud Martialis, lib. 6. in Pomponium:

Quod tam grande sophos clamat tibi turba togata,

Non tu Pomponi, coena diserta tua est.

[Sumen] Sumen farciminis genus quoddam fuit, in magnis apud Romanos delitiis habitum, quod ex suillis mammis post primum partum resectis, fiebat, antequam eas foetus suxisset. Martialis.

Esse putes nondum sumen, ita munere large

Effluit, et viuo lacte papilla tumet.

De quo vide Plinium, lib. vndecim. cap. 37.

[Scis comitem] Epanodos est in huius verbi (scis) repetitione. Hanc autem iudicandi corruptelam notat. Horatius in arte Poetica, his versibus:

Vt praeco ad merces turbam qui cogit emendas,

Assentatores iubet ad lucrum ire poeta,

Diues agris, diues positus in saenore nummis.

[Et verum] Prosopopoeia est vani poetae, quid de se populus sentiat a corruptis adulatoribus percontantis, at (ut ait Horatius Saty. 2. lib. 2.)

Male verum examinat omnis

Corruptus iudex.

Epanodos autem est altera in repetitione huius dictionis (verum).

[Vis dicam] Incipit quaestionem vani Poetae Persius, eique verum audire cupienti scilicet, verum respondet.

[Nugaris] Quid de vano poeta sentiat populus, aperte & sine furo explicat Persius, id est huiusmodi poetas nugatores esse vanissimos, libidini ventrique non

laudi atque gloria natos, quod ex adiunctis corporis confirmat.

[Calue] Synecdoche est speciei pro genere, Caluus enim poëta fuit Ouidij tempore, Catulli amicissimus, cuius meminit Ouid. in morte Tibulli 2. Amorum.

Obuius huic venies hedera iuuenilia cinctus

Tempora cum Caluo docte Catulle tuo.

Hic autem pro quouis poëta ponitur, est & Ironia: nobilis enim fuit poëta Caluus, qui Quintiliae amicae suae mortem elegantissimè versibus elegiacis deplorauit (vt ait Propertius) hic autem pro vano & nugatorio poëta ponitur.

[Aqualiculus] Aqualiculus propriè sentinam domus significat, in quam omnes sordes confluunt, hinc per metaphoram pro ventre helluonis & impuri hominis ponitur, in quem cibi haud secus ac in sentinam sordes confluant. Hic autem Persius obesum aliquem atque pinguem inter ceteros poëtam notat, vt parum ingeniosum: Obesi enim & quibus venter est pinguis (vt ait Plinius) minus solent esse ingeniosi, quod Græci hoc prouerbio significant,

Γαστήρ παχὺα μὴ τέλει λεπτήν φέρει.

Id est, Subtilem haud parit obesus alius mentem.

Sic 3. Saty. Nattam bardum stupidumque confirmat.

Fibris increuit opimum

Pingue, caret culpa.

Hinc illud Cæsaris celebratur, qui dicere solebat, nihil se obesos istos & rubicundos (Antonium & Dolabellam indicans) sed macilentos & pallidos, Brutum & Cassium designans, reformidare.

[Sesquipede]. Sesqui verbum est in appositione inuentum, quod mensuram significat, quasi diceret tantundem & semis, vt sesquimensis, sesquimodius, sesquilibra, sesquipies, Martialis lib. 8.

Summa Palatini poteras æquare Colossi

Si fieres breuior, Claudia, sesquipede.

O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguae quantum sitiatis canis Apula, tantum:
Vos, ô patricius sanguis, quos viuere fas est
Occipiti ceco, postica occurrere sannæ.
Quis populi sermo est? quis enim? nisi carmina molli
Nunc demum numero fluere, vt perlæue seueros
Effundat iunctura ungues? scit tendere versum
Non secus, ac si oculo rubricam dirigat uno:
Siue opus in mores, in luxum, & prandia regum
Dicere, res grandes nostro dat musa poëta.

[O Iane] Exclamatio est per Apostrophen, ad Ianum, per cuius dissimilitu-

dinem, vanos poëtas omnibus ludibrio vulgique fabulam esse docet, non quæ admodum bifronti Iano illudere à tergo nemo potest, sic nec principibus Romanis vanam ex poëtica laudem affectantibus.

[O Iane] Protasis dissimilitudinis.

[Iane] Ianus antiquissimus Italiæ deus & Latij rex, à quo Ianiculū dictum: Sic enim est apud Virgilium.

Hanc Ianus pater hanc Saturnus condidit urbem

Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

Dictus Ianus (vt ait 2. de natura Deorū Cicero) ab eundo, quod cælum & tempus semper eat, vel à ianuis. Nam vt idem Ianus apud Ouid. loquitur. 1. Fastorum:

Præideo foribus cæli, cum mitibus Horis,

Et redit officio Iuppiter ipse meo.

Inde vocor Ianus.

Hunc autem ait Persi⁹ à nemine irrideri posse, quod (vt est apud Ouid. 6. Fastorū)

Stulta videt Ianus, quæ post sua terga geruntur

Nil agis, & latebras respicit ille tuas.

Eum bicipitem, aliquando etiam quadricipitem finxit antiquitas: bicipitem quidem, quod æui temporisque deus esset, præterita futuraque cerneret. Sic enim est apud Ouid. primo Fastorum:

Iane biceps, anni tacite labentis origo,

Solus de superis qui tua terga vides.

Cuius rei causam explicat Plutarchus in causis Romanorum capitem, & Seruius in illud Virgil. lib. 7.

Sunt gemina Belli porta &c.

Quanquam longè diuersam eiusdem rei rationem assignat idem Ianus apud Ouid. 1. Fastorum.

Ora vides Hecates, in treis vergentia partes,

Seruet vt in ternas compita secta vias:

Sic mihi ne flexu ceruicis tempora perdam,

Cernere non moto corpore bina licet.

Quadricipitem verò & quadrifrontem Ianum veteres finxerunt, propter quatuor anni parteis & conuersiones, quas ille sua maiestate cõplectitur atque intuetur, (vt ait Macrobius, & diuus Augustinus lib. 7. de ciuitate dei) cuiusmodi Iani simulachrum captis Phalliscis inuentum ait esse Seruius, dicatum Romæ primùm à Numæ Põpilio digitis ita figuratis, vt cccxv. nota, per anni significationem, temporis & cui se deum esse demonstraret, author Plin. lib. 34. manibus virgæ & clauem tenebat quod primus seras & clauis excogitasset. Ouid. 1. Fastorum:

Nil mihi cum bello, pacem postesque tuebar,

Et clauem ostendens, hæc (ait) arma gero.

De Iani nomine, vide Cælium Rhodiginum, lib. 2. cap. 23, de forma & imagine vide eundem lib. 23. cap. 11. & Liliū Gregorium de diis gentium Syntagmate 4.

[Nulla Ciconia] Remouet à Iano aliquot posticæ subsannationis species, ad remouendum genus ipsum, id est subsannationem & derisionem. Prima species est Ciconia. Est autem Ciconia auis notissima, de qua Plinius lib. 10. cap. 23, in qua significatione hoc loco non sumitur, sed per Metaphoram pro eius similitudine & effigie quadam, quæ manu contracta, digitisque in rostri speciem compositis representatur, quo genere subsannationis plerumque vtuntur ardeliones.

[Nec manus] Secunda posticæ subsannationis species, cum pollicibus ad tempora appositis, reliquos digitos motitantes, asininas aurículas imitamur.

[Albas] Periphrasis est auricularum asininarum, ex adiunctis, pilos enim al-

bos intus habent, unde Ouid. II. Metam. de Mida loquens:

Nec Delius aures

Humanam stolidas patitur retinere figuram,

Sed trahit in spatium villisque albensibus implet,

Instabilisque illas facit, et dat posse moueri.

[*Nec lingua*] Tertia species postica saninae, pueris vltatissima, qui sepe in eos quos contemnunt, linguam exerunt quae declaratur parium collatione.

[*Canis Appula*] Apulia regio est Italiae, in secundo Europae sinu, de qua vide Plinium lib. 3. cap. 11, est autem calidissima, unde eam siticulosam appellat Horatius, itaque canem Appulam hic dixit Persius, pro sitiente, quod in ea regione canes propter perpetuam sitim linguam exerant.

[*Vos o Patricius*] Antapodosis dissimilitudinis iisdem rhetoricis ornamentis, quibus ante Protasis exornata, exclamatione scilicet & auersione.

[*Patricius sanguis*] Metonymia. i. Generis, causa pro effectu, id est homines patricio genere nati, ut apud Horatium in arte:

Vos o pompilius sanguis.

[*Quos viuere*] Breuis antapodoseos ratio ex adiunctis interponitur, quod non possint cauere posticas sannas Romani heroës, quia caeci sint post tergum.

[*Sanna*] Sanna os distortum proprie significat, hinc sanniones appellantur, homines moribus, gestu, vultu denique ipso ridiculi: Cicero 2. Oratorio: quid enim potest esse tam ridiculum, quam sannio est, qui ore, vultu, imitandis moribus, voce, denique corpore ridetur ipso: hinc Sanna per Metaph. pro derisione quae a tergo nudatione priorum dentium fit, ponitur: Iuuenalis Saty. 6:

Inunc et dubita quin sorbeat aëra Sanna: Tullia.

[*Quis populi*] Altera est eiusdem vani poetae prosopopoeia, quid de se populus sentiat ab adulatoribus percontantis, cui respondentem inducit adulatorem eius versus hyperbolicis laudantem, ut intelligatur id quod iam ante pluribus disputatum est, eam laudem quae vulgo poetis affingebatur, non a certo animi iudicio sed ab adulatione & morbo quodam animi proficisci: quae a bono & sapiente poeta repudiandam esse docet Horatius, in Arte poetica his versibus:

Tu seu donaris seu cui donare voles quid,

Nolito ad versus tibi factos ducere plenum

Laetitia, clamabit enim, pulchre, bene, recte,

Pallescet super his etiam, stillabit amicis

Ex oculis rorem, saliet, tundet pede terram

Vt qui conducti plorant in funere dicunt

Et faciunt prope plura dolentibus ex animo, sic

Derisor vero plus laudatore mouetur.

[*Quis enim*] Verba sunt assentatoris vani, poetae carmina trita cuiusdam vestis aut coenae mercede hyperbolicis laudantis, & populum vani poetae versus ex adiuncta primùm suauitate & modulatione probatam per prosopopoeiam obliquam effingentis.

[*Vt perlaue*] Allegoria est à marmorariis, qui lapidum commissuras vngue percontant, unde res ad vnguem facta dicitur, id est perfecta & absoluta, hinc Metaphoricis ad res incorporeas transfertur, ut apud Horatium in Arte:

Carmen reprehendite, quod non

Longa dies & multa litura coercuit atque

Perfectum decies, non castigauit ad vnguem.

Tum enim Marmorarij aptam lapidum vel lignorum commissuram esse iudicabant, cum vnguis superinductus nulla asperitate offenderetur, huc alludit Saty.

5. Persius:

Iunctura callidus acri &c.

[*Scit tendere*] Aliud argumentum laudis, ex comparatione parium, tam rectè versum scribit vanus poëta, quàm rectè fabri lignarij lineam ad normam & perpendiculum notant, rubrica aut creta.

[*Rubrica*] Rubrica terra ruffa, quæ & sinopsis dicitur, de qua vide Plinium lib. 35. cap. 6.

[*Sine opus*] Tertium argumentum laudis, quam à populo, vano poëta decerni fingit adulator, ex subiecta materia sumitur, quod de re qualibet etiam grauissima, elegantia tamen & polita scribat carmina. quod efficiente causa declaratur, id est Musarum inspiratione.

[*In prandia*] Metonymia est 4. generis, nec enim poëta in prandia regum scribebant, sed in reges profusè & luxuriosè prandentes in hac autè ficta populi prostopoeia obseruare licet, veram & expressam adulatoris speciem, qualis apud Terentium in Eunuchis & apud Iuuenalem Saty. 3. describitur:

Quid quod adulandi gens prudentissima, laudat

Sermonem indocti, faciem deformis amici,

Et longum inuolidi collum, ceruicibus aequat

Herculis, Anthem procul à tellure tenentis?

Miratur vocem augustam, qua deternis nec

Ille sonat, quo mordetur Gallina marito

Natio comæda est, rides maiore cachinno

Concutitur, flet, si lachrymas aspexit amici:

Nec dolet, igniculum brumæ si tempore poscas,

Accipit endromidem, si dixeris æstuo, sudat.

Ecce modò heroas sensus afferre videmus

Nugari solitos græcè, nec ponere lucum

Artifices, nec rus saturum laudare, ubi corbes,

Et focus, & porci, & fumosa Palilia sæno:

Vnde Remus, sulcòque terens dentalia Quinti,

Quum trepida ante bonos dictatorem induit vxor:

Et tua aratra domum licitor tulit: euge poëta.

[*Ecce modo*] Hic finis est Dialogismi vani poëta & adulatoris, quo concluditur primum Satyræ huius in poëtarum vanitatem argumentum, secundum dein de sequitur, ex eodem vanitatis fonte deductum, eodèque fine declaratum, in huiusmodi poëtas argumentum, qui ad aucupandum aliquod doctrinæ & eruditionis nomen, Græca latinis immiscebant, resque graues & altiloquas carmine suo tractandas suscipiebant.

[*Nugari solitos Græcè*] Hanc Græci sermonis affectationem reprehendit Iuuenalis Saty. 6. his versibus:

Omnia Græcè

Cum sit turpe magis nostris nescire latinè.

Hoc sermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,

Hoc cuncta effundunt animi secreta, quid, vltra

Concumbunt Græcè.

Et Horatius. 1. Sermonum Saty. 10. Vbi hæc ironicos dicuntur.

At magnum fecit, quod verbis Græca latinis

Miscuit, o feri studiorum &c.

Idem quoque in Latina oratione vitiosum esse docet Cicero prima Tusculana, qui testem citaturus Epicharmi versum, dicā si potero (ait) latinè, scis enim me græcè loqui in latino sermone non plus solere, quàm in Græco Latinè. Et rectè quidē (respondet Atticus.)

Nec ponere Confirmat res graues & altiloquas, à vanis poetis describi nō posse. Argumentum est ex collatione minorum, non possunt res tritas & vulgares, multo minus igitur res graues & arduas, quas tamen suscipiebāt, Horatiani huius immemores in Arte.

Sumite materiam vestris qui scribitis æquam

Viribus, & versate diu quid ferre recusent,

Quid valeant humeri, cui lecta potenter erit res,

Nec facundia deferet hunc, nec lucidus ordo.

[Lucum] Lucus fere semper pro cōsecrata sylua numini alicui ponitur, Sic Fau- ni lucus ab Ouid. describitur 3. Fastorum:

Lucus Auentino suberat niger ilicis umbræ

Quo possis viso dicere numen inest.

Sic ab eodem lucus Iunonis lib. 2.

Monte sub Esquilio, multis incæduus annis

Iunonis magnæ nomine lucus erat.

Itaque luci sæpe sacri appellantur vt à Virg. 5. Aeneid. vnde scribit Tacitus Germanos veteres nulla alia templa habuisse, quàm lucos nemoræque deorum suorum nominib⁹ appellata, nonnulli lucos dictos aiunt, quia religionis ergo lumina ignesque in lucis excitarentur, Quamquam Quintilianus lib. 1. ait dictos, quoniam cum nullæ illic arbores propter religionem caderentur, opaci essent & sine luce. vide Seruium in illud Virg. 6. Aeneid.

Nulli certa domus, lucis habitamus opacis.

[Artifices] Metaphora est, pro gnaris & peritis, quales in sua arte solent esse artifices.

[Rus saturum] Descriptio est ruris ex adiunctis: appellatur autem rus saturum, id est abundans rebus omnibus: semper enim (ait Cicero in Catone maiore) boni assidue domini referta est cella vinaria, olearia & penuraria villæque tota locuples est, abundat enim porco, hœdo, agno, gallina, caseo, melle: iam hortum ipsi agricolæ succidiam alteram apellant.

[Palilia] Palilia, festa quæ quotannis 12. Calend. Maij (qui natalis Romanæ vr- bis dies fuit) in honorem Deæ Pales quæ pabulis præerat, Romæ celebrabantur. Propertius libro 4.

Vrbi festus erat, dixere palilia patres,

Hic primus cœpit mœnibus esse dies.

Eo die sanguinem effundere nephas erat, vivebatur autem lacte & herbis: sanguinem enim eo die fundi nephas esse ducebant, quo illi sanguinē, id est vitam (cuius causa efficiens est sanguis) receperant. Ouid. 4. fast.

Dum licet apposita veluti cratere camella,

Fac niueam potes purpureamque sapam.

Fumosa autem Palilia appellatur, quia eo die sub noctem ignes à rusticis ex stipula solerent excitari: Ouid. ibidem:

Moxque per ardentis stipulae crepitantis aceruos

Traicias celeri strenua membra pede.

Cuius rei rationem subiicit Ouid. nempe quia

Omnia purgat edax ignis, vitiumque metalli

Excoquit, idcirco cum duce purgat oues.

Et paulò post

Hoc tamen est vero propius, cum condita Roma est

Transferri iussos in noua tecta lares.

Mutantisque domum tectis agrestibus, ignem

Et cessaturæ supposuisse casæ.

Per flammæ saluisse pecus, saluisse colonos,

Quod sit natali nunc quoque Roma tuo.

Vide Tibullum Eleg. 5. lib. 2. & Propertium lib. 4. eleg. 1. de vrbe Roma.

[Vnde Remus] Romuli frater, hoc autem subdidit cum vt Romanorum genus notaret, qui à pastoribus originem trahebant vt indicat Iuuenalis Saty. 8.

Et tamen vt longè repetas longèque reuoluas

Nomen, ab infanti gentem deducis a sylo

Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum

Aut pastor fuit, aut aliquid quod dicere nolo.

Tum etiam quia Paliliorum die, à Romulo vrbis Romanæ signata sunt mœnia Ouid. 4. Fast:

Apta dies legitur qua mœnia signet aratro,

Sacra Palis suberant, inde mouetur opus.

Fossa fit ad solidum, fruges iaciuntur in ima,

Et de vicino terra petita solo.

[Sulcoque terens] Apostrophe est ad L. Quint. Cincinnatum, qualis est illa apud Virg. 6. Aenei.

Quis te magne Cato tacitum, aut te Cossæ relinquat

Et paulò post *Et te sulco Serranæ ferentem*

Serranus enim dictus est Cincinnatus, à bene serendo, qui ter ab aratro ad rēpub. vocatus est. Plin. lib. 18. cap. 3. Cui (ait) dictaturam viator attulit, & quidem nudo plerūque pulueris ore, cui viator vela (inquit) corpus, vt proferam populi senatusque mandata. & in Catone maiore. Siquidem in agro aranti Lucio Quintio Cincinnato nūtiatum est, eum Dictatorem esse factum, cuius Dictatoris iussu magister equitum C. Seruilius Hala. Spur. Melium regnum appetentem & occupare volentem interemit, de quo vide Liuium lib. 4. 1. Decad.

[Dentalia] Synecdoche partis aratri pro toto aratro.

[Dictaturam induit] Metonymia 3. generis, dictatura pro veste dictatoria & insignibus quibus à lictore exornatus est Cincinnatus: de Dictatura autē & dignitate dictatoris vide Feneftell. cap. 8. & Pomponium Letum.

[Vxor] Nomine Rancilia, quæ togam properè è tugurio viro postulanti protulit, cum mandata senatus togatus vt audiret à legatis rogaretur, qui cum operi rustico intentum, nomine senatus salutabant. Liuius lib. 3. 1. Decad.

[Lictor] Nonnullis idoneis authoribus, lictores vt & sella curulis, toga & prætextæ, ab Hetruscis finitimis populis, Roma asciti esse videntur. Sicque dicti à li-

gando, quod quem consules prehendi ligarique iussissent, præsto essent ad ligandum & prehendum, & venientes consulibus obuiam, de equo descendere iuberent: Fenestella cap. de Consulibus. Hic autem lictorem pro viatore dixit, per quem homines ad magistratus ex agris euocabantur, cuique frequēs erat ex vrbe in agros via, unde Columella in præfatione: illis temporibus proceres ciuitatis in agris morabantur, & cum cōsiliū publicum desiderabatur, à villis accersebantur in senatum, ex quo qui eos euocabant, viatores nominati sunt: Cicero de senectute: A villa in senatum arcessebantur Curius & reliqui senes: ex quo qui eos accersebāt viatores nominati sunt.

[Euge poëta] Concludit secundum poëtice vanitatis argumentum, ironica quadam salutatione, per Apostrophē ad vanum poëtam.

*Est nunc Brisei quem venosus liber Acci,
Sunt quos Pacuuiusque, & verrucosa moretur.
Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta,
Hos pueris monitus patres infundere lippos
Cum videas, quærisne unde hæc sartago loquendi
Venerit in linguas? unde istud dedecus, in quo
Trossulus exultat tibi per subsellia læuis?*

[Est nunc] Tertium poëtice vanitatis argumentum, item ex factis, quod affectent antiqua & obsoleta verba, poëtæque veteres imitentur, vt Pacuuium, Acciū, & alios: quod et si apud Græcos laudabile fuit, propterea quod vt poëtarum Græcorum quisque antiquissimus ita & optimus, apud Latinos tamen non item: unde est illud Horatij epist. lib. 2.

Si quia Græcorum sunt antiquissima quæque

Scripta, vel optima, Romani pensantur eadem

Scriptores trutina, non est quod multa loquamur,

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Et paulò post *Non meliora dies, vt vina, poëmata reddit.*

Vide quibus verbis adolefcentem nimis vetustè & priscè loquentem reprehendat Phauorinus, apud Gellium lib. I, cap. 10. & eundem Gellium lib. II, cap. de fugiendis verbis obsoletis.

[Brisei] Quidam legunt Briseis, vt referatur ad historiam Briseidos, quā poëmate aliquo descripserit Accius poëta nobilis, de qua vide Homerū Iliad. I, vt Briseis Accij, sicut & Antiopa Pacuij paulò post, synecdochicè pro vtriusque poëmate ponatur: Alij tamē malūt Brisei legere, id est Bacchici, vt sit epithetū Bacchi, poëtis conueniēs (quia vt antè dictum est) sunt in tutela Bacchi. Briseus autem dictus est Bacchus (vt placet Stephano) à Brisa promontorio Lesbij, vbi colebatur, vel potiùs (vt ait Cornutus) à nomine cuiusdam Nymphæ, à qua educatus Bacchus fuisse fingitur: Nā (vt ait idē Cornutus) duæ in Græcia fuerunt liberi patris statuæ, vna hirsuta, quæ dicebatur Brisei, altera læuis & sine pilis, quæ dicebatur Lenei.

[Venosus] Metaphora est ab animalium corporibus, in quibus inflatiores &

turgidiores venæ inæqualitatem & asperitatem quandam efficiunt: hinc enim venosus liber Acci dicitur, id est durus & asper: de cuius asperitate vide Gellium lib. 13. cap. 2. Martialis.

Attonitusque legis terrai, frugifer ai,

Accius & quicquid Pacuuiusque vomunt.

[Acci] Accius poeta Tragædus summa sententiarum gravitate ac pondere, unde animosi oris ab Ouid. appellatur, primi Amorum Eleg. 5.

Ennius arte carens animosique Accius oris

Casurum nullo tempore nomen habent.

Asperior tamen in verbis & durior, ut apud Gellium notat Pacuvius, in eo sermone & congressu quem Tarenti cum Accio dicitur habuisse, quem describit Gellius lib. 13. cap. 2. hic præter fabulas, Annales quoque scripsit, ut ait Macrobius primo Saturnalium, ex quibus versus hos citat:

Maxima pars Graium Saturno et maxime Athenæ

Consciunt sacra, quæ Cronia esse iterantur ab illis,

Cumque diem celebrant, per agros urbésque ferè omnes

Exercent epulis læti, famulòque procurant

Quisque suos, nostrique itidem, & mos traditus illinc

Iste, ut cum famulis domini epulentur ibidem.

Huiusmodi Accij poetæ versibus D. Brutum adytus templorum ait exornasse suorum, Cicero in Archiana.

[Pacuuiusque] Pacuvius poeta quoque Tragædus, vel potius princeps Tragædorum, (ut initio fragmenti de optimo genere oratorum ait Cicero) natione Brundusinus, Ennij ex sorore filius, cuius colloquium cum Ario vicino suo vide apud Gellium Rhod. lib. 14. cap. 14. Is senex, Tarentum migravit, ubi propè nonagenarius diem obiit: Olympiade ut scribit Eusebius. 57. composito sibi prius epigrammate verecundiæ pleno (ut ait Gellius lib. 1. cap. 25.) & digno eius elegantissima gravitate.

Adolescens, tametsi properas, hoc te saxum rogat

Ut se aspicias, deinde quod scriptum est legas,

Hic sunt poetæ Pacuuii Marci sita

Ossa, hoc volebam nescius ne esset: vale.

De utroque autem Tragædo, sic Quintil. lib. 10. Tragædiæ (inquit) scriptores clarissimi gravitate sententiarum verborumque pondere & autoritate personarum, cæterum nitor & summa in excolendis operibus manus magis videri potest temporibus, quàm illis defuisse, virium tamen Actio plus tribuitur, Pacuvium videri doctiorem, qui esse docti affectant, volunt.

[Verrucosa] Durior & asperior metaphora est, ex eodem genere, quo illa fuit paulò antè (Venosus)

[Antiope] Synecdoche est, Antiope enim pro poemate Pacuuij, & variis ab eo editis fabulis ponitur, pars pro toto. Antiope autem scripsit Pacuvius, ut testis est Cicero initio lib. 1. de finibus, Quis enim (ait) Ennij Medeam, aut Pacuuij Antiope spernat & reiciat? Fuit autem Antiope Niætei Lesbiorum regis filia, ex qua cum Iupiter Amphionem & Zethum procreasset, A Lyco marito suo Thebanorum rege repudiata est, nova vxore superinducta Dirce Solis filia, quæ infinitis cruciatibus propter suspicionem pellicatus Antiope vexavit, à cuius tandem filiis Amphione & Zetho Dirce indomitæ equorum caudis alligata meritis sui sceleris poenas luit.

[Lutificabile] Lutificum dixit Cicero 2. Tusc. in Aeschiliani cuiusdam ver-

sus interpretatione.

[*Hos pueris*] Amplificat Persius proximum vanitatis argumentum ex effectis, quia hæc antiquitatis nimis ambitiosa affectatio, linguâ Latinam corrumpat, hinc illud Phauorini apud Gellium solers cuidam antiquario respōsum, viue moribus præteritis, vtere verbis præsentibus, nam vt ait Horat. in arte:

*Vt syluæ foliis pronos mutantur in arnos,
Prima cadunt, ita verborum vetus interit ætas,
Et iuuenum ritu florent modo nata vigentque.*

De vetustate verborum vide Quintilianum lib. 1. cap. 2.

[*Infundere*] Metaphora ab aquis.

[*Lippos.*] Metaphora à corpore ad animum, sic Saty. 2.

Messalæ lippa propago.

[*Sartago*] Sartago, instrumentum culinarium, hic autem per metonymiam 3. generis, pro sibilo & stridore dictionum antiquarum ponitur, qui talis est, qualis esse solet is, qui editur cum aliquid in sartagine frititur, simile est illud Iuuenalis Sat. 14.

Paruòque eadem mouet arma fritillo.

[*Linguas*] Metonymia est, causæ pro effectû, lingua enim pro sermone ponitur, vt in Fato, sed decet augentem linguam Latinam, nominare moralem, id est, sermonem latinum.

[*Trossulus*] Equites Romani primùm sub regibus celeres, deinde flexumines, postremò Trossuli dicti sunt, quòd oppidū citra Volscinios passuū 10. mil. sine vlllo peditū auxilio cepissent, Plin. lib. 33. cap. 2. Hic autē Trossulus pro Romano, aliquo spectatore & auditore synecdochicòs ponitur.

[*Subsellia*] Tribunorum, Triumuirorum, Quæstorum, Equitum, fuerunt subsellia. Author Asconius Pedianus in primam actionem in Verrem.

[*Lauis*] sine pilis. Sic Iuuenalis Saty. 8.

Canibus pigris, scabietque vetusta Lauibus.

*Nilne pudet capiti, non posse pericula cano
Pellere? quin trepidum hoc optes audire decenter.
Fur es (ait Pedio) Pedius quid? crimina rasis
Librat in antithetis, doctas posuisse figuras
Laudatur. bellum hoc? hoc bellum? an Romule ceues?
Mén' moueat quippe, & cantet si naufragus, assem
Protulerim? cantas, cum fracta te in trabe pictum
Ex humero portes: verum, nec nocte paratum
Plorabit, qui me volet incuruasse querela.*

[*Nilne pudet*] Hactenus contra poëtas disputatum est, nunc conuertit stylum suum Persius in Oratores, in quibus eandem vanitatem exagitat. Argumentum est

ex factis, quod variis circumstantiis amplificatur, quod pro reo dicentes, in periculo capitis nulla obiectorum criminum ratione habita fucati medicamenta cando-
ris & ruboris confectentur, sine vlllo sententiarum pondere: Cuiusmodi Oratorē
ridet Quintilianus lib. 9. Quis enim ferat (ait) contraposis & consimilibus irascē-
tem, flentem, rogantem, deprecantem, vbi atrocitate, inuidia, miseratione opus est?
cū iam cura verborum, deroget affectibus fidem, & vbiunque ars ostentatur, ve-
ritas abesse videatur?

[Capitiano] Id est vetulo & iam seni oratori & patrum sapienti, Synecdo-
che autem est. Sic antea:

Tum veluti, auriculis alienis &c.

[Pellere] Id est, Auertere à capite rei, periculum iudicij.

[Trepidum] Metonymia subiecti pro adiuncto, id est voce tremula, qua quæ
sequuntur ab adulatoribus pronuntiari solent, similis fuit initio:

Tremulo scalpuntur vbi intima versu.

[Fur es] Dialogismus est duorum adulatorum, quorum alter Pedium in foro
dicentem audiuisse, alter qua eloquentia pro reo Pedius dixerit percontari fingi-
tur, vterque ad adulandum comparatus, hic posterior, ille prior facilioris intelligen-
tiæ causa nominetur.

[Ait Pedio] Pedium Synecdochicas, pro quouis fori Romani patrono & ora-
tore dixit, vt Satyra, Craterum pro quouis medico, speciem quippe pro genere, fuit
autem Pedius orator, cuius meminit Horatius 1. Serm. Saty. 10:

Cum Pedius causas exudet Publicola atque Coruinus &c.

Qui sub Nerone (vt ait Tacitus) Senatu motus est, accusantibus Cyrenensibus
propter violatum Aesculapij thesaurum, & delectum militum pretio & largitio-
ne corruptum.

[Pedius quid] Posterioris adulatoris verba, percontantis qua eloquentia Pedius
orator in foro dicat pro reo, vbi polyptoton est in hac cōmutatione, Pedio, Pedius.

[Crimina] Verba prioris adulatoris.

[Rasis] Metaphora est à rebus politis & limatis.

[Librat] Metaphora est à lancibus.

[Antithetis] Antitheta Latine à Fabio cōtraposita dicuntur, quæ vt magnā oratio-
ni venustatē afferūt, si bonis sententiis coniuncta sint, sic vbi res idonea nō subest,
nihil est fucatis illis pigmentis ineptius. Prioris generis est exemplum illud in Mi-
loniana, Est enim iudices hæc non scripta sed lata lex, quam non didicimus, audi-
uimus, legimus, sed à natura arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non do-
cti, sed facti: non instituti, sed imbuti sumus: &c. vide Fab. lib. 9. cap. 3. & Augusti-
num de ciuitate dei lib. 11. cap. 18.

[Bellum hoc] Posterioris adulatoris oratio est, Pedij factum impudentissimè
comprobantis, ex adiunctis.

[Hoc bellum] Vehemens & acerba in adultores, Persij vox, ex eorum factis,
quia huiusmodi sermonibus Pedio adulentur: vbi Anadiplosis est.

[Romule] Metonymia est. 1. generis, author nempe Romani sanguinis & gene-
ris, pro Romano.

[Cenes] Obscœna Metaphora, qua sæpe Iuuenalis vtitur: vt Saty. 3.

Ego te cœuentem Sexte verebor.

[Men' moueat] Refellit deinceps impudentem & assentationis plenam poste-
rioris assentatoris vocem, nec pulchrum esse docet in periculo capitis huiusmodi
antithetis vti, quia fucatis istis pigmentis, sæpe à reo iudicis misericordia auertatur:

argumentum est ex repugnantibus, Syllogismus simplex 2. generis.

*Qui iudices ad misericordiam deducere vult, flere debet, & quidem ex animo:
Pedius non flet:*

Pedius igitur iudices ad misericordiam non commouebit.

Propositio ultimo loco est, cuius illustratio præcedit, ex similibus per communicationem, Quemadmodum naufragus, homines ad misericordiam cantu commouere non potest, Sic nec Orator iudicem, voce in cantum dissoluta.

[*Cantas*] Assumptio Syllogismi dissimilibus amplificata ex contrario ponitur, At Pedius non flet, imò cantat, quamuis in maximis periculis versetur: vbi elegans Allegoria est à naufragis, qui fracta naui, si quādo tempestate aliqua ad littus delati fuissent, ne sæpius in eroganda stipe suam calamitatē narrare cogerentur, naufragiū suū in tabella aliqua depictum humeris circumferebant. Iuuenalis Saty. 14:

Mersa rate naufragus assem

Dum rogat, & picta se tempestate tuetur.

Persius Saty. 6.

Largire inopi, ne pictus oberret

Carulea in tabula.

Tum vero vbi dissipatas animi & corporis vires hominum beneficiis collegerant, tabulam naufragij sui Deo illi consecrabant, & in eius templo suspendebāt, cuius ope sibi ad portum viderentur perducti. Horat. ode. 5. 1. car.

Me tabula sacer

Votiuæ paries indicat, humida

Suspendisse potenti

Vestimenta maris deo.

[*Te pictum*] Id est tuam calamitatem & naufragium in tabula. Metonymia est 3. generis.

[*Trabe*] Synecdoche partis pro toto. Sic apud Ouid. 1. de Ponto ad Rufinum:

Quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua.

Iuuenalis Saty. 14:

Est plenum magnis trabibus mare.

[*Fracta cum*] Iudiciorum pericula eleganter tempestati & naufragio comparat: vt enim mare varias habet fluctuum agitationes, sic varias habet perturbationes ratio iudiciorum. Cic. pro Murena.

[*Verum*] Propositio Syllogismi, dissimili amplificata, cuius illustratio & assumptio paulò antè posita est, vbi quod de se specialiter dicit Persius, de quouis alio intelligendum est:

Qui aliquem ad misericordiam commouere vult, veras ille quidem, nec fictitias emittet lachrymas, Huc illud Horatij pertinet in arte poëtica.

Vt ridentibus arrident, ita flentibus adsunt

Humani vultus, si vis me flere, dolendum est

Primum ipsi tibi, tunc tua me infortunia ledent.

Et paulò pòst:

Tristia mœstum

Vultum verba decent, iratum plena minarum.

Vnde illud quoque vulgo de Demosthene legitur, ad quem cum quidam accederet cæsus ab alio, peteretque à Demosthene, placido vultu summissaq; voce, vt suam causam susciperet factamque sibi iniuriam iudicio persequeretur, negauit illum Demosthenes affectū esse iniuria, eiusque causam esse se suscepturum. Rursum cum ille idem ab eo impetrare contenderet, multisque precibus, obtestationibus, iureiurandis cæsum esse se ab altero affirmaret, à Demosthene iterum repulsus est. Is igitur & repulsæ quam à Demosthene patiebatur, & inultæ iniuriæ quam ab

inimico acceperat, dolore percit? ex imo pectore suspiria ducens, in lachrymas se-
se totū profudit, quibus Demosthenes cōmotus & affectus est ad causam ei? susci-
piendam dicens, dicendi impetum, ex irascente sibi fuisse capiendum.

Sed numeris decor est, & iunctura abdita crudis.

Claudere sic versum didicit, Berecynthius Atys:

Et qui ceruleum dirimebat Nerea Delphin.

Sic, costam longo subduximus Apennino.

Arma virūm, nōne hoc spumofum, & cortice pingui?

Vtramale vetus uegrandi subere coctum?

Quidnam igitur tenerum, & laxa ceruice legendum.

Torna Mimalloneis implerunt cornua bombis,

Et raptum vitulo caput ablatura superbo

Bassaris, & Lynceum Mænas flexura corymbis

Euion ingeminat, reparabilis adsonat Echo.

[*Sed numeris*] Reuertitur ad poëtas Persius, idemque in illis quod proximè
in oratoribus vitium reprehendit, Quartum igitur poëticae vanitatis argumentum
est, quod nimiam soni, & concinnitatis verborum, nullam subiectæ sententiæ ra-
tionem habeat, quod confirmatur per singulares aliquot versuum ex poëtarum il-
lius seculi libris depromptorum species.

[*Numeris*] Metonymia adiuncti pro subiecto, qualis antea fuit,
Scribimus inclusi numeros ille &c.

[*Decor*] Ironia.

[*Iunctura*] Allegoria est à marmorariis, de qua ad eum locum dictū est antea:
Effundat iunctura ungues.

[*Crudis*] Metaphora est ab incoctis & immaturis fructibus, ad res temerè nec
satis matura meditatione factas, qualis antea fuit.

Non si qua elegidia crudi
Dictarunt procures &c.

[*Claudere*] Confirmatur poëtarum in affectanda concinnitate vanitas, per varias
versuum species. Est autem in hoc verbo (*claudere*) metaphora ab ædibus, quæ ia-
nuis clauduntur, hinc pro finire & terminare, vt apud Mart. lib. 13.

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum
Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?

Nec verò quisquam mirari debet, cur hoc loco Metaphoram ab ædibus potius,
quam fenestris & cæteris rebus, quæ non minùs propriè claudi dicuntur, dictam
esse dicam: nam in explicanda metaph. satis est aliquam speciem afferre, eius rei,
in quā dictio propriè vsurpetur, si quidem ad multa pertineat. Sic in Oratore Cice-
ro orationem numeris sententiisque claudere dixit.

[*Berecynthius*] Hemistichion est, ex Romani poëtae alicuius poemate depromptum, quod ut nimis molle & elumbe deridetur.

[*Atys*] *Atys* puer *Phrygius*, cuius fabulam narrat *Ouid.* 4. *Fast.* his versibus:

Phryx puer in sylvis facie spectabilis altis,
Turrigeram casto vinxit amore deam.
Hunc sibi seruari voluit sua templa tueri,
 Et dixit, semper fac puer esse velis.
Ille fidem iussis dedit, & si mentiar (inquit)
 Ultima qua fallam sit *Venus* illa mihi:
 Fallit, & in *nympha* *Sangaride* desinit esse
 Quod fuit, hinc poenas exigit ira *Deæ*.
Naiada vulneribus succindit in arbore factis,
 Illa perit, fatum *Naiados*, arbor erat.
Hic furit & credens thalami procumbere tectum,
 Effugit, & cursu *Dyndima* summa petit.
 Et modò, tolle faces, remoue modò verbera (clamat)
 Sape *Palestinas* iurat adesse deas.
 Ille etiam saxo corpus lanauit acuto,
 Longaque in immundo puluere tracta coma est.
 Voxque fuit, merui, meritas do sanguine poenas,
 Ah pereant partes, quæ nocuere mihi.
 Ah pereant dicebat adhuc, onus inguinis aufert,
 Nullaque sunt subito signa relicta viri.

Hinc *Berecynthius* dictus est *Atys*, à *Cybele* *Berecynthia*, sic dicta à *Berecyntho* monte & vrbe *Phrygiæ* in qua colebatur, iuxta fluuium *Sangarim*: vnde & *Cybeleus* *Atys* ab *Ouid.* dicitur 10. *Metaph.* vide *Catullum* in carmine de *Berecynthia* et *Aty*.

[*Et qui ceruleum*] Hic item versus ex vani cuiusdam Poëtae poemate depromptus est, quem ut nimis inflatum & turgidum sine vlla subiecta sententia notat *Perf.* In quo *Arionis* fabula leuiter attingi videtur, quæ sic describitur ab *Ouid.* 2. *Fast.*

Nomen *Arionium* Siculas impleuerat vrbes
 Captaque erat *Lyricis* *Ausonis* ora sonis.
 Inde domum repetens, puppim conscendit *Arion*.
 Atque ita quæsitæ arte ferebat opes.
 Forfitan infelix ventos vndasque timebas,
 At tibi naue tua tutius æquor erat.
 Namque gubernator districto constitit ense,
 Ceteraque armata conscia turba manu.
 Quid tibi cum gladio? dubiam rege nauita puppim,
 Non sunt hæc digitis arma tenenda tuis.
 Ille metu pauidus, mortem non deprecor (inquit)
 Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
 Dant veniam, ridentque moram, capit ille coronam.
 Quæ posset crines, *Phœbe* decere tuos.
 Induit & *Tyrio* distinctam murice pallam.
 Reddidit icta suos pollice corda sonos.
 Flebilibus numeris veluti canentia dura

*Traiectus penna tempora cantat olor.
 Protinus in medias ornatu desiluit vndas,
 Spargitur impulsa cæcula puppis aqua.
 Inde, fide maius, tergo Delphina recuruo
 Se memorant oneri supposuisse nouo.
 Ille sedet, citharâque tenet, pretiumque vehendi
 Cantat & æquoreas carmine mulcet aquas.*

Vide Gellium lib. 16. cap. 19. ex libro primo Herodoti de Arione fidicine. Nee vero mirum videri debet, quod de Delphine memorat Ouid. Nam ut ait Plinius lib. 9. cap. 8. Delphinus non modo homini est amicus, verum & musicæ arti, mulcetur symphonix cantu, & præcipue hydranti sono, hominem non expauescit ut alienum, obuia nauigiis venit, alludit exultans, certat etiâ & quâuis plena præterit vela. Vide locum Plinij quem breuitatis causa totum hic non adscripsi, ubi egregium huius piscis in homines exemplum humanitatis reperies.

[Nerea] Metonymia 3. generis, Nereus pro mari cui præsidet: quomodo saepe Neptunus sumitur, ut Hymeneus pro nuptiis.

[Sic costam] Tertium hemistichium, in quo affectata spondæi in quinta sede coccininitas notatur, qualis apud Virg. in Aeneide frequens occurrit, excusanda tamen, cum quia saepe adhibetur ut rei quæ notatur species quædam legentium oculis representetur, ut 2. Aeneid. ubi de Sinone loquens ait,

Phrygia agmina circumspexit.

Tum quia immatura morte preuentus, poemâ suum emendare non potuit.

[Costam] Metaphora est ab animantium corporibus, hoc autem sumptum videtur esse ex poemate aliquo, in quo bellum Punicum secundum Hannibalem ducem in Italia gestum descriptum fuerit: Huius enim belli tempore, Hannibal (ut est apud Liuium & Plutarchum in eius vita) Apenninum montem igne, sulphure acetoque dirupit, & iter in Italiam antea sibi & barbaris obstructum patefecit, unde nomen monti inditum Melæ interpretis Vadianus arbitratur, Apenninus quasi à Pœnis patefactus, Iuuenalis Saty. 10. de Hannibale:

*Pyreneum
 Transilit, apposuit natura alpemque niuemque,
 Diduxit scopulos & montem fregit aceto.
 Iam tenet Italiam, tamen ultra pergere tendit,
 Actum (inquit) nil est, ni Pœno milite, portas
 Frangimus & media vexillum pono suburra.*

Allegoricus autem hoc loco, per costam Appennini, syllabam unam ex heroico versu, à vanis poetis coccininitatis causa subductam esse significari puto: Duo enim spondæi versum aut orationem suauissimè claudunt (ait in oratore perfecto Cicero) simile est illud Silij Italici.

Alpibus æquatum tollens caput Apenninus.

Est autem Apenninus mons, qui ab Alpibus in siculum usque fretum protenditur, mediâque Italiam diuidit: de quo vide Plinium lib. 3. cap. 5. Lucanus lib. 2.

Mons inter geminas medius se porrigit vndas

Inferni superique maris.

[Arma virum] Verba sunt vani poetæ, sui similibus vanitatem in affectanda concinnitate numerique suauitate, defendentis ex collatione parum, quod eodem vitio Aeneis Virgiliana laboret, ubi sub vani poetæ persona effrenatâ quorundam poetarum audaciam notat Persius qui Virgilium ut nimis inflatum & turgidum

incefferent, quod suo tempore Ouid. à nonnullis tentatum esse indicat primo de Remed. amoris.

Et tua sacrilega laniarunt carmina lingua,

Pertulit huc victos quo duce Troia deos.

Vide Gellium lib. 2. cap. 11.

[*Arma virum*] Synecdoche quædam hic est partis pro toto, hæc enim duo verba (*arma virum*) pro tota Aeneide ponuntur.

[*Spumofum &*] Allegoria est ab arboribus, quæ veris tempore spumofæ sunt & pingui cortice, cum succus in arbores conscendit: tum enim tumescunt arbores, & præ succi copia excisæ spumam emittunt. Hinc res pingui dicuntur cortice, id est inflatæ & turgidæ, ut arbores veris tempore Virg. 2. Geor.

Vere tument terræ & genitalia semina poscunt,

Laxant arua sinus, superat tener omnibus humor.

[*Vtramale*] Subiectio ad proximam interrogationem, ubi refellitur proximū vani poëtæ argumentum, qui turgidum & inflatum Virgil. poëma esse dixerat per cōtradictionem quæ paribus declaratur: imò verò (ait Persius) nō magis turgidum & inflatū est Virgil. poëma quā ramale vetus diuturno solis calore exiccātū.

[*Ramale*] Ramale annosus & antiquus ramus dicitur, ut s. Saty.

Sed cum lapidosa chiragra,

Fregerit articulos veteris ramalia fagi.

Ouid. 8. Meramorph.

Multifidæque faces ramaliaque arida tecto Detulit.

[*Subere*] Suber arbor est densissimæ crassissimæque corticis, ait Plinius lib. 16. cap. 8. Unde pro cortice per Synecdochen ponitur, totum pro parte.

[*Coctum*] Metaphora à cibis. Significat autem Persius Virgilij versus coctos esse & maturos, non spumofos & veluti præcoces, Nam ut ait Quintilianus lib. 10 non effundebat multa simul carmina Virgil. sed pauca post diligentissimam meditationem condebat, itaque ut paulò post dicit Persius, Virgilij carmina pluteum & demersos sapiebant vngues.

[*Quidnam igitur*] Altera communicatio est per subiectionem, ad eiusdē poëtice vanitatis in affectando versuum sono amplificationē. Querit enim vanus poëta à Persio duro & moroso Poëtarum Aristarcho, quamam mollia nec nimis turgida putet esse carmina, Cui Persius ironice quatuor versus ex vani cuiusdam poëtæ officina profectos recitat, significans illo suo tempore, nullum poëma nisi turgidum & inflatum ad populi rumores aucupandos comparatum solere scribi. Quod circa finem poëtice artis ridet Horat. & quidem rider merito. Quid enim est tam furiosum quem inanis verborum vel etiam optimorum sonitus, nulla subiecta sententia?

[*Torna Mimall.*] Subiectio ad proximam interrogationem, versus autem qui hoc loco referuntur à Persio, ex Bacchanaliorum descriptione aliqua traducti sunt. Sunt enim Mimallones Bacchi sacerdotes, sic dictæ & πὸ τῆς μιμήσεως quod cornua, in capite gestantes, Bacchum taurocephalum (sic enim olim pingebatur) imitari entur (vel ut aliis placet) à Mima minoris Asiæ monte, ubi Bacchus colebatur, ut ex hymnis Homeri potest intelligi. Vide Cœlium lib. 27. cap. 27. Ovidius 1. artis:

Ecce Mimallonides sparsis post terga capillis,

Ecce leues Satyri prævia turba dei.

[*Cornua*] Metonymia i. generis, causa pro effectu, & Synecdoche, materia pro re ex materia & forma composita: Cornua nempe pro tubis, ex animalium corni-

bus factis, quarum magnus olim erat in sacris Bacchi usus. Iuuenalis Saty. 6.

Et cornu pariter vinoque feruntur Menades &c:

[*Etraptum*] Attingitur fabula Pethei Echionis & Agaues filij, qui cum Bacha-
natorum osor esset, cæterosque ab his nephandis (vt existimabat) sacris auerteret,
à matre & materteris bacchantibus discerptus est. Huius fabulam describit Ouid.

3. Metamorph. his versibus:

*Monte ferè medio est, cingentibus vltima syluis,
Purus ab arboribus, spectabilis vndique campus:
Hic oculis illum cernentem sacra prophanis
Prima videt, prima est insano concita cursu,
Prima suum misso violauit Penthea Thyrsos,
Mater, & ò gemina clamauit adeste sorores,
Ille aper in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi ferendus aper, ruit omnis in vnum
Turba furens, cuncta coeunt, trepidumque sequuntur:
Iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem,
Iam se damnantem, iam se peccasse fatentem:
Saucius ille tamen, ser opem matertera dixit
Autonoë, moueant animos Aëtaonis vmbrae.
Illa, quis Aëtaon nescit, dextramque precantis
Abstulit, Ino lacerata est altera raptu.
Non habet infelix quæ matri brachia tendat,
Trunca sed ostendens deiectis vulnera membris,
Aspice mater (ait) visis vlulauit Agaue,
Collaque iactauit crinemque per aëra mouit:
Auulsumque caput digitis complexa cruentis
Clamat, Io comites opus hoc victoria nostra est:
Non citius frondes Autumni frigore tactas
Iamque malè hærentes, alta rapit arbore ventus,*

Quam sunt membra viri manibus direpta nephandis,

[*Vitulo superbo*] Periphrasis Penthei, quem alij aprum matri suæ esse visum (vt
Ouid.) alij vitulum vt Persius & Catullus existimant. Catullus:

Pars è diuerso tractabant colla iuuenco.

Superbus autem appellatur, quia Bacchi sacra contemnebat & Acestem Bacchi
festa celebrantem, malè habuerat, vt est apud Ouid. 13. Metamorph. Hanc quoque
Penthei fabulam attingit Horatius lib. 2. Sermonum Saty. 3.

Quid? caput abscissum demens cum portat Agaue

Gnati infœlicis, sibi tum furiosa videtur?

[*Bassaris*] Bassarides Bacchi sacerdotes dicuntur, à Baccho quem Bassareum
antiqui vocabant, vt Orpheus in hymnis

Ἐλθε μάκαρ Διόνυσε πνεύσθ' ὅρῳ τρωμετώπῳ Βάσαρε.

Id est, Huc felix Dionysse veni, fate fulminis igne, Bassare, tauri formis

Quem Horatius imitatus est. 1. carm. ode. 18:

Non ego te candidè Bassareu inuitum quatiā.

Quo loco Acron & Porphyrio Horatij interpretes, Bassarim vestem esse aiunt ad
talos vsque demissam, sic à Bassara Lydia loco dictam, à cuius usu Bacchus Bassa-
reus diceretur. Phurnutus tamen ἀπὸ τῆς βᾶξεως id est à dicendo vel clamando deri-
uat, & simplici 6. scribendum putat.

Lyncem] Lynx animal acutissimi visus, de quo vide Plinium lib. 8. cap. 22. & cap. 38. Lyncibus autē & Tigribus currus Bacchi vehabatur, Ouid. 15. Metamor.

Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho

Et quibus (vt memorant) quicquid vesica remisit,

Vertitur in lapidem & congelat aëre tacto.

Virg. 2. Georg:

Quid Lynces Bacchi variae &c.

Ouid. 4. Metamorp. de Baccho:

Tu biugum pictis insignia frenis

Corda premis Lyncum, Bacche, Satyrique sequuntur.

[*Menas*] Epitheton est sacerdotum Bacchi, quae Menades à furore dicuntur.

[*Corymbis*] Corymbus fructus est hederæ. Virgil.

Hedera vestit pallente Corymbos.

Hederam autem Baccho sacram antea docuimus ad illud. *Hederæ sequaces.*

[*Euion*] Euion Bacchi cognomé, vt intelligi potest ex Orphei hymno ad Dionysium, vbi eum *ἑυιον & γυνὸν* appellat, & in Lyfio Lenæo hymno *ἑυιὸς βᾶνχε* & Euripides in Bacchis, *ἑυιον βᾶνχεύα* dixit. Euion autem dictus est Bacchus, quod cum in Gigantomachia dimicans non apparuisset, Iupiter pater eū à gigantibus discerptū iudicauit, dixitque (heu) quæ vox gemētis est, deinde adiecit *ἑυιὸς* id est filius. Acron tamen in Horatium, ait Bacchum in ea contra Gigantes pugna in leonem à Ioue mutatum, Gigantem interfecisse in conspectu Iouis patris, ad cuius facinoris cōprobationem, dixerit Iupiter *ἑυιὸς* id est o bone fili. Horatius 2. Car. od. 19.

Euæ parce liber.

Parce graui metuende thyrso.

Et paulò post

Tu, cum parentis regna per arduum

Cohors Gigantum scanderet impia,

Rhetum retorsisti, leonis

Vnguibus horribilique mala.

[*Echo*] Echo puella, quæ à poëtis in vocem à Iunone mutata fingitur, propter garrulitatem, vel potius (vt est apud Ouid. 3. Metam.) quia cū Iuno

Deprendere posset

Sub Ioue sæpe suo nymphas in monte iacentes

Illa deam longo prudens sermone tenebat

Dum fugerent nymphae.

Quod vbi Iuno animaduertit,

Huius ait linguae qua sum delusa, potestas

Parua tibi dabitur, vocisque breuissimus usus.

Réque minas firmat, tamen hæc in fine loquenti

Ingeminat voces, auditaque verba reportat.

Re vera autem, quid sit Echo & qua ratione reddatur, vide Plin. lib. 2. cap. 44. & lib. 36. cap. 15. & Lucretiū lib. 4. eius descriptionem vide apud Ausonium 12. Epigrammate.

Hac fierent, si testiculi vena vlla paterni

Viueret in nobis? summa delumbe salina

*Hoc natat in labris, & in vdo est Mœnas, & Atys.
Nec pluteum cedit, nec demorosos sapit ungues.*

[*Hæc ferent*] Persequitur Persius poëtarum sui temporis vanitatem, qui plus studiij & diligentie in verborum sono, quam sententiarum pōdere adhibebant, vnde nullā in illis Poëtica virtutis vmbra esse cōcludit. Syllogismus cōnexus secundus.

Siquæ Poëtica virtus in vobis esset, vel picta & adumbrata, eiusmodi carmina non scriberetis: At scribitis. Nulla est igitur in vobis virtus poëtica. Propositio præcedit.

[*Testiculi*] Metonymia sordida est subiecti pro adiuncto, Testiculus enim pro grauitate id est virili fortitudine & constantia ponitur.

[*Summa*] Assumptio, per singulares carminum dictionumque elumbium & mollium species illustrata, hoc modo: At scribitis, semper enim habetis Mœnas in ore & Atys, mollesque huiusmodi voces, & fabulas affectare soletis.

[*Delumbe*] Metaphora est à corpore, quod delumbe dicitur, cum lumbis caret, id est, testiculis, in quibus vis corporis continetur: ab antiquo verbo delumbo, quod idem quod enervare significat: Cicero in Orat. perfecto, nec minutos numeros sequens concidat delumbetque sententias.

[*Natat*] Metaphora est ab animalibus.

[*Nec pluteum*] Amplificatio proximæ assumptionis ex dissimili: Qui enim moram stylo iudiciumque adhibent, in ipso limæ labore, interdum irati vel sollicitè cogitabundi pluteum cædunt, vel ungues arrodunt, vel caput scalpunt, quod vani poëtæ non faciunt, versus temerè fundentes.

[*Pluteum*] Pluteus machinam bellicam significat, quæ describitur à Vegetio lib. 3. Hic autem tabulam significat, cui qui literis dant operam, aut scribunt, sæpe assident, & in qua libros suos disponunt. Iuuenal. Sat. 2:

Et iubet archetypos pluteum seruare Cleantas.

[*Nec demorosos*] Secus de Lucilio, primo Satyræ scriptore Horat. i. Sermonum Saty. vltima.

Et in versus faciendo

Sæpe caput scaperet, viuos & roderet ungues,

Sæpe stylum vertens, iterum quæ digna legi sint Scripturus.

Vide Erasmus, in prouerbio Demorosi ungues.

*Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? vide sis, ne maiorum tibi fortè
Limina frigescent, sonat hic de nare canina
Littera: per me equidem sint omnia protinus alba,
Nil moror, euge, omnes etenim bene miræ eritis res.
Hoc iuuat, hic (inquis) veto quisquam faxit oletum
Pinge duos angues: pueri, sacer est locus, extrà
Meite, discedo.-----*

[*Sed quid*] Assumptio Syllogismi initio Satyrę propositi hactenus disputata est, ex variis vanorum & ambitiosorum poetarum & oratorum factis: ex quibus concludit deinceps Persius, sibi scribendam esse satyrā. Rursus autem ad extremum monitorem inducit, à quo ut initio se ab instituta scriptione reuocari simulet. primum argumentum est ex adiunctis, quia nihil necesse sit.

[*Mordaci*] Metaphora est ab animalibus, qualis est postea 3. Sat.

Mordaci lotus aceto.

[*Radere*] Metaphora à tonsoribus, qualis postea Sat. 5:

Pallentes radere mores.

Doctus.

[*Vide sis*] Aliud argumentum reuocandi Persij, ex effectis Satyrę ductum, quę sæpe suis authoribus necem affert, sic Iuuenalis Saty. 1. per Monitorem reuocari se simulat ab instituta Satyrę scriptione.

Conueniet contra, digito compeſce labellum,

Accusator erit qui verum dixerit hic est.

Securus licet Aeneam Rutulumque ferocem Committas.

[*Maiorum limina*] Meto. 3. subiecti pro adiuncto, limen maiorum, pro ipsis maioribus & potentioribus.

[*Frigescant*] Id est, mortem tibi frigidam incutiāt & afferant. sic enim frigus, pro morte sæpe apud poetās metonymicōs ponitur. Horat. 2. Serm. Sat. 1. O puer, ut sis.

Vitalis metuo, maiorum ne quis amicus

Frigore te feriat.

Hinc frigidus pro mortuo, apud Virgil. 9. Aeneid.

Voluitur ille vomens calidum de pectore flumen Frigidus,

Et lib. 12. de Turno moriente.

Ast illi soluuntur frigore membra.

Significat autem hoc loco Persius, molestas esse principibus reprehensiones atque sannas. Horat. epist. penultima lib. 1:

Ludus enim genuit trepidum certamen et iram,

Ira truces inimicitias, et funebre bellum.

[*Sonat hic*] Allegoria est ab iratis canibus, qui ringendo (R) literam exprimunt. Lucilius:

Irritata canis quod R R. quam plurima dicat

Significat igitur monitor, huiusmodi Satyrā multas esse rixas concitaturam.

[*Per me*] Verba sunt Persij, monitori respondētis, ironica quadam permissione.

[*Alba*] Id est honesta, pulchra, laudabilia: veteres enim ut initio secundæ Satyrę commodius & plenius explicabitur

Quæque sequenda forent et quæ vitanda vicissim

Illā prius creta, mox hac carbone notabant.

Hinc per Metaph. alba pro honestis.

[*Hinc inquis*] Prosopopœia est vani cuiusdam scriptoris, ut Neronis, aut alterius cuiusdam principis, sua carmina reprehendi & rideri prohibentis.

[*Pinge duos*] Eludit superbam & insolentem vani scriptoris vocem, Ironica quadam similitudine, à locis consecratis ducta, ubi ne quid obsceni aut parum verecundi committeretur, duo angues pingebantur: quo ferè modo, hoc tempore templorum parietes pictis diuorum imaginibus obtinere solemus, ut sæpe Diui Antonij & aliorum ad quorum effigiem (ut ait Iuuenalis) Saty. 1.

Non meire fast est.

Id enim summū esse piaculū, veteres semper existimarunt: unde Romani Nerone deuouerūt, quod (ut ait Suetonius) in religionis cōtemptum, Deę Syrię simulachrū lotio contaminasset.

[*Angues*] Quibus veteres loci genium significabant, unde Virgil. de serpente ex Anchisę tumulo exeunte lib. 5.

Incertus Geniumue loci famulumne parentis Esse putet.

[Pueri] Apostrophe est, per Ironiam.

[Meiite] Insistit in eodem genere turpis metaph. Sic enim antea, Oletum dixit pro reprehensione, nunc vero meiere pro reprehendere.

—sequit Lucilius urbem,

Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.

Omne vaser vitium ridenti Flaccus amico

Tangit, & admissus circum præcordia, ludit,

Callidus excusso populum suspendere naso.

Mén' mutire nefas, nec clàm, nec cum scrobe? nusquam?

Hic tamen infodiam, vidi, vidi ipse, libelle,

Auriculas asini quis non habet? hoc ego opertum

Hoc ridere meum tam nil, nulla tibi vendo

Iliade.----

[Secuit] Sententia complexionis Syllogismi deinceps disputatur, Itaque Satyram scribere debeo. quod sibi concedi oportere probat Persius ex collatione parius Enthymema est eiusmodi.

Licuit Lucilio, Licuit Horatio Satyras scribere, & vitia civium suorum perstringere.

Liceat igitur & mihi.

[Secuit] Antecedens Enthymematis, ubi duo paria comparatur, Lucilius & Horatius, prius declaratur ex effectis, quæ primum generaliter proponuntur, tum per species explicantur. Lucilius secuit urbem, te Lupe, te Muti. Sic Horatius de eodem. i. Sermo. Sat. i.

At qui

Primores populi arripuit populumque tributim

Scilicet, vni æquus virtuti atque eius amicis.

[Lucilius] Lucilius poëta, Pompeij magni (vt in Horatio obseruauit Porphirio) auunculus, ex Arunca Rutulorum ciuitate natus, vnde magnus Aruncæ alumnus appellatur à Iuuenale prima Saty. In eo summa fuit dicendi scribendique libertas & acerbitas, vt apparet ex epist. Trebonij ad Ciceronem, quæ est lib. 12. famil. 16. Primus autem Satyrâ propriè dictâ id est recentiore scripsit, vnde primus nasi stylum acuisse à Plinio dicitur: cuius rei testis locuples est Quintilianus, cum ait. Satyra tota nostra est, in qua insignem laudem meruit Lucilius, qui quosdam ita sibi deditos habet amatores, vt cum non modo eiusdem operis authoribus, sed omnibus poëtis præferre non dubitent: Ego quantû ab illis, tantû ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulenter, & esse aliquid quod tollere possis putat. Nam eruditio in eo mira & libertas atque inde acerbitas & abundas salis &c. Horatius 1. Sermonum Saty. 4. vbi de veteris Satyræ scriptoribus dixit:

Hinc ait omnis pendet Lucilius, hosce sequutus]

Mutatis tantum pedibus numerisque facetus:

Emunctæ naris, durus componere versus:

Nam fuit hoc vitiosus, in hora sæpe ducentos

Vt magnum, versus dictabat, stans pede in vno.

Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.

Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem.

Idem Saty. 10. eiusdem lib:

Nempe in composito dixi pede currere versus

Lucili, Quis tam Lucili fautor ineptæ est,

Vt non hoc fateatur? at idem quod sale multo

Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.

Huius quoque meminit Cicero, initio primi libri de finibus, ubi eum magis facetum, quam doctum fuisse scribit. quamvis sese Siculis tantum & Consentinis auribus scribere solitus esset dicere. Neapoli tandem defunctus est, anno ætatis 46. & publico funere elatus.

[*Vrbem*] Metonymia subiecti pro adiuncto, qualis fuit in Horatii versu paulò antè posito: *Quod sale multo*

Vrbem defricuit

[*Te Lupe*] Apostrophe est geminata ad Lupum & Mutiū Albutium, quos suis versibus persequutus est Lucilius, ut indicat hoc versiculo Horatius, de Lucilio loquens Sat. 1. lib. 1. Serm. *Aut laso doluere Metello*

Famosisque Lupo cooperto versibus.

[*Te Muti*] Hic fuit Titus Mutius Albutius, quem suis item versibus persequutus est Lucilius, cuius versus citat Cicero in præfatione primi libri de finibus:

Grecum te Albuti, quàm Romanum atque Sabinum

Municipem, Ponti, Titi, Anni, Centurionum

Præclarorum hominum ac primorum signiferumque

Maluisti dici, Græce ergo prætor Athenis

Id quod maluisti te cum ad me accedis saluto.

χαιρε inquam Tite, lictores, turma omnis chorusque

χαιρε Tite, hinc hostis mi Albutius, hinc inimicus.

[*Genuinum fregit*] Allegoria est à canibus, qui ut sæpe dentes rodendis ossibus & comminuendis frangunt & elocant, sic Lucilius perstringendis Lupo & Mutio sese maceravit.

[*Omne Vaser*] Secundum par, de Horatio, qui vaser dicitur, quasi valde Affer, Id est versutus & callidus, quales erant olim Afri.

[*Suspendere*] Metaphora, qualis est hæc apud poetam.

Et naso suspendis adunco.

[*Men' mutire*] Consequens Enthymematis, quare mihi licet Satyram scribere, & liberè vitia notare.

[*Mutire*] Metaphora à belluis, quæ propriè muta animalia dicuntur, unde verbum mutio, mutis, mutire. quod de mutis propriè usurpatur: sic Terentius in Andria.

D. *Si quid narrare occæpi, continuo*

Verba tibi dari censes. S. falso

D. *Itaque hercle nihil iam mutire audeo.*

[*Nec clam*] Cōsequens Enthymematis amplificatur ex dissimili, Quamvis sine periculo Satyram scribere & vitia principum notare non liceat, notabo tamen & perstringam, protasis præcedit.

[*Hic tamen*] Antapodosis dissimilitudinis, ubi libertatem animi sui profitetur. Persius: His autem verbis, serobe, & infodiam, & sequentibus, ut

Suriculas asini quis non habet.

Alludit ad Midæ fabulam, quàm elegantissimè describit Ovid. 11. Metamorp.

ad hunc locum.

Latè riget arduus alto

T molus in ascensu clinóque extensus utroque:

Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypēpis.

Pan ibi dum teneris &c.

Vide locum & Erasmus in proverbio Aurículas asini, Iustinum lib. xi. & Herodotum lib. eodem.

[*Vidi, Vidi,*] Ratio Antapodoseos proximæ dissimilitudinis, ex adiunctis, notabo & perstringam Romanos principes, quia sunt corrupto iudicio: quod testimonio quodam confirmat, quod id ipsum viderit, & expertus sit. Vbi *ἐπιβουλή* est continuata in eiusdem verbi (vidi) repetitione, & Apostrophe ad libellum.

[*Aurículas*] Id est, Quis non ita depravato & corrupto Romæ est iudicio, ut Midas corruptis fuit auribus, cum Panis arundinem, Apollinis Citharæ suavisimæ præposuit? Sic antea.

Nam Romæ quis non?

[*Hoc ego*] Apostrophe altera est, & sermonis auersio ad monitorem, qua scribendæ Satyræ consilium concludit, ex dissimilibus: hoc modo, Quare quamvis hoc meum poemata sit vile & exiguum, nullumque (ut initio proposuit monitor) lectores habiturum est, tamen Accij Labeonis Iliadi anteponendum.

---audaci quicunque afflate Cratino,

Iratum Eupolidem pregrandi cum sene palles.

Aspice & hæc, si fortè aliquid decoctius audis.

Inde vaporata lector mihi ferueat aure,

Non hic, qui in crepidas Graiorum ludere gēstit,

Sordidus, & lusco qui possit dicere, lusce,

Sese aliquem credens, Italo quòd honore supinus

Fregerit heminas Areti ædilis iniquas:

Nec qui abaco numeros, & secto in pulvere metas

Scit risisse vaser, multum gaudere paratus,

Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat,

His mane edictum, post prandia Callirhoën do.

Finis primæ Satyræ.

[*Audaci*] Initium est hætenus de scribenda Satyra consilium, deinceps idoneus Satyræ Persianæ lector ex dissimilibus definitur, lectorem volo, non vitiosum; non procacem & petulantem, non superbum & arrogantem, sed in Cratini, Eupolidis & Aristophanis versibus versatum. Antapodosis præcedit, protasis sequitur.

[*Quicunque*] Tertia est Apostrophe, ad incertam personam, qualis est 4. Aenci.

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor &c.

[Cratino] Cratinus Atheniensis poëta, Callimedis filius, fabulas vnam & viginti scripsit, ex quibus nouies victoriam reportauit. Audax autem appellatur, quia mira dicendi acerbitate Athenienses proscidit. Hic inter longæuos numeratur à Luciano. septem enim & nonaginta vixit annos: Obiit autem cum Pytinem fabulam edidisset, ex eaque victoriam reportasset.

[Eupolidem] Eupolis Atheniensis, priscae comœdiæ scriptor, floruit 88. Olympiade, principe Apollodoro (vt Eusebius in temporibus obseruauit) huius meminit Cicero in Bruto cùm ait, Quemadmodum de Pericle scripsit Eupolis cum delectatione aculeos etiam relinqueret in animis eorum à quibus esset auditus. & Quintilianus de prisca comœdia agens. Antiqua (inquit) comœdia, cùm synceram illam sermonis Attici, tum facundissimæ libertatis gratiam propè sola retinet, etsi est in insectandis vitiis præcipua, plurimum tamen virium etiam in cæteris partibus habet, nam & grandis, & elegans, & venusta, & nescio an vlla post Homerum (quem tamen vt Achillem semper excipi par est) aut similior sit oratoribus, aut ad oratores faciendos aptior: plures eius authores, Aristophanes tamen & Eupolis stylo ipso præcipuus Cratini imitator, verum illo rudior magisque ridiculus. Hæ ipsius fabulæ feruntur, Aeges, Androgyni, Colax: Baptas etiam eiusdem fabula à Luciano & Ephestione celebratur, quam cum docuisset (vt ait Platonius) in mare præcipitatus est, ab iis in quos fabula scripta fuerat. Cicero authorem mortis facit Alcibiadem, sexti ad Att. epist. prima. Quis enim non dixit Εὐπολιν δὴ τὰς ἀρχαίας. ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum esse in mare? Quanquam aliud de morte Eupolidis refert Aelianus in libro de animalibus.

[Prægrandi cum] Periphrasis est Aristophanis, Poëtæ facetissimi, cuius meminit Cicero 2. de legibus, cùm ait, nouos verò deos, & in iis colendis nocturnas peruiigationes, sic Aristophanes facetissimus poëta veteris comœdiæ vexat, vt apud eum Sibazius & quidam alij dij de peregrinis iudicati, è ciuitate eiciantur: hæc ille. fuit autem Aristophanes, summa ingenij dexteritate & libertate, qua etiam principes lacessiuit, dignum scilicet philosopho ingenium, nisi in philosophiæ parentem Socratem stylum suum impiè exercuisset. De iis autem priscae comœdiæ scriptoribus, sic Horatius. 1. Serm. Saty. 4.

Eupolis atque Cratinus Aristophanisque poëta

Atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,

Si quis erat dignus describi quod malus aut fur,

Quod mæchus foret, aut sicarius, aut alioqui

Famosus, multa cum libertate notabant.

Hinc omnis pendet Lucilius, hosce sequutus

Mutatis tantum numeris pedibusque facetus.

[Decoctus] Metaphora est, qualis paulò antè:

Vtramace vetus, vegrandi subere locum.

[Vaporata] Metaphora est à liquoribus.

[Non hic] Protasis dissimilitudinis.

[Crepidat] Metonymia 4. generis, crepidæ, pro crepidatis Graiis, adiunctum pro subiecto, de crepidis autem, vide Gellium lib. 13. 20.

[Lusce] Breuis prosopopœia est, qua significat eū se ab huius libri lectione alienum esse velle qui fortuita corporis vitia alteri exprobrat.

[Faegerit heminas] Heminas est mēsuræ, quod & Cotyla dicitur, 4. acetabula continet, vt significat Plinius libri 21. cap. vltimo, cum ait, Cyathus pendet per se drachmas x, cū acetabuli mēsurā dicitur, significat Hemine quartā partem, id est

drachmas xv. Est autem Hemina pars altera sextarij. Sextarius verò duas libras cōtinet. Itaque Hemina libram vnam Romanam, id est Duodenariam continet, vt item Priscianus his versibus declarat.

*At corylas (quas si placet dixisse licebit
Heminas) recipit geminas sextarius vnus.*

Vide. Caelium Rodiginum lib. 29. cap. 10.

[Areti] Alias Ereti, quomodo legit Baptista. Plinius Aretium vocat, vnde per syncopem Aretum, oppidum Hetruriae est, fictilibus nobile, cuius meminit Plinius lib. 35. cap. 12. Martial. lib. vlt.

Arretina nimis ne spernas vasa monemus,

Lautus erat Tuscis Porfena fictilibus.

Idem lib. 1.

Sic Arretina violant crystallina testa.

[Aedilis] Aediles tribunorum ministri erant, adium curā gerebant, annonaeque praeerant. Hos primum plebs creauit, à sacro monte in urbem reducta. Prae-erant & mensuris, vt hoc loco indicat Persius, & Iuuenalis Saty. 10. his versibus:

An Fidenarum Gabiorumque esse potestas,

Et de mensura ius dicere, vasa minora

Frangere, pannosus vacuis Aedilis Vlubris?

Vide Pomponium Latum & Dionysium Halicarnasenseum lib. 6. & Gellium lib. 17. cap. 21.

[Abaco] Abacus praeter vulgarem significationem, tabulam significat, in qua Mathematici figurās artis suae depingunt, hanc in honorem Pythagorae veteres Pythagoream mensam appellabant, hyatini pulueris resperzione coloratam, ait Martianus in lib. Geomet. Caelius lib. 7. cap. 30.

[Cynico] Synecdoche est, species nepe philosophi, pro genere sic apud Iuuenalem Sat. 13.

Et quinec Cynicos nec stoica dogmata legit.

Cynici autem philosophi fluxerunt à Diogene, qui propter morum inurbanitatē, *κύων* dictus est, id est, canis.

[Barbam vellat] Id est irrideat, vbi synecdoche est speciei pro genere, vt apud Horat. Sat. 3. lib. 1.

Vellunt tibi barbam

Lasciui pueri, quos tu nisi fuste coërces &c.

[Nonaria] Synecdoche item est: Nonaria enim meretricis species est pro genere, vt paulò post, Calliroë pro meretrice quauis, nisi fortè Calliroes fabulam, ma- uis intelligere, vbi duplex tropus erit, Metonymia 3. generis Calliroë fabula de ea edita, sicut antea Phillis & Hypsipyle pro fabulis in eas editis, & p Synecdoche, Calliroë fabula, pro quauis alia: fuit enim Calliroe Amphilocho nō Acheloi (vt pu- tat Baptista) filia, qui Eriphilem matrē in ultionē Amphiarai patris occidit, cuius meminit Ouid. 2. de Remed. Amor. cū ait

Amphilocho frater, ne Phegida semper amaret.

Calliroë fecit, parte recepta tori.

Finis primae Satyrae.

ANTONII FOQVELINI

Veromandui in secundam Persij

Satyram Commentarius.

Rinceps huius Satyræ quæstio, primo versu continetur, & initio tertij breuiter iteratur, quod Macrinus genio indulgere debeat: quæ duobus deinde argumentis confirmatur: prius ex adiunctis temporis ductum est, quod natalis sit eius dies: posterius ex dissimilibus, quod non quemadmodum vulgus hominum, impia diis vota faciat: vbi captata occasione, in stultas & impias hominum preces atque vota digreditur: postremo quid potissimum à diis sit flagitandum docet. Quæ tota disputatio non ex philosophorum altercationibus, sed ex mediis Academicæ spatii desumpta est. Sic enim Plato in Alcibiade secundo Socratem suum cum Alcibiade ad sacrificium proficiscētem de voto disputantem facit: Nos locos Platonis comparabimus, ut intelligant homines ut poetarum, sic omnis humanitatis & politioris doctrinæ inimici, non Grammaticam solum in poetis (ut nobis sæpe obtreant) sed etiam (ut iam prima Satyra docuimus) Dialecticā contineri: quin etiam sæpe locos graues, ex philosophia ab usu forensi & publico abhorrentes eleganter & ornatè pertractari, quibus moralis philosophia non corrumpi (ut sæpe in gregaliis comitiis comitiales isti homines clamitant) sed ornari & illustrari possit.

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos:

Funde merum Genio, non tu prece poscis emaci,
Quæ nisi seductis nequeas committere diuis.
At bona pars procerum tacita libabit acerra.

[*Macrine*] Macrinum quendam Brixianum Baptista & Britannicus interpretes hic volunt intelligi, eumque nobis Plinij verbis describunt: At Plinij librum & caput prætermittunt. Extant Plinij Iunioris ad Minutianum quendam Macrinum epistolæ aliquot ut 7. lib. secundi & 4. & 9. tertij.

[*Meliore lapillo*] Allegoria est ab antiquo Thraciæ gentis instituto, quæ (ut ait Plin. Lib. 7. cap. 40.) calculos colore distinctos pro experimēto cuiusq; diei in urnā condit, & primo die separatos dinumerat, atque ita de quoque pronūtiat. Per meliorem igitur lapillum hoc loco Persius album id est foelicem & auspiciatum intelligit: Veteres enim ex Pythagoræ sententia, alba omnia bona, honesta, foeliciaque esse iudicabant, vnde Persius Saty. 1,

Per me equidem sint omnia protinus alba.

Id est bona & honesta: Sic paulò post dies candidus appellatur, id est foelix & fortunatus, quemadmodum ex contrario id est nigro malus, infelix & infaustus sæpe intelligitur. Horat. in Epist.

Hic niger est, hunc tu Romane caueo.

Id est malus & improbus. Cic. pro Cæcinnâ de Clodio Phormione: Nec minùs niger (inquit) nec minùs confidens, quàm Terentianus ille Phormio: Quod inde deductum puto quia veteres, ut ait Persius Saty. 5.

Quæque sequenda forent & quæ vitanda vicissim:

Illâ prius creta, mox hæc carbone notarent.

Hinc albo calculo, absolutio: nigro verò dānatio significabatur: Ouid. 15. Metam. tamorphoseon:

Mos erat antiquis niueis atrisque lapillis,

His damnare reos, illis absolvere culpa:

Tunc quoque sic lata est sententia tristis, & omnis

Calculus inimicem dimittitur ater in urnam.

Quæ simul effudit numerandos versa lapillos,

Omnibus & nigro color est mutatus in album.

Ergo melior lapillus, id est albus & candidus: Vide Erasmm in prouerbio album calculum addere, & creta notare. Horat. ode. 36. 1. car.

Cressa ne careat pulchra dies nota

[Quitibi] Periphrasis diei natalis: ubi prioris argumenti vis est: indulge genio, est enim tuus natalis dies. Eodem argumēto Phillida petit Damætas apud Virgilium Ecloga 3. Phillida mitte mihi, meus est natalis, Iola.

Sic Tibull. eleg. 2. lib. 2.

Dicamus bona verba venit natalis ad aras,

Quisquis ades lingua vir mulierque faue.

Tanta enim semper fuit apud omnes gentes diei natalis celebritas, ut in eo felicitatem quandam veteres inesse putauerint, qui θεὸς γενέθλιος, id est natales deos coluerunt, certisque ceremoniis & sacrificiis celebrarunt, quod quam ridiculum fuerit, docet Cic. 2. de finib. cū disputat contra Epicurum, qui moriens natalem suum diem celebrari mandauerat. Quid verēne potest esse dies sapius, qui semel fuit? certe nō potest, an eiusdem modi? ne illud quidem, nisi cū multa annorum millia intercesserint, ut omnium syderum eodem vnde profecta sint, fiat ad vnum tempus reuersio. Nullus est igitur cuiusquam dies natalis. Natales autem dii colebātur, Iupiter, Iuno, Genius: vnde Iupiter passim apud poetas Græcos γενέθλιος dicitur, id est natalis: sic ad Iunonem Tibullus lib. 4:

Natalis Iuno, sanctos cape thuris acernos

Quos tibi dat tenera docta puella manu.

[Labentes] Metaphora est ab aquis: sic Horat. 2. carm.

Eheu fugaces Posthume Posthume

Labuntur anni.

Hanc Metaphoram apertius explicat Ouid. 15. metam. his versibus:

Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu,

Non secus ac flumen, neque enim consistere flumen,

Nec levis hora potest, sed ut vnda impellitur vnda,

Urgeturque eadem veniens urgetque priorē:

Tempora sic fugiunt, pariter pariterque feruntur,

Et noua sunt semper.

[Candidus] Metaphora, de qua antea.

[Genio] Qui natalis quoq; deus fuit: Tibullus in Epigramate ad Cherynthum.

Magne Geni cape thura libens votisque faueto.

Si modò cùm de me cogitat ille valet

Et paulò pòst.

At tu natalis quoniam deus omnia sentis.

Cuius variæ sunt definitiones: sic enim diuus Augustinus lib. 7. Genium ex Varonis sententia definit. Genius, est deus vim habens rerum omnium gignendarum: quomodo videtur Cebes Thebanus philosophus in tabula suam posuisse senem Demona, id est Genium, in primi circuitus porta. Plutarchus Genium esse scribit qui unicuique mortaliū insit. Censorinus Genium deū ait, cuius in tutela vt quisque natus est viuit, alij Geniū esse putauerūt vniuscuiusq; loci deū. Horat. epist. 2. lib. 2.

Genius natale comes qui temperat astrum,

Natura deus humanæ mortalis in vnum

Quodque caput, vultu mutabilis albus & ater.

Fingebatur autem interdum (vt prima Satyra dictum est) serpentis imagine, interdum etiam pueri forma, aliquando etiam senis (vt apud Cebetem) dextra tenentis pateram, sinistra propendulum flagellum, vt in antiquissimis monetis Traiani & Adriani cognitum est: coronabatur potissimum platano, vtpote arbore geniali.

[Merum] Quo res illi fiebat sacra, sicut & floribus, vnde Horat. epist. 1. lib. 2.

Tellurem porco, Sylvanum lacte piato:

Floribus & vino Genium memorem brevis horæ.

Vnde Genius in Aulul. Plauti sic ait: Huic filia vna est, ea mihi quotidie thure aut vino aut aliquo semper supplicat. Cur autem mero potius & floribus quàm hostia aliqua genio litaretur, explicat Varro, in eo libro cui titulū fecit Articulus, siue de numeris. & Censorinus: Id moris (inquiūt) institutūque maiores nostri tenuerūt, vt cùm die natali munus annale Genio soluerent, manum à cede & sanguine continerent, ne die qua ipsi lucem acceperant, aliis demerent. Horat. tamen ad Aelium Lamiam sic ait 3. carm.

Cras genium mero curabis & porco bimestri.

Vide Liliū Gregoriū de dæmonibus & Geniis syntagmate 15.

[Non tu prece] Posterius cohortationis argumentum, quo Satyræ commodior occasio captatur, ex dissimilibus: non quemadmodum permulti impia diis vota faciunt, sic & tu. antapodosis præcedit.

[Emaci] Metaphora est à rebus humanis, quæ pretio comparantur, aut aliquo alio munere compensantur: sic enim vocat preces emaces per similitudinem, quæ cum aliquo coniunctæ munere à diis etiam inuitis videantur extorquere quod velint: sic postea

Qua tu mercede deorum

Emeris auriculas pulmone & lactibus vnctis.

[Seductis] Metaphora est à secretioribus hominum sermonibus: vt enim cùm alteri arcanum aliquod cōmittere volumus, quod intelligi ab aliis vereamur, eum à turba seducimus, & in aurem summissa voce insusurrāmus: sic homines impia & iniqua diis vota facturi, pressè & leniter loquuntur, ne ab hominibus exaudiantur, sic Ouid. 3. Metam.

Fortè puer comitum seductus ab agmine ficto. Dixerat.

Et Persius Saty. 6.

At tu meus hæres

Quisquis eris paulū à turba seductior audi.

[Ad bona] Protasis dissimilitudinis, per species impiorum votorum. amplificata, in quibus ridendis & perstringendis tota ferè hæc Satyra consumitur.

[Procerum] Metaphora est à capitibus trabium, de qua superiore Satyra.

[Libabit] Libare propriè est leuiter attingere, vt apud Virgiliū 1. Aeneid.

Oscula libant nate

Hinc ad sacra transfertur, & sæpe pro sacrificare ponitur, quia in sacrificiis primū libaretur, id est leuiter & tanquam primoribus labris diis præbiberetur. Virgil. 5. Aeneid. *Et pateras libate Ioui.*

Sacerdos enim antequam vinum funderet, prius simpullo ligneo propinabat, vel fœteli, quod simpuium vocat Iuuenalis Saty. 6.

Simpuium ridere Numa. &c.

Vnde sacrificij ritē peragendi quatuor esse dicebantur partes, libatio, immolatio, redditio, litatio.

[Acerra] Metonymia adiūcti pro subiecto. Acerra enim tacita, pro voto summissa & leni voce facta ponitur, quod cum fiebat, acerra vel potiùs thus incendebatur. Acerra enim capsula est, in qua reponitur thus, ad odora suffimenta excitanda, à Græcis θυμιατήριον à Latinis thuribulum dicta, Ouid. de sacerdote Cereris sacrificante 4. fast.

Cumque meri patera thuris acerra fuit

Virgil. 5. Aeneid. *Farre pio & plena supplex veneratur acerra.*

Thus enim antiquitus in sacrificiis adhiberi solebat, idque primū fuisse sacrificij genus memoriæ proditum est.

*Haud cuiuis promptū est, murmurque, humilesq; susurros
Tollere de templis, & aperto viuere voto.
Mens bona, fama, fides, hæc clarè & ut audiat hospes,
Illa sibi introrsum, & sub lingua immurmurat. ô si
Ebullet patrui præclarum funus! & ô si
Sub raastro crepet argenti mihi seria, dextro
Hercule! pupillūve utinam, quem proximus hæres
Impello, expungam! namque est scabiosus, & acri
Bile tumet. Nerio iam tertia ducitur uxor.*

[Haud cuiuis] Illustratio proximæ ἀντιποθέσεως dissimilitudinis ex adiunctis impiorum votorum, quod suppressa voce fiant, quæ deinde alia dissimilitudine amplificatur, honesta vota, qualia sunt quæ fiunt pro bona mēte, fama, fide obtinenda, magna & elata voce pronuntiantur, at quæ turpia & inhonesta summissa.

[Murmur] Fictitiū nomē est (ait 8. lib. Quintil) propriū in aquis: Virg. 1. Georg:

Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam

Elicit, illa cadens raucum per leuia murmur

Saxa ciet.

Hinc per Metaphoram pro quouis simili strepitu ponitur, vbi Synecdoche, quæ est, species quippe strepitus pro genere.

[Humilesque] Metaphora est à plantis, quæ humiles propriè dicuntur, quasi humi repentes, Virgil. eclog. 4:

Non omnes arbusta iuuant humilesque myrica.

[*Susurros*] Hoc fictitium quoque nomen est, arborum frōdiūque proprium, ut murmur aquarum, Virgil. eclog. 2.

Hinc tibi quæ semper vicino à limite sæpes,

Hybleis apibus florem depasta salicti,

Sæpe leui somnum suadebit inire susurro.

Hinc per Metaphoram pro simili sono, per Synecdochē autem pro omni suavi strepitu ponitur: Cic. 5. Tuscul. Leuiculus sane noster Demosthenes, qui illo susurro delectari se dicebat, aquam ferentis mulierculæ.

[*Aperto voto*] Metonymia subiecti pro adiuncto: Votum enim apertum dicitur, quod aperta & sonora voce fit: contraria fuit paulò antè in hoc loco (Tacita acerra).

[*Mens bona*] Protasis dissimilitudinis, sine declarata, ubi rerum pro quibus honesta diis vota fiunt species aliquot attinguntur: Prima est mens quæ à veteribus pro dea culta est, ut bonam mentem immitteret (ait Cic. 2. de Nat. Deorum) Ouid. 2. Fast:

Mens quoque numen habet, menti delubra videmus.

Vota, metu belli perfide Pæne tui.

Pæne rebellabas & læto Consul, omnes

Attoniti maura pertinuere manus.

Spem metus abstulerat, cum menti vota Senatus.

Suscipit, & melior protinus illa venit.

Huius templum fuit in Capitolio, quod Attilius vouit, author Liuius lib. 3. de caedis 3. Mentem autem bonam & à Diis petendam esse docet Iuuenal. Saty. 10:

Optandum est (ait) ut sit mens sana in corpore sano,

Fortem posce animum & mortis terrore carentem,

Qui spatium vite extremum inter munera ponat

Natura, qui ferre queat quoscunque labores,

Nesciat irasci, cupiat nil, & potiores

Herculis ærumnas credat sauosque labores,

Et venere, & cœnis, & plumis Sardanapali:

Monstro, quod ipse tibi possis dare.

[*Fama*] Famæ quoque veteres pro bona fama & nominis existimatione vota faciebant: Hæc enim Dea fuit, & ab Atheniensibus teste Pausania culta, quæ describitur ab Hesiodo in ἱεργὸν καὶ ἡμέραις Huic templum constructum fuisse, testis est Plutarchus in Camillo. De fama autem & quantum quisque famæ consulere debeat, docet in Lælio Cicero. Non est negligēda (ait) fama, nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam ciuium: Nam ut idem ait. i. offic. Negligere quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est sed etiam omnino dissoluti. Est enim hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene audire à parentibus, à propinquis, à bonis etiam viris, & future post mortem famæ etiā detractō vsu consulendum est (ait idem 3. de finib.)

[*Fides*] Quæ fundamentum est iustitiæ ait. i. offic. Cicero, sine qua nihil constans ac diuturnum inter homines esse potest. Itaque in Capitolio Ioui proximum erat eius simulachrum (ait idem Cic. 3. offic.) consecratū (ut ait 2. de Nat. Deorū) ab Attilio Calatino. Dionysius tamē Halicarnasseus lib. 2. hist. de Numa loquens ait: Primus ipse omnium templū fidei publicè erexit sacrificiæque ei statuit sumptu publico, sicut & aliis: fingebatur autem eius simulachrum duabus interdum imaginibus dextram dextræ iungentibus, unde Statius. 1. Thebaid.

Iam pariter coeunt animorum in praelia dextra.

Eius templum describitur à Silio 2. lib. punico,

Ad limina sancta

Contendit fidei, sacratâque pectora tentat

Arcanis dea lata

Ad quam colendam nos idem Sil. cohortatur his versibus lib. 13:

Fœdera mortales ne sæuo rumpite ferro,

Sed castam seruate fidem, fulgentibus ostro

Hæc potior regnis, dubio qui frangere rerum

Gaudebit pacta & tenues spes linquet amici:

Non illi domus aut coniux aut vita manebit

Vnquam expers luctus lachrymæque, aget æquore semper

Despecta ac violata fides.

[*Illa sibi*] Antapodosis dissimilitudinis, quæ per aliquot impiorum votorum species amplificatur.

[*Introrsum*] Quod vulgo dicitur inter dentes, qualia vota ridet Horat. in hominibus sui temporis 16. epist. lib. 1.

Labra mouet metuens audiri, pulchra lauerna

Da mihi fallere, da sanctum iustumque videri.

Huius generis sunt ista mercatoris cuiusdam apud Ouidium vota ad Mercurium. 5. Fast:

Da modò lucra mihi, da factò gaudia lucro

Et face vt emptori verba dedisse iuuet.

Quod reprehendit Seneca in Epistolis, vbi ait: Tunc scito te esse omnibus cupiditatibus solutū cum eo perueneris, vt nihil Deum roges nisi quod rogare possis palàm. Nunc enim quanta dementia est hominum? turpissima diis vota insufurrât: si quis admouerit aurem, conticescunt: & quod hominem scire nolunt, deo narrât: sic viue cum hominibus, tanquam deus videat, sic cum deo loquere, tanquam homines audiant.

[*Immurmurat*] Metaphora ab aquis: de qua antea.

[*O si*] Primum impij voti genus, auari hominis prosopopœia representatur, thesaurum sibi aliquem deorum munere offerri cupientis, per exclamationem & deprecationem. Vtinam inquit patru mei sepulchrum, in quo eiusdem thesaurus defossus est, ex terra tanquam bulla ex aqua erumpat & exiliat: Nam (vt ait Iuuenalis Saty. 10.

Prima ferè vota & cunctis notissima templis

Diuitiæ vt crescant, vt opes, vt, maxima toto

Nostra sit arca foroi

[*Si*] Si (vt prima Satyra dictum est) optantis particula est: sic Sermo. Saty. 6.

Si angulus iste

Proximus accedat, qui nunc deformat agellum.

[*Ebullet*] In hoc verbo Metaphora est & similitudo, Bullare enim aqua propriè dicitur, id est bullas & paruas quasdam quasi ampullas emittere: vide prouerbium homo bulla.

[*Præclarū funus*] Vt maximā in interpretâdis authorib⁹ lucē troporū cognitio adfert, sic maximas tenebras eorū ignoratio. Itaq; minimè mirādū est si hoc in loco omnes quotquot sunt interpretes hæreant: est enim Metonymia adiūcti pro subiecto, nā funus propriè funebrem pompā significat, quæ in mortuis sepeliendis ducitur iuxta sepulchrum, hic autem ponitur funus pro ipso sepulchro, quod pretiosum appellatur, quia veteres suos thesauros & quicquid in vita pretiosum habuerāt

sepeliri una secum in funere curabant. Quod ne ex meo sensu depromptum esse videatur, rem eandem pluribus testimoniis comprobabo. Plautus in Pseudolo. Ex hoc sepulchro vetere viginti minas effodiam ego hodie. Plutarchus in Pyrrho. οἱ δὲ Γαλάται γένος ἀπληστότατον χρημάτων ὄντες, ἐπεὶ θένοντες τῶν βασιλέων ἀντὶ τοῦ κληρονομίων τῶν τάφους ὁρύττην &c. quem locum sic conuertit Aretinus. Galatæ genus insatiabile pecuniis, sepulchra regum quæ ibi erant fodere nequaquam veriti, aurū & ornamenta opima subtraxerunt, ossa verò per superbiam abiecerunt. Sic & apud Iosephum & Egesippum lib. 1. legimus, Hyrcanum cū premeretur obsidione ab Antiocho ut auro redimeret, quod ferro nequibat, reſerato Davidis sepulchro, auri talentorū tria milia inde eruisse, ex quibus trecēta Antiocho erogavit, ut obsidionem solueret, ac pretio emptus digrederetur. Huc quoque alludit incerti authoris græcū epigramma,

Γινώσκεις σὲ δέλω πλακίανε σαφῶς ὅτι πᾶσα

ἔγχαλκος γράϊα, πλούσιός ἐστι σόρος.

Quam consuetudinem reprehendens Cassiodorus ait, cineres tegant ædificia, columnæ & marmora ornent sepulchra, talenta non teneant, qui viuendi commercia reliquerūt: aurum enim iustè sepulchris detrahitur, ubi dominus non habetur. Quanquā in sepulchris fodere olim summū fuit nefas, unde scribit idem Egesippus, Hyrcanum propter reſeratū Davidis sepulchrum, tantam sibi omnium inuidiā conflauisse, ut ad eā leuandam Xenodochia struere coactus fuerit, in quibus peregrini pauperes exciperentur. Et Plutarchus Pyrrhum quem Galatæ secuti fuerant maximè omnium odio laborasse scribit: quod illud tam impium in mortuorū cineres factum, Galatæ impunè tulissent. Hinc illud etiam Solonis edictum, ne quis sepulchrum deleret, neue alienum inferret, statuta etiam poena si quis bustum aut columnam violasset aut deiecisset: Sepulchrorum enim vsque adeo fuit antiquis cura, ut nō aliunde templorum & sacrarum ædium originem deductam fuisse diligentissimi authores memoriæ prodiderint: sed de his alias.

[O si] Alterum auari votum, per exclamationem & deprecationem: Sic Horat. 2. Saty. *Vnam argenti fors o si mihi monstret.*

[Seria] *Seria*, genus vasis fictilis oblongi. Terent. in Heantontim. Deleui omnia dolia, omnes serias. Vide Baſium in vasculis: Hinc seriola diminutium quo postea vititur. Saty. 4:

Seriola veteris metuens deradere lynam.

[Dextro Hercule] Sic Horat. 2. Saty.

*Illum ipsum mercatus diues arauit amico
Hercule.*

Herculem enim (ut ait Diodorus lib. 5.) lucri deum & diuitiarum putauit antiquitas: ideoque decimam illi vouit, nec decem dies intermisit quin illi pelluceret, quod proprium fuit verbum sacrorum Herculis. Hinc M. Crassum legimus, & Lucullum, & Syllam huiusmodi decimas Herculi & po. Romano persoluisse. Colebatur autem à Romanis Hercules in ara maxima, ubi bos ei immolabatur. Cuius sacrificia describuntur à Virgilio 8. Aeneid. ad hunc locum:

*Dixerat, Herculea bicolor cum populus umbra
Velauitque comas foliisque innexa pependit:
Et sacer impleuit dextram scyphus, ocyus omnes
In mensam læti libant diuosque precantur.*

[*Pupillumue uinam*] Tertium auari hominis votum, eiusdem prosopopeia expressum & exclamatione deprecatoria illustratum: ubi pupilli cuiusdam (quo mortuo optimam hereditatem aditurus erant auarus) pupilli inquam cuiusdam interficiendi necandique facultas à diis petitur.

[*Expungam*] Metaphora est à militibus qui punctis scripti inseruntur legioni (ait Veget. lib. 2) unde propriè expungi dicuntur: Sic Plautus in Curcul.

Miles pulchrè centuriatus es & expunctus

In manipulos.

[*Namque est*] Ratio optationis ex adiuncta facilitate & impunitate: docet enim auarus se pupillum facilè & impunè posse expungere: facilitas ex adiunctis pupilli demonstratur, quia sit scabiosus & biliosus, unde futurum speret ut eum non veneno, sed scabie bilèque mortuum esse homines iudicent.

[*Bile tumet*] Bilis enim (ut ait Plato in Timæo) omnium morborum causa est, siquidem in homine exuperans, gignit mentis abalienationem: quod & significat Plin. lib. 11. cap. 37. Est autem (ait) bilis nihil aliud quàm purgamentum pessimi sanguinis, & ideo in materia ei⁹ est & in felle nigro insaniei causa homini, mortisque toto reddito, Hinc & in mores crimè, bilis nomine. Adeo magnū est in hac parte virus, cum se fundit in animum, quin & toto corpore vagū, colorem quoque oculis aufert. Cuius morbi remedia vide apud Plinium lib. 20. cap. 4.

[*Nerio iam tertia*] Altera voti ratio id est impunitas ex collatione maiorum declaratur: Auarus impune poterit pupillū expungere, Nerius enim iam duas uxores sustulit.

[*Nerio*] Nerius nomen fœneratoris, qui suas uxores accipiendæ nouæ dotis causa necabat, ait Baptista.

*Hæc sanctè ut poscas, Tyberino in gurgite mergis
Manè caput bis, tæque & noctem flumine purgas.
Heus agè, responde, minimum est quod scire laboro.
De Ioue quid sentis? estne ut præponere cures
Hunc cuiquam? cuinam? vis Staio? an scilicet hæres?
Quis potior iudex, puerisue quis aptior orbis?
Hoc igitur, quo tu Iouis aurem impellere tentas,
Dic agedum Staio: prò Iuppiter, ô bone clamet
Iuppiter! at sese non clamat Iuppiter ipse.
Ignouisse putas, quia cum tonat, ocyus ilex
Sulphure discutitur sacro, quàm tûque, domûsque?
An quia non fibris ouium, Egennâque iubente
Triste iaces lucis, euitandûmque bidentat,*

*Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Iuppiter? aut quidnam est, qua tu mercede deorum
Emeris auriculas, pulmone, & lactibus unctis?*

[*Hæc sanctè*] Verba sunt poetæ, stultam avarorum opinionem iridentis: argumentum est ex dissimilibus, repugnanti sine illustratis, quod quamvis impia diis vota facerent, caput tamen in Tyberi lauarent, ut honesta Deos poscere, & sancta petere viderentur.

[*Tyberino*] Tyberis, unde Tyberinus, Italiæ fluvius ex Appennino monte fluens, olim Albula dictus, postea verò Tyberis, quod submersus in eo fuisset Tyberinus rex. Ouid. 2. fast:

Albula, quem Tyberim mersus Tyberinus in undis

Reddidit, hybernis fortè tumebat aquis:

[*Gurgite*] Gurgis in fluminibus & aquis propriè dicitur, ut ostendit Quintil. lib. 8. cap. 1. Hinc pro fluvio per Metonymiā 4. modi ponitur, ut apud Martialem lib. 1.

Raptus flumineo venit de gurgite piscis.

[*Mergis manè caput*] Veteres enim antequam diis immolarent, aut rem diuinam facerent, quibusdam se prius sacris præparabant, unde Græcis verbum frequens ἱερόπιαζω quod est ad cultum sacrorum se expiare: inter hæc erat corporis ablutio. Nam, ut ait Cic. 2. de legib. Aquæ aspersione labem corpoream tolli & castimoniam corporis præstari indicabant. unde sunt ista apud Virgil. 2. Aeneid.

Tu genitor, cape sacra manu patriosque penates,

Me bello ex tanto digressum & cade recenti

Attrectare nephas, donec me flumine viuo

Abluero.

Sic Dido apud eundem sacra diis inferis instituens 4. Aeneid.

Dic corpus properet fluuiati spargere lymphæ.

Item 6. Aeneid.

Occupat Aeneas aditum corpusque recenti

Spargit aqua. Ibidem:

Aliis sub gurgite vasto

Infestum eluitur scelus, aut exurit igni.

Ouid. 2. fast:

Actoridem Peleus ipsum quoque Pelea Phoci,

Cæde per Aemonias soluit Acastus aquas.

Ouid. 4. fast:

Dic quater, & vino perlue rore manus.

Quam tamen veterum opinionem ridet ibidem Ouid. his versibus:

Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis,

Fluminea tolli posse putatis aqua.

Cicero 2. legum: Cum multum animus corpori præstet, obserueturque ut pura corpora adhibeantur, multo est in animis obseruandum magis: Nam incestu aspersione aquæ vel dierum numero tollitur, animi labes nec diuturnitate euanesceat, nec manibus ullis elui potest. Vide Augustinum lib. 21. de Ciuitate Dei: Pausaniam in Atticis de expiatione Thesei, qui filios Pallantis interfecerat. Item in Corinth. de Dianæ & Apollinis expiatione, de Pithonis morte. Herodotum lib. 1. de Adrafto, qui ea causa ad Cræsum regem venerat, ut expiaretur.

[*Bis*] Binarius numerus in sacrificiis & expiationibus olim usurpabatur, unde illud Ouidij 4. fast. de Numa sacrificante.

Bis caput intonsum fontana spargitur vnda,

Bis sua faginea tempora fronde tegit.

[Terque] Qui numerus perfectus est, ideoque superis sacer. Vnde sunt ista apud Aristotelem 1. de cœlo cap. 1. ex Pythagoreorum disciplina. Nam (vt Pythagorici inquit) ipsum omne ac omnia, tribus sunt definita: finis enim, mediū, atque principium ipsius vnus numerum habent. Hæc autem trinitatis. Quapropter hoc à natura numero sumpto, perinde atque quadam illius lege in deorum sacrificiis celebrandis, vti solemus. Eodē etiam numero sæpe in expiationibus veteres utebātur, vnde sunt ista tam crebra apud poëtas. Ouid. 3. fast.

Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

Ibidem.

Ter tonuit sine nube deus, tria fulgura misit.

Idem 4. fast. de Claudia.

Hæc vbi castarum processit ab agmine matrum,

Et manibus puram fluminis hausit aquam.

Ter caput irrorat, ter tol'it ad æthera palmas,

Quicumque aspiciunt mente carere putant.

Ibidem de Cerere, Triptoleum ægrum curante:

Triptoleum gremio sustulit illa suo

Terque manu permulsi eum tria carmina dixit.

Item 6. fast. de Grane Nympha, Procam puerum à strygibus laniatum, herbis & carminibus suis sanare parantem.

Protinus arbutea postes ter in ordine tangit

Fronde, ter arbutea limina fronde notat.

Iuuenal. saty. 6.

Ter matutino Tyberi mergetur, & ipsis

Verticibus timidum caput abluet & c.

Virgil. Eclog. 7.

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore

Lycia circundo, teque hæc altaria circum

Effigiem duco, numero Deus impare gaudet:

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores. & c.

Idem 6. Aeneid. Post iusta Myseno peracta

Ter socios pura circumtulit vnda,

Spargens rore leui & ramo felicitis oliuæ,

Lustrauitque viros.

[Noctem] Metonymia adiuncti pro subiecto. Nox enim pro nocturnis cupiditatibus, & libidinū illecebris ponitur, vel nocturnis somniis, quibus se veteres pollui credebant.

[Purgas] Qui enim diis vota facturi sunt, casti esse debent: vnde est illud Ciceronis 2. de legibus: ad deos castè adeunto. Cum igitur multis non modò cupiditatum illecebris, sed etiam solo somno nox polluat, ad deos accessuri noctem purgabant, id est nocturnos somnos aut nocturnas libidines & cupiditates. Sic Aristophanes in Batrachis: *ὥς ἀνθεῖον ὄνειρον ἀπολόισω* id est, vt diuinum somnium abluam. Propert, in natali Amicæ suæ lib. 3.

Ac primum pura somnum tibi discute lympa,

Hinc illud est Virgilij 8. Aeneid. de Aenea qui in somnis Tyberinum fluuium viderat.

Nox Aeneam somnusque reliquit,

Surgit, & ætherei cernit orientia Solis

Lumina, ritè cauis vndam de flumine palmis

Sustulit, & tales effudit ad æthera voces.

Vide Cēlium Rodiginum lib. 27. cap. 6. vbi locum hunc explicat.

[*Heus age*] Apostrophe est ad auarum, quem paulò antè impura & sordida diis vota facientem per prosopopœiam induxit: illum enim ad respondendum inuitat Persius, ex adiunctis, quia exiguum sit & paruum, quod ab eo petiturus sit.

[*De Ioue*] Dialogismus est poëta cum auaro, vbi docet Persius, impia hominum vota, deorū auribus ingrata & iniucunda esse. Enthymema est ex collatione maiorum. *Impia vota ingrata sunt improbisimo cuique, multo magis igitur Ioui optimo maximo.*

[*Staiō*] Synecdoche est: Ex specie enim genus intelligitur: ex Staiō improbus. Hic enim Staium Albium Oppianicum nefarium & sceleratum hominem intelligit, qui Ciceronis tempore Cluentiam uxorem & C. Oppianicum fratrem eiusque uxorem grauidam, iam appropinquante partu veneno sustulit, contra quem pluribus dixit Cicero pro Cluent.

[*An scilicet hæres*] Reprehendit hæsitantem in Staii nomine auarum, quasi diceret tam nobilem & celebrem esse hominis improbitatē, vt omnibus nota sit: vbi ex adiunctis minorū collatione amplificatis & Ironia illustratis, Staius definitur.

[*Pueris orbis*] Periphrasis est pupilli: orbi enim dicuntur oculi capti & quasi oculorum orbe priuati. Sic Silius Italicus de Appio Claudio cæco lib. 13.

Pyrrhumque d'limine portæ, Deiecit visus orbis.

Pupilli autem quia re charissima iucundissimaque priuati sunt, ideo qui parentibus destituti sunt (quibus iucundius nihil nobis esse debet) orbi per metaphoram appellantur: Cic. ad Q. fratrem lib. 1. te incolumi orbi nunquam erunt filii.

[*Pro Iuppiter*] Prosopopœia est Staii, id est (vt antè dixi) flagitiosissimi hominis, præ voti impietate exclamantis: vbi antecedens Enthymematis Persiani ex effectis Staii confirmatur, quòd ingrata sint impia etiam sceleratis vota, quia si ea audiant, exclamaturi sint eo modo, quo exclamans introducit hoc loco à Persio Staius: simile est illud Saty. 8.

Exclamet Melicerta perisse Frontem de rebus.

[*Iuppiter*] Epanalepsis est, id est repetitio eiusdem dictionis in principio & fine sententiæ, qualis est apud Virgil. 1. Aeneid.

Multa super Priamo rogitans super Hectore multa.

[*At sese*] Prolepsis ex dissimilitudine Iouis & Staii: dixerit enim fortasse auarus, non quemadmodum audito impio voto Staius, sic & exclamat Iuppiter.

[*Ignouisse*] Respondet proximæ obiectioni Persius, ex eodem argumenti genere minoribus illustrato. Quamuis Iuppiter in te sua fulmina nō contorqueat, quicumque potius quàm te domū tue tuā fulmine feriat, tibi tamen non ignoscit: nam vt ait Luc. lib. 3. *quis enim laesos impune putaret*

Esse deos? seruat nullos fortuna nocentes,

Et tantum miseris irasci numina possunt.

Horat. lib. 3. carm. ode. 2.

Raro antecedentem scelestum

Deferuit pede pœna claudo.

Vnde exclamat Tibullus lib. 1. Eleg. 9.

Ah miser, & si quis primo periuria celat,

Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Lento enim ad vindictam gradu diuina procedit ira (ait Valer. Maximus) sed tarditatem, supplicii grauitate compensat.

[*Ilex*] Ilex species quercus durissimæ, de qua vide Plinium lib. 16. cap. 6.

[*Sulphure*] Metonymia 4. modi: Sulphur enim adiunctum est fulminis, sulphur redolentis: Virgil. 2. Aeneid.

Intonuit læuum, localatē sulphure fumant.

[*An quia*] Repetitur eadem dissimilitudo, ad refutationem proximæ prolepsos similitudine illustrata. Quamuis tu non sis tanquam bidental in luco, id est fulmine non percutiaris, tamen Iouem non debes ridere.

[*Fibris ouium*] Quibus diis sæpe sacrificabatur, quia oues placidioris essent animi: fuit enim opinio veteribus, ut potius ex agnis & ouibus hostiæ fierent, quam ex cæteris, quia hæ mites & cicures essent: Nam gallinacei, fues, tauri animosiores videntur.

[*Ergennaque iubente*] Synecdoche est speciei pro genere: Ergenna enim nomen est proprium sacerdotis & cuiusdam fulgurum conditoris, pro genere, id est sacerdote positum.

[*Bidental*] Bidental locum dicebant antiqui, in quo bidentibus hostiis id est biennibus (ut ait Seruius) & duos dentes altiores habentibus (ut interpretatur ex Higino Gell. lib. 16. cap. 6.) sacrificabatur. Horat. in arte poët:

Minxerit in patrios cineres an triste bidental:

Ita verò bidental instituebatur, locum fulmine tactum summo studio maiores obseruabant, sacerdotemque adhibebant & fulminis vestigia dispersa colligebant, sacrisque ibi peractis, ara construebatur, in qua de bidente res diuina fiebat: Vnde locus à bidentibus, quæ illic immolabantur, Bidental dicebatur: Quem morem notat Lucanus.

Armis dispersos fulminis ignes

Colligit, & tacito terra cum murmure condit,

Datque locis nomen, sacris tunc admouet aris.

Electa ceruice marem &c.

Hunc morem fulminis expiandi notat Iuuenalis Saty. 6. cum ait:

Atque aliquis senior qui publica fulgura condit.

Vide quid sit Bidental, apud Liliū Gregorium Syntagmate 17. quid autem bidentes hostiæ apud Gellium, loco notato.

[*Euitandumque*] Declinandum, non calcandum pedibus, idem enim locus à pontifice consecrabatur.

[*Lucis*] Lucus nemus appellatur numini alicui sacrum, sic dictū, ut volunt Grammatici, per antiphrasim, quia minime luceat, propter opacas nemorum umbras: Lucos autem numinibus sacros Gætium historia testatur. Notat Seruius manes & heroum animas, quæ lares vitales dicerentur, lucos tenere: Hinc & Virgil. 6. Aeneid.

Nulli certa domus, lucis habitamus opacis.

Nec Lucos ynquam posuit poëta sine cōsecratione: Lucos quoque collucare docet Romano more oportere M. Cato in re Rustica, formulamque adscribit, porco (inquit) piaculo, facito, verba sic concipito: si Deus si dea &c. De quibus prima Satyra, &c.

[*Idcirco stolidam*] Antapodosis dissimilitudinis sine nota, ubi alludit ad vetus prouerbiū Barbam vellere, quo summum cōtemptū ac ludibrium significamus: Horat. lib. 1. Sermon:

Barbam tibi vellunt.

Lasciui pueri

Persius Sati. 1.

Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.

Vnde Dionysium Siculum ferunt, per contumeliā Aesculapio auream barbā detraxisse, vide Erasmus Chil. 2. cent. 4. prouerb. 69.

[*Aut quidnam est*] Altera prolepsis est, occurrit enim tacitæ auari obiectioni

Perfius, quæ talis esse potuit: At ego mihi deos amicos muneribus, & sacrificiis feci, eorumque mihi aures demerui, quam refellit ex repugnâtib; quia muneribus & sacrificiis Deus non capiatur. Nam vt ait Ouid. epist. 19. Heroid:

Non boue mactato cœlestia numina gaudent,

Sed quæ præstanda est & sine teste fides.

Itaque (vt refert ex Homero Socrates in Alcib. 2.) Etsi Troiani cùm suburbanū aliquod ædificiū moliebantur, dicabant diis immortalibus pretiosa sacrificia bouū, quorum nidor ex littore suauis, in cœlum vsque ventis extolleretur, illis tamen dij non vefcebantur, quippe quibus Ilion & Priamus & Priami populus odio esset: Itaque nil Troianis proderat, cùm bellum aduersus deos haberent, sacra & munera illis offerre. Vide Lactantium lib. 6, cap. 2. vbi hunc locum citat.

[*Lactibus vnctis*] Lactes dicuntur intestina per quæ cibus à ventriculo labitur, idque in oue tantum & homine (ait ex Plinio Nebricēsis) hinc per Synecdochem pro intestinis ponitur. Catullus in carmine de Aty & Berecynth:

Diuellit lactes acuto sibi pondere silicis.

Ecce auia, aut metuens diuū matertera, cunis

Exemit puerum, frontemq; atque vda labella

Infami digito, & lustralibus antè salinis

Expiat, urentes oculos inhibere perita.

Tunc manibus quatit, & spem macram supplice voto

Nunc Licini in campos, nunc Crassi mittit in ædes.

Hunc optent generum rex & regina: puellæ

Hunc raptant: quicquid calcauerit hic, rosa fiat.

Ast ego nutrici non mando vota: negato

Iuppiter hæc illi, quanuis te albata rogarit.

[*Ecce auia*] Hactenus auarorum vota, Satyrica libertate infectatus est Perfius: eadem nunc festiuitate muliercularum pro suis liberis & nepotibus preces atque vota, per prosopopœiam representat & eludit: ac primū animum huiusmodi stulta vota facientem describit, ex adiunctis & effectis.

[*Metuens diuum*] Vetulæ enim superstitiosæ esse solent, vnde pia anus appellatur ab Ouidio. i. fast.

Quæ pia Diis ruris ferre solebat anus.

Idem 8. metam:

Sed pia Bancis anus & c.

[*Infami digito*] Medium intelligi volunt interpretes, qui & verpus à verrendo podice dicitur, quod protensis duobus aliis vtrinque proximis complicatis, inguinis speciem quandam referat. Martial:

Rideto multum qui te Sextille cinædum

Dixerit, & digitum porrigito medium.

Quem & impudicum appellat:

*Ostendit digitum, sed impudicum,
Alconti Dasióque Symachóque.*

Pro eodem dixit Iuuenalis medium vnguem, Saty. 10.

Cum fortuna ipse minaci

Mandaret laqueum mediúmque ostenderet vnguem.

[*Lustralibus saluis*] Saliuam mulieris ieiunæ scribit Plin. lib. 25. cap. 7. oculis cruentatis mederi, & contra epiphoras, si feruentes anguli oculorum subinde madescant, efficacius si vino ciboque se pridie ea abstinerit. Hominis quoque salua, ieiuni serpentem necat (vt docet idem Plin. libri eiusdem cap. 4.) & fascinationes repercutit. dextræq; clauditis occursum: Hinc lustralis appellatur: Lustrare enim id est quod expiare, vt docet Ouid. 2. fast. Vnde festa Lustralia, quæ quinto quoq; anno, id est lustro celebrabantur: Hic autem ad lustrationem puerorû videtur alludere Persius: Solebant enim veteres, pueros quinto à partu die lustrare, & pro illis sacrificare, vt indicat Plautus in Trinûmo, apud quem Dinarchus sic loquitur:

Quin diis hodie sacrificare pro puero voto adscititio.

Tum meretrix.

Imò hercle verò, quinto die, quod fieri oportet, censeo.

Quem expiandi morè explicat in Theæteto Plato, cû Socratem sic loquẽtẽ facit. Hanc prolem vt videtur, qualiscunque sit vix demum genuimus, vt moris est quinta ab eius natali die solemnia celebrantes, circulo cursim circumferre debemus, præcauentes ne nos fallat, si fortè educatione indigna sit. Si inanis ac falsa. An censes natum tuum omnino alendum, nec vlllo modo abiiciendum? An fortè reprobatum vidēs primogenitum tuum, non molestè feres de medio tolli: Hactenus Socrates. Fuit autem & lustricus apud Romanos dies, quo lustrare infantes solebant, illisque nomina imponere, scæminis quidem 8, maribus verò 9. post natalem die (ait Macrobius.)

[*Inhibere*] Inhibere, verbum est nauticum, quod Cicero Latine idem significare putabat, quod Grece ἐνέχειν hoc est sustinere & sistere: Itaque ἐποχὴν in quaestionibus Academicis verterat, consilio Attici, inhibitionem: quod tamen reprehendit 13. Epist. ad Atticum cû ait, Inhibere illud tuum quod valde mihi arriserat, vehementer displicet: est enim verbum totum nauticum (quanquam id quidem sciebam) sed arbitrabar sustineri remos, cû inhibere essent remiges iussi: id non esse eiusmodi didici heri cû ad villam nostram nauis appelleretur, non enim sustinent, sed alio modo remigant, id ab ἐποχῆν est remotissimum. Quare facies vt sit in libro quemadmodum fuit: Hactenus Cicero: Hinc per Metaphoram procohibere & impedire. Ouid. ad Liuiam.

Cursus inhibebat equorum.

[*Vrentes oculos*] Lilius Gregorius legisse videtur arentes: Vtrobique autem periphrasis est fascinationis, ex causa efficiente, id est oculis: Oculus enim maleficus ex nocendi auaritate, fixis obtutibus præmolles fascinare infantes creditur: cui veteres Romani peculiari ratione occurrebant, Græcam Nemefim inuocantes (ait Plin. lib. 25. cap. 2.) vel corio ceruini frontis, ait idem lib. 25. cap. 8.

Cur autem homines fascinari possint, præsertimque pueri, declarat Alexander Aphrodiseus lib. 2. problemate 53: quoniam (inquit) talem sortiuntur naturam, vt affici per quàm facile possint & immutari. Genus id vitij tale est. Qui summa animi nequitia perpolluti liberalem aliquam formam exosculari cupiunt, vitiatos oculorum suorum radios, tanquã tela veneno quodã, id est animi vitio, illita transmittunt, intorquentque in rem cuius desyderio flagrant, qui radij facile naturam quã

aggressi sunt cōficiunt, præcipuè si tenera est vt in pueris Virgil. de agnis Eclog. 3.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Vide Heliodorum in Historia Aethiopica de Chariclea.

[*Spem*] Metonymia quarti generis: Spes enim adiunctum est pueri, & in puero præter spem ferè nihil est. Ostendit enim in ea ætate tanquam in herba, quenam virtutis maturitas & quantæ fruges industriæ futuræ sint (ait pro Cælio Cicero) reliqua verò tempora (ait idem in Catone maiore) de metendis fructibus aut percipiendis accommodata sunt. Hinc apud Virgilium Palinurus iurat.

Per spem surgentis Iuli.

[*Macram*] Metaphora ab animalibus: vt enim ea quæ macra sunt, parua quoque & leuia esse solent: sic spes macra dicitur id est exigua: Sic Iuuenalis: macras imagines poëtarum vocat Saty. 7.

Vt dignus venias hederis & imagine macra.

Macra autem & exigua spes est in pueris, in quibus (vt ait poëta.)

Fallitur augurio spes bona sæpe suo.

[*Nunc Licini*] Obliqua prosopopœia auia illius, quæ paulò antè descripta est, diuitias & opes filio suo optantis.

[*Licini*] Licinum quendā ex Augusti Cæsaris libertis videtur intelligere: quæ apud Suetonium fuisse ditissimum legimus, qui Cæsaris in Gallia procurator, totā prouinciā spoliavit: Cuius meminit Iuuenalis Saty. 14.

Dispositis prædiues hamis vigilare cohortem

Seruorum noctu Licinus iubet, attonitus pro

Electro, signisque suis, Phrygiæque columna.

[*Crassi*] Alias Cræsi: fuit autem vterque ditissimus: vnde diuitis nomē Crasso inditum: Qui cum postea decoxisset, irrisione tamen occurrentium, diues salubatur (ait Plin.) Nam hunc locum de M. Crasso, Publij filio, qui cum Pompeio & Cæsare Triumviratum inierat, non putant interpretes intelligendum.

[*Hunc optent*] Hic plena prosopopœia est muliercularum, stulta pro suis liberis vota facientium: qualia describit Iuuenal. Saty. 10:

Formam optat modico pueris, maiore puellis

Murmure, cum Veneris fanum videt anxia mater:

Vsq̃ue ad delicias votorum: Cur tamen inquit

Corripias? pulchra gaudet Latona Diana:

Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem

Ipsa habuit, cuperet Rutile Virginia gibbum

Accipere, atque suam Rutile dare: filius autem

Corporis egregii, miseros trepidosque parentes

Semper habet, rara est adeo concordia formæ,

Atque pudicitia.

Horat. Epist. 4. lib. 1.

Quid voucat dulci maius nutricula alumnos

Quàm sapere, & fari vt possit qua sentiat, & cui

Gratia, fama, valetudo contingat abunde?

Cuiusmodi votis aures non dari à superis docet Iuuenal. Saty. 6.

Stetit ante aram nec turpe putauit

Pro Cythra velare caput, dictataque verba

Protulit (vt mos est) & aperta palluit agna.

Dic mihi nunc quæso, dic antiquissime diuim,

Respondes his lane pater: magna otia cœli

Non est (vt video) non est, quid agatur apud vos.

Idem Saty. 10.

Nos animorum

*Impulsu & caeca magnâque cupidine ducti,
Coniugium petimus partimque vxoris: at illis
Notum qui pueri, qualisque futura sit vxor.*

Simile est illud Socratis in Alcibiade 2. Inuenies quosdam homines, qui liberos votis exoptant, & cum eos adepti sunt, in calamitates maximas incidunt. Nam si improbi fuerint, vitam parentes mœrore finiunt: Qui verò probos sunt nacti, si aduerso quodam casu illis orbantur, nihilominus quàm superiores miseri sunt: vt satis illis sit filios nunquam genuisse &c.

[Generum] Vt apud Virgilium, Amata Lauiniæ Turnum maritum dari optat, sibi que generum: Sic Virgil. de Augusto. 1. Georg.

Tæque sibi generum Thetis emat omnibus vndis.

[Puella hunc raptant] Propter pulchritudinem & ingenium, vt multis olim accidit, vt Ganymedi, vt Proserpinæ, vt Chlorigenæ à Zephyro raptæ, vt Erythiæ à Borea.

[Ast ego] Indignatio poëtæ, in stultas huiusmodi muliercularum preces, per apostrophem & deprecationem ad Iouem, apud quem rata esse huiusmodi vota nō debere, docet ex dissimilibus: Antapodosis præcedit, protasis sequitur: Quamuis hæc vota fecerit albis induta vestibus, tamen irrita esse debent, Nam vt præclare Iuuenal. Saty. 10:

*Omnibus in terris quæ sunt à Gadibus, vsque
Auroram & Gangem, pauci dignoscere possunt
Vera bona, atque illis multum diuersa, remota
Erroris nebula. Quid enim ratione timemus,
Aut cupimus, quid tam dextro pede concipis, vt te
Conatus non peniteat, votique peracti?
Nil ergo optabunt homines, si consilium vis,
Permites ipsis expendere numinibus, quid
Conueniat nobis, rebusque sit vtile nostris.
Nam pro iucundis, aptissima quæque dabunt Di:
Charior est illis &c.*

Quamuis] Protasis dissimilitudinis.

[Albata] Veteres enim diis vota facturi aut sacrificaturi, albis vestibus atque puris ornabantur, vt & ipso die natali: quod notat Ouid. 5. Trist. cum ait:

*Quæque semel toto vestis mihi sumitur anno,
Sumetur fatis discolor alba meis.*

Quinetiam sacerdos qui victimam faciebat, pura veste & candida plerumque textili, nec maioris operis quàm industriæ utebatur. quod significat Cic. 2. de legib. cum ait: Color albus præcipuè deo charus est, cum in cæteris, tum maximè in textili: & Ouid. 3. Fast. Numam Pompilium Ancilia Martis expectantem & ideo diis vota facientem, sic describit.

*Constitit, atque caput niueo velatus amictu,
Iam bene Diis notus, sustulit ille manus.*

Idem 3. Amorum, sic Iunonis sacerdotes eiusdem sacra humeris gestantes describit:

*More patrum sanctæ velatæ vestibus albis,
Tradita supposito vertice sacra ferunt.*

Tibullus lib. 2. Eleg. 1.

*Castæ placent superis, casta cum veste venite,
Et manibus puris sumite fontis aquam.*

Triumphales autem viri & qui amplissimos honores cōsecuti fuerant, in triumphali habitu aut in prætexta solis manibus & fronde coronati sancti & venerabiles, nudis pedibus, tonsa coma, ad rem diuinam accedebant: Ergo albat dicuntur, pura & religiosa veste induti (ait Festus & Seruius) qua sacra facturi utebātur: Ea autem erat soluta omni vinculo, nullis maculis, nullo squalore obsita, nec funesta aut fulgurita: authores Caper & Higin. in illud Virgilij:

Frontemque ignemque ferebant

Velati lino & verbena tempora vincti.

*Poscis opem neruis, corpúsque fidele senectæ.
Esto agè, sed grandes patinæ, tucetæque crassa
Adnuere his superos vetuère, Iouémque morantur.
Rem struere exoptas caso boue, Mercuriúmque
Arceßis fibra. Da fortunare penates,
Da pecus, & gregibus fœtum. quo pessime pacto,
Tot tibi cùm in flammis iunicum omenta liquecant?
Attamen hic extis, & opimo viuere farto
Intendit, iam crescit ager, iam crescit ouile,
Iam dabitur, iam iam, donec deceptus, & exspes
Nequicquam fundo suspirat nummus in imo.*

[*Poscis opem*] Tertio loco hominum incontinentium & libidinosorum vota ac preces describit, & deridendas proponit ex repugnantibus: Petere enim fidum senectuti corpus, eiusdemque vires intempestiuus conuiuus, comessationibus & ingurgitationibus debilitare, repugnantia sunt: Nam intempestiua conuiuia, comessationes, ingurgitationes, effœtum ac decrepitum corpus tradunt senectuti, ut ait in Catone maiore Cicero: quod eleganter postea Persius exprimit his versibus Saty. 3.

*Turgidus hic epulis atque albo ventre lauatur,
Guttore sulphureas lente exhalante mephites,
Sed tremor inter vincta subit calidumque trientem
Excudit è manibus, dentes crepuere reiecti,
Vda cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
Hinc tuba, candelæ, tandemque beatulus alto
Compositus lecto, crassique litatus amomis:
In portam rigidos calces extendit, at illum
Hesterni capite induto subiere Quirites.*

Est autem initio apostrophe ad incontinentem.

[*Neruis*] Quibus vis roburque corporis continetur, unde Neruos intendere.

[*Fidele senectæ*] Metaphora ab hominibus & Metonymia: Senectæ enim pro senepone ponitur, adiunctum pro subiecto.

[*Esto age*] Permissio.

[*Patinae*] Metonymia continentis pro contento : patina enim vasis genus est quod apes elixæ & iurulentæ in mensam feruntur: pro dapibus autem hoc loco ponitur: de patinis autem & earum luxu, vide Plinium lib. 10. cap. 51. & lib. 35. cap. 12. & Iuvenalem Saty. 4.

Testa alta paretur,

Quæ tenui muro spatiosum colligat orbem,

Debetur magnus patinae, subitusque Prometheus.

Argillam atque rotam citius properate, sed ex hoc

Tempore, iam Caesar figuli tua castra sequantur.

[*Rem struere*] Synecdoche est apud bonos authores frequentissima, Res enim generale est vocabulum, quo omnia significari possunt, ut apud Græcos *πᾶγμα*, ponitur autem pro speciali aliquo id est opibus & diuitiis : Sic Cic 2. Catilin: Res eos iampridem, fides deficere nuper cœpit.

[*Caso boue*] Cuius immolatione deos facile placari & amicos reddi veteres crediderunt, idcirco Ioui à flamine omnibus idibus bos cādidus, & ex agro Phalisco aut Menania immolabatur, illos enim ad sacra saginabant, & deorū suppliciis seruabant: Bos autem qui subactus fuisset purus non putabatur. Creditum quoque bouem quinquennalem insignem Ioui victimam esse. Solonis tamen lege, de boue nulli deo sacrificare licebat, quia animal putaretur innocuum & colonum. Vide Plin. lib. 18. cap. 3. de honore bobus delato apud veteres. Ouid. 15. metamorp.

Quid meruere boues, animal sine fraude doloque

Innocuum, simplexque natum tollerare labores?

Immemor est demum, nec frugum munere dignus,

Qui potuit curui dempto modo pondere aratri,

Ruricolam mactare suum, qui trita labore

Illa quibus toties durum renouauerat aruum,

Tot dederat menses, percussit colla securi.

Et alio loco de Cerere.

Farra Deæ micæque licet salientis honorem

Detis, & in veteres thurea grana focos.

Et si thura aberunt, vnctas accendite tēdas,

Parua bonæ Cereri, sint modò casta, placent.

Aboue succincti cultros remouete ministri,

Bos aret, ignauam sacrificate suam.

Apta iugo ceruix non est ferienda securi,

Vuat, & in dura saepe laboret humo.

[*Mercuriūque*] Mercurius à Latinis dictus, à Græcis *Ἑρμῆς* vocatur, sermōnis & mercaturæ deus : *Ἑρμῆς* enim interpretem significat, vnde & interpretatio *ἑρμηνεία* quæ proprie ad sermonem pertinet: Fuit enim eloquentissimus Mercurius: Id indicat Horat. ode. 10. 1. car.

Mercuri facunde nepos Atlantis.

Vnde etiā mercibus præesse, lucrōque ac quæstui præsidere credebatur, quia inter vendentes ac emētes sermo sit medius: Vnde ei & alas in capite & pedibus antiqui assignauerunt, id scilicet significare volētes, volucrum per aëra ferri sermonem : Iouis verò & Maiæ filius dictus, hoc est τοῦ νοῦ καὶ τῆς φρονήσεως quod videlicet ex utrāque, mente scilicet & prudentia oratio ducatur: Mercurium verò à mercibus dictum volunt: quod significat idem apud Horatium cū ait:

Mercarier vnus

Cum lucro noram, vnde frequentia mercuriale

Imposuere mihi cognomen compita.

Vnde ἐμπολαῖος καὶ κερδαῖος à Græcis nominatur, quoddam auctioribus & mercimoniis præsit. ἐμπολος enim mercator & ἐμπολαῖος mercatorius dicitur: κερδαῖος autem lucrosus. Alij quæstuosum interpretantur: Cæsar Cōmentariorum de bello Gallico lib. 6. de moribus Gallorum loquens: Mercurium (ait) maximè colunt: Huius sunt plurima simulachra: hunc omnium artium inuentorem ferunt, hunc viarum atque itinerum ducem, hunc ad quæstus pecuniæ mercaturâsque habere vim maximam arbitrantur: Vide Diodorum Siculum lib. 7. bibliothecæ ἀγοραῖος: Mercurium igitur rusticus inuocat & implorat in sacrificiis, quia lucro & quæstui præsit, ad quem paulò sunt auidiores agricolæ. Ouid. 5. fast:

Clare nepos Atlantis ades quem montibus olim,

Edidit Arcadiis Pleias vna Ioui.

Te quicumque suas profitentur vendere merces,

Thure dato tribuas vt sibi lucra rogant.

Vide locum circa finem.

[Fibra] Id est extis, intestinis: fibræ enim propriè dicuntur in radicibus arborum per quas succus attrahitur: hinc propter similitudinem pro intestinis. Est & synecdoche singularis pro plurali.

[Da fortunare] Prosopopœia est rustici, foelicitatem à Mercurio deprecantis: Est autem Fortunæ prosperare & bonis augere, ait Acron in illud Horatii. 1. epist.

Tu quacumque Deus tibi fortunauerit horam,

Grata sume manu.

[Penates] Penates (vt apud Arnobium interpretatur Varro) dii sunt introrsus & in intimis cœli penetralibus nati, summi Iouis consiliarij. Horum sex mares, totidè fœminæ, nominibus ignotis & miserationis parcissimæ, Hyginus deos patrios vocari tradidit, atque ideo à Virgil. dictum. 2. Aeneid.

Dii patrii seruate domum.

Ibidem.

Patriique Penates.

Arnobius lib. 3. aduersus gentes, ex Nigidij sententia, Penatium genera constituit quatuor: alios Iouis, alios Neptuni, inferorum tertios, mortalium hominum quartos. De figura eorum verò & forma Timæus quidam historicus scribit, eos fuluos, ferreos & æreos, & Troianum vas quoddam fictile fuisse, eaque in occultis & reconditis Lauinij iacuisse sacra. Nonnulli quoque in templo obscuro & humili, quod erat non procul à foro Romano, duas duorum Troianorum imagines fuisse aiunt, duorum iuuenum sedentium, habentiumque pila in manibus, vetera eius artis opera, quibus esset inscriptio: Dij penates: Eorum ædes (vt ait Macrobius) erat in ea parte montis Palatini, quæ Boream spectat, Velia nominatur. Vnde Liuius 5. decade: Aedes deorum penatum in Velia de cœlo tacta est. Penates autem dicti sunt (vt Ciceroni placet 2. de Nat. Deorum) à penu, siue ab eo, quoddam penitus insident: ex quo etiam penetrales dicebantur. Catullus:

Græca penetrales deseruisse Deos.

Pubes
Seruius in illud Virgilij,

Aedibus in mediis nudoque sub ætheris axe,

Ingens ara fuit.

Penates (ait) omnes deos esse, qui domi coluntur: Vnde pro domibus ipsis sæpe sumuntur per Metonymiam tertij generis, possessor nempe vel qui præest, pro re possessa & cui præest: vt Neptunus pro mari, Hymenæus pro nuptiis. Qua in significatione hoc loco penates vsurpantur: Petit enim rusticus omnia domi suæ feliciter & auspiciò euenire.

[*Da pecus & gregibus*] Anaphora in principiis incisorū: sic apud Ouid. 4. fast.

*Vbera plena premam, referat mihi caseus æra,
Dentque viam liquido vimina rara sero!
Sitque salax aries, conceptaque femina coniux
Reddat & in stabulis multa sit agna meis!
Lanæque proveniat nullas læsura puellas,
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus!*

[*Quo pessime*] Acerba & vehemens Persij in rusticum oratio, huiusmodi vota facientem, ex repugnantibus, quasi diceret: Petis à diis vt grex tuus multiplicetur, at quotidianis sacrificiis & immolationibus gregem minuis.

[*Iunicum*] Iunices bobus minores, vitulis maiores, inter vtrosque interiecti: quos Ouid. lib. 3. Amorum eleg. 12. sic definit.

Et vituli nondum metuenta fronte minaces.

[*Omenta*] Synecdoche est partis intestinorum, pro ipsis intestinis atque extis, quæ in sacrificiis aræ imposita cremabantur: Virgil.

*Et solida imponit taurorum viscera flammis,
Pingue superque oleum fundens ardentibus extis. &c.*

Omentum enim membranam crassam significat, qua intestina inuoluuntur (ait Aristoteles. i. de animalibus) quæ vna cum intestinis cremabatur, sic Catullus de Gellio.

Natus vt accepto veneretur carmine diuos,

Omentum in flamma pingueliquefaciens.

Iuuenalis Saty. 13. ad Iouem.

Aut cur

Ponimus & sectum vituli iecur, albæque porci

Omenta &c.

[*Attamen hic extis*] Amplificat eandem rusticorum simplicitatem, aliis item repugnantibus petitioni suæ factis: quæ per dissimilitudinem tractantur, collatione parium illustratam: Quamuis grex quotidianis sacrificiis minuatur, tamen non desinit sacrificare, speratque tandem voti se compotem fore: tãdiũque hostias diis cædit, donec totum gregem suum penitus exhaustit.

[*Extis*] Extæ plurali tantum numero dicimus, licet & extum apud Plinium & Celsum legamus. Sunt autem extæ (vt ait Plin. lib. 11. cap. 37.) vt cor, pulmo, lien, & iecur inuictimis, quoniã super omnia intestina superiora extent, quæ & vno nomine præcordia dici putat lib. 30. Festus exta ait dicta, quod diis ea sacrificetur quæ maxime extant emineantque: ex quibus diuinationem fieri solitam scribit Cic. lib. 2. de Nat. Deorum. & 1. de Diuinat. Casa enim hostia, mox sacerdos cultro ferreo viscera & exta rimabatur, & extispiciũ faciebat, hoc est per exta deos consulebat, & an perlitatum esset attetẽ explorabat, tuncque exta reddi dicebãtur, cum probata, aræ supponebantur: vt notat Seruius ad illud Virg. 2. Georgicũ.

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta,

[*Ferto*] Fertum libi genus, quod sæpe ad sacrificia ferebatur: vnde etiam Feralia festa, cum ferebantur dapes ad sepulchra: de quibus Varro.

[*Intendit*] Metaphora à sagittariis: Intendere enim propriè dicuntur arcum sagittarij: sic Virgil. 5. Aeneid:

Arcum intendebat Appollo.

Et Cicero pro Sestio. Fuerat ille annus tanquam in Repub. magno metu & multorum timore intentus arcus in me vnum. Hinc pro sperare apud eundẽ 2. in Verrem. Quibus rebus quid ipse speret & quo animum intendat facile perspicio.

[*Iam crescit*] Profopopœia est agricolæ, vana spe fecunditatis & fertilitatis sibi plaudentis & congratulantis.

[*Iam*] Anaphora in principiis incisorum.

[*Iam iam*] ἐπίτευξις

[*Suspiret*] Metaphora est ab animalibus.

[*Imo*] Metonymia adiuncti pro subiecto, Imo, pro fundo imo, in quo (vt ait Seneca) sera poenitentia est. Hesiodus in opere cui titulus opera & dies.

Ἀρχομένου δὲ πίπτου καὶ λήγοντος κορέσασθαι

μεσσήθει φείδεσθαι, δεινὴ δ' ἐνὶ πύθμῳ φείδω.

Id est. Plena ubi dolia sunt, aut iam prope inania vini,

Tum satiare, sed in medio, fac parcior esto:

Absurdum siquidem & graue &c.

Vide Erasmus, in prouerbio: Sera in fundo parsimonia.

*Si tibi crateras argenti, incusque pingui
Auro dona feram, sudes, & pectore lauo
Excultas guttas, latetur pertrepidum cor:
Hinc illud subiit, auro sacras quod onato
Perducis facies. nam fratres inter ahenos
Somnia pituita qui purgatissima mittunt,
Precipui sunt, sitque illis aurea barba.
Aurum, vasa Numæ, Saturniæque impulit æra,
Vestalèsque urnas, & Thuscum fictile mutat,
O curuæ in terris animæ, & cælestium inanes.
Quid iuuat hoc templis nostros immittere mores?
Et bona diis ex hac scelerata ducere pulpa?*

[*Si tibi*] Stultam imperitæ multitudinis opinionem deinceps explicat Persius, quæ efficiens causa est tam frequentium sacrificiorum: plebs enim fallaci quadam similitudine inducta, quemadmodum homines, sic & deos muneribus capi & delectari credebatur: Cuius similitudinis Antapodosis reprehenditur, & Satyrica exclamatione eleuatur: Argumentum est ex adiunctis earum rerum quæ diis offeruntur, quæ repugnant deorum maiestati & diuinitati: humanæ enim res profanæ sunt, pollutæ & impuræ.

[*Sudes*] Periphrasis gaudij ex adiunctis,

[*Pectore lauo*] Synecdoche: Læuum pectus pro parte pectoris læua, in qua est, cor: Vnde Iuuenalis. Sat. 7.

Quod læua in parte papillæ

Nil salit Arcadico iuueni.

Cor enim ait Plin. lib. 11. cap. 37. licet in aliis animalibus sit in medio pectore,

homini tamē est infra leuam papillam, turbinato mucrone in priora eminens.

[*Ouato auro*] Ouato auro deorum facies exornari ait, vel quia eorum statuæ & imagines, prius albumine deliniebantur, quàm auro inducerentur: quo modo de statuīs loquitur Plin. lib. 36. vt ouatus esset Numidicus, vt purpura distinctus esset: vel ouatum aurum dicitur, quod inter prædam & manubias imperator aliquis in triumpho & ouatione duxerit, vt de Africano ait Plin. lib. 33. cap. 11. qui deuictis Pœnis quater millies cccclxx. mil. pondo in triumpho duxit: Sæpe autem Imperatores ex Manubiis templa construxerunt, vt de Metello Dalmatico legimus, qui ex manubiis ædem Castoris excitauit.

[*Nam fratres*] Exornatio antapodoseos dissimilitudinīs ex effectis.

[*Fratres ahenos*] Periphrasis est deorum, quorum ahenæ statuæ in Pantheo Romæ templo stabant: Cuius meminit Plin. lib. 34. cap. 3: fratres autem appellabatur, quod eadem sint matre geniti, id est Cybele, quæ magna hominum mater materque deorum ab Orpheo in hymnis appellatur:

ΜΗΤΗΡ ΜΛΝ ΤΕ ΔΕΩΝ ἩΔΕ ΘΝΗΤΩΝ ΑἰΘΕΡΩΠΩΝ &c.

Vnde Erato apud Ouidium 4. fast. de Cybele:

Illa deos inquit peperit, cessere parenti.

Principiumque dati honoris habet.

[*Somnia*] Quæ veteres, hominum mentibus à diis immitti putauerunt: Vnde est illud apud Homerum. 1. Iliad.

Τὸ ὄναρ ἐκ Διὸς ὄσιν Ex Ioue sunt somnia.

Quo in loco Eustathius interpres: Somnia (inquit) quæ ex deo sunt θεόπεμπτα vocant, velut ex Ioue missa: Quin & huiusmodi somnia propriè dicuntur ὄνειροι, appellantur & θεῶν ὁμοφαι id est diuinæ voces, quia φαίνονται τὸ ὄν, hoc est verum indicant: Proinde dicitur somnium ab eodem Homero Διὸς ἄγγελος id est Iouis nuntius. Somnia autē Mercurius pro arbitrio, virga sua hominibus inferre & auferre dictus est: sicut & à Græcis dea Brizo, quæ olim vaticiniis per somnia præesse credebatur. Somniorum sedem describit Virgil. 6. Aeneid. his verbis.

In medio ramos annosæque brachia pandit

Vlmus opaca, ingens, quam sedem somnia vulgo

Vana tenere ferunt foliisque sub omnibus hærent.

Vbi Seruius: qui de somniis (inquit) scripserunt, dicunt quo tempore folia de arboribus cadūt, vana esse somnia, quòd velut aliud agentē ait attigisse Virgilium.

[*Pituita*] Ex cuius affluentia, somnia proficiscuntur (ait Celsus.) Est autem Pituita quilibet in corpore redundans humor, qui à Græcis φλέγμα dicitur: Cuius quatuor species à medicis assignantur. Vide Fernesium naturalis medicinæ lib. 6. de functionib⁹ & humoribus: Sic dicta pituita, quia vt Aelio placet vitam petat: Est enim vt. 1. Saty. ex Platone diximus omnium morborum origo.

[*Purgatissima*] Id est vera & certa, non fallacia & temeraria: qualia delirantiū senum, aut vinolentorum esse solent: de quibus Tibullus lib. 3. eleg. 4.

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,

Et pauidas mentes falsa timere iubent.

Nec enim in pituitosis, aut vino languidis, aut cibo confectis, aut aliqua animi perturbatione affectis, animus liberè per obtusas & hebetes sensuū velut fenestras contemplari potest: au diuina somnia percipere: sed vt Claudianus in præfatione lib. 6. de consul. Honorij refert.

Omnia quæ sensu voluntur vota diurno,
 Tempore nocturno reddit amica quies.
 Venator defessa thoro cum membra reponit,
 Mens tamen ad sylvas & sua lustra redit.
 Iudicibus lites, aurigæ somnia, currus:
 Vanæque nocturnis meta cauetur equis.
 Furto gaudet amans, permutat nauita merces,
 Et vigil elapsas querit auarus opes.
 Blandæque largitur frustra sitientibus agris,
 Irriguus gelido pocula fonte sopor.

Cum autem nulla corpus ægritudine laborat, nullaque animus perturbatione angitur, tum mens quæ diuina est, facile potest diuina somnia percipere. Itaque præclare apud Platonē Socrates de veris somniis disputat 9. de Rep. Quem locum Cic. sic transtulit. 2. de diuinat. Dicit enim (ait). Cum dormientibus ea pars animi quæ mentis & rationis fit particeps sopita langueat, illa autem in qua feritas quædam sit atque agrestis immanitas, cum sit immoderato tumefacta potu atque pastu, exultare eam in somno immoderateque iactari. Itaque huic somnia obiiciuntur à mente & ratione vacua, vt aut cū matre corpus miscere videatur, aut cū quouis alio, vel homine, vel deo, sæpe cū bellua, atque etiā trucidare aliquem & impiè cruentari, multaque facere impurè & tetrè, cum temeritate & imprudentia: At qui salubri, moderato victu atque cultu quieti se tradiderit, ea parte animi quæ voluptate alitur nec inopia eneſta, nec satietate affluenti (quorum vtrūque perstringere mentis aciem solet) siue deest naturæ quippiam, siue abundat atque effluit: Illa etiam tertia parte animi, in qua irarum existit ardor sedata atque reſtincta, tum eueniet duabus animi temerariis partibus compressis, vt illa tertia pars animi & mentis cluceat, & se vegetam ad somniandum acremque præbeat: Hæc Socrates. Vide Celiū Rodiginum lib. 27. cap. 7. Virgil. 6. Aeneid. Fallacia somnia à veris sic distinguit.

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
 Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbriſ,
 Altera candenti perfectæ nitens elephantæ,
 Sed falsa ad cælum mittunt inſomnia manes.

Somniis autem præſſe credebatur dea Briſo, cui & ſcaphas offerebant omnifariam bonis plenas, piſcibus tamen exceptis.

[Aurea barba] Qualē Dionyſius Aſculapio detraxiſſe dicitur: Veteres enim deos illos quorum numine & præſidiis vterentur, aureis donabāt veſtibus aut ſtatuis: ſic Thyſis apud Virgilium.

Hæc te liba Priape quotannis

Expectare ſat eſt, cuſtos eſ pauperis horti,
 Si ſectura gregem ſuppleuerit, aureus eſto.

[Aurū vafa] Alia eiſdem popularis opinionis effecta deſcribuntur: Vnde tot aureæ, tot argenteæ diuorum imagines? vnde tot ſigna, tabulæ, perſtromata, veſtes, candelabra, tripodes, cortinæ, lychnuchi penſiles? nempe ex ea opinione, qua populus vt homines, ſic etiam deos muneribus putat delectari: Quam opinionem ridet Seneca in epiſtolis his verbis. Exurge quoque & te dignum ſinge deo, ſinges autem non auro, nec argento, non poteſt enim in hac materia dei imago exprimi: quin cogita illos cum propitij fuiſſent, fictiles fuiſſe. Cic. 3. de legib. Aurum & argentum in vrbibus & priuatum prophanis, inuidioſa res eſt.

[Vaſa Numæ] Id eſt ſimpuua, vel fictilia, quibus in ſacrificiis uſus eſt Numa,

Pompilius, secundus Romanorum rex. Iuuenalis Saty. 6:

Simpuium videre Numæ nigrumque catinum

Ausus erat:

Sic Cicero. i. paradoxo. Quid autem Numa Pompilius? minusne gratus diis immortalibus capedines ac fictiles urnulas fuisse, quam delicatas aliorum pateras arbitramur? fictilibus autem initio imperij Romani usus est Numa Pompilius, quo tempore ut ait Ouid.

Iuppiter angusta vix totus stabat in ade,

Inque Iouis dextra fictile fulmen erat.

Frondebis ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis:

Pascebátque suas ipse senator opes.

Itaque cum meliora & pretiosiora non suppetere, fictilibus usum perhibet Numam in sacrificiis: quanquam fictilium vasorum tantam olim fuisse ait Plin. nobilitatem, ut in sacris etiam inter summas opes non myrrhinis cristallinisue, sed fictilibus libaretur simpuiis, inenarrabili benignitate: propter quæ Numa rex septimum collegium figulorum institueret. Vide Plin. lib. 35. cap. 12. & lib. 33. cap. 110. Hæc autem vasa Græci *σπένδεα* appellabant, à *σπένδω* id est sacrifico: hinc *σπένδινες* sacerdotes qui iis utebantur.

[*Aera*] Metonymia causæ pro effectu: Aera pro vasis æreis, materia pro re ex materia facta, & synecdoche materia pro materia & forma.

[*Saturnia*] Quorum usus fuit Saturno regnante, in illa aurea ætate, in qua ut est apud Ovidium. i. fast.

Leuis argenti lamina crimen erat.

[*Vestalesque urnas*] Id est vasa quibus vestales virgines in sacrificiis Vestæ deæ à Numa institutis utebantur. Lactantius lib. 8. Fictile (inquit) vas est quoddam lato ore, fundo angusto, quo utebantur in sacris deæ Vestæ, quia aqua ad sacra in terra non ponebatur, quod si factum esset, piaculum erat, unde excogitatum est vas, quod stare non posset, sed si positum esset statim funderetur: Hoc vas nonnulli cadum, alij scyphum nominarunt, illudque manibus teneri oportebat à famulis Vestalium, vel Flaminum ministris: sed de Vestæ & Vestalibus dicemus suo loco.

[*Thuscum fictile*] Fictilibus enim Thuscis nobilis fuit, ut sub finem primæ Satyræ monuimus, cum de Areto Thuscis oppido ageremus: Vnde est illud Martialis.

Arretina nimis ne spernas vasa monemus,

Lautus erat Thuscis Porsena fictilibus.

[*O curvæ*] Exclamatio est per admirationem: qualis initio primæ Satyræ fuit:

Ocuras hominum, ô quantum est in rebus inane!

[*Curvæ*] Metaphora à rebus corporeis ad animum, sic Saty. 4.

Verum discernis ubi inter

Curva subit.

[*Inanes*] Metaphora à vasis, qualis fuit in primo primæ Satyræ versu.

[*Quid iuvat*] Refellitur populi opinio paulò antè hac similitudine explicata: ut homines, sic & dii humanis muneribus delectantur: cuius cōtradictio sic est intelligenda: non ut homines, sic & dii humanis muneribus delectantur: Ratio antapodoseos sumitur ex deorum & hominum adiunctis, quæ inter se aduersa sunt: dii enim optimi sunt & ab omni sceleris contagione liberi, homines verò scelerati, impuri, & omni vitiorum labe polluti: Sic Plautus in Rudente.

Atque hoc in animum scelesti inducunt suum,

Iouem se placare posse omnibus hostiis,

Et operam & sumptum perdunt, atque id ideo

Fit, quia nihil ei est acceptum à periuris.

Itaq; ait in Alcibiade 2. Socrates, Athenienses, ferunt, cū contra Lacedæmonios bellum gererēt, cū terra tum mari infortunatos fuisse, nec vnquam victores rediisse, qua re perturbati Athenienses, cū non haberent qua arte tantam calamitatem declinarent, decreuerunt Ammonem consulere, quam ob causam dij Lacedæmoniis potius quàm Atheniensibus victoriam largirentur, cū ipsi tamen sacrificia tum plura, tum decentiora, quàm reliqui Græcorum offerrent, simulachris donisque templa sic ornantes, vt nemo alius, pompasque quotannis sumptuosissimas & venustissimas celebrarent, vt omni sumptu, qui ad rem diuinam spectat, cunctis Grecis magnificentiores existerent: cū Lacedæmoniis nulla istorum esset cura, adeo circa diuinum cultum parcis, vt animalia mutilata passim mactarent, & in aliis omnibus cæreimoniis, longè admodum parcioribus, quàm Athenienses. Posteaquam hæc dixisset nuncius, interrogans quo pacto à præsentī calamitate liberari possent, non multa ad hæc respondisse prophetam: Deum enim non permittere. accersito verò Atheniensium legato, in hunc modum fuisse locutum, Hæc dicit Ammo, placere magis Lacedæmoniorum sibi acclamationem, quàm reliquorum Græcorum sacra omnia, nec plura iis respōdisse. Acclamationem verò prorsus nullam aliam Deus mihi dixisse videtur, quàm illorum preces. Permultum enim illæ à cæteris differunt. Reliqui namque Græci partim auratis cornibus boues sacrificantes, partim donariis egregiis templa ornantes, quæcunque occurrunt siue bona siue mala à diis petunt. Dij verò cū illos imprecantes audiunt, diuissimas illorum pōpas & sacrificia non acceptāt: & paulò post. Nec enim eiusmodi est natura Dei, vt ducatur muneribus, quemadmodum improbus fœnerator.

[*Templis immittere*] Id est ex nostris moribus & cupiditatib⁹ humanis, æstimare ac metiri: & quæ nobis sceleratis & impuris placeant, eadem diis optimis maximis grata iudicare.

[*Pulpa*] Metonymia causæ pro effectu: Pulpa enim carnem sine ossibus propriè significat, vnde & pulpamentum: quæ quoniam comedentibus non mediocrem voluptatem affert, pro voluptate & cupiditate ponitur.

*Hæc sibi corrupto casiam dissoluit oliuo,
Hæc calabrum coxit vitiato murice vellus,
Hæc baccam conchæ rasisse, & stringere venas
Feruentis massæ crudo de puluere iussit.
Peccat, & hæc peccat, vitio tamen utitur: at vos
Dicite pontifices, in sacro quid facit aurum?
Nempe hoc, quod Veneri donatæ à virgine puppæ.
Quin damus id superis, de magna quod dare lance
Non possit magni Messalæ lippa propago?
Compositum ius, fāsque animi sanctosque recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto.
Hoc cedo ut admoueam templis, & farre litabo.*

[*Hæc sibi*] Prolepsis est: Occurrit enim his quæ tacite contra proximam popularis opinionis refutationem obiici potuissent, per collationem maiorū: Homines cupiunt splendide vestiri (aiunt plebei) quanto magis igitur dii: cuius antapodosis refellitur ex adiunctis dissimilitudine amplificatis: quod etsi mulieres luxu vestitum peccent, tamen commodum sit illis splendide vestiri, diis autem planè inutile: Vnde Ouid. 2. Fast.

Pietas pro diuite grata est

Munere, non auidos Styx habet vna deos.

[*Hæc sibi*] *πεῖρα* dissimilitudinis, per species singulares amplificatur, vbi Romanarum mulierum in ornatu cultūque corporis luxuries perstringitur.

[*Casia*] Cinnamomum & Casias fabulosa narrauit antiquitas, princepsque Herodotus (ait Plin.) iuium nidis, & priuatim Phœnicis, in quo situ Liber pater educatus esset, ex inuiis rupibus arboribusque decuti, carnis quam ipsæ inferrent pōdere, aut plumbatis sagittis. Item Casiam circa paludes propugnante vnguibus diro vespertilionū genere aligerisque serpentibus: his commentis augētes rerū prætia Vide 19. cap. lib. 12.

[*Oliuo*] Id est vnguentis perfunditur, quæ (vt ait Plin. lib. 3. cap. 2.) in oleo optimè seruantur, quod diuturnitati eorum tanto est vtilius quanto pinguius, vt ex amygdalis. Virgil.

Nec casia liquidi corrumpitur vsus oliui.

[*Calabrum vellus*] Lanam Tarentinam intelligit: Tarentum enim ciuitas Calabriae, ad quam oues lanam producebāt optimam: vnde Varro pellibus eas affirmat regi solitas, ne lana inquinaretur, & Plin. lib. 8. cap. 48. circa Tarentum & Canusiū summam nobilitatem lanas habuisse scribit. Martial.

Velleribus primis Apulia, Parma secundis

Nobilis, Altinum tertia laudat ouis.

[*Coxit*] Id est coquendo tinxit & infecit: Primi autem Lydi lanas inficere docuerunt: author Plin. lib. 7. cap. 56. Virgil. Ecloga. 4.

Discet mentiri lana colores.

[*Murice*] De purpura & murice vide Plinium lib. 9. cap. 56.

[*Baccam rasisse*] Aliud luxuriæ Romanæ factum describitur. Baccæ autem propriè dicuntur in arboribus, vt Lauro, Myrtho, olea: hinc propter similitudinem, per metaphoram pro vnionibus vsurpantur: sic Virgil. I. Aeneid.

Collóque monile

Baccatum gemmis.

Oriuntur autem vniones ex conchis, iisque ita adherescunt, vt vix euelli queāt, vnde rasisse dixit pro extraxisse. Hanc luxuriam grauitè & acerbè reprehendit Plin. lib. 9. cap. 35. Parum scilicet (ait) fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, totòque corpore à fœminis iuxta virisque gestarentur. Margaritas enim, seu vniones (vt idem eodem ait capite Plin.) digitis suspendere binos ac ternos auribus fœminarum gloria est, affectantque iam & pauperes lictorum fœminæ, in publico vnionem esse dictitantes: quin & pedibus nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis socculis addunt. Cæterum vbi reperiantur, & quomodo nascantur, vide eodem capite.

[*Stringere venas*] Venæ propriè in animantium corpore dicuntur, per quas sanguis veniat. Cic. 2. de Nat. deorum: Sanguis per venas in omne corpus diffunditur, vt spiritus per arterias: Hinc in terra venæ per metaphoram dicuntur subterranei meatus: Cic. ibidem: Adde etiam reconditas auri argentique venas. Notat autem hoc loco Persius, immoderatam auri in Romanis luxuriā, quæ tanta fuit (ait Plin.

lib. 33. cap. 3, vt M. Bruti in campis philippicis epistolæ reperiantur, frementes fibulas tribunitias ex auro geri. At Hercules, idem tu Brute mulierum pedibus aurum gestari tacuisti: cuius sceleris nos coarguimus illum primum, qui auro dignitatem per annulos fecit: aurum enim habebant (ait idem Plin.) in armillis digitisque totis, collo, auribus, spiris: discurrebant catenæ circa latera, & incerta margaritarum pondera è collo dominarum auro pendebant: vt aurea verissimè ea dici potuerint secula, in quibus tam profusus esset auri vsus. Hanc auri luxuriâ, & è venis eruendi consuetudinem, notat Ouid. lib. 3. Am. eleg. 7.

At cum regna cœli senex Saturnus haberet,

Omne lucrum tenebris alta premebat humus.

Aerâque & argentum, cùmque auro pondera ferri,

Manibus admorat, nullâque massa fuit.

Eruius terra solidum pro frugibus aurum,

Posidet inuentas sanguine miles opes.

Idem 4. fast.

Aes erat in pretio, chalybis iam massa placebat,

Heu! heu! perpetuo debuit illa tegi.

Et. I. metamorphoseon.

Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

[Peccat] Responso ad proximam obiectionem, per dissimilitudinem, cuius *περὶ τῆς αἰτίας* communicatione & epizeuxi exornatur.

[At vos] Antapodosis dissimilitudinis, per Apostrophem ad sacerdotes.

[Pontifices] Qui à Plutarcho in Numa *ἡρεσσοποιοὶ* dicuntur. Hos numero quatuor Numa Pompilius secundus rex cōstituit, primum ex patritio ordine, quibus postea, cum plebis potestas creuisset, quatuor alij additi ex plebe, M. Valerio & Q. Apuleio. Cōs. Inter quos qui minores appellabantur, vnus erat maximus & re & nomine. Hic sacra omnia exscripta habebat & obsignata, hostias, dies, ad quæ templa res diuina esset facienda: Cætera denique sacra cum publica, tum priuata. Pontificis verò Maximi electio ad ipsos pertinebat pontifices, qui iudex & vindex contumaciæ priuatorum magistratuum erat. Maiorum verò pontificum maximus is dicebatur, qui primus in id collegium venerat, & minimus qui nouissimus. Pontifex verò vnde dictus sit variè traditur: Plurimi à ponte faciendo imprimisque sublicio, quibus & græca vox *ἡρεσσοποιοὶς* consentit (ait Varro). Scauola verò quem plerique sequuntur, à posse & faciendo pontificem deducit: de quo vide Fennestellam in sacerdotibus Romanis, cap. 8. & Pomponium lætum. Gellium lib. 16 cap. 4. Dionysium Halicarnassæum lib. 2.]

[Sacro] Metonymia adiuncti pro subiecto, sacrum pro templo sacro. Sic antea *Ad sacra vatum &c.*

[Nempe hoc] Subiectio est ad proximam interrogationem, quæ proximæ antapodoseos confirmationem continet ex paribus: non plus prodest aurum in templis quàm puppæ Veneri à virgine donatæ.

[Puppæ] Nupturæ virgines suas puppas Veneri, vt foelix faustumque esset matrimonium consecrabant: vt & pueri virilem togam sumpturi, bullas laribus: Vnde est illud Persij Saty. 5.

Cum primum pauido custos mihi purpura cessit,

Bullâque succinctis laribus donata pependit.

[Quin damus] Quenam grata diis sint munera & quid illis offerendū sit postremo docet Persius, ex collatione dissimiliū: Offerenda sunt diis munera, non qualia solet vulgus, aut qualia Messalæ filius & improbissimus quisque (si modo diues)

offerre possit, vt vasa, tabulas, vestes: sed candorem animi sanctasque cogitationes. Cicero. 2. de legibus. Pietas grata est deo, sumptus remouendus: quid enim est cur paupertatem deorum aditu arceamus, præsertim cum deo nihil minus gratum futurum sit, quam non omnibus patere ad se placandum colendumque viam Numæ Pompilij? Horat. 3. Carm. ode. 23.

Te nihil attinet

Tentare multa cæde bidentium

Paruos coronantem marino

Rore deos. fragilique myrtho.

Immunis aram si tetigit manus,

Non sumptuosa blandior hostia

Mollibit auersos penates,

Farre pio, & saliente mica.

Socrates in Alcibiade 2. Etenim graue esset si deus ad donaria & sacrificia nostra respiceret potius, quam ad animum utrū iustus sanctusque sit: Ad quem equidē arbitror Deum magis attendere, quam ad multi sumptus pompas atque sacra, quæ nihil prohibent eum qui multa in Deum hominesque peccauerit, siue priuatus sit, siue magistratum gerat, singulis annis perficere: Deus autem incorruptus est muneribus, spernit hæc omnia, vt ipse & eius propheta prædixit.

[*Lance*] Lanx vas latum est & profundum, minùs excauatum quam patinæ, vas scilicet æscarium, in quo caro tam tosta, quam elixa conditur, mensæque infertur: Cic. 6. ad Atticū. Lancibus & splendidiſsimis canistris non olusculis nos soles pascere. Plautus in Amphitryone.

Interea dum isti certant, in popinam diuertendum

Est mihi, lances detergam, omnes scyphos hauriam.

Plin. lib. 33. Lances suo tempore è centenis libris argenti, super quingentas numero fuisse ait. Doletus libro de re Nauali.

[*Lippa*] Metaphora à corpore ad animum: vitium quippe corporis, pro animi vitio: idem. 1. Saty.

Hos pueris monitus patres infundere lippos

Cum videas.

[*Propago*] Metaphora à vitibus. Cicer. in Catone maior. Malleoli, plantæ, sarmentæ, vites, propagines, nonne ea efficiunt, vt quemuis cum admiratione delectent?

[*Messalæ*] Messalæ oratoris clarissimi filiū intelligit, qui à paterna virtute degenerauit.

[*Compositum*] Antapodosis dissimilitudinis, cuius sententiam mirifice laudat Lactant. lib. de vero cultu, cap. 20.

[*Recessus*] Metaphora à latibulis: sic Cicer. Cum in animis hominum tantæ latebræ sint tantique recessus.

[*Incoctum*] id est, purum & defecatum: Metaphora sumpta ab his rebus quæ igne purgantur. In, enim sæpe significationem auget, vnde Virgil. 3. Geor. vellera (ait) incocta Tyrios rubores.

[*Hoc cedo*] Amplificatio proximæ antapodoseos ex effectis pietatis & religionis, quod qui ea munera diis offeret, litaturi sint, id est à diis quod petierint impetraturi. Litare enim rite sacrificare est, & impetrare. Plin. lib. 8. de vitulo. Quamobrē inquit victimarum probatio in vitulo vt articulum suffraginis contingat breuiore non litat. Suetonius in Cæsare. Deum pluribus hostiis cæsis, cum litare non posset, intrauit curiam, spreta religione. Virgil. 4. Aeneid.

Sacrisque litatis,

Indulge hospitio.

Martialis.

Non quæcunque cadit hostia, caesa litat.

[Farre] Hic collationis maiorum vis quædam est: significat enim se, si modò pietas vera religiòque adfuerit, non modò magnis muneribus & sacrificiis, sed etiam leuissimo munere aliquo, vt farre deos placaturum. Veteres enim ante reperi tam sacrificandi rationem per animantium sanguinem & extorum cremationem, farre pio & saliente mica deos placabant: Vnde Ouid. 1. Fast:

*Ante deos homini quod conciliare valeret,**Far erat, & puri lucida mica salis.**Nondum pertulerat lachrymatas cortice Myrrhas**Acta per æquoreas hospita naus aquas.**Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,**Nec fuerant rubri cognita fila croci.**Ara dabat fumos, herbis contenta sabinis,**Et non exiguo laurus adusta sono.**Si quis erat factis prati de flore coronis,**Qui posset violas addere, diues erat.**Hic quæ nunc aperit percussi viscera tauri,**In sacris multum cultus habebat opus.**Prima Ceres &c.*

Vide Plinium lib. 18. cap. 3. de usu farris in sacris. Statius primo sylvarum:

*Sæpe diis hos inter honores**Cesspes & exiguo placuerunt farræ salino,**Finis secundæ Satyræ.*

ANTONII FOQVELINI
Veromandui in tertiam Persij
Satyram commentarius.

Tertia Satyræ duo sunt præcipua capita, ad quæ tota disputatio commodè referri possit, Prius iuuenilis inertiae & alienæ à Philosophia bonarumque artium studio voluntatis reprehensionem continet. Posterius verò ad Philosophiam bonasque artes cohortationem: ubi monitor quidam & libidinosus adolescens voluptatumque cupiditatibus diffuens, per Dialogismum loquentes inducuntur. Ab hoc iuuenilis inertia, libido, mollities, pronusque ad omne vitium animus mirificè pingitur: ab illo iuuenilis inertiae, mollitiei, libidinisque coercendæ & voluntatis ad Philosophiæ virtutisque studium inflammandæ ratio demonstratur. Quia in disputatione, ne parum serio philosophari nostris hominibus videamur, verendum esse mihi non puto: Illis enim vnum annum integrum in barbaris barbarorum hominum in Logicam, Ethicam, Physicam, introductionibus traducere liceat, mihi discipulorum meorum animos, hac vna Persiani monitoris oratione, iuuenilibus (quibus hæc ætas abundare solet) cupiditatibus perpurgare, & ad honestos philosophiæ satus excipiendos præparare non concedatur!

O seculum insipiens & infacetum!

Nempe hoc assidue, iam clarum mane fenestras
Intrat, & angustas extendit lumine rimas.
Sertimus, indomitum quod despumare falernum
Sufficiat: quinta dum linea tangitur umbra.
En quid agis? siccas insana canicula messes
Iamdudum coquit, & patula pecus omne sub ulmo est.
Vnus ait comitum, verumne? itane? ocyus adsit
Huc aliquis. nemon? turgescit vitrea bilis,
Finditur, Arcadiæ pecuaria rudere dicas.

[Nempe hoc] Primum huius Satyræ caput prudenter & consultè aggreditur Monitor, id est iuuenilis inertiae & mollitiei reprehensionem & obiurgationem: Quemadmodum enim in agris prius arandum, pastinandum, eruncinandæ herbæ, remouendi lapides, noxia denique satis omnia remouenda, quam semina terræ mandentur: sic ex animis hominum extrahenda prius stirpitum vitia, detrahendæ cupiditates, eiiciendæ libidines, quæ illis honesti virtutis satus committantur: Incipit igitur Monitor à iuueniliu cupiditatu libidinumque reprehensione, ac primu somnis

atque sopor in adolescentibus reprehenditur ex adiunctis, quia sit assiduus & in multam diem: Adolescentes enim ut plurimum profundissimos somnos ducunt, propter humoris in cerebro copiam, quanquam septem horas puero dormire sat esse ait Quintilianus lib. 1.

[*Assiduè*] Huius dictionis etymologiam explicat Cicerō in Topicis, in conjugatorum loco ex Aelii sententia: locuples enim (ait) assiduus dictus est, ab assidendo: hinc aduerbium assiduè.

[*Manè*] Metonymia est subiecti pro adiuncto, manè enim siue tempus matutinum, pro solis lumine & splendore ponitur, subiectum quippe pro adiuncto: quo loco manè aduerbium, pro nomine positum notant Grammatici, ut apud Virgiliū.

Mane nouum &c.

[*Sertimus*] Verba sunt adolescentis, soporem suum ex parium collatione defendentis, tantum dormimus, quantum ad concoquendum & conficiendum in stomacho cibum satis esse possit.

[*Indomitum*] Metaphora à belluis, Domare enim propriè ci curare est, unde Messapus equum domitor apud Virgiliū 9. Aeneid. appellatur, hinc indomitus is dicitur qui domari & cicurari nequit, per metaphoram autem indomitum falernum, dicitur vinum merum, non limphatum, ut apud Virgiliū.

Durum Bacchi indomitumque falernum.

[*Despumare*] Metaphora à musto, seu recenti vino, quod dum excoquitur spumas agit: Lucanus.

Indomitum mero cogens spumare Falernum.

[*Falernum*] Synecdoche est speciei pro genere, Falernum enim vinum ponitur pro quolibet vino: est autem Falernum vinum præstantissimum & nobilissimum in Campania ut ait Plin. lib. 14. cap. 6. nec in nouitate nec in nimia vetustate corpori salubre, ut idē ait, Plin. lib. 23. cap. 2. cuius ætas media, à 15. anno incipit, hoc non rigido potu stomacho utile, non item in calido & in diutissima tussi à ieiunis sorbetur, item in quartanis. Huius autē nominis, Falernū, duplex ratio à Grammaticis redditur: alij enim ab agricola qui eas primū vites excoluit, ex quibus colligitur Falernum metonymicōs dictum putant, Inuentorem pro re inuenta: Alij verò ab agro Falerno, in quo nascitur, quem describit Plin. lib. 14. cap. 6. ut sit metonymia subiecti pro adiuncto: sic Martialis ad Tuccam:

Scelus est iugulare Falernum,

Et dare Campanis toxica mixta cadis.

[*Quinta dum linea*] Periphrasis est horæ quintæ, quæ (ut ait Ouid. lib. 1. Amor. Eleg. 13.)

Pueros somno fraudat, traditque magistris

Vt subeant tenera verbera seuæ manus.

Eadem hora apud Romanos labori & negotiis transigendis destinata fuit, ut docet Martialis in horarum Romanarum descriptione lib. 4.

Prima salutantes atque altera continet hora,

Exercet raucos tertia caufidicos.

In quintam varios extendit Roma labores,

Sexta quies lassæ, septima finis erit.

Itaque per lineam quintam, intellige horam, quæ significabatur in solario, cum gnomō quintæ lineæ umbram faciebat: veteres enim ad horarum rationem hemicycleæ concha vsi sunt, lineis debita proportionē distinctis, quibus prælongus ex aere vel ligno baculus soli oppositus supereminēbat, cuius umbra in lineas incidens, horas indicabat. Quæ horarū obseruandarum ratio Romæ in vsu esse cœpit, bello Punico primo, M. Valerio Messalla consule, Catina capta in Sicilia, ex qua

huiusmodi solarium primum allatum esse nonnulli existimant, cum prius ortus tantum & occasus ratio haberetur: paulò etiam post meridiei, ut author Plin. lib. 7. cap. 60. Hanc autem umbrarum rationem (quam vocant gnomonicam Plin. lib. 2. cap. 76 ab Anaximene Milesio Anaximandri discipulo, Diogenes verò Laërtius ab ipso Anaximandro inuentam esse ait, quanquam solarij cuiusdam sacra meminerunt literæ, in Ezechiae regis morte, quod tempus annis ferè ducentis autè vtriusq; tempora fuit: de horarum & horologiorum ratione vide Cælium Rhodiginum lib. 12. cap. 9.

[*En quid*] Regreditur ad institutam immoderati soporis reprehensionem Monitor, argumentum item est ex adiunctis temporis, quia sit meridies, quo tempore sit summus solis æstus, idè que tum pecudes (ut est apud Virg. Eclog. 2.)

Vmbras & frigora captant.

Similis est obiurgatio apud Horatium lib. 1. epist. 2.

Nos numerus sumus & fruges consumere nati

Sponsi Penelopes, nebulones Alcinoique:

In cute curanda plus aquo operata iuuentus,

Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, &

Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.

[*Canicula*] Canicula sydus est cœleste, quod aliud Latinum nomen non habet (ait Plin. lib. 18. cap. 28.) Græcis procyon dicitur. Cicero in Arato:

Anticanis procyon Graio qui nomine fertur.

Oritur autem circiter idus Iulij, cuius exortu, solis vapores accenduntur, feruēt maria, fluctuant in cellis vina, mouentur stagna, ut idem ait Plin. lib. 2. cap. 40. unde sitiens appellatur ab Ouid. 2. artis, quia suo calore & æstu sitim moueat:

Ne graue te tempus sitiensue Canicula tardet.

Caniculam autem idcirco sydus illud appellari putant: quia canes eo fulgente, sæpe in rabiem agantur.

[*Insana*] Metonymia est, effectus pro causa, Insana enim Canicula dicitur ex effectis, quia homines insanos reddat: hæc enim infinita morborum genera parit, unde Homerus.

Δαμπρότατος μὲν ὄγ' ἔστι, κακὸν δὲ π' ἑὴμα τελεῖται

καὶ π' ἐφ' ἑρὶ πόλλ' οὖν πυρετὸν δειλῶσι βροχῶσι

Id est Splendidissimus autè hic est, malum autem signum factū est, & fert multam febrem miseris mortalibus: Horatius primo Carm. od. 17:

Hic in reducta valle caniculæ. Vitabis æstus.

Idem lib. 3. Carmi. od. 29.

Iam Procyon furit

Et stella vesani leonis

Sole dies referente siccos,

Iam pastor umbras cum gregelanguido

Riuumque fessas querit, & horridi

Dumeta Syluani, caretque

Ripa vagis taciturna ventis.

[*Messes*] Metony. 4. generis, messis pro frugibus, quarum adiunctum quoddam est: sic Virgil. 1. Georgic:

Illius immense ruperunt horrea messes.

[*Coquit*] Id esturit, nam (ut ait Ouid. 4. Fastorum) post caniculæ ortum,

Tota sitit tellus præripiturque seges.

[*Et patula*] Aliud adiunctum meridiei, qualis est apud Virgilium Eclog. 2.

Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant,

Nunc virides etiam occultant spineta lacertos:

Testylis & rapido fesis messoribus æstu,

Allia Serpyllumque herbas contundit olenteis,

Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.

[*Ulmopatula*] De ulmo eiusque generibus vide Plin. lib. 16. cap. 17. patula autem dicitur, quia protentis brachiis & ramis, cum frondibus umbras facit: Sic Virg. Eclog. 1. *Patula recubans sub tegmine fagi.*

[*Comitum*] Id est pædagogorum, qui inter comites à Iurisperitis nominantur, nec enim comes perpetua (ait Valla) habet ad principem rationem, ut in illo Syllanæ defensionis exëplo. Nec enim princeps tunc ad salutem esse potuissim, si esse alij comites noluisse: sed aliquando etiam comes pro ipso principe ductore, quæ cæteri sequuntur, usurpatur, ut hic, & apud Virgilium 2. Aeneid. cum de penatibus diis loquens ait Hector: *Hos cape fatorum comites.*

[*Ocyus adsit*] Expergefactus magistri voce mollis adolescens, seruos tandem inclamat, quos ubi satis præsto (ut animi libido fert) sibi adesse non videt, discruciat animi, adeo scilicet adolescentiæ animus proclivis est ad libidinem, ut quicquid in mentem venerit, id in ipso temporis articulo perfici velit.

[*Turgescit*] Verba sunt poetæ Persij, quibus iuuenilis libido & incontinentia, ex adiunctis parium collatione illustratis mirificè depingitur: adolescens ut nemi nem vocanti adesse videt sibi, ira æstuans, tanta tamque intëta queribundæque voce seruos inclamat, ut credas asellum rudere qui (ut ait Ovid. 1. fast:

Rudens raucos Sileni vector asellus,

Intempestiuos edit ab ore sonos.

[*Turgescit vitrea bilis*] Quæ pueris & adolescentibus infesta est, unde est illud Horatij in arte de puero:

Gestit paribus colludere, & in iram

Colligit, & ponit temere, & mutatur in horas.

Terentius in Hecyra.

Pueri inter se quàm pro lenibus noxis iras gerunt!

Quapropter? quia enim qui eos gubernat animum infirmum gerunt.

Bilis autem quid sit, quòtque eiusque genera, antea dictum est, quam nonnulli hoc loco vitream à colore dici putant, quia sit lucida ut vitrum, unde splendida ab Horatio appelletur 2. Sermonum Saty. 3. Alij verò vitream bilem interpretantur inflatam & turgidam, quia præcessit verbum (turgescit). tu utramvis sequere interpretationem.

[*Finditur*] Hyperbolica est à ligno Metaphora, id est discruciat.

[*Arcadiæ pecuaria*] Asinorum periphrasis ex subiectis, Arcadia enim abundat asinis, propter pascuorum fertilitatem (ait Strabo) & Plin. lib. 8. cap. 43. Est autè Arcadia in medio Peloponensi sita, sic dicta ab Arcade Iouis & Calistonis filio, cū multis aliis antea nominibus esset dicta, de quibus vide Strab. lib. 8.

Iam liber, & bicolor positis membrana capillis,

Inque manus chartæ, nodosæque venit arundo.

Tum querimur, crassus calamo quòd pendeat humor,

*Nigra quòd infusa vanescat sepia lymp̃ha.
 Dilutas querimur geminet quòd fistula guttas.
 O miser inque dies ultra miser: huccine rerum
 Venimus? aut cur non potius teneróque columbo,
 Et similis regum pueris pappare minutum
 Poscis? & iratus mammae lallare recusas?*

[*Iam liber*] Alia iuuenilis libidinis effecta describuntur, adolescens enim cõposito corpore, ad studium literarum accingitur, repenteque ab illis animum remittit, & varias prætexit incontinentiæ suæ rationes, ex adiunctis calami, chartæ & atramenti.

[*Liber*] Liber de arboris cortice propriè dicitur, Ouid. i. Metamor. de Daphnè in Laurum mutata: *torpor grauis occupat artus,*

Mollia cinguntur tenui præcordia libro.

Quoniam autem ante repertum chartæ & papyri vsum, in huiusmodi corticibus veteres scribebant, liber Metaphoricòs pro charta vsurpatur.

[*Membrana bicolor*] Qua liber inuoluitur, quæ bicolor ex veterum more & instituto dicitur, solebant enim membranas variis coloribus inficere, maxime purpureo, quem Græci Encharisticon vocant (ait Herodianus) unde est illud apud Tibullum:

Lutea sed niveum inuoluat membrana libellum

Et Iuuenalis Sat. 5.

Crocea membrana tabella.

[*Chartæ*] Initio veteres in palmarum foliis, tum in arborum corticibus atque libris, postremò in chartis & membranis scripserunt, illæ in Alexandria (vt auctor Varro) post Alexandri de Dario victoriam, hæ Pergami repertæ sunt, supprime chartarum vsum Ptolemæo.

[*Venit arundo*] Hoc item ex veterum consuetudine traductum est, qui arundine pingebant, vt & adhuc Iudæi hodie facere dicuntur, Græci, Pœni, atque ex Latinis qui sunt antiquitatis studiosi: est igitur metaph. per similitudinem enim arundo, pro calamo & stylo vsurpatur: Virgil. 6. Eclog.

Tenui meditabor arundine musam.

Nodosa autem appellatur item per metaphoram, quia multis geniculis, tãquam internodiis distinguitur. Plin. lib. 16. cap. 36. in arundine gracilitas inest, nodis distincta, leni fastigio tenuatur in agmine.

[*Tum querimur*] Obliqua libidinosi adolescētis prosopopœia, vanas excusationes incontinentiæ suæ prætexentis, vt antè dictum est.

[*Calamo*] Calamus in segetibus propriè dicitur, hinc per Metaphorâ pro penna, qua veteres in charta plurimum vsi sunt, stylo verò in cera.

[*Sepia*] Metonymia causiæ pro effectu: sepia enim piscis est (ait Plin. lib. 9. cap. 29.) qui vbi sensit à piscatoribus se apprehendi, effuso atramento (quod illi est pro sanguine) aquam turbat, sicque absconditur, ponitur autem pro ipso atramento, quod ex eo fit, cuius tanta vis est (ait idem Plin. lib. 32. cap. 10.) vt eo in lucerna addito, Aethiopus videri, ablato priore lumine Anaxilaus tradat.

[*Fistula*] Metaphora à canalibus plumbeis, vel lapideis meatib⁹, per quos aqua

fuit, qui propriè fistulæ dicuntur. Cicero pro Rabirio perduellionis reo. C. Marius fistulas quibus aqua suppediatur Iouis optimi maximi templis ac sedibus, prædicti imperat: hinc propter similitudinem pro calamo quo atramentum effunditur, usurpatur, ubi animaduerte rem vnam & eandem, tribus metaphoris expressam. arundo, calamus, fistula.

[O miser] Monitoris in iuuenilem inertiam mollitiemque exclamatio ex adiunctis minorum collatione amplificatis, quod sit miser, aptior potiendis & perfruendis cupiditatibus, quam Philosophiæ studiis.

[Miser] Epanodos, id est regressio ad idem verbum iterandum.

[Aut cur nõ potius] Protasis collationis minorum, similibus illustrata, quod sit voluptuosus, ut sunt columbi, qui natura sua molles sunt & libidinosi: ut principum liberi, qui cibos expetitos respuunt, & cuncta pro sua libidine geri cupiunt. Antapodosis ex quaestione intelligenda est.

[Teneroque columbo] In columbis singularis est pudicitia, nec illis vlla nota sunt adulteria (ut scribit Plin. lib. 10. cap. 34.) eadem tamè natura sunt præditi quæ perdoes, ut idem ait, Id est lasciuia & salaci, unde aues Veneris à Virg. 6. Aeneid. appellatur, currumque Veneris agere fingitur, ut apud Apuleium Asini aurei lib. 6. & Ouid. 1. Amorum elegeia. 2:

[Pappare] Pappare & Lallare voces sunt infantum, quibus illi tenero balbutientique ore parentibus solent arridere, mammas, lac, ceteraque eiusmodi petere: hoc autem loco exprimere voluit Persius puerile incontinentiã, puer enim: ut ait Horat. in arte Cupidus & amata relinquere pernix.

*An tali studeam calamo? cui verba? quid istas
Succinis ambages? tibi luditur, effluis amens,
Contemnere, sonat vitium percussa, malignè
Respondet viridi non cocta fidelia limo:
Vdum & molle lutum es, nunc nunc properandus, & acri
Fingendus sine fine rota. Sed rure paterno
Est tibi far modicum, purum, & sine labe salinum.
Quid metuas? cultrixque foci secura patella:
Hoc satis? an deceat pulmonem rumpere ventis,
Stemmata quod Thusco ramum millesime ducis,
Censorémue tuum, vel quod trabeate salutas?
Ad populum phaleras, ego te intus, & in cute novi.*

[An tali] Inertiæ suæ culpam in calamum transfert libidinosus adolescens, ex effectis calami, quia (ut ex superioribus repetendum est) dilutas guttas gemit, quæ inertiæ excusationem ridens Horat. ait 1. sermo. Saty. 3.

Culpantur frustra calami,

[Cui verba] Adolescentis excusatio reprehenditur ex dissimilibus: quod adolescens huiusmodi excusationibus, non magistro, qui eum in officio continere vult, sed sibi ipsi verba det: protasis præcedit.

[Ambages] Metaphora est à fluminibus, quæ propriè varias ambages habere dicuntur, id est flexus & meandros, ut apud Claudianum:

Aequoris ambages Atlantibusque recessus.

Et Virg. de Labiryntho. 6. Aeneid.

Tecti ambagesque resolvit

Cæca regens filo vestigia.

Hinc pro verborum circuitu per metaphoram sumitur, qualis in velandis & excusandis criminibus, vel ad fallendum & decipiendum adhiberi solet: Liuius 9. ab urbe condita. Et vix pueris dignas ambages senes & consulares fallendæ fidei exquirere. Item lib. 2. Per ambages regens ingenij sui effigiem.

[Tibi luditur] Antapodosis dissimilitudinis, quasi diceret:

Δέδωκε μὲν γὰρ καὶ ἔτα πύραυστον.

Magnopere stultum metuo pyrausta exitum.

Nam (ut hunc citans ab Aeschilo senarium Zenodotus ait) Pyrausta insectum est: quod lucernis aduolat, atque ita exustis alis, sui ipsius causa est interitus, unde prouerbum Pyraustæ interitus, in eos vsurpatur, qui sibi malum aliquod procurant.

[Effluis] Cōfirmatio proximæ antapodoseos, ex effectis: te ipsum fallis, qui tempus inutiliter traducis, ubi metaphora est ab aquis.

[Contemnere] Altera reprehensionis ratio ex ipsius inertiae factis, propter quam sit omnibus contemptui futurus, sic Horat. 2. Sermo. Saty. 3.

Contemnere miser, vitanda est improba syrem

Desidia.

[Sonat vitium] Confirmatio proximi argumenti ex similibus: syllogismus primi generis tertij modi.

Fictilia quæ percussa vitium sonant & rimas indicant, contemnuntur:

Tu es tanquam fictile vas quoddam, quod sono, id est oratione vitium & rimas, id est inertiam & molliem prodis:

Contemnere igitur.

[Sonat vitium] Propositio syllogismi.

[Vdum & molle lutum] Assumptio est syllogismi. *At tu es tanquam vas fictile qui sono id est oratione tuam ignorantiam prodis:* unde est illud Socratis solers dictum, qui cum adolescentem vidisset diutius tacentem, dic (inquit Socrates) adolescens aliquid, sic enim hominem voce, ut figlinam sono pernoscamus. Et Plato saepe pueritiam luto comparat, ut enim lutum quamlibet formam suscipere potest, in eaque figulus quamlibet speciem imprimere, sic in puero magister: Horatius de figulo:

Et argilla quiduis imitabitur vda.

[Nunc nunc] Complexio syllogismi per cohortationem ad studium virtutis, ubi epizeuxis est in repetitione huius dictionis (nunc) in eadem parte sententiæ, & allegoria à figulis, qui rota vasa sua fingunt.

[Sed rure paterno] Prolepsis est, occupat enim monitor quod fortasse obiecturus erat discipulus, nihil scilicet esse quod tanto studio literis incumbat: argumentum est ex adiunctis, quia sit diues & locuples.

[Far] Synecdoche est, species frumenti pro genere. Far enim species frumenti est, quod veteres adorem appellauere, primusque in Latio cibus fuit, de cuius usu in sacrificiis antè dictum est in fine. 2. Satyræ: Cætera vide apud Plin. lib. 18. ca. 8.

[*Salinum*] Synecdoche item altera hic est, ex particula enim suppellectilis, nitidam domi esse cultamque suppellectilem significat: Est enim salinum vas, quo sal ad mensæ & sacrificiorum usum imponitur, sic Horat. 2. carmi. ode. 16.

Cui paternum

Splendet in mensa tenui salinum.

[*Quid metuas*] Ironice ista pronuncianda sunt, quasi extra omnem fortunæ aleam positus.

[*Cultrixque foci*] Metonymia subiecti pro adiuncto, focus enim pro penatibus ponitur, subiectum pro adiuncto: nec enim focus colebatur, sed dii penates, quibus foci sacri erant, ut & diis omnibus terrestribus, nam (ut ait Porphyrius philosophus) veteres aras atque templa cœlestibus statuebant, Chthoniis verò seu terrestribus diis & heroibus escharas, id est focos, subterraneis autè, id est hypochthoniis diis, fossas scrobésque, quæ à Græcis dicuntur *μήλας*, mundo & nymphis ceterisque huiusmodi antra dicarunt.

[*Secura patella*] Metonymia effectus pro causa, patella enim secura, ex effectis dicitur, quia homines securos reddat, ut paulò antè infana canicula, quæ homines insanos faciat.

[*Hoc satis*] Refutatio proximæ prolepseos, ex dissimilibus. Quamvis sis dives & nobilis, tamen inde superbire nō debes & studia literarum contemnere. Antapodosis præcedit.

[*An deceat*] Antapodosis dissimilitudinis, non debes superbire.

[*Pulmonem*] De quo initio primæ Satyræ.

[*Stemmata*] Protasis dissimilitudinis, cuius sententiâ Iuuenalis persecutus est tota 8. Saty.

Stemmata quid faciunt, quid prodest Pontice longo

Ordine censeri, pictosque ostendere vultus

Maiorum, & stantes in curribus Aemilianos?

Et paulò post:

Tota licet veteres exornent vndique cera

Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.

Est autem Stemma propriè corona ex variis floribus contexta, à verbo *στέφανος*, id est corono, hinc per metaphoram, pro statuis & imaginibus ponitur, quod ut corona florèti, sic & suis suorumque maiorum imaginibus homines honestentur: Nam ut est apud Plin. lib. 35. cap. 2. expressi cera vultus, singulis disponebantur armariis, ut essent imagines quæ comitarentur gentilia funera, semperque defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui vñquam fuerat, populus.

[*Thusco*] Thusci rerū gestarum gloria florèntes olim in Italia populi, quibus imperavit Porfenna, sic dicti (ut Pompeio placet) à Thusco Herculis filio.

[*Ramum millesimæ*] Allegoria à stirpibus & arboribus.

[*Censorem*] Censor magister morum Romæ fuit, & censoria potestas pudoris & modestiæ magistra, de qua vide Ciceronem ad extremū lib. 3. de legibus. Fene-stellam cap. 17. & Pomponium latum cap. 21.

[*Trabeate*] Significat in adolescente nobilitatem generis ex adiunctis, trabea enim fuit nobilium, qua reges olim vñ sunt. Primus autem apud Romanos Romulus, vnde Ovid. 1. fast. de Romulo.

Ipse quirinali lituo parvâque sedebat

Succinctus trabea.

Vnde trabeatus Quirinus ibidem.

Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini.

Est autē trabea, purpuræ species, de qua vide Plin. lib. 8. cap. 48. & lib. 9. cap. 39.

[Ad populum phaleras] Eludit adolescentem monitor libidini suæ velifican-
tem, animique fordes & maculas splendidiore corporis cultu tegentem: argu-
mentum est ex dissimili. Quod externis illis corporis ornamentis, populo & mul-
titudini imperitæ imponi possit, quæ virtutem animi, corporis splendore metiatur,
sibi vero non possit.

[Ad populum] Qui (ait Horatius.) *Famæ seruit ineptus,*

Qui stupet in titulis & imaginibus.

[Phaleras] Metaphora est ab equis, sunt enim phaleræ equorum ornāmēta vn-
de Suidas. *φάλαρα τὰς προμετωπίδας καὶ τὴν κόσμησιν κατὰ τὸ μέτωπον τῶν
ἵππων & c.* Iuuenalis Saty. 2.

Magnorum artificum frangebant pocula miles,

Vt phaleris gauderet equus.

Hinc quia mangones sæpè mercatorum oculos phalarum ornamentis perstrin-
gunt, & pro valentibus & generosis, ignavos & infirmos equos vendunt: phaleras
pro simulatione & exteriori vestitu, boni speciem aliquam referente vsurpamus: sic
phalarum eum dicimus, qui (vt est apud Horatium)

Introrsum turpis, speciosus pelle decora est:

Qualem significat esse discipulum suum monitor.

[Ego te intus] Antapodosis dissimilitudinis, mihi non potes generis aut vestitus
splendore imponere, quia te noui intus & in cute, id est animi tui mores planè per-
spexi: vide Erasmus in prouerbio, Intus & in cute.

Non pudet ad morem discincti viuere Natte?

Sed stupet hic vitio, & fibris increuit opimum

Pingue, caret culpa, nescit quid perdat: & alto

Demersus, summa rursus non bullit in unda.

Magne pater diuūm sæuos punire tyrannos

Haud alia ratione velis, cūm dira libido

Mouerit ingenium feruenti tincta veneno,

Virtutem videant, intabescantque relictā.

Anne magis Siculi gemuerunt æra iuueni,

Et magis auratis pendens laquearibus ensis,

Purpureas subter ceruices terruit? imus,

Imus præcipites, quàm si sibi dicat, & intus

Palleat infelix. quod proxima nesciat uxor?

[Non pudet] Altera reprehensio est iuuenilis libidinis & mollitiei, ex similiū

collatione. Viuis sceleratè vt Natta, qui flagitiosissim⁹ fuit homo, cuius impuritatem notat Horatius hoc carmine.

Vagor oliuo,

Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.

Legitur autem in quibusdam codicibus Naccæ.

[*Disuncti*] id est dissoluti. Metaphora à vestibus, Ouid. 1. metam.

Et velate caput cinctasque resolute vestes.

[*Sed stupet*] Correctio quædam est proximæ dissimilitudinis, per comparationē minorum, quod Natta min⁹ sit reprehendendus, quàm iuuenes Romani, propterea ex efficiente causa adiunctis declarata demonstratur, hoc modo. Quanquam min⁹ arguendus Natta, quàm nostri adolescentes, quia Natta ignorantia peccat, est enim ventre obeso, qui parū subtilem mentē parit, vt 1. Sat. dictum est, ad illum locum:

Pinguis aqualiculus protenso sesquipede extet.

[*Sed stupet*] Metaphora est ab his qui Apoplexia laborant, quos Græci ἐμβροτῆρας vocant (ait Aphrodisæus)

[*Et fibris increuit*] Id est ventre est obeso, quo modo qui affecti sunt (vt antè diximus. 1. Saty. ex Plinio) parum ingeniosi esse solent,

[*Vacat culpa*] Nam (vt ait Ouid. in episto.)

Præteritæ veniam dabit ignorantia culpæ,

Seneca

Iners malorum remedium ignorantia est.

Iuuenalis Saty. 13.

Patitur pœnas peccandi sola voluntas.

[*Demersus*]. Allegoria est ab his, qui in profundissimis demersi sunt aquis: vt enim illinc emergere vix possunt, sic qui longa consuetudine vitij & nequitia habitum sibi pepererunt, vix se ad bonam frugem queunt recipere: quanquam huic malo mederi conatur Horatius lib. 1. epist. ad Mecœnatem cùm ait.

Nemo adeò ferus est, vt non mitescere possit,

Si modò culturæ patientem accommodet aurem.

[*Magne pater diuum*] Digressio brevis in virtutis laudem, vbi πατὴρ θεῶν il lud stoicum, quod virtus sit summum bonum, breuiter attingitur, ex priuantibus, quia eius desiderium sit miserrimum, eaque carere sit infelicissimum.

[*Magne*] Apostrophe ad Iouem, per imprecationem & exclamationem.

[*Pater diuum*] Periphrasis Iouis, qui est ait Iuno. 1. Aeneid.

Diuum pater atque hominum rex.

Et vt eodem libro ait Venus.

Res hominūque deūmque

Alternis regit imperiis & fulmine terret.

[*Tyrannos*] Hic Neronem videtur perstringere Persius, eiusque effrenatas libidines taxare, cui Seneca in Octauia hanc tyrannicam vocem tribuit:

Quicquid excelsum est, cadat.

[*Libido*] Quæ sic describitur à Claudiano lib. 2. in Eutrop.

Sed quia cæcus inest vitus amor, omne futurum

Despicitur, suadentque breuem præsentia fructum,

Et ruit in vetitum damnum secura libido.

Huic species hæ à Cicerone subiiciuntur 4. Tuscul. ira, excandescencia, odiū, inimicitia, discordia, indigentia &c. quas omnes in Tyrannidis descriptione Claudianus expresit, his versibus:

Instat terribilis viuis, morientibus hæres,

Virginibus raptor, thalamis obscœnus adulter,

Nulla quies, oritur præda cessante libido,

Diuitibusque dies, & nox metuenda maritis.

*Quisquis vel locuples, pulchra vel coniuge notus
Crimine pulsatur falso, si crimina desunt,
Accitus conuiuia perit, mors nulla refugit
Artificem, varios succos spumâsque requirit
Serpentum virides, & adhuc ignota nouercis
Gramina &c.*

[*Virtutem*] Quam ut ait Horatius ode. 24. lib. 3.
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.

Incolumentum odimus,

Cicero. 5. de finibus, Si ipsam honestatem vndique perfectam & absolutam, rem vnam omnium præclarissimam, maximè laudandam oculis videremus, quoniam gaudio compleremur, cum tãtopere eius adumbrata opinione lætemur? Item 2. de finibus: Oculorum est in nobis sensus acerrimus, quibus sapiëntiam non cernimus, quàm illa ardentes amores excitaret sui, si videretur?

[*An ne magis*] Confirmat grauissimum esse supplicium malis hominibus & malæ actæ vitæ conscii, virtutis desiderium: Argumentum est ex collatione minorum, Phalaridis taurus, Damoclis gladius, non tam crudelis est, quàm si conscientia scelerum oppressus, improbitatem suam profiteri cogatur tyrannus, virtutis igitur desiderium, improbis supplicium est grauissimum.

[*Siculi tyranni*] Prataxis collationis minorum, vbi attingitur Phalaridis in suppliciis crudelitas: fuit autem Phalaris crudelissimus Agrigentinarum tyrannus, qui cum præmia proponeret tormentorum repertoribus, iis allectus Perillus Atheniensis, vir summo ingenio, æreum taurum tanta arte fabrefecit, ut igne subiecto, is qui in eius aluo includebatur, eiulans, mugire putaretur. Quem cum ad Phalaridem detulisset, artis suæ periculum facere primus à Phalaride coactus est. Plin. lib. 34. cap. 8. huius igitur supplicij crudelitatem, virtutis desiderio minorem minûsque grauem Persius facit, quanquam illud ut grauissimum imprecatur Ovid. in Ibim.

Vtq; ferox Phalaris, lingua prius ense resecta,

More bouis Phario clausus in ære gemas.

Hanc historiam idem attingit Ovid. 3. Tristium, contra insultatē suo exilio, & primo artis cum ait:

Phalaris tauro violenti membra Perilli

Torrui, infelix imbuit author opus.

[*Æra*] Metonymia subiecti pro adiuncto, æra enim nō gemuerunt, sed Perillus in ære, id est tauro æreo.

[*Et magis*] Altera supplicij species, qua Damoclem Dionysij tyranni assentatorem affectum ferunt, qui (ut ait Cicero 5. Tusculan.) cum commemoraret in sermone copias Dionysij, opes, maiestatem, rerum abundantiam, magnificentiam adiū regiarum, negaretque vnquam beatiorē quenquam fuisse, Visne igitur o Damocles (quoniam hæc te vita delectat) ipse eadem & fortunā experiri meam? cum se ille cupere dixisset, collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto, abacosque complures ornauit argento aurōque cælato: ad mensam pueros eximia forma delectos iussit consistere, eosque ad nutum illius intuentes diligenter ministrare, aderant vnguenta, coronæ, incensebantur odores, mensæ conquisitis epulis extruebantur: fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu, fulgentē gladium è lacunari, seta equina appensum demitti iubet, ut impederet illius beati ceruicibus. Itaque nec pulchros illos administratores aspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam, iam ipse defluebant coronæ, denique exorauit tyrannum, ut abire

liceret, quod iam beatus nollet esse. Hæc Cicero. Hanc item historiam breuiter describit Horat. Ode. 2. lib. 3.

*Distriktus ensis cui super impia
Ceruice pendet, non Sicula dapes
Dulcem elaborabunt saporum,
Non auium citharaeque cantus
Somnum reducens.*

[Imus imus] Antapodosis collationis parium, tyranni prosopopœia illustrata: fingit enim monitor Tyranni cuiusdam scelerum conscientia oppressi vocem & orationem, suam apud se miseriam & infelicitatem deplorantis, quo quid grauius & acerbius in vita homini contingere potest? Nam ut præclare Iuuenalis Saty. 13.

Conscia facti

*Mens habet attonitos & surdo verbere cedit,
Occultum quatiente animo, sortire flagellum.
Pœna autem vehemens, & multo sauior illis
Quas & Seditius grauis inuenit & Rhadamanthus
Nocte diæque suum gestare in pectore testem.*

Quæ quidem tam dira & acerba conscientia supplicia, omnes tyrannos manent: Itaque (ut ait Lucanus)

Omnes in Cesare manes,

*Hunc omnes gladii, quos ant Pharsalia vidit,
Aut vltrix visura dies stringente senatu,
Illum nocte premunt, hunc infera monstra flagellant
Heu, quantum misero pœnae mens conscia donat.*

[Imus imus] Tyranni prosopopœia, virtutis pulchritudine attoniti, per epizeuxim.

[Nesciat vxor] Alludit ad Dionysij historiam, quæ non modò vxori, sed ne liberis quidem confidisse monumentis proditum est: Nam ut ait in Oedipo Seneca.

*Qui sceptrâ duro seuus imperio regit,
Timet timentes, metus in authorem redit.*

*Sæpe oculos, memini, tingebam paruus oliuo,
Grandia si nollem morituri verba Catonis
Discere, ab insano multum laudanda magistro,
Quæ pater adductis sudans audiret amicis.
Iure etenim id summum, quid dexter senio ferret
Scire erat in voto, damnosa canicula quantum
Raderet, angustæ collo non fallier orca:
Neu quis callidior buxum torquere flagello:
Haud tibi inexpertum est curuos deprehendere mores,
Quæque docet sapiens brachatis illita Medis
Porticus insomnis, quibus indetonsa iuuentus*

*Inuigilat siliquis, & grandi pasta polenta.
Et tibi quæ Samios diduxit littera ramos,
Surgentem dextro monstrauit limite callem.*

[*Sæpe oculos*] Haftenus monitor iuuenilem libidinem animique mollietatem in discipulis suis reprehendit, inertiam deinceps alienamque à bonarum artium studio voluntatem in iisdem exagitat, ac primum ne (vt est apud Horatium in arte.)

Difficilis, querulus, laudator temporis acti

Se puero, censor castigatoremque minorum,

discipulis esse suis monitor videatur, eosque non tam ratione & iudicio, quam senili & moroso rerum iuuenilium fastidio reprehendere. Iuuenilem quoque inertiam ipse suam profitetur, quam tamen in se excusat, in discipulis verò suis accusat ex adiunctis per dissimilitudinem quod puer aliquando iners fuerit & a studiis literarum alienus, maximè quidem cum quid honestum quid turpe, quid fugiendum esset ignoraret, adolescentes verò illi, quos hac Satyra infectatur, quid honestum sit possint per ætatem cernere.

[*Tingebam*] Metaphora est ab infectoribus.

[*Paruus*] In hoc verbo excusandæ iuuenilis inertiae in monitore vis inest, ex circumstantia quadam personæ, quod tum puer esset: datur enim huic ætati cōcessu omnium ludus aliquis, & ipsa natura profundit cupiditates, quæ si ita erumpunt, vt nullius vitam labefactent, nullius domum euertant, faciles & tollerabiles haberi solent. Pro Cælio Cicero. Sic Iuuenal. 8.

Fecimus & nos

Hæc iuuenes, esto, desisti nempe, nec vltra

Fouisti errorem, breue sit quod turpiter audes,

Quadam cum prima rescentur crimina barba.

[*Gaudia si*] Periphrasis est declamationis, in qua satiusne fuerit Catoni sibi violentas manus afferre Vtica, quàm se sibi, patriæ, reip. suisque ciuibus seruare, disceptabatur: priorè partè Cicero Catone suo, posteriorem Cæsar Anticatone disputauit. De Catonis autem morte, vide Plutarchum in eius vita, de declamandi autem ratione, exercitatione, & vtilitate Quintil. lib. 10.

[*Laudanda*] Id est, quas declamationes multum laudaturus esset magister. Infans id est valde sanus & doctus (in) enim aliquando auget significationem, vt in verbo, in audio. Hoc autem bono & diligenti magistro faciendum ait Quintil. lib. 2, Nam vt est apud Ouid. 5. de Trist.

Non paruas animo dat gloria vires,

Et facunda facit pectora, laudis amor.

[*Quæ pater*] Scilicet (vt est apud eundem)

Excitat auditor studium.

Itaque vt liberos suos, sua præsentia ad benedicendum excitarent, solebant eorum declamationibus patres interesse: quod significat Iuuenalis Saty. 7. cū ait:

Et protinus accipe quod do

Vt toties illum pater audiat.

Declamabant autem in schola discipuli sexta quaque die, vt ibidem notat Iuuenalis.

Nil salit Arcadico iuueni: cuius mihi sexta

Quaque die miserum dirus caput Hannibal implet.

[*Iure id*] Amplificat pueritiæ suæ libidines monitor, ex effectis eiusdè ætatis,

quæ item adiunctis excusantur. Detur enim oportet aliquid ætati, non omnia voluptatibus denegentur, non semper superare debet vera illa & directa ratio, vinci aliquando à voluptate cupiditatēque rationem necesse est, dum modò in hoc genere præscriptio moderatiōque teneatur: Cicero pro Cælio.

[*Senio dexter*] Significat se talorum & tesserarum fuisse in pueritia studiosissimum, quorum ludum puellis discendum esse docet Ovidius. 3. Artis, cum ait:

Parua mouere pudet, talorum discere iactus,

Vt sciat, & vires tessera missa tuas.

Et modò tres iactet, numeros, modò cogitet aptè

Quam subeat partem callida, quamque vocet.

Fuit autem senio, punctus in talis qui à Græcis ἐξίτης dicitur, ab Aristotele κῶος, lib. 2. de cælo. qui dexter appellatur, quia lucrum afferebat, sicut & canis, seu (vt paulò post appellatur) canicula damnosa, quia damnū: atque vt facilius iste astragalorum ludus intelligatur, quid de eo exploratum habeam, hic lubet adscribere. Astragali seu cubi dicuntur τὰ ἐσιγμένα ὀσά, .i. punctis distincta ossa, quibus vtuntur οἱ ταβλίσαντες id est tablisantes (vt est apud Diomedem duobus locis) qualia sunt quæ tesserae & tali appellantur, inter quæ hoc apud veteres fuit discriminis, quod tessera lateribus constabat. 6. talus autē 4. quodque tessera inter ludē dum utebantur tribus, talis vero 4. quod videtur animaduertisse in diuinatione Cicero, & in senectute, cum sic Catonem loquentem facit: nobis senibus ex multis lusionibus talos relinquant & tesseras. & Martial.

Non mea magnanimo depugnat tessera talo.

Item *Non sum talorum numero par tessera, cum sit*

Maior quam talis alea saepe mihi.

In tessera numerus certi descripti erant, vt, 1, 2, 3, 4, 5, 6. in talis autem, figuræ numeri vicem habebant, vnitatem enim canis (quam caniculam vocat Persius) significabat, quod signum infelix erat & damnosum: Stesichori verò signū, quia (vt ait Pollux) illius poëtæ sepulchrum quod erat in Hymera vrbe Siciliæ, 8. angulorum fuit. 8. representabat: Euripidis poëtæ species quia post eiectionem Athenis 30. tyrānos vnus ē 40. præfectis fuisse putaretur 40. fuit & Midæ signū fortunatissimū: ex 4. autem talis, diuersas species referentibus Venus exurgebat: sic Sueton. in August. Talis iactatus vt quisque canem aut senionē miserat, in singulos talos singulos denarios conferebat in medium, quos tollebat vniuersos, qui Venerem iccerat. vide Cælium Rhodig. lib. 20. cap. 27.

[*Damnosa canicula*] De qua paulò antè. Propertius canem appellat,

Semper damnosi sub siluere canes.

Et Ouid. 2. artis.

Seu iacies talos victam ne pœna sequatur,

Damnosi facito stent tibi saepe canes.

[*Angusta collo*] Puerilem nucum lusum significare videtur. Orca enim vasculum est, quod pueri olim in terram solebant defigere, vt in illud mediocri distantes intervallo nuces immitterent. Ouid. de nuce.

Vas quoque saepe cauum, spatio distante locatur:

In quod missa leui nux cadit vna manu.

Pueri nostrates non in orcā, sed scrobem & fossam nuces immittunt.

[*Buxum*] Significat turbinis seu trochi ludum, cuius speciem nobis describit Virg. 7. Aeneid. his versibus.

Seu quondam toruo volitans sub verbere turbo,

Quem pueri magno in gyro, vacua atria circum,

Intenti ludo exercent, ille actus habena

*Curuatis fertur spatiis, stupet infcia turba
Impubésque manus mirata volubile buxum:
Dant animos plagæ &c.*

Est igitur meto 1. generis, buxū pro turbine seu trocho ex buxo factō, causa pro effectu. quanquam aliter buxum interpretatur Iulius Pollux.

[*Haud tibi*] Antapodosis dissimilitudinis, quod adolescentes iam adulti, cūm per ætatem quid honestum, quid turpe, quid fugiendū, quid expetendū sit, possint intelligere, inertes tamen sint & alieni à literis.

[*Curuos*] Metaphora est à corporeis rebus ad incorporeas, sic postea. 5 Sat.

Apposita intortos ostendit regula mores.

[*Quæque*] Proximè antapodoseos dissimilitudinis confirmatio, ex efficiētibus causis, id est magistris atque libris, ex quibus quid honestum, quid turpe, quid fugiendū, quid expetendū sit, discere poterant discipuli.

[*Porticus*] Meto. 3. generis, ex subiecto enim adiunctum significatur, ex insomni porticu, insomnes & diligentes philosophi in porticu disputantes: qui à loco, stoici sunt vocati ut ait in Academico fragmento Cicero: hic autem Pifianaëtia porticus ex adiunctis significatur, quæ referta fuit multæ sciētiae varia pictura Polygnoti Thasij & Mychonis. vnde postea ποικίλη dicta est, id est, varia, propter varietatem picturarum. vide Plin. lib. 35. cap. 9.

[*Medis brachatis*] Significat in ea porticu in qua Stoici philosopharentur depictam fuisse Themistoclis victoriam, quam obtinuit contra Xerxem Medorum & Persarum regem, ad Salaminem insulam: de qua vide Plutarchum in Themistocle: Sunt autem Medi Asiæ populi, à Medo Medæ filio dicti, ut scribit Iustin. lib. 40. qui Bracchati appellantur quia Bracchis, id est vestibus variis coloribus floridis vterentur, vel potius (ut alii volūt) scæminalibus, quibus pudendas partes velarent, quas definit Diodorus lib. 7. ἑσθησι δὲ χρώνται κατὰ πλεηνηκαῖς, χιτῶνας μὲν βάππουσι χρώμασι παντοδαποῖς δινηθισμένους, ἢ ἀναξυρίδας ἐκείνοι βράχας πρὸς αἰθέρου σιν.

Id est vestibus autem vtuntur mirabilibus, tunicas quidem tingūt floridas, & anaxaridas illi bracas appellant. Hoc genere vestiū vsos esse Persas, testis est Herodotus cū ait: Breues arcus ac breuia spicula longas bracas gerētes in pugna eūt.

[*Indetonsa iuuentus*] Metonymia adiuncti pro subiecto, id est indetōsi iuvenes: Pilum enim & barbam nutriebant veteres, ac potissimū philosophi: vnde est illud, Barba non facit philosophum: & Saty. 4:

Barbatum credere magistrum dicere.

[*Siliquis & grandi*] Id est tenui cibo, victūque parco, qui bonarū artium studiosis hominibus conuenit. Sic Horat. epist. 1. lib. 2. de victu Poëtarum,

Viuat siliquis & pane secundo.

Copia enim ciborum, ut corpori, sic etiam nocet animo, & mentis aciem quodāmodo perstringit: Horat. Saty. 2. lib. 2.

Nam varia res,

Vt noceant homini credas, memor illius esca

Quæ simplex olim tibi sederit, at simul asis

Miscueris elixa, simul conchyliæ turdis,

Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum

Lenta feret pituita, vides ut pallidus omnis

Cæna desurgit dubia: quin corpus onustum

Hesternis vitiiis, animum quoque prægrauat, vna

Atque affigit humo diuinæ particulam auræ.

Itaque Pythagoras (ait Iuuenalis Saty. 15.) cunctis animalibus abstinuit.

Tanquam homine, & ventri indulgit non omne

Legumen.

Est autem hoc loco synecdoche speciei pro genere: siliqua autem folliculus est leguminis.

[*Et tibi quæ*] Aliæ efficientes causæ sunt cognitionis honesti & virtutis, quales sunt libri philosophorum, ex quibus quid rectum & honestum, quid contrà fugiendum & declinandum potuerint discere, vt ex libris & sermonibus Pythagoræ Samij, qui literæ v similitudine, virtutis & vitij vias ostendebat. Horat. lib. 1. epist. ad Mecœnatem.

Feruet auaritia miserâque cupidine pectus?

Sunt verba & voces quibus hunc lenire dolorem

Possis, & magnam morbi deponere partem.

Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te

Ter pure lecto poterunt recreare libello.

Est autem hoc loco periphrasis literæ Pythagoræ, id est v sic dictæ, non quia à Pythagora inuenta sit: Nā ante Pythagoram à Cadmo cum aliis aliquot ex Phœnicia in Græciam allata esse dicitur, sed quia huius literæ similitudine, humanæ vitæ speciem Pythagoras nobis exprefferit, vt ex illo eleganti Maronis intelligi potest carmine.

Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni,

Humana vitæ speciem præferre videtur:

Nam via virtutis dextram petit ardua callem,

Difficilémque aditum, primum spectantibus offert:

Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

Molle ostentat iter via lata, sed vltima meta

Præcipitat captos, voluitque per ardua saxa:

Quisquis enim duros casus virtutis amore

Vicerit, ille sibi laudémque decúsque parabit:

At qui desidiam luxúmque sequetur inertem,

Dum fugit oppositos incauta mente labores,

Turpis inopsque simul miserabile transiget æuum.

[*Ramos*] Metaphora est ab arboribus.

[*Samios*] Id est Pythagoræ, Samij philosophi: qui contemptis Demarathi patris sui opibus, totum orbem discendi studio preragrauit. In ea tandem Italiae parte, quæ tum magna Græcia dicebatur, consedit, vbi populos luxuria diffuentes, ad frugalitatem, matronas ad pudicitiam, iuuenes ad modestiam reuocauit: vbi in tanta hominum admiratione fuit, vt ex eius mortui domo, templum facerent, eúmque pro deo colerent: author Trogus, lib. 20.

[*Monstrauit*] Allegoria ab his qui aberrantes in rectam viam reuocant.

Stertis adhuc, laxúmque caput compage soluta

Oscitat hesternum, dissutis undique malis:

Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?

*An passim sequeris cornos, testaque, lutoque,
Securus quò pes ferat, atque ex tempore viuis?
Helleborum frustra, cum iam cutis agra tumebit,
Poscentes videas: venienti occurrere morbo.
Et quid opus Cratero magnos promittere monteis?*

[*Stertis adhuc*] Adolescens monitoris discipulus magistri voce non modò ad literarum studia vehemètiùs non excitatur, sed etiam adeo iners est, & ab omni bonarum artium studio alienus, vix somnũ tenere potest, vnde incitator & acerbior monitoris in discipulum exurgit oratio: argumentum est ex factis.

[*Laxumque caput*] Elegans est descriptio hominis inertis, somnolenti, nocturnamque crapulam oscitando exhalantis, ex adiunctis corporis.

[*Compagē*] Metaphora est à commissuris trabiũ & lignorum: Virgil. 2. Aeneid. de equo Troiano:

In latus, inque feri curuam compagibus aluum.

[*Dissutis*] Hyberbolica est à vestibis metaphora.

[*En aliquid*] Altera est inertiae reprehensio, per dissimilitudinem: cuius protasis alia dissimilitudine illustratur: non quemadmodum sagittarij certam metam atque scopum sibi proponunt, ad quem sagittas suas dirigant: sic & tu certum vitæ genus deligis ad quod omnes tuas actiones referas. Quod tamē ei qui in vitæ perpetuitate sibi constare velit, faciendum esse suadet Cic. 1. offic.

[*Dirigis arcum*] Allegoria à sagittariis.

[*An passim*] Antapodosis dissimilitudinis, similitudine illustrata ab aucupibus: Nam vt est apud Horatium in Arte:

Veluti merulis intentus decedit auceps

In puteum foueamue.

Sic qui certum sibi vitæ genus ab incunte ætate non delegerunt, quibuscumque viuendi via non est perspecta & considerata, in maximas calamitates & miseras solent sæpe deuenire. Cic. 5. de finibus. Summum bonum si ignoretur, viuendi rationem ignorari necesse est, ex quo tantus error consequitur, vt quem in portum se recipiant scire non possint: cognitis autem rerum finibus, cum intelligitur quid sit & bonorum extremum & malorum, tum verò inuenta vitæ via est, confirmatioque omnium officiorum.

[*Sequeris cornos*] Id est rem vagam, incertam, & inconstantem. Alludit autem Persius ad prouerbium, Aues quærere, quemadmodum & Plato in Euthyphrone. τί δὲ πετόμενον τινὰ διώκεις Id est quid autem quempiam volantem insectaris? Vi de prouerbium, Nullo sclopo iaculari.

[*Ex tempore viuis*] Id est citra sollicitudinem futurorum, quo modo in diem viuere dicimus, quæ vitæ ratio à Græcis καθημέριος βίος appellatur, & καθημέροβιοι qui ad hunc modum viuunt, qui ab Homero Odyss. φ

νήπιοι ἄγροῖσιν ἐφημέρια φρονέοντες

Id est Agrestes stolidi tantumque diurna scientes

appellatur. quanquam hanc vitam seu omnium foelicissimam probauit Christus, quæ sequutus est, & suis sequendam proposuit. Erasmus in prouerbio, In diē viuere.

[*Helleborum*] Prius huius Satyræ caput, positum in reprehensione & obiurgatione iuuenilis libidinis, & alienæ à studio literarum voluntatis, expeditum est: posterius deinde sequitur, id est cohortatio ad studium philosophiæ. cuius initio, huiusmodi quæstio statuatur, Philosophiæ est incumbendum: primum argumentum sumitur ex fine, ne vitia in animis nostris inueterascant, & agant radices, unde vix postea ac ne vix quidem possint erui & euelli. cuius argumenti vis hac elegantissimi similitudine declaratur. Quemadmodum enim in corporis ægritudinibus, non est expectandus morbi exitus, sed ipsi venienti occurrendum, sic animi ægritudinibus, id est vitiis, præceptis institutisque philosophiæ est occurrendum. Est enim animi medicina philosophia, cuius auxilium non ut in corporis morbis, petendum est foris, omnibusque opibus & viribus ut nobismetipsi nobis mederi possimus, elaborandum est ait Cic. 3. Tusc. & 4. Radicem omnium malorum stirpitus philosophia se extracturam pollicetur, demus ergo huic nos excolendos, patiamurque nos ab ea sanari, si boni & beati esse volumus, omnia adiumenta atque auxilia petamus bene beatæque viuendi.

[*Helleborum*] Synecdoche, species quippe medicamenti, pro ipso genere, id est medicamento: Helleborus autem quid sit, & ubi nascatur abundè dictum est Saty. 1.

[*Venienti*] Epiphonema, acclamatio in fine sententiæ.

[*Occurrite morbo*] Nam ut ait Ouid. 1. de remedio amor.

Vidi ego quod fuerat primo sanabile vulnus

Dilatatum, longæ damna tulisse moræ.

Ibidem eodem libro,

Opprime dum noua sunt subiti mala semina morbi,

Et tuus incipiens ire resistat equus.

Item *Principiis obsta, sero medicina paratur,*

Cum mala per longas inualuere moras.

Item *Sed propera nec te venturas differ in horas.*

[*Cratero*] Synecdoche, Craterus enim pro medico ponitur, species pro genere: Fuit enim Craterus illustris medicus, summa Augusti tempore autoritate præditus Horatius 2. Serm. Saty. 3.

Non est cardiacus, Craterum dixisse putabo

Hic alget.

[*Montes*] Metaphora & synecdoche est in hoc genere dicendi, ex simili enim simile, & ex specie genus significatur, mons nêpe pro re magna, ut est mons. sic Virgil. equum Troianum quem maximū esse significare voluit instar mōtis esse dixit 2. Aeneid. Terentius in Andria.

Pellexit modò non auri montes pollicens.

*Discitéque ô miseri, & causas cognoscite rerum,
Quid sumus, aut quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut metæ quàm mollis flexus, & unde:
Quis modus argento, quid fas optare, quid asper
Vtile nummus habet, patriæ, charisque propinquis
Quantum elargiri deceat: quem te Deus esse*

*Iussit, & humana qua parte locatus es in re
Disce, neque inuideas quod multa fidelia putet
In locuplete penu, defensis pinguibus Vmbris,
Et piper, & perna, Marfi monumenta clientis,
Manaque quod prima nondum defecerit orca.*

[*Disciteque ô miseri*] Secundum cohortationis argumentum, ex subiectis philosophiæ naturalis & moralis: illa enim causarum naturalium, hæc virtutum & vitiorum subiectam habet explicationem.

[*Causas*] Quæ à physicis explicantur, quarum cognitio ad omnia utilis est, unde Virg. 2. Georg. *Felix qui potuit rerum cognoscere causas.* Cuiusmodi causarum inquisitio & inuestigatio tota est hominis propria, vt docet. 1. off. 1. cap. Cicero. & Virgilius in Aetna:

*Sed prior hæc hominum cura est cognoscere terram,
Et quæ nunc miranda tulit natura notare,
Hæc nobis magna affinis cælestibus astris.*

[*Quid sumus*] Ethicam deinde philosophiam ex subiectis explicat Monitor, ac primum ad sui cognitionem adolescentes adhortatur, quod propriè in Ethica præcipitur. Hæc enim vna nos cum cæteras res omnes, tum quod est difficilimum docuit, vt nosmetipsos nosceremus, cuius præcepti tanta vis, tanta sententia est, vt ea non homini cupiam, sed Delphico deo tribueretur. Nam qui seipsum norit, aliquid se habere sentiet diuinum, ingeniumque in se suum, sicut simulachrum aliquod putabit, tantoque munere deorum semper aliquid dignum faciet, & sentiet. & cum se ipse perspexerit, totumque tentarit, intelliget quemadmodum à natura subornatus in vitam venerit, quantaque instrumenta habeat, ad obtinendam adipiscendamque sapientiam. Cice. 1. de legibus. Iuuenalis Saty. 2.

E caelo descendit γῶθι σέαυρόν.

*Figendum & memori tractandum pectore, siue
Coniugium quæras, vel sacri in parte senatus* *Esse velis.*

[*Victuri gignimur*] Secundum Ethicæ philosophiæ dogma, de humanæ vitæ fine, de quo variè & inconstanter philosophi disseruerunt. Quem tamen Plato in idea, id est dei contemplatione constituit. Deus enim ait. 1. meta. Quid.

*Cum spectent animalia cætera terram
Os homini sublime dedit, cælumque videre
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus.*

Boëtius Metro 9. lib. 3. ad deum. *Tu requies tranquilla piis, te cernere finis,
Principium, vector, dux, semita, terminus idem.*

[*Ordo quis datus*] Tertium dogma, de vitæ ratione quam nobis deus & natura præscripsit, à Iustiniano his verbis descripta initio institutionum: vt honestè uiuamus, neminem lædamus, ius suum cuique tribuamus, nulla enim vitæ pars neque publicis, neque priuatis, neque domesticis, neque foris in rebus, neque si tecum agas, neque si cum altero contrahas, vacare officio potest: in eoque excolendo, sita est vitæ honestas omnis, & in negligendo turpitudine. Cicer. 1. offic.

[*Aut meta quæ*] Quartum philosophiæ moralis dogma, de humanæ vitæ breuitate, miseriis & calamitatibus considerandis, & diligenter animaduertendis: quod

qui fecerit, huic nihil improuisum poterit accidere, nihil inopinatum, nihil omnino nouum: ille enim ita aciem in omnes partes intendet, ut semper videat sibi esse locum sine molestia viuendi: ut quemcumque casum fortuna iniunxerit, hunc aptè & quietè ferat. Cic. 3. Tusc. Est autem hoc loco allegoria à stadiodromis, qua vitæ breuitas eleganter significatur. Iuena. Saty. 9.

Festinat decurrere velox

Flosculus, angustæ miseræque breuissima vitæ

Portis, dum bibimus, dum ferta, vnguenta, puellas

Poscimus obrepit non intellecta senectus.

Itaque Theophrastum in mortis articulo conquestum scribit esse Laërtius, quod ceruis & cornicibus (quorum nihil interesset) longissimam vitam deus dedisset, hominibus verò breuissimam. sapienter igitur hoc loco homines monet Persius, ut sint mortis memores, & Horat. Sermo. lib. 2. Saty. 6.

Vive memor quàm sis æui breuis.

Et Plautus in Mostellaria.

Loquar, si decet morem geras, vitam, quàm sit

Breuis simul cogita quidem.

[*Quis modus*] Quintum dogma de argenti comparandi modo: Pecuniarum enim & opum querendarum non solum ratio est, sed etiam collocandarum, quæ perpetuos sumptus suppeditent, nec solum necessarios, sed etiam liberales Cicero. 2. offi. In quibusdam autem nec pecuniæ modus est, neque cupiditatum, quos nulla unquam præda improbè parta minuit, sed auget potius & inflamat (ait idem Cicero. 1. de finib.) Itaque certum modum in comparandis opibus seruare oportet, quem describit Iuena. Saty. 14.

Mensura tamen quæ

Sufficiat census si quis me consulat, ædam.

In quantum sitis atque fames & frigora poscunt,

Quantum Epicure tibi paruis suffecit in hortis,

Quantum Socratici ceperunt ante penates.

Horatius 2. Epist. 1. lib.

Quod satis est cui contingit, nil amplius optet.

Ausonius:

Refruere ut natus mortalis, dilige sed rem

Tanquam immortalis &c.

Vide Horatium lib. 1. Carmi. od. 31. ad Apollinem.

[*Quid fas optare*] Sextum dogma, quod ex philosophia morali percipi & intelligi posse docuimus secunda Satyra ex Iuena. ad hunc locum:

Optandum est ut sit mens sana in corpore sano.

Horatius lib. 1. Epist. ad Lolium:

Quid sentire putas? quid credis amice precari?

Sit mihi, quod nunc est, etiam minus mihi viuam ut

Quod superest æui, si quid superesse volunt di,

Sit bona librorum & prouisæ frugis in annum

Copia, ne fluitem dubiæ spe pendulus horæ.

Det vitam, det opes: æquum mi animum ipse parabo.

Quod Plato diligenter videtur animaduertisse cum Socratem suum sic orantem facit, in libro de pulchritudine: O amice Pan, atque cætera numina, date obsecro ut intus pulcher efficiat, quæcunque & mihi extrinsecus adiacent, intrinsecis sint amica! sapientem solum diuitem putem! tantum verò auri mihi tradite, quantum nec ferre, nec ducere alius quàm vir temperans possit.

[*Quid asper*] Septimum dogma, de liberalitatis exercendæ ratione, quæ tota

ex philosophia morali audienda est. Vide Cic. 1. offi. & Aristotel. lib. 3. Ethic.

[*Asper*] Nummi asperi dicuntur, propter figuras principum, in his impressas & insculptas.

[*Vtile nummus*] Diuitiæ cum propter vitæ necessarios usus utiles sunt, tum verò ad exercenda liberalitatis officia prope necessaria: Liberalis enim est hominis, suis facultatibus aut captos à prædonibus redimere, aut æs alienum suscipere amicorum causa, aut in filiarum collocatione adiuuare, aut opitulari, vel in re quaerenda vel augenda. Itaque ad has res commodè gerendas utiles sunt pecuniæ: Quem etiam diuitiarum usum diuitibus præscribit Horat. Saty. 2. lib. 2.

Ego vestigalia magna,

Diuitiasque habeo tribus amplas regibus. ergo

Quod superat, non est melius quo insumere possis?

Cur eget indignus quisquam te diuite? quare

Templa ruunt antiqua deum? cur improbe charæ

Non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?

Vni nimirum tibi rectè semper erunt res?

[*Quantum elargiri*] Liberalitas enim multas habet cautiones, quas ordine exequitur Cicero 1. offi. Itaque in collocando beneficio hoc maximè officiū est, ut quisque maximè opis indigeat, ita ei potissimum opitulari.

[*Patriæ*] Quæ communis est omnium parens, cuius cognatione nulla potest esse propior: Chari enim sunt liberi, propinqui, familiares, sed omnes omnium charitates patria vna complexa est, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere? offi. 1. Cice.

[*Charisque propinquis*] De liberalitate in propinquos, sic Cicero in Lælio. Si quā præstantiam virtutis, ingenij, fortunæ consecuti sunt nonnulli, impertiant eam suis, cōmunificent cum proximis, ut si parentibus nati sunt humilibus, si propinquos habeant imbecilliores, vel animo, vel fortuna, eorum augeant opes, eisque honori sint & dignitati: ut in fabulis, qui aliquandiu propter ignorantiam stirpis & generis in famulatu fuerint, cum cogniti sunt, aut deorum aut regum filij inuenti, retinent tamen charitatem in pastores, quos patres permultos annos esse duxerunt. Horat. od. 2. lib. 2.

Viuet extento Procleius æuo,

Notus in fratres animi paterni,

Illum aget penna haud metuente solui

Fama superstes.

[*Deus esse iussit*] Octauum & postremum Ethicæ dogma, per dissimilitudinem explicatur, viue tua sorte contentus, aliorum verò opibus quas sibi defensionibus cōparauerint noli inuidere. Cicero 3. famil. Homines esse nos meminerimus ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra, neque esse recusandum quo minùs ea qua nati sumus conditione viuamus.

[*Neque inuideas*] Antapodosis dissimilitudinis, ubi Romanorum patronorum auaritia notatur, qui se defensionibus locupletabant, quod quàm sit turpe, declarat Ovid. lib. 1. amo. Eleg. 3.

Turpe reos empti miseros defendere lingua,

Quod faciat magnas turpe tribunal opes.

Vbi præceptum salutare de fugienda vitandaque inuidia ponitur, quæ à Cicerone definitur, ægritudo ex alterius rebus secundis: Nam (ut ait Ovid. 1. artis.

Fertilior seges est alienis semper in agris,

Vicinumque pecus grandius vber habet

Vnde Cice. 3. Tusc. à nimis intuendo fortunam alterius inuidere deductum esse ait, vbi verbi illius syntaxim & constructionem docet, ex hoc Accij versu in Metamor:
Florem quisnam liberum inuidit meum?

Male(ait) latinè vertitur, sed præclare Accius: vt enim videre, sic inuidere florè rectius, quàm flori dicitur.

[*Fidelia*] Fidelia vas(ait Marcellus) sic dictum, quia cōmissa fideliter cōtineat, Plautus in Aulularia.

Mulsi congialem tibi fideliam.

Sic Saty. 5.

Tumet alba fidelia vino.

[*Penu*] Metonymia est adiuncti, pro subiecto. Penu enim (vt à Cicerone definitur 2. de natura deorum) id propriè dicitur, quo vescuntur homines, vt vinum, triticum, oleum, lens, faba, atque huiusmodi cetera: vt item ait apud Gellium Fauorinus lib. 4. cap. 7. Virg. 1. Aeneid.

*Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo
 Cura penum struere.*

Ponitur autem pro cella penuaria, vbi conditur & asseruatur penu.

[*Pinguibus Vmbri*] Vmbri(vt ait Ptolemæus, lib. 3. cap. 1) antiquissimi Italiæ populi, quos Plinius lib. 3. cap. 14. ἀπὸ τοῦ ὀμβροῦ id est ab imbre, vmbros appellatos esse ait: quod inundatione aquarum, imbribus superfuissent: Alij ab umbra, quod eorum regio propter altitudinem montium, & Apennini vicinitatem vmbrosa sit: patria fuit Propertij, vt hoc versu indicat, in fine lib. 1.

*Proxima supposito contingens vmbria campo
 Me genuit, terris fertilis vberibus.*

Hos alij pingues dici putant, propter generosum olei liquorem, alij metaphoricos propter opulentiam atque diuitias: hos ego pingues vt ventri gulæque inferuientes & obesos esse putauerim. Ouid. 3. artis:

*Illa velut coniux Vmbri rubicunda mariti
 Ambulat, ingentes varia fertque gradus.*

Horatius vmbros pro conuiuiis dixit, per synecdochem. Epist. 5. lib. 1.

Locus est de pluribus Vmbri.

[*Pernæ*] Pernæ dicuntur tam priores, quàm posteriores coxæ porcinae, salitæ cū toto pede, Martialis petasones appellat, Plautus in Capt.

Quanta pestis pernīs veniet, quanta labes larido?

[*Marfi clientis*] Vel quæ Marfus quidam ex clientibus patrono dederit, vel Marfi populi Italiæ miserint: de quibus vide Plinium lib. 7. cap. 2.

[*Mænæque*] Mænæ piscis marinus, qui(vt ait Plin. lib. 9. cap. 26.) colorem mutat, candidus hyeme, æstate niger, huius meminit Aristoteles 8. animantium, & Cice. 2. de finibus, cū ait. Qui enim voluptatem contemnit, huic licet dicere, se Accipenserem Mænæ non anteponere, cui verò in voluptate summum bonum est &c.

[*Orca*] Orca piscis est marinus, Balenæ infestus, de quo Plin. lib. 9. cap. 6. & lib. 33. cap. 11. hunc in frustra discitū solebant salsamentarij in vasis asseruare, vnde ipsa vasa Orcas appellabant, ex adiuncto seu contento, vtroque modo hic licebit interpretari, vel pro pisce, vel pro vase.

*Hic aliquis de gente hircosa Centurionum
 Dicat, quod satis est sapio mihi, non ego curo*

Esse quod Archesilas, ærumnosiq̃ue Solones
 Obstipo capite, & figentes lumine terram,
 Murmura cū secum, & rabiosa silentia rodunt,
 Atque exporrecto trutinantur verba labello,
 A Egroti veteris meditantes somnia, gigni
 De nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti.
 Hoc est, quod palles: cur quis non prandeat, hoc est:
 Hoc populus ridet, multūmq̃ue torosa iuuentus
 Ingeminat tremulos naso crispante cachinnos

[*Hic aliquis*] Prolepsis est, occurrit enim monitor tacitæ libidinosorum adolescentium obiectioni, eosque inertiae suæ velificantes per prosopopœiam inducit.

[*Centurionum*] Sic Horatius i. sermonum:

Quo pueri magnis è centurionibus orti.

Est autem hoc loco Synecdoche, centurio enim pro milite quouis ponitur, species pro genere: quorū gēs hircoſa id est pilosa, appellatur, quia vt ait Iuuenalis.

Hispida barba quidem & duræ per corpora setæ

Promittunt atrocem animum.

Quales esse solent milites: vnde barbati & pilosi ad bellum & ad militiā idonei dicuntur, pili enim corporis robur indicant. Ouid. 2. fast. de Hercule:

Horrebant duris aspera crura pilis.

Polyphemus apud eundem 5. Metamorph.

Barbara viros hirtæque decent in corpore setæ.

Centuriones autem à numero peditum, cui in militia præerant, dicebantur, ait Vegetius. lib. 2. Liuius primipilos appellat.

[*Dicat*] Præparatio ad sequentem prosopopœiam.

[*Quod satis*] Prosopopœia inertis & libidinosi adolescentis, inertiam suam alienamque à philosophia mentem excusantis, prius argumentum est ex adiunctis, quia satis sibi sapiat.

[*Non ego*] Secundum argumentum ex dissimilibus, quod non quemadmodum Archesilas, aut illi qui celebrantur septem Græciæ sapientes, totum ætatis suæ tempus in philosophiæ studio velit traducere.

[*Archesilas*] Archesilas Polemonis discipulus fuit, eiusdēque in Academia post Cratem Cratoremque successor, qui Socraticum disputandi morem reuocauit: huic vt ait Cicero i. Acad. magna cum Zenone fuit disputatio, non altercandi causa, sed verum inueniendi: quanquam eum paulò pertinaciorem in disputando ferunt fuisse, & constitutam philosophiam, vt Gracchum remp. euertisse, vide Laërtium, & Ciceronem in Academicis.

[*Ærumnosi*] Nam vt ait Horatius.

Nil sine magno.

Vita labore dedit mortalibus.

Et in arte.

Qui cupit optatam cursu contingere metam,

*Multa tulit fecitque puer, sudavit & alfit,
Abstinuit Venere & Baccho.*

Vnde philosophi erumnosi, id est miseri appellantur, qui ad sapientiam permultis erumnis & laboribus perueniunt.

[*Solones*] Id est Solonis similes, ubi duplex tropus est, metaphora primum, quia ex simili simile significatur, & synechdoche speciei pro genere, Solon enim vnus fuit e septem sapientibus Græciæ, idēque legislator, qui Athenis vnā cum Pisistrato, regnante Romæ Seruio Tullio floruit (ait in Bruto Cicero) Hic autem pro sapientibus & philosophis ponitur, qui in veri inuestigatione totum vitæ suæ cursum traduxerunt.

[*Obstipo capite*] Descriptio quædam philosophorum, quos libidinosus adolescens ridet, primum ex adiunctis, tum ex effectis similitudine illustratis.

[*Obstipo*] Id est curuo & inflexo, quales sæpe solent esse, qui aliquid apud se diligentius meditantur, vt philosophi, qui in perpetua veri inquisitione versantur.

[*Et figentes*] Metaphora est ab arborib⁹, reb⁹que in terra defixis: vt enim inde vix dimoueri & elocari possunt, sic philosophorum aliquid apud se attentius & cōsiderati⁹ meditantium oculi, vix à terra (quam intentissimè intuentur) abduci & auocari queant. Vt de Socrate scriptum legimus, quem ferūt non prius ab ea re, in quam vultum manè conuertisset, oculos deicere solitum, quàm sibi videndi facultatē noctis caligo eripuisset. Hunc Alcibiades sic describit in eo dialogo qui Alcibiades seu de voto inscribitur: Tristitiam quandam præferre videris, & oculos in terram defigere, tanquam aliquid tecum ipse præmeditans: Horatius 2. ser. Saty. 5.

Stes capite obstipo & figas lumine terram.

Quem locum explicans interpres Porphyrio, obstipare idem quod contorquere & incuruare docet esse, vnde est illud apud Plautum in Mercat. circūfert se, obstipat verticem.

[*Lumine*] Metonymia 3. generis adiunctum oculi, pro ipso oculo.

[*Murmura*] Metaphora est ab aquis, qualis antea 2. Saty.

Illā sibi introrsum & sub lingua immurmurat.

[*Rabiosa*] Allegoria est à canibus rabidis, cuiusmodi fuit prima Sat. Virgilius in Epigram. de est, vel non.

Multi quoque talia commeditantes,

Murmure concluso rabiosa silentia rodunt.

[*Trutinantur*] Metaphora est à trutina seu libra, de qua item 1. Saty. diximus.

[*Aegroti veteris*] Breuis similitudo, sed sine nota, ad philosophicorum factorū illustrationem, tales animo mentēque res agitant, & quæstiones rimantur philosophi, quales ægroti somniantes: Horatius in arte:

Velut ægri somnia vanæ

Fingentur species.

Quid enim (ait ex vetere poëta Lactantius) ægrotus vnquam somniauit, quod philosophorum aliquis non dixerit? Itaque Ariston philosophos dicebat esse similes cancos edentibus, qui propter exiguum alimentum, circa plurimas crustas occupantur.

[*De nihilo*] Prosopopœia quædam est obliqua philosophorum, de rerum principiis apud se musitantium, de iisque Democriti, Epicuri & Diogenis sententiam & opinionem accurati⁹ trutinantium & expendentium, Illi enim (vt ait Laërtius) nihil ex eo quod non sit, fieri, neque in id quod haud, quāquam sit, corrumpi posse putauerunt. Quam sententiam suis versibus sic expressit Lucretius lib. 1.

*Nil igitur fieri, posse de nihilo putandum est,
Semine quando opus est rebus, quo quaque creatæ
Aeris in teneras possint proferrier auras & paulò antè
Nam si de nihilo fierent, ex omnibus rebus
Omne genus nasci posset, nil semine egeret.*

Hæc enim opinio (ait Aristoteles) philosophos omnes perterruit, ex nihilo aliquid fieri, quam tamen sacræ cōfirmant literæ, & Christiani omnes affirmant philosophi. vide Lactantium, lib. 3.

[In nihilum] Polyptoton, nil, nihil, nihil, nihilum,

[Hoc est] Confirmatio proximæ dissimilitudinis, quòd non quemadmodum philosophi, velit in studio philosophiæ consenescere. argumētū est ex effectis philosophiæ quòd sui studiosos, pallidos reddat, maceret, ridiculos faciat: philosophi enim assiduo studio se macerāt, atque inde pallefcunt, vnde Aristophanes in ea cōmœdia cui titulus est Νεφέλαι philosophos ὠχρίωντας ἢ, ἀνυποδύτους contumeliosè vocat, id est pallentes & nudipedes.

[Palles] Sic 1. Satyra, de effrenata gloriæ cupiditate, qua poëtæ vani flagrant:
En pallor seniumque.

[Non prandeat] Id est se maceret, & minimo cibo cōtentus viuat: vnde inpransi appellantur ab Horat. philosophi 2. Ser. Sat. 3.

Post quam est impransi correptus voce magistri.

Nam cū omnes homines decet sobrietas, tum verò eos maximè, qui literis incumbunt: mente enim rectè vti non possumus, multo cibo & portione cōpleti (ait Cic. 5. Tusc.) Horatius lib. 2. Saty. 2.

Nam variae res

*Vt noceant homini credas, memor illius escae
Quæ simplex olim tibi sederit, At simul absis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis:
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita: vides, vt pallidus omnis
Cena desurgat dubia, quin corpus onustum
Hesternis vitiis, animum quoque pergrauat vna,
Atque affligit humo diuinæ particulam auræ,
Alter vbi dicto citius curata sopori*

Membra dedit, vegetus præscripta ad munia surgit &c.

[Hoc est] Epanalepsis, qualis est apud Virgilium 1. Aeneid.

Multa super Priamo rogitans super Hectore multa.

[Hos populus] Quod significauit Persius circa finem 1. Saty. cū dixit:

*Nec qui abaco numeros & secto in puluere metas
Scit risisse vaser, multum gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.*

[Torosa iuuentus] Metony. adiuncti pro subiect. iuuentus torosa pro iuuenibus torosis, id est fortibus & validis, Toros enim (ait Baptista) pulpā carnis musculosā & succulētā vocamus, cui inest robur: sic Ouid. colla bouum torosa appellat, & Hercules apud Sopholē. O pectora O terga O lacertorum tori: Vnde per metaphoram in herbis torus dicitur.

[Cachinnos] Quos reprehēdit Plato 3. de rep. cū ait neque in nimium risum profusos esse nos oportet, nam effusum risum, vehemēs mutatio sequitur: & Ouid. 3. Artis, vbi ridendi rationem puellis tradit.

*Est quæ peruerso distorqueat ora cachinno
 Cum risit læta est, altera flere putes.
 Illa sonat raucum quiddam: atque inamabile ridet,
 Vt rudit à scabra turpis asella mola.
 Sint modici rictus: sint parvæ vtrique lacunæ,
 Et summos dentes ima labella tegant.
 Nec sua perpetuo contendant ilia risu,
 Sed leue, nescio quid fœmineumque sonent.*

*Inspice: nescio quid trepidat mihi pectus, & agris
 Faucibus exudat grauis halitus, inspicere sodes,
 Qui dicit medico iussus requiescere, postquam
 Tertia compositas vidit nox currere venas,
 De maiore domo modicè sitiente lagæna
 Lenia loturo sibi Surrentina rogauit.
 Heus bone, tu palles. nihil est. videas tamen istud
 Quicquid id est, surgit tacitè tibi lutea pellis.
 At tu deterius palles, ne sis mihi tutor.
 Iam pridem hunc sepeli. tu restas: perge, tacebo.*

[*Inspice*] Philosophis insultanti, philosophiâque ipsam deridenti libidinoso adolescenti resistit monitor: & philosophorum philosophiâque consiliis parendû esse docet, ex similibus: quemadmodum enim in morbis corporis, qui medicorum consilia respuunt, artisque medicine præceptis obsequi recusant, sæpe repentina morte opprimuntur: sic qui animi morbis, id est vitiis afficiantur, nisi philosophiæ præceptis obsequantur, miserè pereant necesse est: est enim animi medicina philosophia, quæ medetur animis, solitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores, vitia radicitus extrahit, & præparat animos ad virtutis satus accipiendos: cuius auxilium non vt in corporis morbis, petendum est foris, omnibusque opibus & viribus vt nobismetipsi nobis mederi possimus elaborandum est, ait. 2. & 3. Tusc. Cicero.

[*Inspice*] Protasis dissimilitudinis, ægroti cuiusdam & medici dialogismo illustrata, vbi libidinosus adolescens morbi sui quasdam suspensiones mouet, ex adiunctis, quæ sunt signa & indicia morbi, ex quibus medici de morbis iudicant.

[*Nox*] Metonymia subiecti pro adiuncto, nec enim nox vidit, sed æger tertia nocte, tempus, pro adiuncto temporis: Hoc autem ex medicina debet intelligi. Nâ (vt ait Cornelius Celsus) vbi corpus ægrotare incipit, quamuis vnâ febris accessio nem, secuta sit integritas, tamè, quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius, & vbi accessionis dies præterit, cibus dandus est, sed exiguus, quia quartana timeri potest, vnde hic quem describit nobis hoc loco monitor, in grauiorem mor-

bum fingitur decidisse, quod post tertiam noctem, bene constitutis venis & salutē promittentibus, ad pristinam incontinentiam & intemperantiam redierit.

[*De maiore domo*] Intemperantia iuuenis egri, ex eius factis describitur, quæ causa est efficiens mortis, quam postea describet.

[*Sitiente*] Metaphora est ab animalibus, quæ propriè sitire dicuntur, per metaphoram autem lagena sitire, pro continere ponitur, ut apud Plautum de Lena, *sitit quadrantale*, id est tantum vini capit & continet quantum quadrantale.

[*Surrentina*] Surrentina, quemadmodum & falerna vina dicuntur ex subiecto loco in quo nascuntur, id est falerno aut surrentino colle, cuius meminit Plinius lib. 14. cap. 2. surrentinum autem vinum (ait idē Plin. lib. 23. cap. 1.) veteres maximè probauere, illud enim nullo modo caput tentat, stomachi & intestinorū reumatismos cohibet.

[*Heus bone*] Verba sunt medici, repentinā ægri paulò antè cōualescentis immutationem admirantis, ex adiuncto pallore, Nam (ut ait Virgilius)

Continuū est ægris alius color, horrida vultum

Deformat macies.

[*Nihil est*] Verba sunt ægroti, pallorem suum ex adiunctis excusantis.

[*Videas tamen*] Instat ægroto intemperantiā suam dissimulanti peritus & exercitatus medicus, palloris causam intelligens. itaque ægrum sibi prospicere & cōsultare iubet ex dissimilibus: quamuis hoc tibi exiguum aut etiam nihil esse videatur, tibi tamen prospicere debes.

[*Surgit tibi*] Confirmatio proximæ antapodoseos dissimilitudinis, ex quadam circumstantia cutis, quæ in ægro lethale signū est, significat enim hydropisim, qua qui laborant, lutei & cerulei coloris videntur esse, ob aquam intercutem.

[*At tu*] Profecto hoc verè dicunt, admoneri optimus quisque gaudet, correctionē improbiſſimus fert ægerrimè: æger enim adolescens, ubi constrictam à medico teneri sui palloris causam videt, stomachatur & irascitur, medicique iudicium eludit huiusmodi collatione minorum: Tu medice, deterius palles quàm ego, & tamen tibi periculosum non est, multo igitur minùs mihi.

[*Ne sis mihi*] Sic Horatius:

Sine ego prauè

Seu rectè hoc volui, ne sis patruus mihi.

Comminatur autem hoc loco corripienti acerbius & redarguenti medico ægrotus, ex fine, similibus illustrato. Noli me deinceps reprehendere ac corrigere, ne te ut olim tutorem mihi molestum, interficiam.

[*Tutor*] Tutor is dicitur, qui potestatem habet in caput liberi, ad tuendum eū qui propter ætatem tueri se nō potest (ait Iustinianus) de cuius potestate vide orationem pro Flacco.

[*Perge tacebo*] Permissio est, qua medicus ubi etiam benefactis & meritis suis fastidientem videt ægrotum, quidlibet illi pro libidine peragendi potestatem facit. Sic apud Terentium Demea, Pereat, profundat, perdat: iam si verbum vllum posthac!

*Turgidus hic epulis, atque albo ventre lauatur,
Gutturē sulphureas lentè exhalante Mephites.
Sed tremor inter vina subit, calidūmque trientem*

*Excutit è manibus: dentes crepuère reiecti.
Vincta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
Hinc tuba, candela, tandèmq; beatulus alto
Compositus lecto, crassisque litatus amomis
In portam rigidos calces extendit, at illum
Hesterni capite induto subière Quirites.*

[*Turgidus*] Alia iuuenilis inconstantia facta describuntur & adiunctis amplificantur, quæ item causæ sunt mortis paulò post describendæ: sic Iuuenal. Saty. 1.

*Turgidus & crudum pavonem in balnea portas,
Hinc subitæ mortes, atque intestata senectus.*

[*Mephites*] Duplex in hoc verbo tropus est, synecdoche primum: Mephitis enim putoris species est, qui ex aquis sulphuratis oritur. Virgil:

Sævâmq; exhalat terra nephitim.

Pro genere autem. i. foetore & nidore ponitur: Est & metaphora Mephitis nêpe pro foetore mephiti simili.

[*Sed tremor*] Hactenus in tēperantia iuuenilis, ex iuuenis libidinosis factis demonstrata est, deinceps intēperantia ipsius factū, id est mors, ex adiunctis describitur.

[*Tremor*] Imminentis & iam instantis mortis index, ex nimia cibi potûsque repletionem proveniens, sic Horat. Epi. 16. lib. 1.

*Non si te populus sanum recteque valentem
Distitet, occultam febrem sub tempus edendi
Disimules, donec manibus tremor incidit vinctis.
Stultorum incurata pudor malus, vlcera celat.*

[*Trientem*] Triens vas potorium, sic dictum, à numero vnciarum quarum est capax, Est enim triens 3. pars asis: Martialis:

Crebros ergo licet bibas trientes.

[*Hinc tuba*] Significat mortuum esse adolescentem, ex variis adiunctis, quæ in funere adhibebantur, vt tuba, quæ (vt ait Lactatius) in ditiorū funeribus adhibebatur, sicut & tibia, in plebeiorum & popularium: Virgil in funere Pallantis:

It calo clamor que virum clangor que tubarum.

Ouid. 5. de tristib. eleg. 1.

Tibia funeribus convenit ista meis.

Vnde in Euangelio Christus puellam suscitaturus tibicines auferri iubet.

[*Candela*] Quæ item in funeribus adhibebantur, vnde nonnulli funera dicta putant fuisse, quia funalia in funebri pompa incenderentur.

[*Lecto*] Quo apud veteres mortui efferebantur, Sueton. de funere Cæsaris, lectum pro rostris in forum magistratus honoribus functi detulere.

[*Amomis*] Amomum, genus fruticis in Syria proveniens, cuius vva in usu est, frutice venenoso palmi altitudine, capitûrque cū radice, ex eo fit vnguentum prætiiosissimum quod maximè nares ferit (ait Plin.) quo non solum corpora virorum, sed etiam mortuorum inungi solita fuisse docet Iuuenalis hoc carmine:

Et matutino sudans Crispinus amomo,

Quantum vix redolent duo funera.

Nascitur autem optimum amomum, in ea Armeniæ parte, quæ Olene vocatur, & in Media, & in Ponto, cuius honos ad mortuos pertinere cepit (ait Plin. lib. 13. cap. 1.) Propertius.

Cur nardo flammæ non oluere mea.

[*In portam*] Domus, vel urbis, aiunt interpretes, malim tamen urbis dicere, cū quia Romæ lege cautū fuit, ne quis intra urbis mœnia sepeliretur (vt refert Seruius in vndecimum Aeneid) tū quia portæ urbium sunt, fores verò ædium priuatarum, quod discrimen obseruasse videtur Ouid. amorum lib. 1. eleg. 9. cū militem & amatorem comparans, ait:

Ille graues vrbes, hic duræ limen amicæ

Obsidet, hic portas, frangit, at ille fores.

[*Calces extendit*] Quibus anterioribus mortui efferebantur: cuius rei causam explicat Plutarchus in proble: nempe quia occasus ortui sit contrarius, vt plurimū autem in caput nascamur.

[*Capite nudato*] Serui enim libertate donati, raso capite, pileū assumebant: vnde postea 5. Saty. Pers.

Hæc mera libertas, quam nobis pilea donant.

Pileus enim nobilitatis erat apud veteres argumentum: Vide Cælium Rodoginum lib. 20. cap. 12. de statua Hippocratis. & lib. 7. cap. 31.

[*Quirites*] Quirites à Romulo Quirino dicti sunt Romani ciues, vnde antem Quirinus Romulus dictus fuerit, explicat Ouid. 1. fasto. his versibus.

Proxima lux vacua est, at tertia, dicta Quirino.

Qui tenet hoc nomen, Romulus antè fuit.

Siue quod hasta quiris, priscis est dicta sabinis.

Bellicus à telo venit in astra deus.

Siue suo regi nomen posuere Quirites.

Seu quia Romanis iunxerat ille Cures.

Tange miser venas, & pone in pectore dextram:

Nil calet hic, summósque pedes attinge: manúsque,

Non frigent. visa est si fortè pecunia, siue

Candida vicini subrisit mollè puella,

Cortibi ritè salit: positum est argente catino

Durum olus, & populi cribro decussa farina.

Tentemus fauces, tenero latet vlcus in ore

Putre, quod haud deceat plebeia radere beta.

Alges, cū excussit membris timor albus aristas:

Nunc face supposita feruescit sanguis, & ira

Scintillant oculi: dicis que, facis que, quod ipse

Non sani esse hominis, non sanus iuret Orestes.

[*Tange miser*] Prolepsis ad antapodosis similitudinis, ex dissimili: obiicit enim monitori libidinosus adolescens, se non ægrum esse, eique cui cōparetur similem: itaque medicina nihil opus habere: Antecedens testimonij cuiusdam specie comprobatur: ex testimonij enim loco sunt illa cum contradicentem iubemus experi-ri, quod hoc loco facit adolescens, per permissionem.

[*Venas*] Venas dixit pro arteriis, quæ micant continuè in corpore, quas vulgus ab arteriis nihil distinguit. Cicero in fato: si cui venæ sic mouentur, is habet febrē.

[*Et pone*] Quod facere solent medici, dum morbum aliquem explorant.

[*Nil calet hic*] Verba sunt medici, libidinosi adolescentis membra attrectātis.

[*Visa est*] Respondet ad proximā libidinosi adolescentis obiectionem monitor, distinctione quadam morbi. Morbus enim (vt 4. Tusc. disputat Cicero) tam in animo quā in corpore dicitur, quōque modo in corpore morbus est ægrotatio, sic vitium in animo: itaque quamvis corporis morbo careat, non tamen animi morbo carere iuuenem libidinosum docet, ex eius adiunctis atque factis, auaritia, libidine, mollitie, timiditate, ira, quæ omnia nō minūs animo, quā morbus corpori infesta sint. Primus autem iuuenilis animi morbus, vel potius omnium morborū causa & mater auaritia primo loco describitur, vnde Claudianus in laud. Stil- con. lib. 2.

*Ac primum scelerum matrem, quæ semper habendo
Plus sitiens, patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis auaritiam.*

[*Siue candida*] Secundus animi iuuenilis morbus, id est libido voluptatis, nullum enim est tantum scelus, ad quod suscipiendum non impellat: vt docet in Cato- ne maiore Cicero.

[*Positum est*] Tertius morbus, id est mollities, quæ ex adiunctis iuuenis signifi- catur, cuius os suauissimis cibis assuefactum, duro & malè cocto olere, aut nigrio- re pane offendatur.

[*Beta*] Beta herba nullius saporis & pretij, quam Martialis fabrorum prandiū appellat: itaque hoc loco per synecdochē pro vili cibo ponitur, species pro genere.

[*Alges*] Quartus animi iuuenilis morbus, id est timiditas, quæ ex efficiente causa declaratur, id est frigore præcordia obsidente.

[*Timor albus*] Metony. 2. generis, ex effectis enim causa significatur: nec enim timor albus est, sed albos & pallidos homines reddit, propter sanguinis abscessum.

[*Excussit*] Id est erexit, timor enim pilos erigit Virg. 2. Aeneid.

Obstupui steteruntque coma, et vox faucibus hæsit

Et Ouid. 1. fast.

Obstupui, sensique metu riguisse capillos.

Cuius rei rationem reddit Aristoteles problem. sectione 8. quæstione verò 18.

[*Aristas*] Metaphora est à spicis, vbi propriè dicuntur aristæ, quia cito arescāt, vt aiunt Grammatici.

[*Nunc face*] Quintus & postremus animi morbus, id est ira ex adiunctis descri- bitur, vt apud Claudianum:

*Iram sanguinei regio sub pectore cordis
Protegit imbutam flammis audacemque nocendi,
Præcipitemque sui rabie succensa tumescit
Contrahitur stupefacta metu, cumque omnia secum
Duceret, et requiem membris vesana negaret,
Inuenit pulmonis opem madidumque fluenti*

Præbuit, ut tumida ruerent in mollia fibræ.

[*Fervescit sanguis*] Iræ enim nulla est alia causa, quam ebullitio sanguinis circa cor.

[*Scintillant oculi*] Sic Ouid. 3. Artis.

Ora tument ira, nigrescunt sanguine venæ,

Lumina Gorgoneo sævis angue micant.

Cicero 7. in Verrem. Ardebant oculi, ex toto corpore crudelitas emicabat.

[*Dicis que facis que*] Concludit ad extremum monitor insanum & ægrum esse adolescentem, idcircoque medicina, id est (ut antè diximus) philosophia indigere, ad quam suscepta fuerat posteriore loco adolescentiæ cohortatio: argumentum est ex factis, quia ea dicat & faciat, quæ sunt insani hominis, quod testimonio Orestis confirmatur.

[*Non sanus*] Atque idcirco huiusmodi iudicio dignissimus, Nam si de rebus sibi quisque cognitis optimè iudicat, nū de furore optimè furiosus Orestes iudicabit, quem veteres poëtæ propter interfectam Clytemnestram matrem, in furorem verti, & furiarum tædis ardentibus cruciari sinxerunt: hic autem obserua elegans polyptoton in his vocibus non sanus, non fani.

Tertiæ Satyræ Finis.

ANTONII FOQVELINI
Veromandui in quartam Persij
Satyram commentarius.

Varta Satyra, politica fere tota est, de idoneo ciuitatis rectore & optimo reipub. gubernatore, ex Alcibiade Platonis maiore, deducta, cuius Dialogi non solum sententiam hic expressit, sed etiam personas ipsas retinuit Persius. Vt enim illic Socrates Alcibiadem generosum adolescentem incredibili laudis cupiditate flagrantem, magna recondita cuiusdam doctrinae & eruditionis suae opinione elatum reprehendit, quod cum ignarus esset, & omnis virtutis expertus (vt ipse Socratis argumentis edomitus atque victus Alcibiades confiteri cogitur) ignarus inquam & omnis virtutis expertus esset, Reipub. tamen gubernacula subire, in populi concionem ascendere, de grauissimis Reipub. negotiis decernere auderet: Sic hac Satyra Socrates, vel potius sub persona Socratis Persius, Neronem (qui post Claudij mortem, per matris Agrippinae scelus Romanum imperium inuaserat) eodem argumento reprehendit. Est enim (ait Cicero) ei cui Respub. commissa est, necessaria oratio & sapientia, qua regat populos, qua stabiliat leges, qua tueatur bonos, qua laudet claros viros, qua praecepta laudis & salutis edat suis ciuibus, qua hortari ad decus, reuocare a flagitio, consolari possit afflictos, factaque & consilia fortium & sapientum cum improborum ignominia monumentis sempiternis prodere. Nam si (vt est apud Horatium.)

*Nauem agere ignarus nauis timet, abrotonon agro
Non audet nisi qui didicit dare, quod medicorum est
Promittunt medici, tractant fabrilis fabri.*

Nos eum qui nihil didicerit, nihil audierit, nihil cognouerit, nulla ratione populum ad virtutem allicere, & a vitiis reuocare possit, idoneum populi, pastorem appellabimus: itaque omnis ille quidem ingenij doctrinaeque princeps Plato, Tum denique beatas fore Respublicas dicebat, cum aut docti sapientesque homines eas regere coepissent, aut eas qui regerent, omne suum studium in doctrina & sapientia collocasset, a qua cum abhorrentem & alienum videret esse Neronis animum Persius, eius Tyrannidem impurasque libidines, hac vna Satyra sibi testandas & proclamandas esse iudicauit. Princeps igitur Satyrae quaestio est, quod Nero non sit idoneus Reipub. Romanae rector & gubernator: argumenta ducuntur ex repugnantiis, quae Sylogismo, conclusa sententia hanc continet. Sylogismus 2. ge. 2. modi:

*Omnes idonei Reipub. rectores & gubernatores, prudentia debent esse praediti:
Nero non est prudentia praeditus:*

Nero igitur non est idoneus reipub. rector & gubernator.

Assumptio multis argumentis demonstratur, quae repugnant Prudentiae.

Huius autem Satyrae principium, vt ferè reliquarum abruptum est: Apostrophe enim est initio ad Alcibiadem, vel potius vt antè dixi Neronem, quem ex effectis indicat & designat, quippe qui reipub. gubernacula teneat: tum ad sequentem disputationem audiendam excitat, auctoritate Socratis, cuius persona abutitur Persius, cum velandi sui in Neronem odij causa, tum vt maiorem auctoritatem habeat oratio. Ergo quo facilius distinctiusque tota disputatio intelligatur Alcibiadis no

mine Neronem, Socratis verò Persium intelligamus.

REM populi tractas? barbatum hoc crede magistrū
Dicere, sorbitio tollit quem dira cicutæ.

Quo fretus? dic hoc magni pupille Pericli.

Scilicet ingenium & rerum prudentia velox
Ante pilos venit: dicenda, tacendæque calles.

[*Rem populi*] Hoc per admirationem legendū est, Neronem enim Persius miratur, qui cum iners omnisque virtutis & doctrinæ expertus esset, tantam tamen provinciam suscipere, tantumque onus populi regēdi suis humeris imponere auderet. Est enim bellua multorum capitū (vt ait Horatius) vnde sæpe monere solitū Pythagoram ferunt *κνέμων ἀπέχεσθαι* id est à fabis abstineto, vel potius (vt interpretatur Plutarchus in libello de liberis educandis) à Reipub. gubernaculis, propterea quod antiquitus in creādis magistratibus, suffragia per fabas vice calculorū ferebātur: tantam igitur audaciam & confidentiam in Nerone admiratur Persius, ad quam comprimendam subinde Socratem inducit.

[*Barbatum crede*] Præparatio quædam est ad sequentem prosopopœiam Socratis, ad quam Alcibiades excitatur, ex adiunctis & circumstantiis, quibus Socrates ipse describitur: primum est barba, Socratem enim ex veterum philosophorum more, barbam aluisse memoriæ proditum est, nisi fortè barbatum hoc loco interpretetur, prudentem, bene moratum & in refrenandis adolescentiæ cupiditatibus seuerū, atque vehementē: quod videtur in homine barba polliceri, vnde Iuuenalis:

Barbatos licet admoueas mille inde magistros.

Id est seueros & vehementes.

[*Magistrum*] Secundum adiunctum Socratis, fuit enim Alcibiadis magister, & (vt aiunt) Pædagogus, quo doctore (vt ait idem Socrates initio Alcibiadis maioris) arteis eas quæ ad humanitatem pertinent Alcibiades perdidiscit quem tanta diligentia studioque instituit fuit, vt ab eius lateribus nunquam discederet, nec ab eo dimoueret oculos, quin etiam cum illo pernoctaret, à quo (vt ait Alcibiades in Symposio) non aliter surgebat quam filius à parente debuerit. Vtriusque meminit 3. Tusc. Cicero & Quint. lib. 8. cap. 4.

[*Sorbitio*] Tertio & postremo loco, Socrates ex adiuncto mortis genere, efficiēte causa declarato describitur: id est sorbitione cicutæ: Nam cum Socrates omnē virtutis laudem in actione poneret, Atheniensem populum ad honestæ vitæ rationes animare nunquam desinebat, cunctorum vitia insectari, & bonos quoad liceret ciues facere: qua ex re, cum multorum & quidem potentum in se conflasset inuidiā (veritas enim odium parit) in primis verò Anyti locupletis & factiosi hominis inimicitiam contraxit: Qui cum Socratis morsus ferre nequiret, Aristophanem doctum quidem comicum, sed hominem parum probum induxit, qui comœdiam cui titulus est, *Nebulæ*, scripsit, & agendam in Scena spectandamque curauit: in ea & alia complura in Socratem & illud finxit, Socratem nebulas colere & Atheniensium religioni detrectare, mentes præterea iuuenum sic imbueri, vt parentibus manus afferre piæ & officiosæ posset: ea res cum vniuersum populum à Socrate auertisset,

auribus ab ipsa adhuc recitatione calentibus, postridie Socrates in iudicium vocatur, accusatores apponuntur, Anytus diues, Melitus poëta, Lycon orator: Polycrates autem sophista accusationem scripsit, quam ad iudices Polyuctus habuit, capta accusationis ex ipsa oratione licet adhuc cognoscere, quæ sunt eiusmodi: iura violantur à Socrate, cum quia minimè deos existimat, quos à ciuitate coli videt, tum quia novos quosdam deos introducit: Accedit ad iniuriam, quod iuuentutem corrumpit, poëna mors esto. Surrexerat ad Socratis defensionem Plato, sed reclamatione populi & iudicum circumfusus conticuit. Itaque multitudinis inuidia & furore venenum bibere iussus Socrates, in carcere occubuit. Eius post mortem ut ait ille, *Scinditur incertum studia in contraria vulgus.*

Maxima pars Socratem sanctitate & omni virtutis genere venerabilem luget, pub. moeror inclinatur, clauduntur officinæ, deseruntur gymnasia, destituuntur theatra, fit in vrbe iustitium, fit in accusatores impetus, quorum cum alij exilio turpique fuga salutem sibi quæsiuissent, Melitus deprehensus vltimo supplicio afficitur, Anytus cum Heracleam fugisset, ab Heracleensibus turpiter pulsus, eius bona fisco addicta: Socrati ærea statua, Lysippi opus, posita pro vita, quæ sempiternâ eius memoriâ propagaret. Cicero. 1. Orator. Plin. lib. 7. August. lib. 8. de Ciuitate dei. cap. 1. Guarinus Veronensis in vita Platonis. Iuuenalis Sat. 13.

*Dulcique senex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæuæ inter vincla cicutæ,
Accusatori nollet dare.*

Vide Ciceronem. 1. Tusculana de morte Socratis.

[*Cicutæ*] Cicutæ venenum est, pub. Atheniensium poëna inuisa (ait Plin. lib. 25. cap. 13.) semenque habet noxium, & quemadmodum Androcides sapientia clarus, ad Alexandrum magnum scripsit (intemperantiam eius cohibens) quemadmodum cicutæ homini venenum est, ita cicutæ vinum. vide Plin. lib. 14. cap. 5.

[*Quo fretus*] Protopopœia est Socratis mortui, hac enim figura deos deducere licet & inferos excitare (ait Quint. lib. 9.) ut Cicero pro Cælio, vbi Appiū Claudiū Cæcum ab inferis ad obiurgandam Clodiæ libidinem excitat.

[*Pupille*] Hoc ex Platonis Alcibiade primo traductum est, vbi Socrates statim initio Periclem Xantippi filium Alcibiadis tutorem à Clinia patre relictum ait, & in Alcibiade 2. sic Alcibiadem affatur Socrates, Si tibi in mentē veniat, Periclem tutorem, & amicum tuum interficere &c. Alcibiadem verò Periclis pupillum nomicat: fuit enim Alcibiades Clinia filius, à quo Alcibiadis tutores Pericles auunculus, & Aripheon fuerant relictī, viri tum in Repub. Atheniensium celebres, qualis postea euasit Alcibiades, ut constat ex eius vita, quæ est apud Plutarchum, cuius mores, vita, exitusque attingitur à Iustino lib. 5.

[*Pericli*] Pericles Atheniensis dux & orator, eloquentia & autoritate clarus, qui tonare, fulminare, permiscere Græciam suis concionibus dicebatur, de quo vide Ciceronem in Bruto, & Valer. cap. de eloquentia. lib. 9. cap. 9. de Pericle: de bellicis autem eius factis, Iustinum lib. 3. & Plutarch. in eius vita: floruit anno à mundo condito 3536, ante Christum natum 426.

[*Scilicet*] Aggreditur propositam huic Satyræ disputationem Socrates, & principis Syllogismi assumptionem priore loco disputat, quod Alcibiades non sit prudens: primum argumentum est ex adiunctis ætatis, quia Alcibiades nondum ætate processerit. Syllogismus simplex 2. generis. *Sapientia ætate comparatur & longo rerum usu: Nero ætate nondum processit, nec magnum rerum usum habet: Nero igitur non est sapiens.*

Syllogismi sola propositio ponitur, assumptio vt clara & manifesta relinquitur, Nero enim annum 17. agens imperium inuasit, nihil suo, sed Agrippinae matris & Senecae magistri sui ingenio & arbitrio gerebat, vt illi aliquando ab Octauia obiectum scribit Tacitus in Nerone.

[*Scilicet*] Ironia est, ex dissimili enim dissimile significatur, quæ ad locum hunc vsque (Q V I N tu igitur) continuatur, vbi mirifice decorum personæ seruauit Persius, qui ironice Socrati mortuo tribuit orationem, à qua viuus ἔργων dictus fuerat, id est dissimulator. Vtebatur enim (ait Cicero primo off.) lubenter ea dissimulatione, quam Græci ἐργων vocant, quam ait in Affricano fuisse Lælius.

[*Prudentia*] Quæ vna cum ætate crescit, longoque vsu & magna experientia comparatur: vnde illud est apud Ouid. 6. Metamorphos.

Non omnia grandior ætas

Quæ fugiamus habet, seris venit vsus ab annis

Idem 2. de arte, de senibus.

Adde quod est illis rerum prudentia maior,

Solus & artifices qui facit, vsus adest.

Sic apud eundem Nestor 15. Metamorph.

Etenim mihi multa vetustas

Scire dedit.

Nunquam enim quisquam (ait Terentius) ita bene subducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui, moneat, vt illa quæ te scire credas, & quæ tibi putaris prima in experiendo, repudies. Itaque præclare apud procos Thelemachus dixisse fingitur, apud Homerum. Odissæ β.

Ἐγὼ δ' ἐπὶ νῆπι' ἦν

Νῦν δ' ὅτε δὴ μέγας εἰμὶ δ' ἄνωρ μῦθον ἀκῶρ

ῥυνθάνομαι, καὶ δὴ μοι ἄεξετ' ἐνδοτὶ θυμός.

Id est

Eram adhuc puer, ast vbi iam sum

Grandior, & reddit me aliorum oratio doctum,

Ipseque grandescit mihi animus.

Vide Erasmus in prouerbio. prudentia senilis.

[*Velox*] Metaphora à rebus corporeis: Sic Iuuenalis 6. Sat.

Ingenium velox, audacia perdit.

[*Dicenda tacendæque*] Secundum argumentum ad eiusdem generalis assumptionis probationem, quod Alcibiades nō sit prudens, ex repugnantibus ducitur, quia quæ tacenda sint dicendæque nesciat, quod tamen maximè prudentē deceat principem, quemadmodum enim (vt est apud Ouid. 2. de arte.)

Eximia est virtus præstare silentia rebus,

Sic contra grauis est culpa, tacenda loqui.

Itaque præclare in Pici sententiis dixit Ausonius:

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.

Qua de causa Pythagoras discipulis suis quinquennale silentium indicebat, vt prius tacere, quàm loqui discerent, Nam vt ait Horat. lib. 1. Sat. 4.

Fingere qui non visa potest, commissæ tacere

Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caueto.

*Ergo vbi commota feruet plebecula bile,
Fert animus calidæ fecisse silentia turbæ*

Maestate manus: quid deinde loquere? Quirites
 Hoc puto non iustum est: illud male, rectius istud:
 Scis etenim iustum gemina suspendere lance
 Ancipitis libræ: verum discernis, ubi inter
 Curua subit, vel cum fallit pede regula varo:
 Et potis es nigrum vitio præfigere theta.
 Quin tu igitur summa nequicquam pelle decorus
 Ante diem blando caudam iactare popello
 Desinis, Anticyras melior sorbere meracas?

[Ergo ubi] Tertium argumentum ad eandem assumptionem, ex partibus prudentiæ civilis sumitur, quibus instructum esse oportere bonum principem ex Cicerone initio diximus: ut maiestate, ad silentium indicendum iratæ turbæ & tumultuantis: eloquentia, ad placandas & sedandas populi seditiones: iustitia adtribuendum suum cuique ius: seueritate, ad vindicanda maleficia. quibus rebus cum præditus non sit Alcibiades, sequitur ut & bonus princeps atque prudens esse nullo modo possit: his enim carere, & bonum prudentemque esse principem, repugnantia sunt. Has igitur omnes prudentiæ civilis partes sigillatim in Alcibiade requirit, ac primum maiestatem.

[Feruet] Metaphora est ab aquis bullientibus, quibus videntur homines irati similes: ira enim nihil aliud est (ut superiore Satyra diximus) quam ebullitio sanguinis circa cor.

[Maestate] Quam in principis vultu manûque inesse conuenit: vnde Lucanus de Cæsare silentium castris indicente:

Composuit vultum, manûque silentia fecit.

Et Papinius de Domitiano:

Dextra vetat pugnæ esse.

Ouid. 1. metamorph. de Ioue:

Qui postquam voce manûque

Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.

Substitit & clamor pressus grauitate regentis,

Iuppiter hoc iterum sermone silentia rupit.

Quid sit autem maiestas describit Ouid. lib. 5. Fast. his versibus.

Donec honor placidoque decens reuerentia vultu

Corpora legitimis imposuere toris.

Hinc sata maiestas, quæ mundum temperat omnem

Quaque die partu est edita, magna fuit.

Nec mora, confedit medio sublimis olympo,

Aurea, purpurea conspicienda sinu.

Vide Valerium maximum. lib. 2. cap. 5. de maiestate.

[Quid deinde loquere] Eloquentiam deinde in Alcibiade desiderat Socrates, ad placandas discordias, irasque temperandas: qua in re, quantum eloquentia valeat, declarauit illa Menenij Agrippæ cōcio, quæ Romanam plebem ab Auentino monte

in urbem reuocauit, vt est apud Liuium lib. 2. 1. decad. Virg. 1. Aeneid.

*Ac velui magno in populo cum saepe coorta est
Seditio, furitque animis ignobile vulgus,
Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat:
Tum pietate grauem & meritis si forte virum quem
Conspexere, silent, atque arrectis auribus adstant:
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.*

[Hoc puto] Prosopopœia est quædã Alcibiadis de iusto & iniusto, honesto & turpi, in concione apud populum disputaturum esse se respondentis: Qui locus ex Platonis Alcibiade huc quoque traductus videtur esse, vbi à Socrate interrogatus Alcibiades, qua de re in concione sit dicturus, de iusto, iniusto, bono, malo, vtili, honesto, responderet: quomodo verò (ait Socrates) iis de rebus differes, quas planè nescias? vbi Socrates Alcibiadem boni, mali, honesti, turpis, planè ignarum esse longiore oratione docet: quam disputatione sic ad artis regulas reuocatam, breuius complexi sumus, Sic igitur Socrates ignarum boni, mali, honesti, turpis, vtilis, inutilis, docet esse Alcibiadem.

Quæ nec quæsiuimus ipsi, nec ab aliis didicimus, ea nos ignorare necesse est.

*At Alcibiades nec quid iustum esset &c. quæsiuit per se vnquam, nec ab aliis didicit:
Nescit igitur.*

Syllogismi huius propositionem, quia vera videretur & necessaria, concedit Alcibiades, Assumptionem sibi postulat probari, hanc igitur Socrates sic confirmat.

Quæ nos scire putamus, aut scire nolumus, ea nec quærimus, nec discimus:

At Alcibiades in hunc vsque diem semper quid iustum, quidue iniustum esset scire se putauit, aut discere noluit: Nunquam igitur didicit.

Propositionem rursum concedit Alcibiades, negat item assumptionem, quam per partes ætatis & antea actæ vitæ sic confirmat Socrates:

Tu id te hoc tempore putas intelligere, triennio antè scire te putasti, anno præcedente puer eras, nec discere propter indicii infirmitatem poteras, aut volebas:

Ergo cum nec vnquam quæseris, nec didiceris, sequitur vt quid iustum, quid honestum, quid contra, hoc te quoque tempore ignorare fatearis.

Ex quibus omnibus (quod tandem hac Satyra concludet) effici docet Socrates, Alcibiadem ineptum esse reipub. gerendæ.

[Scis etenim] Iuris & æquitatis cognitionem 3. loco in Alcibiade requirit Socrates, ad disceptandas ciuium causas, & controuersias diiudicandas, Ius enim (ait Cicero pro Cecinna) si non modò oppressum, sed etiam desertum aut negligentius asseruatū fuerit, nihil est quod quisquam se habere certum, aut à patre accepturū, aut liberis relicto rum arbitretur. Seneca in Thyest. *Vbi non est pudor,*

Nec cura iuris, sanctitas, pietas, fides

Instabile regnum est.

[Gemina suspendere] Allegoria à ponderibus, quæ lancibus expendantur & trinantur. Cicero 2. Academico. Necesse est vt lancem in libra ponderibus impositis deprimi, sic animum perspicuis cedere.

[Et potis es] Seueritatem postremo loco in Alcibiade suo desiderat Socrates, qua ciues improbos in officio contineat: nam vt est apud Poëtam,

Oderunt peccare mali formidine pœna.

Hinc illud Solonis, Rempub. duabus rebus contineri, præmio & pœna: quemadmodum enim verus, iustus, atque honestus labor, honoribus, præmiis, ac splendore decoratur: sic vitia hominum atque fraudes, damnis, ignominiis, vinculis, verberibus

bus, exiliis, morte denique mulctanda sunt: primo de Orat. Cicero. Horatius Sat. 3. lib. 1.

Adsit

Regula peccatis quæ pœnas irroget æquas

Nec scutica dignum, horribili sectere flagello.

[*Nigrum*] Id est (vt Budæus interpretatur in annotationibus in pandectas) mortiferum: significat enim θάνατον id est mortem, cuius nominis prima litera est. θ.

[*Theta*] Varia fuit apud veteres in capitalibus iudiciis dicendæ sententiæ ratio, aliquando enim tabellæ datæ sunt iudicibus ab eo qui iudicio præerat, qui quæstor dicebatur (ait Asconius) ynde Ouid. 15. metamorph.

Mos fuit antiquis, niueis atrisque lapillis

His damnare reos, illis absolvere culpa.

Aliquando etiam literæ & elementa dabantur, vt apud Græcos & Latinos: apud illos enim θ damnationis, τ. absolutionis, λ. ampliationis: apud hos verò. C. damnationis A. absolutionis N. L. ampliationis symbolum fuit, quoties significabant sibi parum adhuc liquere, & causam rursus agi oportere: Ergo θ nigrū, id est infaustum, quod Martialis mortiferum signum ad Castricum vocat:

Nosti mortiferum Quæstoris Castrice signum,

Est operæ pretium dicere Theta nouum.

Cicero pro Milone literam tristem damnationis appellat: vide Cælium Rodiginem lib. 10. cap. 8. de longa litera. & Asconium Pædianum in diuinationem Ciceronis in Cecilium, ad hunc locum: ceratam unicuique tabellam dari cera legitima, non illa infami ac nepharia.

[*Vitio*] Met. 4. modi, vitium pro vitioso.

[*Quin tu igitur*] Hic ironiæ finis est, vbi concludit Socrates ineptū esse reipub. gerendæ Alcibiadem: idque rursus ex adiunctis cōfirmat, quia corpore duntaxat pulcher & formosus sit: sic Horatius epist. 16. lib. 1.

Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota,

Introrsum turpem, speciosum pelle decora.

[*Summa nequicquam*] De forma Alcibiadis, sic familiaris quidam cum Socrate loquitur in eo Platonis dialogo cui titulus est Protagoras, siue sophista, vbi tamē Socrates formā non corporis lineamētis sed ingenij præstātia metiendam esse docet. Famil. Vndenā o Socrates prodis? an videlicet à venatione illa redis, ad quā honesta Alcibiadis indoles prouocare te solet? Nā nuper contemplanti mihi visus est pulcher vir, iam vir inquam, qui possit scilicet inter nos ipsos censerī, vt puta, cui per genas plurima lanugo tam serpit. Et paulò post: nec enim formosior vllus è ciuibus nostris adesse poterat. Soc. imo aderat quidam admodum pulchrior. Fam. quid ais? ciuisne, an peregrinus? Soc. Peregrinus. Fam. Cuias? Soc. Abderites? Fam. Non quid adeo insigni forma tibi præditus visus est peregrinus ille, vt Cliniae filio præstare eum putaueris? Soc. Quid prohibet o beate, quo minùs quod sapiētius est sit & pulchrius? vbi Socrates pulchritudinē non corporis sed animi specie metitur. nam vt ait Ouid. 3. de Tristibus:

Ista decens facies, longis vitiabitur annis,

Rugæque in antiqua fronte senilis erit.

Iniicietque manus formæ damnoſa senectus,

Quæ strepitum passu non faciente venit.

Idem 2. de arte:

Clam mollire animum qui duret & astrue formam,

Solus ad extremos permanet illa rogos.

Vnde illud vulgatum est, Alexandri de Antipatro dictum,

Ἀντίπατρος ἔξωθεν λευκοπόρευτος ἐνδον ὁλοπόρευτος.

Id est *Antipater extrinsecus albis vulgaribusque vestibus, intrinsecus verò planè purpureis.* Reconditam scilicet eius sapientiam significans, quam hoc loco in Alcibiade suo requirit Socrates.

[*Caudam iactare*] Allegoria est à pavonibus, qui caudam rotantes agitant.

[*Blādo popello*] Qui blanditiis & assentationibus maximè ducitur. vnde 3. Satyra: *Ad populum phaleras, ego te intus & incute novi.*

[*Anticyras melior*] Amplificatio proximæ complexionis, per collationem minorum, quod Alcibiades helleboro sumendo sit aptior, quàm gerenda reipub. id est quòd se potius suasque cupiditates regere & refrenare, quàm suam reipub. suosque ciues debeat: Helleboro enim veteres, ad purgandam mentis insaniam utebantur. vide 1. Satyrā.

[*Anticyras*] Metony. subiect. pro adiuncto, Anticyra enim insula est ad finem Maleacū (vt ait Strabo lib. 9.) in qua hellebori maxima est copia. Ouid. 4. de Pōto.

I, bibe dixissem purgantes pectora succos,

Quicquid & in tota nascitur Anticyra.

Hic autem pro ipso helleboro sumitur: vt apud Horat. 2. epist.

Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam

Tonsori Licino commiserit.

Sed de iis. 1. Satyra.

[*Meracas*] Id est puras. Horatius 2. epist. lib. 2.

Expulit helleboro morbum bilemque meraco.

Quæ tibi summa boni est? uncta vixisse patella

Semper, & assiduo curata cuticula sole.

Expecta, haud aliud respondeat hæc anus. Inunc.

Dinomaches ego sum, suffla, sum candidus, esto:

Dum ne deterius sapiat pannucia Baucis,

Cum bene discincto cantauerit ocyma vernæ.

Vt nemo in sese tentat descendere? nemo.

Sed præcedenti spectatur mantica terco.

[*Quæ tibi summa boni*] Confirmat prothasim proximæ comparationis minorū, quòd Alcibiades sit aptior sorbendo veratro & helleboro, quàm regenda reipub. id est vt antè dixi suas cupiditates refrenare potius quàm alienas debeat, argumentum est ex adiuncta mollitie, quæ aliis adiunctis, vt lauto cibo, & luxuriosa vnguētorum profusione demonstratur: in quibus summam bonorum collocabat Alcibiades: Qui locus ex Platone quoque traductus est, vbi Socrates & se, & Alcibiadem, curatore egere docet: tum Alcibiades, quid igitur Socrates faciendum est? Soc. nec hæsitandum nec etiam mollitie indulgendum est o amice &c.

[*Summa boni*] Id est finis bonorū, quem primo Ethico definit Aristoteles, quo omnia referuntur, ipse autē nusquam: qua in definitione omnes ferè Philosophorū scholæ acquiescunt, quis autem ipse sit, aut qua in re positus, maxima inter eos contentio est. Alij enim (vt ait in finibus Cicero) finem bonorum omnis expertem

honestatis esse volunt, ut Aristippus, & Epicurus, qui voluptatem: ut Hieronymus, qui vacuitatem doloris, ut Carneades, qui principiis naturalibus frui summum bonum esse putauerunt: Alij verò honestatem cum aliqua accessione, ut veteres Academici & Peripatetici, qui finem bonorum dixerunt secundum naturam vivere, id est virtute adhibita frui principiis à natura datis, ut Calipho, qui ad virtutem voluptatem adiunxit: ut Diodorus, qui ad virtutem vacuitatem doloris adsciuit. vna autem & simplex est opinio quæ in solo decore, id est honestate positum esse summum bonum existimet, cuius author Zeno: quam quæstionem de fine bonorum quoniam tantopere controuersa erat, Aristoteles 1. Ethico tanquam honorarius arbiter componere nititur, quã rectè pièque vide in explicationibus Talei in eundem librum.

[*Summa*] Metaphora est à ratiocinatoribus, qui propriè addendo deducendòq; summam dicuntur facere: hinc pro argumento & præcipuo quod vocant puncto: Sic, summa libri, summa orationis.

[*Vincta patella*] Subiectio, id est responsio ad proximam interrogationem, vbi metonymia est 3. ge. vincta enim patella ponitur pro vinctis, id est delicatis & lautis cibis, qui patella continentur, subiectum scilicet pro adiuncto.

[*Curata cuticula*] Id est assiduò genio indulgere, & voluptatibus obsequi. Cuticulam enim curare dicuntur, qui in conuiujs magis voluptati student quàm famæ, quique hoc vnū curant, ut summa cutis niteat, eaque gratia, lautioribus epulis, balneis, vnguentis, somno, conuiujs, aliisque genus deliciis vtuntur: Horatius in Serm.

Ire domum atque

Cuticulam curare iube.

Idem in epist.

Me pinguem & nitidum & bene curata cute vises,

Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.

[*Sole*] Alludit ad veterum cōsuetudinem, qui si quando infirmiore essent stomacho (ut ait Cornelius Celsus) ad iuuandam concoctionem ante epulas solebant exerceri, & oleo ad solem æstatis, ad ignem hyemis tempore perfundi. Plinius iunior lib. 3. epist. de Spurina loquens. Vbi hora balnei nuntiata est, est autem hyeme nona, æstate octaua, in sole si vento caret ambulat nudus. Est autē hoc loco metonymia subiecti pro adiuncto, solem enim dixit pro calore solis: ut Iuuenal. Sat. 12:

Vestra bibat verum contracta cuticula solem.

[*Expecta haud*] Reprehendit Alcibiadis sui mollitiem Socrates, qui in potius cupiditatibus, summam bonorum statueret: argumentum est ex paribus, quod idem quoque anus pannosa sentiat.

[*Nunc*] Concludit ineptum esse gerendæ reipub. Alcibiadem, vbi proximum argumentum dissimili amplificatur, & ironica permissione illustratur, hoc modo: Quare extolle quātū voles generis tui nobilitatem, tamen, cū idem de summo bono sentias quod anus, indignus es reipub. procuratione.

[*Suffla*] Id est intumesce vana quadam opinione nobilitatis, sic antea Sat. 3.

An deceat pulmonem rumpere ventis &c.

Et apud Iuuenal. Sat. 8:

Hæc satis ad iuuenem, quem nobis fama superbum

Tradit & inflatum plenumque Nerone propinquo.

[*Sum candid.*] Altera est Alcibiadis prosopopœia, contra proximam Socratis cōplexionem, cui rursus Alcibiades formam & corporis pulchritudinem opponit.

[*Pannutia Baucis*] Id est pannosa & detrita, vbi synecdoche est specialis pro generali, Baucis anus pro quauis alia. Est autē Baucis apud Ouid. nomē anus cuiusdā,

Philemonis vxor, qui quia Iouem & Mercurium hospitio exceperat, se suamque casam in templum transformatam, ab aquarum inundatione saluam retinuerunt: de quibus vide Ouid. 8. metamorph.

[*Ocyma*] Ocymum recetioribus Græcis βασιλικόν quod nomen Galli retinuerunt, Baselic eam herbam vocantes: sic autem quibusdam dicitur à nascendi celeritate, siquidem tertio à satū die emicat. Quod tamen Ocymo pabuli & farraginis generi videtur cōmodius conuenire, vulgus francicum vocat, *Dragée aux cheuaulx*. vide Stephanum in herbar. & Plinium lib. 9. cap. 12.

[*Verna*] Synecdoche speciei pro genere, Verna enim serui species est, domi ex ancilla nati, quales serui sæpe solent esse dissoluti & libidinosi: Horat:

Vernasque procaces

Posco libatis dapibus.

[*Vt nemo*] Aliud argumentum ad eandem questionem, quod Alcibiades non sit idoneus reipub. gubernator: argumentum item est ex repugnantibus, quia se ipsum non norit, quod generaliter disputatur, & ab hypothēsi ad thesim quæstio reuocatur: syllogismus simplex primi generis,

Idoneus reipub. gubernator non est, qui se ipsum non nouit:

Alcibiades se non nouit: Alcibiades igitur non est idoneus reipub. gubernator.

Propositio deest, cuius loco digressio quēdā interponitur, in eos qui in aliorum vitiis oculatissimi sunt, in suis verò cæcutiunt.

[*Vt nemo*] Dissimilitudinis sententia quædam hic est huiusmodi: nemo se, at alium quemque nosse cupit: Protasis præcedit.

[*Tentat descendere*] Allegoria ducta est à fodinis vel cellis (ait Erasmus in pro- uerbio, In se descendere) in quas ut qui descendunt, quid illic recōditū repositūmq; sit nosse possunt: sic qui se ipsos examināt & à se ipsis vitæ suę rationem repossunt, quibus vitiis abundant intelligunt.

[*Nemo*] Epanalepsis est, in eiusdē dictionis repetitione in principio & fine sententiæ.

[*Sed præcedenti*] Antapodosis dissimil. vbi alludit Socrates ad Aesopi fabulam, qui immoderatam hominum philautiam notans, unicuique duas fingit esse manticas, vnā in pectus propēdentem, ideōque oculis semper obiectam & oppositam, in quam aliena vitia immittantur: Alteram verò in tergum ab oculis scilicet remotam, in quam propria: Quod notans Catullus ad Varum, sic scribit:

Nimirum idem fallimur neque est quisquam

Quem non in aliena re videre Suffenum

Possis, suus cuique attributus est error:

Sed non videmus mantica quid in tergo est.

Et Plautus in Stichō. *Sed curiosi sunt hic quamplures mali,*

Alienas res qui curant studio maximo,

Quibus ipsis nulla est quā procurent sua.

Vnde Christus in Euangelio: festucam (ait) in oculo fratris tui vides, trabem in tuo non vides. Horat. Sat. 3. lib. 2.

Meuius absentem Neuium cum carperet, heus tu

Quidnam (ait) ignoras? an ut ignotum dare nobis

Verba putas? ego met mibi ignosco (Neuius inquit)

Stultus & improbus hic amor est dignusque notari:

Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis,

Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,

Quā aut aquila, aut serpens Epidaurius? &c.

Quæsieris. Nostin' Vectidi prædia? cuius?
Dives arat Curibus, quantum non miluus oberret:
Hunc ais? hunc diis iratis, genioque sinistro,
Qui quandoque iugum pertusa ad compita figit,
Seriola veteris metuens deradere limum,
Ingemit, hoc bene sit: tunicatum cum sale mordens
Cæpe, & farratam pueris plaudentibus ollam,
Pannosam facem morientis sorbet aceti,

[*Quæsieris*] Confirmat proximæ dissimilitudinis antapodosim, quod homines nō in suis, sed in alienis vitiis sint oculatissimi, per species singulares: impuros enim quosdam nebulones omni genere libidinis diffuentes, per dialogismum inducit, à quibus Ventidij avaritia perstringatur: quorum postea sordes & scelera, ab aliis pari scelere & improbitate prædictis, eadem procacitate notentur.

[*Nostin'*] Dialogismus nebulonum flagitiosorum, Ventidij avaritiam procacissimè deridentium.

[*Ventidii præd.*] Ventidij plures Romæ fuerunt diuites, hoc autem loco eū volunt intelligi interpretes, qui Galliæ præfectus provinciā totā spoliavit, ut ait Suetonius, & Tacitus lib. 12. quem ditissimum fuisse indicat Iuuenalis, cum ait Satyra undecima.

In Rutilo nam

Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen,

Sumit & à censu famam trahit.

[*Dives arat*] Definitio quædam est Ventidij, ex adiunctis collatione minorum amplificatis: Ventidius est dives, tantūmq; agri possidet, quantū miluus non possit volando circumdare.

[*Curibus*] Cures oppidum Sabinorum, Tatij & Numæ Pompillij patria Ouid. 2. fast:

Te Tatius parvique cures cecinnaque sensit.

De Romulo loquens, à quo cures deiviti fuerant, & à quibus Quirinum Romulum nonnulli dictum fuisse suspicatur: Ouid. 2. fast:

Seu quia Romanis iunxerat ille cures.

[*Miluus*] Prouerbialis est hyperbole, de homine supra modum locuplete, cui tantum sit agrorum, quantum nec miluus peruolet, sic Iuuenal. Saty. 9.

Cui tot montes, tot prædia seruas

Apula, tot miluos inter tua pascua lassos.

Est autem Miluus ex genere Accipitrum avis rapacissima, quam propter rapacitatem cælo frui fingunt poëtæ. Ouid. 3. fastorum.

Quid dederit volucris si vis cognoscere cælum,

Saturnus regnis ab Ioue pulsus erat &c.

Vide locum.

[*Diis iratis*] Erasmus in prouerbio Genius malus, hoc sumptū esse ait ex prisca veterum opinione, qui singulis genios binos attribuebant, quos deos aut angelos appellarent, nostri Theologi angelos vocant, alterum amicum, qui nostra procuret commoda, alterum inimicum, qui modis omnibus in nostrum exitium immineat:

hinc diis iratis aggredi aliquid dicimur, id est angelis, seu demonib⁹, siue malo facto. contrarium est, Diis propitiis, Diis auspiciis: Terentius,

Nescio, nisi deos iratos fuisse mihi satis scio, qui auscultauerim ei.

Horat. 2. sermonum. *Immeritusque laborat*

Iratis natus paries diis atque poetis.

Idem contra: *Diuis orte bonis optime Romule.*

Homerus Iliad. *θεός ὃς τίς ἐστι καὶ τίς ἐστι.* id est

Deus quispiam iratus est.

Et Virgil. 4. Aeneid. *Diis equidem auspiciis reor & Iunone secunda.*

[Genioque sinistro] Id est, suum defraudans Genium. Cæterum de Geniis antè dictum est.

[Qui quandoque] Altera eiusdem Ventidij descriptio ex effectis, quæ adiunctis temporis declarantur: eiusdemque prosopopœia illustrantur.

[Iugum pertusa] Periphrasis est Compitaliorum ex adiunctis: fuerunt autè Cōpitalia, festa laribus sacra, quæ in Compitis ubi viæ competūt (ait Varro) celebrabantur: Lares enim Augustus in compitis posuit, quibus sacerdotes ex libertinis cōsecrauit, qui Augustales dicti sunt. Proper tius lib. 4.

Parua saginati lustrabant compita porci &c.

[Pertusa ad] Id est, secta in multas vias: Ouid. 1. fast.

Ora vides Hecates in tres vergenti partes,

Seruet ut in multas compita secta vias.

[Seriola vet] Seriola diminutium à seria, vasis genere, de quo antè dictum est ad 2. Satyrā. Vfus autem Persius diminutiuo hoc nomine, ad rem extenuandā, & amplificandam Ventidij auaritiā, qui die festo compitaliorum, quo agricolæ solebant (ut ait Iuuenalis)

Sicci terga suis vara pendentia crate,

Et natalitium cognatis ponere lardum,

Accedente noua si quam dabat hostia carne.

eo (inquam) ipso die, suum miserè fraudaret Genium, & vappa contentus, serio-
lis & vini optimi amphoris parceret.

[Limum] Id est picem vel gypsum, quo solebant ora vasorum obduci.

[Hoc bene] Breuis prosopopœia Ventidij auari, sibi suisque seruis propter appositam ipso Compitaliorum die pultem & coepe gratulantis, ut intelligatur quotidiana eiusdem victus tenuitas, qui festis diebus & solemnibus, sola pulte vesceretur: simile est illud Horat. in Opimiū 2. serm. Sat. 3. qui etsi ditissimus erat, tamen ut ait ille:

Veientanum festis potare diebus

Campana solitus trulta vappamque profestis,

Tandem lethargo grandi est oppressus &c.

[Hoc bene] Hæc ironicos de re leui pronuncianda sunt, quæ in rebus arduis & grauib⁹ solent vsurpari: simile enim quiddam in magnis rebus auspicadis præfari solebant veteres, ut Cicero in principiis defensionum Murenæ, Rabirij, & aliorum: simile est illud, Quod deus bene vertat.

[Farratam ollam] Metonymia subiecti pro adiuncto, olla nempe pro pulte quæ in olla coquitur, Martialis: *Imbue plebeias Clusinis pultribus ollas.*

*At si vinctus cesses, & figas in cute solem,
Est propè te ignotus, cubito qui tangat, & acre*

Despuat in mores, penemque, arcanaque lumbi
 Runcantem populo marcentes pandere vulvas.
 Tu, cum maxillis balanatum gausape pectas,
 Inguinibus, quare detonsus curgulio extat?
 Quinque palestritæ licet hæc plantaria vellant,
 Elixasque nates labefactent forcipe adunca.
 Non tamen ista filix, ullo mansuescit aratro.

[*At si vnctus*] Anticategoria & recriminatio quædam est in Ventidij reprehensorem & detractorem, ex eius impuris factis & detestandæ nephandæque Veneris plenis: quæ ab altero vicissim nebulone per prosopopœiam explicantur: Quæ locum castis fortasse auditorum auribus ingratum, consultus præterij.

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.
 Viuitur hoc pacto: sic nouimus. ilia subter
 Cæcum vulnus habes, sed lato balteus auro
 Protegit: ut mauis, da verba, & decipe nervos,
 Si potes. egregium cum me vicinia dicat,
 Non credam? viso si palles improbe nummo,
 Si facis, in penem quicquid tibi venit amarum,
 Si puteal multa cautus vibice flagellas,
 Ne quicquam populo bibulas donaueris aures:
 Respue quod non es: tollat sua munera cerdo.
 Tecum habita, ut noris quam sit tibi curta supellex.

[*Cædimus inque*] Concluditur digressio propositionis loco posita, ubi argumentum ex factis breuiter repetitur, & ex efficientibus causis illustratur. Omnes in aliorum vitam atque mores inquirunt, in suamque rursus inquirendi aliis ansam præbent, cuius rei causa est consuetudo & institutio: simile est illud Horat. epist. 2. lib. 2.

Cædimur & totidem plagis consumimus hostem.

Vide Erasmus in prouerbio, cædimus & cædimur. & Pilam reddere.

[*Inque vicem*] Sic Horat: *At tibi contra*

Euenit, inquirant vitia ut tua rursus ut illi.

Est autem allegoria à sagittariis, qui ut metam sagittis, sic homines maledictis videtur proponere: sic enim comparata est hominum natura (ait Terentius) omnium

aliena melius vt videant & iudicent quàm sua.

[*Ilia subter*] Assumptionis sententia deinceps disputatur, ex adiunctis, allegorica similitudine declaratis: At Alcibiades seipsum nō nouit, quia multis animi vitiiis diffuit: vbi Allegoria est à gladiatoribus, qui vt accepta in acie vulnera saepe occultant & dissimulant, sic Alcibiades animi vulnera, id est vitia, generis nobilitate & fumosarum imaginum commendatione velabat.

[*Cæcum*] Cæcus adiectiuum actiuam & passiuam habet significationem, Actiuam in eo qui oculis captus est, Cicero de Appio Clodio in Caton. maiore: ad cuius senectutem hoc accedebat, quod cæcus esset: Passiuam verò pro eo quòd oculis videri non potest: vt hic, & apud Virgil. 6. Aeneid.

Cæca regens fillo vestigia. & 9. Aeneid.

Nec equi cæca condemur in aluo.

[*Vulnus*] Vulnus in corpore propriè dicitur, per metaphoram in animo, pro prauo aliquo animi habitu & perturbatione, qualis est amor, ira &c. Virgil. 4. Aeneid.

At regina graui iam dudum saucia cura,

Vulnus alit venis & cæco carpitur igni. Et paulò pòst:

Est mollis flamma medullas

Interea, & tacitum viuunt sub pectore vulnus.

[*Baltheus*] Baltheus militare est cingulū, ex corio bubulo, bullis ornatum. Virgil. 5. Aeneid.

Alter Amazoniam pharetram plenamque sagittis

Threiciis, lato quem circum amplectitur auro

Baltheus, & tereti subuertit fibula gemma.

Vide finem 12. Aeneid. de baltheo Pallantis, quem ei Turnus detraxerat.

[*Lato auro*] Antiptosis est casus pro casu, qualis est in loco Virgilij proxime citato.

[*Decipe neru*] Insistit in eodem allegoriæ genere, à gladiatoribus, qui vt frustra vulnus acceptum dissimulant, cum non minor inde ad eos doloris sensus perueniat, sic Alcibiades frustra sua vitia dissimulat, cum eorum conscientia dies noctesque torqueatur.

[*Egregium*] Prosopopœia est Alcibiadis, populi testimonium proximæ assumptioni contrarium, Socrati oppositis: vbi enthymema est eiusmodi.

Populus me principem egregium esse dicit: sum igitur.

[*Egregium*] Metaphora est à tauris (ait Donatus in Hecyra) ad sacrificandum delectis, qui propriè egregij vel eximij dicuntur, quasi ex toto grege delecti, vel exempti ad sacrificium peragendum. Virgil. 4. Georg.

Quatuor eximios præstanti corpore tauros

Maçtat.

Hinc eximiae vel egregiæ hostiæ dictæ sunt, de quibus vide Liliū Grego. synagmate. 7.

[*Vicinia*] Metonymia adiuncti pro subiecto, vicinia pro vicinis.

[*Viso si*] Refellit pub. populi testimonium Socrates, ex adiunctis Alcibiadis, dissimilium collatione amplificatis: syllogismus connexus primus.

Si Alcibiades est auarus. si libidinosus. si grauis obærat & molestus, indignus est reipub. gubernaculis:

At primum verum. Et secundum igitur.

Connexi propositio dissimilium collatione amplificatur, Assumptio ex superioribus intelligenda est, vbi Alcibiadem multorum scelerum consciū fuisse significauit: Complexionis loco, breuis ad sui ipsius cognitionem dehortatio ponitur.

[*Viso si*] Sic antea: *Visa est si forte pecunia, siue*

*Candida vicini subrisit molle puella,
Cor tibi rite salit.*

Vtrobique autem notat immoderatam auri argentique cupiditatem, quæ homines excruciat & pallidos reddit. Propertius lib. 3.

*Ergo sollicita tu causa pecunia vite es,
Per te immaturum mortis adimus iter.*

*Tu vitii hominum crudelia pabula præbes,
Semina curarum de capite orta tuo.*

[*Sifacis in*] Perstringit hominis mollitiem impuræque libidines: simile est illud Iuuenalis Sat. 8.

*Cur Allobrogicis & magna gaudeat ara,
Natus in Herculeo Fabius lare, si cupidus, si*

Vanus, & Euganea quantumvis mollior agna?

[*Si puteal*] Id est, si tu astutus & callidus fœnerator, grauis & molestus es obgratis tibi, in repetendis pecuniis creditis.

[*Puteal*] Puteal alij prætoris tribunal subselliūque esse aiunt: Acron locum esse putat ad quem conuenirent fœneratores: Porphyrio sedem prætoris prope arcū Fabianum, ita nūcupatam quia à Libone illic primum tribunal & subsellia collocata fuerint: Est qui interpretetur dici puteal, quod ibi creditor debitori dans bona, tanquam in puteum mittit. Cælius tamen Rodiginus hunc locum explicans, & illum Horatij. i. episto. ad Mecœnatem:

Forum putealque Libonis

Mandabo ficcis:

In veteribus libris comperisse se ait, in comitij gradibus ipsis, fuisse Actij Nauij statuam, capite velato, quo in loco is coté nouacula discidit, qui locus (vt ex Dionysio refert) puteus vocetur à Romanis, vbi ara subterranea. Cicero. i. de Diuinat. cōtem (inquit) & illam nouaculam defossam in comitio supràque impositum puteal accepimus: Est autem puteal (vt apud iuriconsultos obseruasse se scribit idem Cælius) vt apud Pomponium, digestis de actionibus emptorum & venditorū, quo putei operiuntur, hoc est veluti umbella quædam, aut petasus, qualem pyramidibus impositum scribit Plin. qualisque in patauino visitur foro, concinnè fastigiatus præterque plumbeis inductus tabellis, quo in loco iudicia solebant exerceri. Ouid:

Si puteal Ianūque times celerèsque calendæ

Et Horat. 2. serm. Saty. 6.

Roscius orabat sibi adesse ad puteal cras.

P. Victor in octaua regione vrbs, puteal Libonis constituit & Ianos duos, qui (inquit) locus erat mercatoribus frequens. Legitur quoque in Græcorum thesauris fuisse in Attica iuri dicendo stationē, siue iudiciale forū, quod diceretur ἐν φηλαρί, id est, in puteo, in quo causæ eorū agitabantur, qui cædis inuoluntariæ semel accusati, rursus sponte admissi facinoris iudicium subirent: Hec Cælius Rodig. lib. 10. cap. 17. Est igitur in hoc verbo metonymia tertij generis, ex subiecto enim, id est loco in quo oberati vexabātur à creditoribus, qui (vt antè docuimus) puteal dicebatur, oberati ipsi significantur.

[*Flagellas vibice*] Allegoria est, id est metaphora ex eodem genere continuata: sunt enim vibices cicatrices & vestigia, quæ relinquit scutica (ait Plin. lib. 30.)

[*Populo*] Qui vt antè diximus i. Saty. ex Horatio. *Stultus honorem,*

Sæpe dat indignis & famæ seruit ineptus.

[*Respice quod non es*] Complexionis loco, breuis ad sui ipsius cognitionem cohortatio ex fine ponitur, qualis est apud Platonem in fine Alcibiadis, vbi venusta

& eleganti similitudine ab oculo ducta, quomodo nos ipsos nosse, & nostram naturam contemplari debeamus docet his verbis. Socrat. Num animaduertisti quod facies hominis in oculum intuentis, in oppositi visu relucet velut in speculo, quā summam vocamus pupillam, simulachrū inspicientis existens? Alcib. aduerti. Soc. Oculi igitur ita demum se ipsum cernit, cum in oculum inspicit, in idque præterea intendit, quod oculi optimum est, & quo oculus ipse videt. Alcib. apparet. Socrat. si autem in aliud aliquod membrum hominis inspexerit, vel in quoduis aliud præterquam id cuius hoc est simile, haud quaquam seipsum percipiet: Alcib. verum. Socrat. Oculi ergo cum seipsum visurus est, in oculum respicere debet, atque in eum oculi locum, in quo virtus est oculi, is autem visus atque pupillæ acies est. Alcib. sic est. Socrat. Eodem pacto & anima (o amice Alcibiades) si se ipsam noscere vult, in animam intueatur, in eumque præcipuè locum animæ, in quo virtus inest animæ sapientia, & illud cuius hoc est simile. Alcib. mihi quidem videtur o Socrates. Socrat. Non reperire possumus quidpiam in anima diuinius illo, circa quod intelligentia sapientiæque versatur. Alcib. nequaquam. Socrat. Id igitur animæ diuini simile est, in quod sanè quis intuens, & omne diuinum, Deum scilicet & sapientiam cernens, ita & seipsum agnoscet. Alcib. apparet. Socrat. seipsum verò cognoscere prudentiam esse concedimus. Alcib. Prorsus &c. Vide locum Platonis & Stobæū in sententiis de cognoscendo seipsum: Horat. lib. i. episto. ad Quintium:

Tu rectè viuus si curas esse quod audis,

Iactamus iam pridem omnis te Roma beatum

Sed vereor ne cui de te plus quam tibi credas,

Neue putes alium sapiente bonoque beatum.

[Respue] Metaphora est ab ingratis cibis, quos propriè ore respuimus Cic. 2. de orat. Gustatus quod valde dulce est aspernatur & respuit: Hinc per metaphorā pro reiicere & aspernari. Cicero in Pisonem, de Pifone & Gabinio. Quis vos oculis nō fugiat, auribus respuat, animo aspernetur.

[Tollat sua] Horatius paulò aliter:

Sed vereor ne cui de te plus quàm tibi credas,

Neu si te populus sanum rectèque valentem

Diſtinet, occultam febrem sub tempus edendi

Diſimules, donec manibus tremor incidat vnctis.

Sic Cic. 3. Tuscul. Te autem & si in oculis sis multitudinis, tamen eius iudicio stare nolim, nec quod putat, idem te putare pulcherrimum: tuo tibi iudicio est vtendum, atqui magna pars mortalium pendet ex alienis iudiciis, viuimus ad opinionem, fecimus quod pecudes, sequimur gregem antecedentium.

[Tecum habita] Sic antea Saty. i.

Nec te quæſieris extra.

Egregia vero & digna Persio sententia: quam Plato in Alcibiade & Charmide pro foribus templi Delphici inscriptam ab Amphictyonibus fuisse ememoriæ prodidit, his verbis γνῶθι σεαυτόν: Nosce te ipsum: vnde Apollo apud Ouidium lib. 2. artis, de suo templo loquens:

Est ibi diuersum fama celebrata per orbem

Litera cognosci quæ sibi quemque iubet.

Id est, vt interpretatur Erasmus, ne nobis vel maiora, vel etiam indigna sequamur: Nā hinc omnis vitæ pestis oritur, quod quisque sibi blanditur, & quantū aliis præter æquum detrahit, tantum sibi φιλαυτίας vitio, præter meritum tribuit. Cicero ad fratrem lib. 3. Illud γνῶθι σεαυτόν noli putare ad arrogantiam minuendā solum esse dictum, verum etiam vt bona nostra norimus. Iuuenal. Saty. ii.

E cœlo descendit γυνῶσι σεαυτὸν,

Figendum & memori tractandum pectore, siue

Coniugium quæras, vel sacri in parte senatus

Esse velis: nec enim loricam poscit Achilles

Thersites, in qua se traducebat Ulysses.

Ancipitem seu tu magno discrimine caussam

Protegere affectas, te consule, dic tibi, quis sis

Orator vehemens, an Curtius, an Matho: buccæ

Noscenda est mensura tuæ. spectandâque rebus

In summis minimisque, etiam cum piscis emetur.

Hanc sententiam Ovidius refert ad Pythagoram, Plato ab Apolline profectam putat: sic enim ait in Phædro. Non possum me ipsum iuxta delphicam inscriptione agnoscere: de hac sic 3. de finibus Piso apud Ciceronem de cognitione sui disputans. Hoc præceptum (ait) quia maius erat, quàm ut ab homine profectum videretur, idcirco assignatū est deo: Iubet igitur nos Pythius Apollo, noscere nosmet ipsos: cognitio autem hæc est una, ut vim nostri corporis animique norimus, sequamurque eam vitam, quæ rebus ipsis perfruatur: quod tamen præceptum Cicero 1. Tusculana de corpore non vult intelligi: nō enim (inquit) id præcipit, ut membra nostra, aut staturam figuramue noscamus, sed cum nosce te dicit, dicit nosce animum tuum. Nam corpus quoddam quasi vas est, aut aliquod animi receptaculum, ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te, hunc igitur nosce.

[*Tecum habita*] Allegoria est ab ædibus, in quibus quemadmodum qui habitant, quod intus sit suppellectilis probè norunt, sic qui Delphici Apollinis oraculū secuti in sui cognitionem incumbunt, animi sui suppellectilem, id est virtutes quibus præditi sint facile perspiciunt: sic in epist. ad Curionem Cic. Tecum loquere, te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera: nemo est qui tibi sapientius possit persuadere te ipso, nunquam labere, si te audies: simile est Horatianū illud sermoneum lib. 1. Saty. 3.

Denique te ipsum

Concute, non tibi quid vitiorum insuerit olim

Natura, an etiam consuetudo mala, namque

Neglectis vrenda filix innascitur agris.

Finis quartæ Satyræ.

ANTONII FOQVELINI

Veromandui in Quintam Persij

Satyram commentarius.

Vinta Satyra, stoicam habet de vera libertate & seruitute disputationem: qua omnes cupidi & libidinosi, serui: omnes sapientes liberi esse demonstrantur: vt apud Ciceronem 5. paradoxo. Scribitur autem ad Cornutum philosophum Stoicum, eiusdem opinionis & sententiæ assertorem grauissimum, cuius opera Persius in philosophia vsus fuerat, & quem studiosissimè semper coluerat: itaque expositis initio voluntatis ac potius pietatis erga illum suæ caussis, institutione puerili, doctrina, familiaritate, constellatione, philosophiæ studio, adolescentes ad sapientiam adhortatur: cuius comparandæ rationem ex efficiente causâ describit, id est vera animi libertate: vnde paulatim captata occasione, descendit ad institutâ de vera libertate disputationem. Incipit autem à muta quadâ & obliqua optatione, per similitudinem, cuius protasis sola adhibetur, facilius tamè intelligi poterit, si plena antapodosis subiiciatur hoc modo: quemadmodû poëta, si quando in difficilem & nodosum locum inciderint, exclamât sibi que centum ora centumque voces dari postulant: sic ego mihi hoc tempore: protasis ex vario fine declaratur.

V Atibus hic mos est, centum sibi poscere voces,
Centum ora, & linguas optare in carmina centum:
Fabula seu mæsto ponatur hianda Tragædo,
Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine ferrum.

[Mos est] Sic Ouid. 2. fast:

Nunc mihi mille sonos quoque est memoratus Achilles

Vellem Maonide pectus inesse tuum

Virgil. 6. Aeneid.

Non mihi si linguæ centum sint oræque centum

Ferrea vox etc.

[Centum] Epanodos.

[Ponatur] Sic antea ponere pro describere Saty. 1.

Nec ponere locum,

Artifices.

[Hianda] Iuuenal. Saty. 7.

Grande Sophocles bacchamur carmen hiatu.

Vox enim & pronuntiatio rebus conuenire debet, quæ cum graues, tristes, & calamitosæ in Tragædiis tractentur, hiare dixit pro pronuntiare, quia varios hiatus, clamores, & lamentationes Tragædia capiat: sic Ouid. in Tristibus.

Et dedimus Tragicis sceptrum regale cothurnis,

Quæque grauis debet verba, cothurnus habet.

Est enim tragædia heroicæ fortunæ in aduersis declaratio: vnde petenti cuidâ principi ab Euripide vt de se Tragædiam scriberet, imò verò deos rôgo (respōdit)

ne quid tibi vnquam tragœdia dignum contingat.

[*Vulnera seu*] Metonymia quarti modi, vulnera pro bello vbi vulnera inferuntur & accipiuntur.

[*Parthi*] Ferocissimi in oriente populi, à Scythiis oriundi: Ouid. 5. fast.

Gens fuit & campis, & equis, & tuta sagittis:

Et circumfusus inuia fluminibus.

Addiderant animos Crassorum funera genti,

Cum perit miles signaque, duxque simul.

Synecdoche igitur est: Parthi enim pro bellicosus hominibus ponuntur, nisi malis ad historiam referre: nam cum recens adhuc esset memoria Parthorum, ab Augusto deuictorum, credibile est multos poëtas in eo bello describendo intentos fuisse, crebrisque inuocationibus musarum auxilium ad virtutem Augusti Cæsaris explicandam implorasse: quales sunt apud Virgilium in Aeneide.

Musa mihi causas memora &c.

Item *Vos ô Calliope &c.*

Item *Pandite nunc Helicon &c.*

[*Ferrum*] Synecdoche quoque est: ferrum enim pro ferratis sagittis aut sagittarum mucronibus ponitur: sagitta enim excellunt Parthi, qua fugientes non minorem hostibus plagam & calamitatem, quam stantes inferunt, vnde Parthorum bellum fugax à Lucano appellatur. Virgil. 3. Georgico:

Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis.

Ouid. 5. fast.

Quid tibi nunc solita mitti post terga sagittæ?

Quid loca? quid rapidi profuit usus equi?

*Quorsum hæc? aut quantas robusti carminis offas
Ingeris, ut par sit centeno gutture niti?*

Grande locuturi, nebulas Helicone legunto

Si quibus aut Prognès, aut si quibus olla Thyestæ

Feruebit, sæpè insulso cœnanda Glyconi.

Tu neque anhelanti, coquitur dum massa camino,

Folle premis ventos, nec clauso murmure rancus.

Nescio quid tecum graue cornicaris ineptè,

Nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas.

Verba togæ sequeris, iunctura callidus acri

Ore teris modico, pallentes radere mores

Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.

Hinc trabe quæ dicas, mensamque relinque Mycenis

Cum capite, & pedibus, plebeiaque prandia noris.

[*Quorsum hæc*] Prolepsis est per Cornuti profopopœiam: Occupat enim quæ sibi Cornutus contra huiusmodi optationem obiicere potuerit, ex dissimilibus: cum nō fabulas aut turgida poemata, sed placida philosophicæque scribas, cur tot voces & ora concedi tibi postulas? protasis præcedit.

[*Offas*] Offa quicquid intumescit appellatur (ait Baptista) unde frustra esculenta offe dicuntur, quia superinducto iure tumescant: hinc per metaphoram poemata inflata & turgida, in quibus maior soni & concinnitatis, quàm subiectæ sententiæ ratio habetur, offæ appellantur: qualia ridentur i. Saty. ad hunc locum:

Torna mimalloneis impleunt cornua bombis &c.

[*Grande locuturi*] Protasis dissimilitudinis ironica permissione illustrata: sic i. Saty. *Scribimus inclusi numeros ille, hic pede liber, Grande aliquid &c.*

[*Nebulas*] Fabulosas musas, nebulis similes, quas passim in re facillima vani poetæ inuocant: unde est illud in præfatione: *Heliconidas pallidamque Pyrenem Illis relinquo quorum.*

Musas enim poetis inuocare non licet, nisi in summa rei obscuritate & difficultate, ut præcipit Horat. in Arte:

Nec deus intersit nisi dignus vindice nodus.

[*Si quibus*] Id est si cui Tragœdia Prognés aut Thyestis describenda sit, quam Glyco Tragœdus agat in theatro. Cuiusmodi fabularum scriptores ridet Martial. lib. 10:

Qui scribis Oedipodem caligantemque Thyestem,

Colchidas, & Scyllas, quid nisi monstra legis

Quid te vana iuuant misera ludibria chartæ?

Hoc lege quod possis dicere iure, meum est.

[*Prognés*] Quæ ut vim sorori Philomelæ à marito suo Tereo turpiter illatam vindicaret, Ithim filium ei in cōiuiio apposuit, quam cum districto ense persequeretur, Tereus in Vpupam, Progné in hirundinem, Ithis in phasianum, Philomela in luciniam commutati esse dicuntur: vide Ouidium 6. metamorph.

[*Thyestem*] Thyestes Pelopis & Laodamiæ filius, Europam fratris Atrei uxorem adulterio polluit, in cuius sceleris ultionem, Atreus Tantalum Thyestis filium in epulis patri apposuit, quod cum molestissimè ferret Thyestes, intellexit alio sceleris posse facinoris illius ultorem nasci, si cum Pelopeia filia congrediretur, quod cum fecisset, natus est Aegisthus, à quo tandem & Atreus & Atrei filius Agamemnon est interfectus: Hanc fabulam scripsit Varius, scripsit Seneca, & Cassius Hetruscus parmensis.

[*Glyconi*] Glycon nomen fuit Tragœdi, alias etiam gladiatoris apud Horatium i. epistol. *Et quia desperes inuicti membra Glyconis.*

[*Tuneque*] Antapodosis dissimilitudinis, quæ alio dissimili amplificatur: sic Martial. lib. 1. *A nostris procul est omnis vesica libellis*

Musa nec insano syrmate nostra tumet.

[*Coquitur dum massæ*] Allegoria est à fabris ferrariis, ut enim cum ferrum igne molliunt, ventos foliis exceptos efflant & effundunt, sic poetæ cum poema ali-quod vanū describunt, fabulas animo cōceptas euomunt: sic Horat. i. serm. Saty. 4:

At tu conclusas hircinis foliis auras,

Vsq; laborantes dum ferrum molliat ignis,

Ut mauius imitare.

[*Murmure*] Sic antea de philosophis Saty. 3.

Murmura cum secum & rabiosa silentia rodunt.

[Cornicaris] Metaphora à cornicibus, quæ spatiantes nescio quid semper crocitant: De quibus sic Virgil. i. georg.

*Tunc cornix plena pluuiam petit improba voce,
Et sola in sicca secum spatiat arena.*

[Scloppo] Scloppus, fictitium nomen est, quo sonus ille & strepitus significatur, qui emittitur à buccis inflatis vi quadam compressis.

[Verba togæ] Metonymia adiuncti pro subiecto, toga pro pace: Toga enim veteres pacis tempore vsi sunt, unde Romanorum gens togata dicta: belli verò tempore chlamydem induebant: Cicero in suis temporibus:

Cedant arma togæ concedat laurea lingua.

[Iunctura] Allegoria à marmorariis, qualis fuit antè Saty. i.
Vt per leue seueros

Effundat iunctura ungues.

[Pallentes] Mores pallentes pro vitiis metonymicis dixit, effectum pro causa, nec enim pallidi sunt, sed pallefcere hominem cogunt, cum perstringuntur: Iuuenal. Saty. i.

*Ense velut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant præcordia culpa.*

[Radere] Id est perstringere & notare: sic Saty. i.
*Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas.*

[Doctus] Sic antea i. Saty. de Horatio:

*Omne vafer vitium ridendi Flaccus amico
Tangit, & admissus circum præcordia ludit.*

[Ingenuoludo] Id est ingenuè, liberaliter, non rusticè & procaciter.

[Hinc trabe] Illustratio eiusdem antapodoseos, item ex dissimili.

[Hinc] Ex corruptis & deprauatis hominum moribus: hoc enim est proprium subiectum Satyræ, vt docet Iuuenalis Saty. i. vbi cur se ad Satyram scribendam cōtulerit, docet his versibus:

*Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus eques Arunca flexit alumnus,
Si vacat & placidi rationem admittitis edam.
Cum tener uxorem ducat Spado, Menia Thuscum
Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma.
Patritios omnes opibus cum prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat:
Cum pars Niliacæ plebis, cum verna canopi,
Crispinus Tyrias humero reuocante lacernas
Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmæ
Difficile est Satyram non scribere:*

[Mensamque] Metonymia subiecti pro adiuncto: mensa pro conuiuio cruentis & sanguinolentis, vt Thyestis & Terei, quæ in mensis celebrata fuisse feruntur:

[Mycenis] Mycenæ ciuitas Laconia, de qua Strabo. lib. 8. sic dicta vt ait Porphyrius in 2. Iliad. à Mycena Laconica nymphe: in ea vrbe regnauit Agamemnō. Virgil. 6. Aeneid. *Eruet ille Argos Agameninoniaeque Mycenæ.*

[Plebeia prandia] Id est describe ea quæ pertinent ad mores & vitā conformandā: Nā domi (vt ait Homerus) κακὸν τ' ἀγαθὸν τε τέτυκται id est agitur prauūmq;

bonumque: sic Martial. bonum poema definit in quo

Agnoscat mores vita legatque suos.

*Non equidem hoc studeo, bullatis ut mihi nugis
Pagina turgescat: dare pondus idonea fumo,
Secreti loquimur. tibi nunc hortante camæna
Excutienda domus præcordia, quantæque nostræ
Pars tua sit Cornute animæ, tibi dulcis amice
Ostendisse iuuat: pulsa, dignoscere cantus
Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguae
Hic ego centenas ausim deposcere voces.
Ut quantum mihi te sinuoso in pectore fixi,
Voce traham pura, totumque hoc verba resignent
Quod latet arcana non enarrabile fibra.*

[*Non equidem*] Respondet ad proximam Cornuti obiectionem Persius, ubi optationis suæ finem consiliumque aperit ex dissimilibus: non peto centum mihi ora centumque voces dari, ut fabulas & vana quædam conscribam poemata, sed ut possim meum animum erga te testari, & oratione exprimere: protasis præcedit.

[*Bullatis*] Inflatis & turgidis leuissimo quodam vento, ut bulla, de qua ante diximus 2. Saty. Quid:

Intumuit fuluo sicut perlucida cælo

Surgere bulla solet. Et Martial.

Crasior offensæ bulla tumescit aquæ

[*Pagina*] In qua versus panguntur & exarantur (ait Festus)

[*Dare pondus*] Sic Martialis in inepti Poëtæ carmina:

Materia est mihi crede tuis aptissima chartis

Deucalion, vel si non placet his, Phaethon.

[*Secreti loquimur*] Ratio protaseos ex dissimili.

[*Tibi nunc*] Antapodosis dissimilitudinis efficiente causa illustratur.

[*Excutienda*] Id est examinanda & inspicienda: metaphora à rebus corporatis.

[*Præcordia*] Metonymia tertij generis: præcordia pro animo quem vulgus in præcordiis habitare censet: unde illud Momi celebratur, qui fenestras in hominum pectore desideraret, ut sibi inspicere liceret, quidnam in illis latebris reconditum esset: Nam in amicitia (ut ait in Lælio Cicero) nisi (ut dicitur) apertum pectus videas, tutumque ostendas, nihil fidum.

[*Cornute*] Cornutus stoicus philosophus, à Nerone quarto post Persij mortem anno in exilium pulsus.

[*Animæ*] Amicorum enim una dicitur in diuersis habitare corporibus anima:

vnde vulgatum illud est Ouidij de Oreste & Pylade carmen.

Qui duo corporibus mentibus vnus erant.

Horatius ad nauem littore soluentem de Virgilio loquens 1. Carm.

Et serues animæ dimidium meæ.

[*Pulsa*] Declarat singulare suum in Cornutum præceptorem studium & amorem, cumque testimonio ipsius Cornuti confirmat: Nam ex hoc loco sunt ista, cum contradicentem iubemus experiri: vt apud Ouid. 2. metamorph. *Aspice vultus.*

Ecce meos utinamque oculos in pectore posses

Inferre, & patrias intus deprehendere curas.

Vtrobique autem est permissio.

[*Solidum crepet*] Allegoria est ab iis, qui sono fictilium integritatem & bonitatem prætentant & explorant: sic antea 3. Saty.

Sonat vitium percussa malignè,

Respondet viridi percussa fidelia limo.

Sic Virgil. de viro bono. *Nec inania subtus*

Indicet, ad motus digitis pellentibus ictus.

[*Pictæ tectoria*] Metaphora est à parietibus, qui cum veteres sunt, tectorio iniecto & noua adhibita incrustatione noui videntur: Sic Iuuenal. Saty. 6. de muliebribus fucis loquens. *Tandem aperit vultum & tectoria prima reponit.*

Vide Budæum in Annotat. in pandect. in legem quod si seruis, parag. primo de in rem versa.

[*Hic ego*] Finis optationis hic apertiùs repetitur, cuius illustratio ex dissimili præcessit:

[*Sinuoso*] In quo multi sunt recessus, multæque latebræ: vt homines sæpe aliud in ore promptum, aliud in pectore reconditum habeant: metaphora est à vestibus aut fluminibus.

[*Trabam*] Metaphora à puteis, ex quibus vt aqua trahitur & hauritur, sic ex pectore oratio: Cic. 2. de natura deorum: atque etiam ex puteis iugibus aquam trahi.

[*Resignet*] Metaphora à literis & epistolis, quæ resignari, id est signo resolutum aperiri propriè dicuntur. Plautus in Trinummio:

Iam si obsignatas non feret. dici hoc potest, apud

Portitorem eas res resignatas tibi inspectasque esse.

[*Fibra*] Metaphora ab arborum radicibus.

Cum primùm pauido custos mihi purpura cessit

Bullaque succinctis laribus donata pependit:

Cum blandi comites, totaque impunè suburra

Permisit sparsisse oculos iam candidus umbo:

Cumque iter ambiguum est, & vitæ nescius error

Diducit trepidas ramosa in compita mentes,

Me tibi supposui: teneros tu suscipis annos

Socratico Cornute sinu: tunc fallere solers:

*Apposita intortos ostendit regula mores:
Et premitur ratione animus, vincique laborat,
Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.*

[*Cum primum*] Haecenus praefatio & prolusio quaedam fuit ad sequentem Satyram, deinceps amoris in Cornutum causae explicantur. Prima est institutio & informatio puerilis, quae adiunctis Persij declaratur.

[*Purpura*] Synecdoche est: purpura nempe pro praetexta, cui purpura praetextebatur: unde vestis illa praetexta dicebatur: quia cum lictoribus, & sella curuli ab He- truscis translata, Romae reges aliquando usi sunt. Vide Macrobius lib. 1. Traducta est postea ad pueros, cuius rei author memoratur fuisse Tarquinius priscus, qui aurea bulla & purpurea praetexta, filium suum qui in bello Sabino primus in hostes impetum fecerat donavit (ait) Plin. lib. 33. cap. 1. cuius exemplum secuti principes Romani, praetexta liberos suos donauerunt, quae ad annum usque decimum quartum vterentur. Martial.

Tu mihi simplicibus Manni dilectus ab annis,

Et praetextata cultus amicitia.

[*Bullaque*] Bulla, prophylacion seu catena quaedam fuit, quae ex puerorum collo dependebat, ingenuis & liberis aurea vel argentea, seruis vero scortea, sic dicta (ut aiunt) à nomine βουλή, id est consilium, quod haec aetas alterius consilio regi debeat: hanc Bullam pueri praetextam deponentes, & virilem togam assumentes, diis laribus vouebant, quemadmodum puellae suas puppas Veneri: de quibus. 2. Saty.

Nempe hoc, quod Veneri donata à virgine puppa.

Ad quam consuetudinem alludens Horat. ait 5. Saty. 1. ferm.

Donasset iamne catenam.

Ex voto Laribus quarebat.

[*Laribus*] Lares dii domestici, penates etiam dicti & praestites, qui ab antiquis teste Plauto in canis figura colebatur. Plurarchus in problematis: Cur (inquit) Laribus (quos proprie praestites vocant) canis assistit. Ipsi autem Lares, canum vestibus vestiuntur? Idem & Macrobius scribit: Causam autem explicat Plutarchus his verbis: atque ideo valde considerandum puto, quid Cornutus, siue Probus Grammaticus in Persij Satyris voluerit, cum scribit succinctis Laribus (inquit) quia Gabino habitu cynonia, id est canina pelle dii Penates formabantur, obuoluti toga supra humerum sinistram, & sub dextro: Ouid. 5. fast:

Et canis ante pedes saxo fabricatus eodem

Stabat, quae standi cum lare causa fuit?

Seruat vterque domum, domino quoque fidus vterque est,

Compita grata deo, compita grata cani.

Exagitant et Lar, et turba Dianae fures,

Peruigilantque Lares, peruigilantque canes.

Vide Larium fabulam apud Ovidium 2. fast. Solebant autem pueri cum bullas deponerent, eas laribus suspendere: Vnde Propert. lib. 4.

Mox ubi bulla rudi demissa est aurea collo,

Matris et ante deos libera sumpta toga est.

[*Suburra*] Suburra, Romae vicus à meretricibus cultus: Martial. lib. 6.

*Fama non nimium bonæ puellam
Quales in media sedent suburra
Vendebat modò præco Gellianus.*

[*Permisit*] Id est (vt ait apud Terentium Simo de Sofia) postquam ex ephebis excessit, liberiórque viuendi potestas fuit.

[*Candidus vmbo*] Vestis pura & candida, quam adolescentes tyrocinij die induebant, quæ à forma vmbonis & clypei (qui rotundus esse solet) vmbo dicitur: Hanc Cicero appellat togam puram. Scribit enim ad Atticum, in tyrocinio filij Ciceronis togam se illi puram dedisse Arpini: vel vmbo vestis huiusmodi appellatur, quia sit velut vmbonis & clypei loco, aduersus acerbiores & grauiores pædagogorum reprehensiones & castigationes: vide Cælium Rodiginum lib. 14. cap. 16.

[*Cumque ita*] Amplificatio primæ causæ amoris in Cornutum ex adiunctis, vbi elegans est allegoria à viatoribus: qualis est apud Ouidium initio 5. fast:

*Vt stat & incertus qua sit sibi nescit eundum,
Cum videt ex omni parte viator iter.*

Huiusmodi autem allegoria de genere vitæ deliberandi difficultas declaratur: ineunte enim adolescentia, cui inest maxima cõsilij imbecillitas, tunc id sibi quisque genus ætatis degendæ constituit, quod maximè adamauit: Itaque Herculem (vt ait 1. offic. Cic.) Prodicum ferunt, cum primùm pubesceret (quod tempus à natura ad deligendum quam quisque viam viuendi sit ingressurus datum est) exiisse in solitudinem, atque ibi sedentem secum diu multumque dubitasse, cum duas cerneret vias, vnam voluptatis alteram virtutis, vtram ingredi esset melius. Vide Virgilium in litera Pythagoræ,

[*Ramosa in compita*] Metaphora ab arboribus, qualis fuit antè Saty. 3. de litera Pythagoræ.
*Et tibi quæ samios diduxit litera ramos,
Surgentem dextro monstrauit limite callem.*

[*Teneros annos*] Metonymia adiuncti pro subiecto: Teneri enim anni pro Persio in teneris annis & ætate tenera constituto dicuntur.

[*Socratico sinu*] Allegoria est à matribus, quæ vt suos liberos in sinum recipiunt, sic philosophia sui studiosos in disciplinã capit. Ea enim mater est bonarum artiũ, nec quicquam aliud (ait Plato) nisi bonum & inuentum Deorum: sic Cic. homines ferros in gyrum rationis deducendos monet. 1. offic.

[*Socratico*] Morali philosophia: cuius parens & author videtur fuisse Socrates: Nam antè Socratem numeri tantum motusque tractabantur, & vnde orirètur omnia, quòque reciderent: studiosè ab his syderum magnitudines, interualla, cursus inquirebantur & cuncta cœlestia: Socrates autem primus philosophiam deuocauit e cœlo, & in domos etiam introduxit, & coegit de vita & moribus rebúsque bonis & malis quærere (ait Cic. 4. Tuscul.) Cum enim animaduerneret rerum naturalium scientiam non magnopere ad benè viuendum prodesse, primus philosophiã de moribus induxit, quàm cum in officinis, tũ in publicis locis profiteretur, admonerat ea esse quærenda, quæ mores formarent, quæque ad domesticas vtilitates necessaria essent ait Diog. Laer. in eius vita:

[*Solers fallere*] In fallendis & inescandis puerorum animis, paruisque muneribus ad studium bonarũ artiũ excitandis: De quo vide Quintil. lib. 1. cap. 3. Horat:

*Olim pueris dant crustula blandi
Doctores, elementa velint vt discere prima.*

[*Apposita*] Allegoria est à fabris ducta, qui vt linea & amussi ad ligna rectè secanda vtuntur, sic præceptis & doctrina præceptores ad informandos & instituen-

dos puerorum animos: Eodem alludit Virgil. cum ait.

Nihil ut deliret amissis.

Similis & illa fuit Saty. 1. Scit tendere versum,

Non secus ac si oculo rubricam dirigat vno.

[*Ratione animus*] Cupiditas: Nam cum duæ partes animorum fiat, vna in appetitu, quæ græcè *δῆμις* quæ hominem huc & illuc rapit, altera in ratione, appetitus rationi obsequi debent ait. 1. offic. Cicero & 2. Tuscul. hæc ut inferuiat illi parti cui obedire debet, velut seruo dominus, velut imperator militi, videndum est. Horat. 1. epistola.

Animum rege, qui nisi pareat,

Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce catenis.

Ouid. lib. 1. de remed. amor.

Impatiens animus nec adhuc tractabilis arte

Respuat atque odio verba monentis habet.

[*Vincique laborat*] Quemadmodum enim equi generosi frena habenasque interdum etiam sessorem detrectant, sic animus noster ratione compesce se & domari non finit, quauis bellua intractabilior (ut ait Plato) quem qui in iuuentute domuerit, multa reportabit bona. Plautus in Trinummo:

Qui homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat suo,

Vtrum id itane esse mauelit, ut eum animus æquum censeat,

An ita potius, ut parentes eum esse & cognati velint:

Si animus hominem perpulit, actum est: si animo seruiuit non sibi:

Si ipse animum perpulit, dum viuunt victor victorum cluet.

Tu si animum viciisti, potius quàm animus te, est quod gaudeas.

[*Artificemque*] Allegoria est ab artificibus, qui cereas formant imagines, quibus ut quamlibet formam & speciem inducunt, propterea quod mollis est & flexibilis: sic præceptores puerorum animis quoslibet mores possunt imprimere, qui si malè morati euadunt, id primæ ætatis formatoribus imputandum fuerit: Horat. lib. 1. epist.

Fingit equum tenera docilem ceruice magister,

Ire viam, qua monstret eques venaticus ex quo

Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,

Militat in syluis catulus: nunc adhibe puro

Pectore verba puer, nunc te melioribus offer,

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem,

Testa diu.

Videtur autem hæc allegoria sumpta esse ex 3. Platonis de Republ. ubi ait Socrates, institui oportere hominem ab adolescentia, ut officiosus adolescat, & his gaudeat quibus gaudendum est, & doleat quibus est dolendum: formatur enim disciplina tenera ætas, ut cera manu artificis: Huc illud pertinet Iuuenalis Saty. 7. cum ait de magistris loquens:

Exigite ut mores teneros seu pollice ducat,

Ut si quis cera vultum facit, exigite ut sic,

Ut pater ipsius coctus, ne turpia ludant.

Tecum etenim longos memini consumere soles,

Et tecum primas epulis decerpere noctes.

Vnum opus, & requiem pariter disponimus ambo,

*Atque verecunda laxamus seria mensa.
 Non equidem hoc dubites, amborum fœdere certo
 Consentire dies, & ab uno sydere duci,
 Nostra vel æquali suspendit tempora libra
 Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora,
 Diuidit in geminos concordia fata duorum,
 Saturnumque grauem nostro Ioue frangimus unâ:
 Nescio quid certè est, quod me tibi temperat, astrum.*

[*Tecum enim*] Secunda causa amoris Persij in Cornutum, ex consuetudine, familiaritate & similitudine studiorum atque operum: nihil est enim quod tam attrahat & alliciat ad amicitiam, quam similitudo, qua fit ut bonos boni diligant, ascescantque quasi sibi propinquitate coniunctos atque natura. Nihil est enim appetentius similitum sui, nihil rapacius, quam natura. Cicero in Lælio.

[*Memini*] Memini cum præsentis infinitiui fere semper construi notat Nebriensis: ut apud Virgilium 1. ecloga:

De cœlo tactas memini prædicere quercus.

Aliquando etiam cum præterito eiusdem modi: idem 4. Georg.

Namque sub Oebalæ memini me turribus altis

Corycium vidisse semen.

[*Soles*] Metonymia causæ pro effectu: qualis est apud Virgilium:

Tres adeo incertos caca caligine soles.

Id est dies, sol enim diem reducit, quem suo lumine efficit.

[*Vnum opus*] Sic Virgil. 4. Georg.

Omnibus una quies operum, labor omnibus idem.

[*Mensa verecunda*] Metonymia subiecti pro adiuncto: mensa enim verecunda pro sermonibus honestis & verecundis, qui in mensa haberentur ponitur, quales describuntur à Gellio lib. 13. cap. 11. cum ait ex Varrone, sermones igitur id temporis habendos censet, non super rebus anxiis aut tortuosis, sed iucundos, aut imitabiles & cum quadam illecebra & voluptate utiles, ex quibus ingenium nostrum fiat venustius & amœnius, quod profecto eueniet, si de rebus ad cõmunis vitæ vsum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro atque agendis negotiis non est otium loqui: cuiusmodi sunt ea quæ apud Athenæum leguntur.

[*Non equidem*] Tertia eiusdem amoris in Cornutū causa, eaque naturalis, quæ Cornuti testimonio comprobatur.

[*Vno sydere*] Astrologi inferiora corpora à superioribus, id est sideribus & planetis regi credunt: itaque cum singulorum sit vis quædam atque facultas, eos qui sub eodem sidere eodémq; die nati sunt, iisdem inter se & animi, & corporis qualitatibus & affectionibus præditos putant: vnde Manil.

Facta quoque & vitas hominum suspendit ab astris.

Vide Cæsorinum in Natalib. Quod tamen Persius ridet 6. Saty. ad illum locū.

Geminos Horoscope varo &c.

Producis genio.

[Parca] Parca à Græcis *μοῖρα καὶ ἄισα* dicitur, aliquādo etiam *εἰμαρμένη* à Latinis fatum, vel parca per antiphrasim (ait Seruius) quod nemini parcat: Quam triplicem faciunt Clotho, Lachesis, Atropos, quas Martianus scribas & librarias superum vocat, quarum nomen, & fusus, & glomeratum in eo filum, ineuitabilem causarum determinationem indicat. Hinc Plato 10. de Repub. eas necessitatis filias esse fingit, quæ æquali interuallo in throno sedeant vestibibus albis, capite coronato, & ad Syrenum harmoniam canentes. Lachesis quidem præterita, præsentia Clotho, Atropos vero futura. Hesiodus verò nocte & Herebo natas parcas esse cecinit, propter occultam & abditam vim fatorum. Lycophron maris puellas dixit, ob feram & immitem fatorum legem. Has antiqui effingebant anus specie, niueis velleribus redimitas, quibus & Narcissum attribuebant florem: Quod potest intelligi ex Catullo, in epithalamio Thetidis & Pelei.

*Cum interea infirmo quatientes corpora motu
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus:
His corpus tremulum, complectens vndique vestis
Candida, purpurea talos incinxerat ora:
E roseo niueæ residebant vertice vitta,
Æternūque manus carpebant ritē laborem.
Laua colum molli lana retinebat amictam:
Dextera tum leuiter deducens fila supinis
Formabat digitis, tum prona in pollicem torquens,
Libratum tereti versabat turbine fusum.*

Quibus figmentis & fabulis veteres & philosophi & poëtæ significarunt, quicquid accideret, id ex fatali quadam necessitate causarumque cōtinuatione fluere: Cicero in fato. & 1. de Nat. deorum.

[Libra] Libra (vt ait Higinius) dimidia est pars Scorpionis, ad quam cū sol peruenit, æquinoctium est Autumnale. Virgil. 1. Georg.

Libra diem somnūque pares ubi fecerit horas.

[Duorum] Id est geminorum, Castoris & Pollucis: Catullus:

*Sæque dedicat tibi Gemelle
Castor, & Gemelle Castoris.*

Fuerunt autem Iouis ex Læda filij, qui regnum æquissimis animis, summa concordia temperarunt & administrarunt: tantæque inter se cōiuncti amicitia vixerūt, vt cum Iuppiter Polluci optionē dedisset, vtrum immortalitate solus vti vellet, an eam cū fratre cōmunicare: maluit cū fratre alternis viuere: proinde nūc Castor nūc Pollux & cōtra apparere videntur: Hinc eos Homerus *ἑτερομήρους* vocat, Pindarus *παρ' ἑμας* hoc est per diem, vel interdiu, prope Terapnes domos nunc in aula Iouis viuere in Pythiis dixit. Hinc illud est quod hoc loco Persius se vi quadā diuina & necessaria ratione Cornuto amicū esse dicit, quia sub geminis Castore & Polluce (qui amicitiam inter se fraternam constantissimè coluerunt) natus fuerit.

[Saturnūque grauem] Saturnus, summus planeta qui & *φάνων* dicitur, & triginta annorum spatio proprio motu conuersionem suam peragit, natura frigidus & siccus, ideòq; malignus & grauis hoc loco appellatur, à Plinio verò maleuolus, naturæ rigentis & gelidæ, nec hominum generi frigiditate sua minùs noxius, quā calore Mars. Ovid. in Ibim:

*Te fera nequicquam placidum splendentia Martis
Sydera presserunt, falciferique senis.*

[Ioue] Cuius signum atque sydus hominibus salutare est. Cice, in somnio: deinde est hominum generi prosper & salutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis: Ouid. in Ibim.

Natus es infelix, ita dii voluere, nec vlla

Commoda nascenti stella leuisque fuit.

Non Venus affulsit, non vlla Iuppiter hora. Horat. 2. carm. Ode. 17.

Te Iouis impio

Tutela Saturno refulgens

Eripuit.

Significat igitur hoc loco Persius, ut & proximo Horatius, si quid mali & inauspicati malignitate sua illaturus fuerit Saturnus, id omne Iouis benignitate temperari: animus enim noster à summo cœlo per omnes planetarum globos delapsus, à singulis variè afficitur, velut aqua à terris quas præterfluens alluit: de quibus vide Censorinum in die natali.

[Temperat astrum] Sic Horat. 2. carm. Ode. 17.

Seu libra, seu me scorpius formidolosus

Pars violentior notalis horæ:

Seu tyrannus hesperiae capricornus undæ

Vtrumque nostrum incredibili modo

Consentit astrum.

*Mille hominum species, & rerum discolor usus.
Velle suum cuique est, nec voto viuatur uno.
Mercibus hic Italiam mutat sub sole recenti
Rugosum piper, & pallentis grana cumini:
Hic satur irriguo mauult turgescere somno:
Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille
In Venerem est putris, sed cum lapidosa chiragra
Fregerit articulos, veteris ramalia fagi,
Tum crassos transisse dies, lucemque palustrem,
Et sibi iam seri vitam ingemuere relictam.
At te nocturnis iuuat impallescere chartis:
Cultor enim iuuenum purgatas inseris aures
Frugæ Cleanthea: petite hinc iuuenesque senesque
Finem animo certum, miserisque viatica canis.*

[Mille hominum] Quarta causa amoris in Cornutum, ex eius effectis fumitur, quia philosophiæ incumbat & iuventutem præceptis institutisque philosophiæ in-

formet & instituat, idque per dissimilitudinē tractatur: cuius protasis distributione hominum ex subiectis circa quæ occupantur, illustratur. Similis est illa apud Ciceronem in fato: Atenim quæ in naturis hominum dissimilitudines sunt? ut alios dulcia, alios subamara delectent; alij libidinosi, alij iracundi, aut crudeles, aut superbi sint, alij talibus vitiis abhorreant? Quoniam igitur (inquit) à natura tantum natura distat, quid mirum est has dissimilitudines ex differentibus causis esse factas.

[*Mille hominum*] Protasis dissimilitudinis, & generalis propositio proximæ distributionis.

[*Species*] Sic Ouid. 1. Artis.

*Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ,
Qui sapit innumeris moribus aptus erit.*

Huc pertinet prouerbiū: Quot capita tot sensus. quot homines tot sententiæ.

Horat. *Quot capitum viuunt tot studiorum millia.*

Item. *Tres mihi conuiuæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diuersa palato.*

Homer. Odys. 8.

Ἄλλος γὰρ τ' ἄλλοισιν ἄνθρωποι ποτὶ πέτραις ἔργοις

Id est *Nam aliis aliæ res arridentque, placētque:*

Virgil. 3. ecloga. *Trahit sua quemque voluptas*

[*Mercibus*] Sic Horat. Saty. 4. lib. 1.

*Hic mutat merces surgente sole ad eum, quo
Vespertina tepet regio.*

[*Mutat*] Quæ mercaturæ exercendæ vetus fuit ratio, ut quoniam non omnis fert omnia tellus, regionum sterilitas & infœcunditas rerum permutatione sarciretur: Virgil. 4. ecloga. *Nec nautica pinus*

Mutabit merces &c.

[*Rugosum piper*] De pipere, vide Plinium lib. 12. cap. 7. Rugosum autē appellatur, quia ex filiquis in quibus nascitur non prius excutitur, quā illas sol exiccauerit, & rugofas fecerit.

[*Cumini*] Cuminum herba, vulgo du *Coumin*. cuius grana sumentibus pallorem inducunt, ait Plin. lib. 20. cap. 14. idque exemplis approbat.

[*Pallentis*] Metonymia effectus pro causa, sic Horat. epistola penultima lib. 1 contra stultos imitatores. *quod si*

Pallerem casu, biberent exangue cuminum.

Est autem hoc loco synecdoche, per aliquot enim species genus significare voluit, id est aromata & cætera eiusmodi, quæ in oriente oriuntur.

[*Irriguo*] Irrigante & humectante humana corpora, Virgil. 1. Aeneid.

At Venus Ascanio placidam per membra quietem Irrigat. Ouid.

Somme quies rerum, placidissime somne deorum,

Pax animi, quem cura fugit, qui fessa diurnis

Membra minister iis mulces reparasque labori.

[*Hic campo*] Metonymia est subiecti pro adiuncto: Campus Martius pro honoribus, quos populus Romanus per suffragia demandabat candidatis in cāpo Martio, vel pro ludis & certaminibus, quibus pueri Romanorum exercebantur in campo Martio, trans Tyberim, qui cum Tarquiniorum fuisset, iis pulsus Marti consecratus est.

[*Alea decoquit*] Ludus aleæ, qui sordidus est & legibus Romanis interdictus: Hinc illud est quod Lenticulam Antonij collusorem, de alea damnatū fuisse ait in Antoniū Cicero. de alea vide Aristotelē 4. Ethic. 2. n. sic Horat. lib. 1. epist. 18.

Quem damnosa Venus quem præceps alea nudat.

[Decoquit] Decoquere cogit, unde decoctores dicti, quibus lege Roscia locus erat ab aliis seiunctus in theatro. Cic. 2. Philipp. Teneſne memoria, te mecum decoxiſſe? Eſt autem metaphora ſumpta ab iis quæ dum coquuntur, minuuntur ut apud Virgilium:

Et dulcis muſti Vulcano decoquit humorem.

[Venerem] Metonymia tertij generis: Venus enim pro voluptate corporis cui præeſt ponitur, unde à meretricibus colebatur, Ouid. 4. faſt.

Numina vulgares Veneris celebrate puellæ

Multa profeſſarum quaſtibus apta Venus.

[Chiragra] Dolor in articulis digitorum, qui in manibus chiragra, in pedibus podagra dicitur. Martial. lib. 1.

Litigat & podagra Diodorus Flacce laborat,

Sed nil patrono porrigit, hæc chiragra eſt.

Lapidofa autem dicitur, propter tumores, qui in modum lapidis indurantur: nodofa ab Ouidio & Horatio appellatur.

[Fregerit articulos] Sic Horat. 2. ſermonum Saty. 7.

Scurra Volanerius poſtquam illi iuſta chiragra

Contudit articulos.

Hic autem morbus ex nimis frequenti coitu & venere ſolet accidere.

[Veteris] Brevis ſimilitudo: cum chiragra articulos omnes ita exiccauerit & arefecerit, ut ſolent rami veteris fagi exiccari & inutiles reddi: hominem enim veteres, arboris inuerſæ ſpeciem referre crediderunt, cui pili eſſent pro fibris, brachia & pedes pro ramis, corpus pro trunco.

[Fagi] Fagus (ut ait Plin.) arbor eſt, cuius glans muribus & turdis eſt gratiſſima, ſic dicta ἀπὸ τοῦ φαγεῖν id eſt à comedendo, quia ante repertas fruges, homines glandibus veſcerentur.

(Lucemque paluſtrem) Turpem, obſcœnam, cœnoſam, & in voluptatibus traductam: ubi metonymia eſt adiuncti pro ſubiecto, lux pro vita.

(Seri) Nomen eſt pro aduerbio, ſeri pro ſero, & tarde: ſero enim ſapiunt Phryges, ut in equo Troiano inſcriptum fuiſſe memoriæ proditum eſt:

(Ingemuere relictam) Sic apud Virgilium Euander:

Tuque ô ſanctiſſima coniux

Fœlix morte tua neque in hunc ſeruata dolorem,

Contra ego viuendo vici mea vota, ſuperſtes

Reſtarem ut genitor miſer.

(Arte) Antapodofiſis diſſimilitudinis, effectiſ & adiunctiſ Cornuti confirmata, quod ſit iuuentutiſ informator, eamque præceptiſ philoſophiciſ inſtituat, & boniſ moribuſ imbuat: Qua in re quâtuſ proſint rei publicæ doctores & magiſtri declarat Cic. 3. de diuinatione, cum ait: nulluſ munuſ Rei publicæ afferre maiuſ meliuſue poſſumuſ, quàm ſi doceamuſ atque erudiamuſ iuuentutuſ, hiſ præſertim tēporib⁹, quib⁹ ita prolapſa eſt, ut omniū opibuſ refrenâda atq; coercēda ſit: Iuuenal. 7. Saty.

Dii maioruſ umbriſ tenuem & ſine pondere terram

Qui præceptoreſ ſacri voluere parentiſ

Eſſe loco.

(Impalleſcere) Studio enim pallor contrahitur: unde Iuuenal. Saty. 7.

Tunc vtile multiſ

Pallere, & toto vinuſ neſcire decembri.

Vnde pallida Pyrene dicitur in prologo.

[*Inferis*] Allegoria est à sylvestribus arboribus, quibus generosarum arborum surculi inferuntur. Virgil. ecloga. 1.

Inferere nunc Melibæe Pyros &c.

[*Purgatas*] Quemadmodum in agris prius arandum, pastinandum, eruncinanda herbæ, remouendi lapides, noxia denique satis detrahenda omnia, quàm semina terræ mandentur: sic ex animis hominū extrahenda prius stirpitum vitia, detrahenda cupiditates, eiicienda libidines, quā illis honesti virtutis satus cōmittantur: Horat. 1. epist.

*Virtus est vitium fugere, & sapientia prima
Stultitia caruisse &c.*

[*Cleāthea*] Disciplina stoica: cuius assertor atque professor fuit Cleāthes, Zenonis Citienſis auditor pauperrimus & egentissimus, qui propter inopiam diurnos animi sudores, nocturnis corporis laboribus sustentabat: hic enim nocte aquam ad hortos irrigandos hauriebat, ut sibi interdium, dum philosophicis exercitationibus intendit, victū compararet: unde à Græcis *φειαντος* dictus est, quasi puteos exhauriens: tradunt illū quæ à Zenone audiuiſſet in testis fictilium, aut ossibus boum ferro aliquo exarare solitum: hic tamen Zenoni successit & inconstanter de deo philosophatus est: de quo vide Ciceronem 1. de Nat. deorū: Laertium in eius vita: Valerium cap. de studio. Iuuenalis.

Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthas.

[*Petite*] Concludit proximam causarum amoris in Cornutum explicationem, adhortatione ad studium philosophiæ, quia sit viaticum ad senectutem: ubi allegoria est à viatoribus, qui longū iter ingressuri, viatico & comeatu se muniunt: unde Cicero (ut est apud Plutarchum in eius vita) Terentiam uxorem repudiavit, quod non satis amplum viaticum dedisset Tulliæ filiæ, cū patri ab exilio redeūti obuiā procederet.

[*Iuuenēſque senēſque*] Sic Horat. de studio philosophiæ. *Id quod*

*Aequè pauperibus prodest, locupletibus æquè,
Atque neglectum pueris senibusque nocebit.*

[*Miseris canis*] Senibus canis & canescentibus: Amplissima enim (ut ait in Catoe maiore Cic.) sunt arma senectutis, artes & exercitationes virtutū, quæ in omni ætate cultæ, cū diu multūque vixeris, mirificos afferūt fructus, quia nunquā deserunt, ne extremo quidem senectutis tempore.

*Cras hoc fiet, idem cras fiet. quid? quasi magnum
Nempe diem donas? sed cum lux altera venit,
Iam cras hesternum consumpsimus: ecce aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulum erit ultra.
Nam quanuis propè te, quanuis temone sub uno,
Vertentem sese frustra sectabere canthum,
Cum rota posterior curras, & in axe secundo.*

[*Cras hoc fiet*] Interponitur libidinofis cuiusdam adolescentis dialogismus, philosophiæ studium in sequentem diem reiicientis.

[Idem] Discipuli ignauiam & inertiam reprehendit Persius ex paribus, quia idē sequenti dicturus sit die: Nam ut ait poëta:

Qui minus est hodie, cras minus aptus erit.

Itaque bona procrastinanda non sunt: Nam ut ait Tibullus eleg. 4. lib. 1.

At si tardus eris, errabis, transiet ætas,

Quam cito non segnis stat remeâtque die.

Quam cito purpureos deperdit terra colores,

Quam cito formosas populus alba comas.

Vidi iam iuuenem, eremeret cum senior ætas,

Macrentem tardos præterisse dies.

[Quid? quasi] Verba sunt adolescentis, morositatem Persij, qui vnum diem otiosè traduci nolit, ex adiunctis eleuantis: quod parua sit vnius diei iactura.

[Sed cum] Urget adolescentis ignauiam Persius ex causa dissimili: Protasis sic est intelligenda, non quod vnum diem otiosè traduxisse magnum sit, hunc in otio diem traduci nolo, sed quod ista procrastinatione, vitam traducamus, nec quicquā in philosophia promoueamus: vbi epanodos est in dictionis (cras) repetitione, Martial. in Posthumum.

Cras te victurum dicis, cras Posthume semper,

Sera nimis vita est crastina, viue hodie.

[Nam quamuis] Ratio proximæ antapodoseos dissimilitudinis ex similibus, quæ rursus dissimili amplificatur: Quemadmodum ille qui in secundo curru axe sedet, quamuis priorem axem persequatur, nunquam tamen assequetur, quia quanto magis posterior progrediatur axis, tanto magis prior antecedit, sic tempus otiosè tractatum, nullo studio reuocari poterit. Ouid. 15. Metamor.

Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu

Non secus ac flumen, neque enim consistere flumen,

Nec levis hora potest, sed ut vnda impellitur vnda,

Urgeturque eadem veniens urgetque priorem:

Tempora sic fugiunt, pariterque sequuntur

Et noua sunt semper &c.

Itaque nullius rei Catonem magis poenituit (ut ait Plutarchus) quam diei sine linea traducti, quippe qui ait Cic. 2. de finibus, nec reprehensionem vulgi inanem reformidans, in ipsa curia soleret legere, sæpe dum Senatus cogeretur, nihil operæ Reipublicæ detrahens.

[Temonē] Temon à Græcis ἐν μὸς dicitur, pertica quæ cōtinet iugum & plastrum, sic dicta à tenendo, ut docet Varro. Ouid. 2. metamor. in descriptione curru Solis.

Aureus axis erat, temo aureus, aurea summa

Curuatura rota, radiorum argenteus ordo.

[Canthum] Canthus ferrum illud appellatur, quo rotarum orbis vincitur & cōnectitur: Martial. in Apophoretis:

Inducenda rota est, das nobis vtile munus,

Iste trochus pueris, at mihi canthus erit.

[Axe secundo] Axis lignum teres & rotundum, circa quod rotæ vertuntur, ad quas firmandas fibula immitti solet, quam rustici clauiculam nominant (ait Baptista) Hinc per metaphoram poli mundi axes appellantur. Virgil. 4. Aeneid.

Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum.

Libertate opus est, non hac, qua ut quisque Velina

*Publius emeruit, scabiosum tesserula far
 Possidet. heu steriles veri, quibus una Quiritem
 Vertigo facit, hic Dama est non tressis agaso,
 Vappa, & lippus, & in tenui farragine mendax.
 Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
 Marcus Dama: papa! Marco spondente recusas
 Credere tu nummos? Marco sub iudice palles?
 Marcus dixit, ita est, assigna Marce tabellas.
 Hac mera libertas, hanc nobis pilea donant.*

[*Libertate*] Describitur deinceps efficiens causa bene philosophandi, id est libertas, ubi paradoxon illud stoicum disputatur, omnes cupidos seruos, solos autem sapientes & cupiditatibus vacuos, esse liberos, ex dissimilibus; non est illa libertas verè nominanda, quam serui à dominis suis atque pretoribus accipiunt, sed animi securitas, quā vacuitas omnis cupiditatis, animusque ab omni scelerum contagione solutus affert: protasis ad extremum fere Satyræ perducitur ubi ait:

Si totus & integer illinc

Exieris: nunc, nunc, hic, hic, quem quærimus, hic est.

quæ multis rationibus confirmatur & illustratur.

[*Qua ut quisque*] Non ea libertate ad philosophandum est opus, quæ ubi primum est aliquis rude donatus, & in numerum ciuium adscriptus, fructum quod in singulos ciues distribui quotannis solet, accipit, ostendens tesseram Velinæ tribus, in quam fuerit adscriptus.

[*Velina*] Velina tribus Romæ fuit, sic dicta à Velio mote (ait Varro) cuius meminit Horat. cum ait: *Hic multum Fabia valet, ille Velina.*

[*Publius*] Prænomen est serui, paulò antè rude donati, quod in ipsa manumissione acceperat: Serui enim prænomen non habebant, sed patroni sui nomen accipiebant, ut indicat Lactantius diuinarum institutionum lib. 4. vnde Dionysius Ciceronis seruus postea M. Pomponius Dionysius dictus. Iuuenal.

Duceris planta velut ictus ab Hercule Cacus,

Et ponere foris, si quid tentaueris vnquam

Hiscere, tanquam habeas tria nomina.

[*Emeruit*] Metaphora à bello, in quo emereri propriè dicuntur milites, cum honesta aliqua causa à belli munere domum remittuntur. Lucan. lib. 1.

Quæ sedes erit emeritis, quæ rura dabuntur

Quæ noster veteranus aret, quæ moenia fessis?

Hinc emeritum stipendium passiuè dicitur, quod peractum est, cum iam milites missionem ut Veterani impetrauerunt (ait Budæus) Hinc emereri generaliter pro mereri ponitur, ut emeriti honores, emerita arma: vide Vallam lib. 5.

[*Tesserula*] Tesserula diminutiuum à tessera: Est autem tessera signum quod ad pugnam militibus datur, alias symbolum, gallicè, *le mot du guet*: cuius inuentor in bello Troiano fuisse dicitur Palamedes. Virgil. 7. Aeneid.

It bello tessera signum.

Hinc tessera frumentaria, signum quoddam, quo exhibito frumentum à principe dabatur, ut hodie quibusdam in locis nummi plúbei, vel arei, vel quid simile quod pro symbolo sit. Suetonius in Augusto. cap. 45. ac ne plebs frumentationum causa frequenter à negotiis auocaretur, in annum, quaternorum mensium tesserarum dare destinavit. Iuuenal. Saty. 7. *Summula ne pereat, qua levis tessera venit.*

Vide Budæum in Annotat. in Pand. leg. si suscepit, titulo de Iudiciis.

[*Heu steriles*] Repetitur sententia protaseos dissimilitudinis, per exclamationem illustrata.

[*Steriles*] Metaphora à terra & agris infœcundis.

[*Hic dama est*] Prima ratio antapodoseos ex repugnantibus.

[*Dama*] Dama nomen vilissimi & impurissimi hominis, cuius meminit Horat. 2. ferm. Saty. 7. *Tu cum proiectis insignibus annulo equestri*

Romanoque habitu prodixi ex Iudice Dama

Turpis, odoratum caput obscurante lacerna.

[*Vappa*] Vappa vinum dicitur, quod sponte deferbuit & odorem amisit. Horat. 2. ferm. Saty. 3.

Qui veientanum festis potare diebus

Campana solitus trulla, vappamque profestis.

Hinc per metaphoram, pro insulso homine & stolido nulliusque ingenij ponitur Horat. primi ferm. Saty. 1. *Non ego avarum*

Cum veto te fieri, vappam iubeo aut nebulonem.

Item Saty. 3.

Suffenus vappæ famam timet aut nebulonis.

[*Lippus*] Metaphora à corpore ad animum: sic Saty. 2.

Messala lippa propago.

& Saty. 1.

Hos pueris monitus patres infundere lippos.

[*Farragine*] Synecdoche est: farrago enim species rei vilis nulliusque pretij, pro ipso genere ponitur.

(*Verterit*) Iterat iam tertio loco sententiam protaseos Persius, & stultam multitudinis opinionem, quæ conuersione & uertigine libertatem à seruis comparari putabat, eludit: Argumentum est ex adiunctis ironia illustratis.

(*Turbinis*) Alias temporis: vertebantur enim serui cum manumittebantur, (ut aiunt) quo significaretur potestas quolibet abeundi.

(*M. Dama*) Id est liber, assumpto Marci patroni sui prænominis: sic ad Atticum Cic. de Eutythide, liberto, gratum, qui nouo nomine Titus erit Cecilius, ut ex te, & me iunctus Dionysius, M. Pomponius. Fuit enim prænomen apud veteres nobilitatis insigne, quod perduellionis & læsæ maiestatis conuicti amittebant: unde est illud quod de M. Manlio apud Liuium lib. 6. ab urbe condita legimus, qui cum affectu regni damnatus è saxo præcipitatus fuisset, Senatusconsultum factum est, ne cui de gente Manlia Marco prænomen esset.

(*Assigna*) Nam ut per stipulationem promittere, sic tabulas & testamenta seruis obsignare non licebat: Est autem hoc loco lepida commutatio eiusdem vocis Marcus, Marco, Marce, & anaphora in (Marco) initio duorum incisorum repetito.

(*Hæc mera*) Eiusdem dissimilitudinis protasis commutatis verbis quarto loco repetitur, eademque ironia illustratur.

(*Pileus*) Ut prænomen nobilitatis, sic pileus libertatis indicium fuit, quod manumissi serui in templo Feroniæ capite raso induebant: quod indicant hæc Plauti in Amphitryone. *Quod utinam ille faxit Iuppiter, ut ego*

Hodie raso capite capiam pileum.

Quod & Persius saty. 3. visus est indicare, cum de libidinoso homine loquens, qui moriens suos seruos manumississet, ait: *at illum*

Hesterni capite induto subiere Quirites.

Vnde Brutorum statuas pileolo ornari olim solitas accepimus, & à Bruto primo consule excussam monetam, in qua duobus pugionibus impositus pileus expressus erat, quo pileo libertas paulò antè recepta significaretur. Lilius Gregori⁹ syntag. 1. & Cel. Rhodiginus lib. 20. cap. 12.

*An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
Cui licet, ut voluit? licet, ut volo vivere: num sum
Liberior Bruto? mendo se colligis, inquit
Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto.
Hæc reliqua accipio: licet ut volo vivere, tolle.
Vindicta postquam meus à Prætorē recessi,
Cur mihi non liceat, iussit quodcunque voluntas?
Excepto, siquid Masuri rubrica vetavit?
Disce. sed ira cadat naso, rugosæque sanna,
Dum veteres auias tibi de pulmone reuello.*

[*An quisquam*] Prolepsis est ad protasim dissimilitudinis, per prosopopœiam pileati cuiusdam serui, cuius obiectionem anticipat, & ficta eiusdem oratione representat: ubi libertus liberum esse se ex adiunctis docet, quia sibi ut velit liceat vivere: Syllogismus simplex, primi generis, tertij modi.

Qui ut vult vivit, liber est:

Dama ut vult vivit:

Liber est igitur.

Propositio ex definitione libertatis ducta est, quam sic Cic. 5. paradoxo definit quid est enim libertas? potestas viuendi ut velis: & 1. offic. libertatis proprium est ut velis, vivere.

[*An quisquam*] Propositio syllogismi per subiectionem.

[*Licet ut volo*] Assumptio syllogismi.

[*Non sum*] Complexio eiusdem syllogismi minorum collatione amplificata,

[*Bruto*] Iunium Brutum intelligit, qui Bruti id est stolidi & bardi hominis cognomen acceperat, quod erat (ut est apud Ovidium 2. fast.)

Stulti sapiens imitator, ut esset

Tutus ab insidis dire Superbe tuis:

Hic autem non solum liber fuit, sed etiam publicæ libertatis vindex, ad quam tuendam suos liberos flagris caesos securi percussit, tandemque ipse contra Tarqui-

nios fortiter dimicans occubuit: vide Liuium lib. 2. primæ decadis.

[*Mendose*] Retexit liberti syllogismum Persius, & scholastico more, partibus singulis respondet, propositionem admittit, Assumptionem negat.

[*Stoicus*] Cornutum fingit huic disputationi interesse, tanquam honorarium iudicem: vbi definitio quædam est Stoici, ex adiunctis, quibus Stoicorū acumen & subtilitatem in disputando significat, quorū fuit vt ait Cic. 3. de finib. subtile & spinosum dicendi genus.

[*Lotus aurem*] Grammatica synecdoche est, qualis apud virgilium:

Oculos suffusa nitentes

[*Aceto*] Metaphora est ab aceto, quod per similitudinem pro acumine & sale ponitur: vide Erasimum in prouerbio, Acetum habet in pectore.

[*Vindicta*] Assumptionem syllogismi à Persio negatam, confirmat libertus, itē ex adiunctis, quia vindicta à prætorē percussus fuerit, vbi enthymema est duarum partium, quibus addita propositio syllogismus sic erit.

Vindicta percussus, vt volunt viuunt:

Damas est vindicta percussus:

Damas igitur vt vult viuunt.

Propositio deest, assumptio præcedit, complexio communicatione illustratur.

[*Vindicta*] Vindicta genus fuit serui manumittendi, cum seruum manumissurus dominus eius caput lignea virgula feriebat, cum his verbis, liber esto. Cicero in Topicis: si neque censu, neque vindicta, nec testamento, liber factus est, nō est liber: Hanc virgam Liuius vindictam à vindicio seruo dictam fuisse author est lib. 2. & Plutarchus, quibus tamen reclamāt Grammatici, vindictam à vindicando dictam existimantes, & vindicem eum qui seruum manumittat appellantes: est enim vindicare in libertatem asserere: vnde Brutus publicæ libertatis vindex appellatur. De hac libertate, habes in codice de vindicta libertate, exemplum etiā est in lege prima ff. de actionibus & obligationibus.

[*Excepto*] Correctio est proximæ complexionis, ex specie singulari:

[*Masuri*] Masurius cognomine Sabinus, Eques Romanus Tyberij tempore idemque Romæ Iuriconsultus doctissimus, qui primus publicè scripsit (ait Baptista) Hic ab Athenæo νόμων ἐξηγητής id est legum interpretis appellatur: cuius mentio est in digestis de origine iuris.

[*Rubrica*] Metonymia adiuncti pro subiecto: Rubricam enim pro lege dixit, cuius initia minio & rubrica notari solent. Iuuenal.

Protege rubras

Maiores leges.

Significat autem hoc loco Persius, quædam fuisse lege definita à Masurio Iureconsulto, in quibus liberti patronis suis operam deberent: vnde est apud Iureconsultos titulus, de operis libertorum.

[*Disce*] Resistit proximæ assumptionis confirmationi Persius, quam paulò post refutaturus attentionem & docilitatem & orationi suæ veniam præcatur.

[*Naso*] Alludit ad canum naturā, qui corrugatis naribus, iram suā demonstrat.

(*Sanna*) Id est perturbatio animi, dolor, iracundia, odium: quæ omnia vultu & ore significantur: Nam vt est apud Salustium: Haud facile animus verum significans prouidet, vbi odium, amicitia, ira atque misericordia intercedunt. Horat.

Male verum examinat omnis

Corruptus iudex.

Id est perturbatus & aliqua animi perturbatione affectus.

(*Veteres auias*) Metonymia causæ pro effectu: veteres enim auias pro veteribus

fabulis dixit.

[De pulmone] De pulmone reuellere, prouerbialiter vsurpari posse putat Erasmus, pro eo quod est stultam & arrogantem opinionem animo eximere: quia fastū & superbiam physici in pulmone collocant: vnde Persius Saty. 1.

Grande aliquid quod, pulmo animæ prælargus anhelet.

Non Prætoris erat stultis dare tenuia rerum

Officia, atque vsum rapidæ permittere vitæ.

Sambucam citius caloni aptaueris alto.

Stat contrà ratio, & secretam gannit in aurem,

Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.

Publica lex hominum, naturæque continet hoc fas,

Vt teneat vetitos inscitia debilis actus.

Diluis helleborum, certo compescere puncto

Nescius examen: vetat hoc natura medendi.

Nauim si poscat sibi peronatus arator

Luciferi rudis, exclamet Melicerta perisse

Frontem de rebus.

[Non prætoris] Accedit ad proximæ obiectionis refutationem, qua Dama potestatem habere se dixerat viuendi vt velit, quia vindicta à prætore percussus fuisset: quam refellit ex repugnātibz, quia sit stultus. Syllogismus simplex primi generis.

Prætor potestatem stultis dare viuendi vt velint non potest:

Dama est stultus:

Ei igitur non potest prætor dare potestatem viuendi vt velit.

[Rapidæ vitæ] Nam vt ait Iuuenal. Saty. 9.

Festinat decurrere velox.

Flosculus, angustæ miseræque breuissima vitæ

Portio, dum bibimus, dum ferta, vnguenta, puellas

Poscimus, obrepit non intellecta senectus.

(Sambucam) Ratio propositionis ex minoribus, potius agresti sambucam aptaueris, quam prætor viuendi potestatem stulto dederit: Est autem sambuca (vt ait Porphyrius in Ptelomæi harmonia) instrumentum triângulum, quod ex inæqualibus longitudine sicut & crassitudine neruis efficitur: Est & instrumentum bellicum, cuius meminit Athenæus lib. 14. vide prouerbium, Sambucam caloni.

(Caloni) Rustico & inepto ad Lyram: calones enim agrestes serui olim dicebantur, qui calam id est vallum militibus ferebant: vnde per synecdochem pro rusticis & agrestibus, calones dicimus: Sic Horat. epist. 14. lib. 1: *inuidet vsum*

Lignorum & pecoris tibi calo argutus & horti.

(Alto) Vide Alphrodil. lib. 1. problemate 26. cur homines qui breui sunt corpo

re, prudentiores magna ex parte sunt quàm qui longo, quoniam (inquit) animus toto in corpore per longitudinem exoluitur & hebetascit. quod si breue est coactius & compactius manet: vnde Homerus Vlysssem breuem sed prudentem, Aiacem procerum & longum sed bardum fuisse refert.

(Stat contra) Altera eiusdem propositionis confirmatio, ex legis cuiusdam naturalis auctoritate: *Vetant enim leges ne id agendi cuiquã potestas fiat quod ignoret:*

At Dama viuendi rationem ignorat:

Huic igitur viuendi potestas non fiat.

Propositio sola est.

(Gannit) Metaphora est à vulpibus, quarum proprium est gannire: hinc generaliter pro obstrepere & clamare.

(Vitiabit agendo) Hinc prouerbium: Nihil gracculo cum musicis.

(Vt teneat vetitos) Alludit ad Aristophanis versum, qui est in Comœdia, quæ Σφῆκς dicitur

ἔρδοι τις ἢ ἢ ἑκάστος εἰ δ' εἴη τέ χλω.

Cic. i. Tuscul: Quam quisque norit artem in hac se exerceat: vnde Stratonicus Citharoedus, Ptolemæo rege secum contendente de Citharistria: Aliud quidem (ait) rex est sceptrum, aliud plectrum, author est Athenæus lib. 8. Huc pertinet & illud Apellis qui Alexandro in officina de pictura multa ineptè differenti, comiter silentium suasit, admonens illum rideri à pueris qui tum colores terebant.

(Inscitia debilis) Metonymia effectus pro causa: Debilis enim inscitia dicitur quia debiles & infirmos homines reddat, vt doctrina & scientia superbos.

(Vetitos actus) Vide Erasmus in prouerbio. Ne sutor ultra crepidam.

(Diluis helleborum) Confirmatio proximæ propositionis syllogismi ex duorum similium inductione, quorum vtrumque complexus est Horatius epist. i. lib. 2.

Nauem agere ignarus nauis timet, abrotonum agro

Non audet, nisi qui didicit dare: quod medicorum est,

Promittunt medici, tractant fabrilis fabri.

(Helleborum) Primum simile: vbi synecdoche est, helleborus nempe pro quouis medicamento: quid sit autem helleborus ante dictum est.

(Examen) Examen quid sit, vide primæ Satyræ initio.

(Nauim) Secundum simile, quale est illud Aristophanis in Ranis:

πῶς δωήσομαι

Ἄπειρος, ἀθαλάτῳτος, ἀσλαμίνιος,

ὅμ' εἴτ' ἐλαύνειμ.

Id est quonam modo potero imperitus & à mari alienissimus, Salaminis expers, atque nauim agere rudis? Est autem hoc loco Metonymia subiecti pro adiuncto: nauis enim pro gubernaculo & regimine nauis ponitur.

(Peronatus) Pero genus calceamenti gall. *güestres* & *trique houses*. Iuuenal. Saty. 14:

Quem non pudet alto

Per glaciem perone tegi

Virgil. lib. 7. Aeneid.

Crudus tegit altera pero.

Dicuntur autem perones, quod peræ modo sint informes, author Budæus in annotat in Pand. in lege si nauc. titulo locali.

(Luciferi) Synecdoche est, Lucifer nempe, pro astris, & astrorum cognitione, quorum pars est lucifer: qui à Græcis φωσφόρος, à Latinis ante solis exortum Luci-

fer, post occasum Hesperus dicitur. Virgil. 2. Aeneid.

Iamque iugis summæ surgebat Lucifer Idæ

Et ecloga 10:

Ite domum saturæ venit hesperus, ite capellæ.

Martialis lib. 8.

Phosphore redde diem, quid gaudia nostra moraris?

Cæsare venturo phosphore redde diem.

Significat autem hoc loco Persius, Astrologiam ceterasque artes quæ mathematicæ appellantur, nautæ & gubernatori cognitæ esse debere: quod & exemplo Palinuri docet Virgil. 3. Aeneid.

[Melicerta] Melicerta Inus & Athamantis Thebarum regis filius, qui & Palemon dicitur, à Sypylo Aeoli filio consecratus: Historiam omnē diligenter describit in Atticis Pausanias: & in Mythologiis suis Higinus hoc modo. Athamas Ino nouercam filiis suis superinduxit: Ino nouercarū more priuignos occidere voluit, Athamas re animaduersa in furorem versus, Learchum Inus filiū interfecit, ipsam vero Inum cum persequeretur, vna cum Melicerta filio ex Moluride petra sese in mare cogit dare præcipitem: Delphin eos ad Corinthiacum sinum vexit, quo miraculo attonitus Sipylus, qui tum Corintho imperabat, Melicertæ mutato in Palemonem nomine, templum ac Isthmiacos ludos instituit: Ouid. 6. fast.

Hinc agitur furiis Athamas sub imagine falsa,

Tuque cadis patria parue Learchæ manu.

Mæsta Learchæ mater tumulauerat vmbra,

Et dederat miseris omnia iusta regis.

Hæc quoque funestos vt erat laniata capillos,

Profilit, & cunis te Melicerta rapit.

Et spatio contracta breui freta bina repellit,

Vnâque pulsatur terra duabus aquis.

Huc venit insans natum complexa lacertis,

Et secum è summo mittit in alta iugo.

Excipit illæsum Panope, centumque sorores,

Et placido lapsu per sua regna ferunt.

Hanc historiam fabulose tractat idem Ouid. 4. metamorph. vbi vtrumque in marina numina fingit esse mutatum: Ino in Leucothoem, quam & Matutā vocāt, Melicertā vero in Palemonem, quem latini Portumuum nominant.

[Frontem] Metonymia est subiecti pro adiuncto, frōs nempe pro pudore, cuius sedes in fronte est, vnde frontem perfricuisse dicuntur, qui pudorem amiserunt: quod olim frons pudori esset sacra. Vide Aphrodisæum lib. 1. problemate. 15.

Tibi recto viuere talo

Ars dedit, & veri speciem dignoscere calles,

Nequa sub ærato mendosum tinniat auro:

Quæque sequenda forent, & quæ vitæ da vicissim:

Illæ prius creta, mox hæc carbone notasti.

Es modicus voti, presso lare, dulcis amicis.

Iam nunc astringas, iam nunc granaria laxes,

*Inque luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto sorbere saluam Mercurialem.
Hæc mea sunt, teneo, cum verè dixeris, esto
Libèrque, ac sapiens, pratoribus, ac Ioue dextro.*

[*Tibi recto*] Secundum argumentum principis quæstionis, quod Dama non sit liber ex repugnantiis declaratur: Syllogismus simplex secundi generis, tertij modi.

Omnis liber est bonus, viuendi gnarus, virtutis amator, non fraudulentus, non dissimulator.

At Dama non est eiusmodi:

Dama igitur non est liber.

Propositio specialiter tractatur & à thesi ad hypothesim reuocatur. Horat. Saty.

7. lib. 2:

Quisnam igitur liber? sapiens sibi qui imperiosus,

Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:

Responsare cupidinibus, contemnere honores

Fortis, & in seipso totus teres atque rotundus:

Externi ne quid valeat per leue morari,

In quem manca ruit semper fortuna.

Vnde Martial. lib. 2. ad Maximum.

Vis fieri liber? mentiris Maxime, non vis,

Sed si vis fieri, tu hac ratione potes &c.

[*Recto talo*] Allegoria ab illis qui obtortis pedibus incedunt, ad animum.

[*Ars dedit*] Primus gradus ad sapientiam est cognitio honesti. Iuuenal. Sat. 8.

Prima mihi debes animi bona.

[*Veri speciem*] Vitia enim sæpe virtutis speciem induunt: Nam & malitia prudentiam, & temperantiam immanitas in voluptatibus aspernandis, & magnitudinem animi superbia in animis extollendis, & despicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia imitatur: & religionē superstitio, studiisque bonis similia videntur ea quæ sunt in genere nimia. Cicero in partitionibus: Quid. lib. 1. de remedio amor.

Et mala sunt vicina bonis, errore sub illo,

Pro vitio virtus crimina sæpe tulit.

Iuuenal. Saty. 14.

Fallit enim vitium specie virtutis & umbra,

Cum sit triste habitu vultuque & veste seuerum.

[*Nequa subærato*] Allegoria est ab iis qui tinnitu nummos explorant: similis ferè fuit paulò antè *diagnoscere cantus*

Quid solidum crepet & picta tectoria lingua.

[*Quæque sequenda*] De hac veterum in felicibus & auspiciis rebus lapillo albo notandis consuetudine, satis dictum esse arbitror. 2. Saty.

[*Modicus voti*] Tua sorte contentus, id est quod dicit Horat. ad Loll. 1. epist.

Quod satis est tibi contigit nil amplius optas.

Idem lib. 1. epist. 10:

Lætus sorte tua viuis sapienter Aristi.

Cuiusmodi homines soli sunt diuites, vt ex Iuuenal. illo versu constat Saty. 14:

Sensit Alexander testa cum vidit in illa

Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui

Nil cuperet, quàm qui totum sibi posceret orbem.

[*Pressolare*] Non dissolutus, aut luxuria diffluens, sed paruo contentus: & vt est apud Iuvenalem saty. 14:

In quantum sitis atque fames & frigora poscunt,

Quantum Epicure tibi paruis suffecit in hortis,

Quantum Socratici coeperunt ante penates.

[*Dulcis amicis*] Facilis, benignus, humanus.

[*Iam nunc*] Definitio quædam est liberalis hominis, ex effectis: sic 2. offic. Cic. Non ita est claudenda res familiaris, vt eam benignitas aperire non possit, nec ita deferenda, vt pateat omnibus: sequuntur enim largitionem rapinæ: vide 1. offic. cap. de liberalitate.

[*Granaria*] Granarium locus est in quo grana reconduntur, quem sublinem esse, & ad Aquilonem spectare oportet vt ait Cato 4. de re rustica.

[*In luto*] Si non sis auarus, nec ob fixum assem in triuio te demittas: sic Horat. lib. 1. epist. 17. ad Quintium.

Quo melior seruo quo liberior sit auarus,

In triuiis fixum cum se demittit ob assem,

Non video.

[*Nec gluto*] Allegoria ducta à famelicis & helluonibus, qui vt dapes paulò suauius conditas viderunt, saluam deglutunt: sic auari oblata quæstus faciendi occasione, ardent auri cupiditate, illudque antequàm fecerint, iam spe deuorant: quos Horat. hoc castigat carmine Ode. 14. lib. 4.

Verum pone moras & studium lucri,

Nigrorumque memor dum licet ignium &c.

[*Mercurialem*] Id est nec sis lucri cupidus: cui præest Mercurius: vnde nomen traxisse dicitur: nam cum lucrum in vendendis & emendis mercibus sit maximum, inde dictus mercurius, furum & Mercatorum deus: quod videtur significare Horat. hoc carmine de Mercurio loquens 2. serm. Saty. 3.

mercarier vnus

Cum lucro noram, vnde frequentia Mercuriale,

Imposuere mihi cognomen compita.

Sed de his 2. Saty. & Saty. 6.

[*Hæc mea sunt*] Id est si has virtutes antea enumeratas tibi poteris vendicare: est autem hoc loco prosopopœia.

[*Esto*] Propositionis exornatio, per permissionem.

[*Prætoribus*] Qui libertati corporis præsumt, si tamen illa libertas est dicenda.

Sin tu (cum fueris nostra paulò antè farina)

Pelliculam veterem retines, & fronte politus

Astutam vasfro seruas sub pectore vulpem:

Quæ dederam suprà, repeto: funemque reduco.

Nil tibi concessit ratio: digitum exere, peccas.

Et quid tam paruum est? sed nullo thure litabis,

Hæreat in stultis brevis & semuncia recti.

*Hæc miscere nefas, nec cum sis cætera fossor,
Treis tantum ad numeros Satyri moueare Bathylli.*

[*Sin tu*] Assumptio syllogismi ex aduersis significatur.

[*Farinæ*] Metaphora est à panibus, qui cum sunt eiusdem farinae, eundem sensum gustumque retinent: Hinc eiusdem farinae homines dicuntur, similes, eiusdem pulueris atque notæ, eiusdem gregis atque conditionis: Vide Erasmus.

[*Pelliculam*] Allegoria à serpentibus, qui vt pellem quotannis exuunt, sic homines viuendi rationem mutant.

[*Fronte politus*] Sic antea 4. Saty.

Quin tu igitur summa ne quicquam pelle decorus.

Sic Paulus apostolus Ananiam sacerdotem fictum & fucatum, parietem dealbatum appellat in actis apost. Et Christus in Euangelio, sanctimoniarum simulatores, sepulchra vocat dealbata, quæ cum foris niteant, intus sunt cadauerum ossibus polluta.

[*Astutam vulpem*] Metonymia tertij generis: vulpes pro vulpis calliditate & astutia, quæ ei à natura inest quemadmodum leonibus audacia: Vnde Pindarus in Isthmiorum hymno: τὸ λμα ἰὲ εἰκὼς θυμὸν εἰσβρεμετᾶρ θεῶν λεόντων ἐν πόνῳ. μῆτιρ δ' ἁλώπηξ virum fortem ob robur leoni, ob prudentiam vulpi comparat. Nam cum duobus modis fiat iniuria, vi & fraude, vis leonis, fraus est vulpeculæ. Assuenda vero (dicebat Lyfander) vulpina pellis, si leonina non sufficit.

[*Quæ dederam*] Complexionis sententia: quare Dama non est liber.

[*Funemque reduco*] Allegoria ab equis, quibus lasciuiantibus & ferocientibus habenæ contrahuntur.

(*Nil tibi*) Assumptionis confirmatio ex repugnantibus: Dama non est prudens, non est continens, liberalis, quia nil agit cum ratione, à qua tamen ista omnia proficisci oportet.

(*Ratio*) Quam deus Alta capitis fundauit in arce,
Mandatricem operum, prospecturamque labori.

Ait Claud. de 4. Honor. cons.

(*Digitum*) Hunc locum interpretatur Erasmus in proverbio: Tolle digitum: quæ secuti interpretes, allegoriam nescio quam nobis comminiscuntur, à certantibus, qui victi digitum attollebant, aut herbam porrigebant. Qui tamen aliter non ineptè sic intelligi poterit: Cum enim nihil ratione agere Damam proximè dixerit Persius, id ipsum confirmat ex Damæ factis, collatione maiorum illustratis, Dama peccat, etiam in rebus minimis, qualis est digiti subleuatio, quanto magis igitur in rebus grauioribus: vbi Stoicum agit Persius, Stoici enim æqualia peccata putabant, nec quæ cuique peccato poena sit, sed quantum cuique liceat spectabant, quicquid non oporteret, scelus esse, quicquid non liceret, nefas esse putabant: etiamne in minimis rebus? (ait 3. paradoxo Cic.) etiam, siquidem rerum modum fingere non possumus, animorum modum tenere possumus. Histrio &c. Item, siquidem est peccare tanquam transilire lineas, quod cum feceris, culpa commissæ est, quam longè progrediare cum semel transieris, ad augendam transcundi culpam non pertinet, quod hoc loco significare voluisse videtur Persius cum ait.

Et quid tam paruum est.

Huc accedit quod Stoica est ista sententia, quam vt in paradoxis Cic. sic hac Satyra tuetur Persius.

[*Nullo thure*] Altera eiusdem argumenti confirmatio, quod ratione præditus non sit Dama, ex aduersis: Syllogismus simplex 1. generis 4. modi.

Ratio cum stultitia coniungi non potest:

Dama est stultitia præditus:

Dama igitur ratione præditus non est.

Propositio dissimili amplificatur, nullis licet magistris & opimis sacrificiis impetrare possis, ut cum stultitia ratio & prudentia coherere possit.

[*Semuncia*] Metaphora est ab iis rebus quæ libra expendantur.

[*Recti*] Quid est enim tam disjunctum tamque diuulsum, quam à ratione temeritas, à prudentia stultitia, quorum tam dissimiles & contrarij sint effectus? sic enim in Biantis sententiis Ausonius:

Quod prudentis opus? cum possit nolle nocere.

Quod stulti proprium? non posse & velle nocere.

[*Nec cum*] Illustratio eiusdem propositionis, cui admixta est assumptionis & complexionis sententia: Quemadmodum Calones & rustici homines, ad sonum tibie numerumque moveri & saltare non possunt, sic nec stultus secundum rationem vivere. Assumptio hoc loco statuatur:

Nec cum sis cætera fessor.

At tu es fessori similis, id est stultus: Complexio deinde subiicitur, permissione ironica illustrata: Itaque nec ad numerum saltare scis, nec cum ratione potes vivere.

[*Cætera*] In rebus cæteris vel omnibus. Cic. 2. de nat. deorum: Non solum enim poeta suavis, sed etiam cætera doctus sapiensque traditur.

[*Satyri*] De satyris initio huius operis satis dictum est: hoc autem loco Satyrum pro saltatore dixit, per synecdochem: Satyri enim saltare in theatro consueuerant: unde Virgil. ecloga. 7.

Saltantes satyros imitabitur Alpheus.

Hinc pro saltatore ponuntur.

[*Bathylli*] Bathyllus pantomimus & mollis saltator (ait Britannicus) de quo sic Iuuenal.

Gyronum lædam, molli saltante Bathillo.

Liber ego: unde datum hoc sumis tot subdite rebus?

An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat?

Ipse, & strigiles Crispini ad balnea defer,

Si increpuit, cessas nugator? seruitium acre

Te nihil impellit? nec quicquam extrinsecus intrat,

Quod nervos agitet? sed si intus, & in iecore agro

Nascantur domini, qui tu impunitior exis,

Atque hic, quem ad strigiles scutica, & metus egit herilis?

Mane piger stertis, surge inquit, auaritia, eia

Surge, negas, instat, surge inquit: non queo. surge.

En quid agam? rogitas? en saperdam aduehe ponto,

Castoreum, stuppas, hebenum, thus, lubrica Coa:

Tolle recens primus piper è sitiente camelo.

Verte aliquid, iura, sed Iuppiter audiet. heu heu

Vare regustatum digito terebrare salinum

Contemptus perages, si viuere cum Ioue tendis.

[*Liber ego*] Altera Damæ prolepsis est, eiusdem prosopopœia expressa, qui nullis Persij argumentis edomitus atque victus, sese nihilominus liberum esse profite-
tur: simile est illud Horat. 2. Serm. saty. 7. *quinque talenta*

Poscit te mulier, vexat, foribusque repulsum

Perfundit gelida, rursus vocat, eripe turpi

Colla iugo liber. Liber sum, dic age &c.

[*Vnde datum*] Refellitur Damæ prolepsis, ex repugnantibus.

Dama est subditus multis dominis:

Non igitur liber.

Simile est illud Horatij Saty. 7. libri 2. serm.

Tunc mihi dominus rerum imperis hominumque

Tot tantisque minor? quem ter vindicta, quaterque

Imposita, haud vnquam misera formidine priuet?

[*An dominum*] Confirmatio proximi argumenti, quod Dama multorum dominorum sit seruus, distinctione dominorum per collationem maiorum, quod non soli illi domini dicendi sint, qui imperium habet in corpus, sed & qui in animum, quibus qui pareant, miseriore seruitute premantur, quam qui dominis imperiosis parent. Cic. 5. paradoxo: Non enim ita dicunt, illos esse seruos, vt mactipia quæ sunt dominorum facta nexu, aut aliquo iure ciuili, sed si seruitus (sicut est) obedientia fracti animi est, & arbitrio carentis suo, quis neget omnes leues, omnes cupidos, omnes denique improbos esse seruos?

[*I, puer*] Amplificatur Damæ seruitus, minorum collatione: syllogismus simplex primi generis tertij modi.

Miserior est qui animi dominis paret, quam qui corporis:

At Dama dominis animi paret:

Miserior igitur, quam qui corporis dominis,

Propositio syllogismi, prosopopœia cuiusdam domini, seruum suum contumeliosè tractantis & grauissimè increpantis exornatur.

[*Strigiles*] Instrumenta ferrea, quibus discutiebatur sudor in balneo: Martial. in disticho cuius index est. strigiles:

Pergamus has misit, curuo dstringere ferro

Non tam saepe teret lintea fullo tibi. Vide Plinium lib. 28.

[*Mane piger*] Assumptionis sententia, At Dama dominis animi paret, quæ declaratur per species singulares, quia paret pigritiæ & auaritiæ, vbi dialogismus est auaritiæ cum Dama.

[*Surge*] Verba sunt auaritiæ, Damam ad quæstum faciendum & mercaturam exercendam excitatis: vbi epanodos est in verbi (surge) in dissimilibus locis repetitione.

[*Sarpedam*] Genus piscis vel potius concilij hoc loco significari volunt interpretes, quanquam hoc nomen in ea significatione positum alias non reperio: vide Paulum Iouium in lib. de piscibus, capite de coruo.

[*Castoreum*] Castores, qui & fibri à Plinio dicuntur, canes sunt pontici, quorum testes castorea appellatur, medicinis multis faciendis accommodatissima: vnde cū à venatoribus premuntur (ait Cic.) liberant se ea parte corporis, propter quā expectantur. Iuvenal. Saty. 12.

Imitatus castora, qui se

Eunuchum ipse facit, cupiens euadere damno

Testiculorum, adeo medicatum intelligit inguen.

Quod apud Plinium lib. 32. cap. 3. negat Sestius: Hoc autem loco Castoreū prounguento ex Castoris genitalibus cōfecto ponitur, quod Beuerissum dicitur (vt ait Murmelius.)

[*Hebenum*] Hebenus arbor, quā è peculiaribus India Virgilius celebrauit (ait Plin. lib. 12. cap. 4.) Virgilij versus sunt. 1. georg.

Diuisa arboribus patria, sola India nigrum

Fert hebenum, solis est thurea virga Sabeis.

[*Thus*] Quod apud Sabeos nascitur & ad Euphratem. Ouid. 1. fast.

Thura nec Euphrates nec miserat India costum.

Virgil. 1. georg.

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi.

Huius tanta est apud illos copia, vt thuris ligno aut Myrrhæ suos cibos coquant (ait Plin. lib. 12. cap. 17.) De thure autē & eius generibus, vide Pliniū lib. 12. cap. 14.

[*Lubrica coa*] Vina, quæ nascuntur in insula Coa: quæ lubrica appellantur, quia alui laxandi vim habent: vnde Horat. 2. serm. saty. 4.

Si dura morabitur aluus,

Mugilus, & viles pellent obstantia conchæ.

Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coa:

Id est vino: vtrobique autem est synecdoche.

[*Piper*] De pipere antea dictum est. De quo vide Plinium lib. 12. cap. 7.

[*Camelo*] Synecdoche est: Camelus pro pelle & membrana cameli. De Camelis autem, sic Plin. lib. 8. cap. 18. Camelos inter armenta pascit oriens, quorum duo genera, Bactriani & Arabici differunt, quod illi bina habent tubera in dorso, hi singula, & in pectore alterum, cui incumbant. Dentium superiore ordine vt boues carent vtroque genere. Omnes iumentorum in his terris dorso finguntur, atque etiā equitatu in præliis velocitas inter equos, sed sua cuique mensura, sicuti vires, nec ultra assuetum procedit spatium, nec plus instituto onere recipit, odium aduersus equos gerunt naturale, sitim quatrduo tollerant: implentur cum bibendi occasio est, & in præteritum & in futurum, obturbata conculcatione prius aqua: aliter potu non gaudent: viuunt annos 50, quidam etiam 100. &c.

[*Iura*] Quod facere solent mercatores quo facilius emptoribus imponant. Itaque sordidi putandi sunt, qui mercantur à mercatoribus quod statim reuendant, nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur ait 1. offic. Cic. cum tamen veteres nullum ad astringendam vitam arctius vinculum esse, quā iusiurandum voluerint: Id indicant leges in duodecim tabulis, indicant sacra, indicant fœdera, quibus etiā cum hoste deuincitur fides, indicant notationes animaduersionesque Censorum, qui nulla de re diligentius quā de iureiurando iudicabant &c. Vide Ciceronem circa finem 3. offic. Iurandi autē ratio hæc ab Isocrate præscribitur: vel vt te ipsum turpi suspitione liberes, vel vt amicos ex magnis periculis eripias: pecuniarum vero gratia, etsi iustam causam habueris, nullum Deū iuraueris, sin minus aliis perius, aliis auarus videbere. ad Nicoclem.

[*Iuppiter audiet*] Verba sunt Damæ: non enim intellectu caret (ait Euripides) numē, sed potest intelligere quænam sint mala facta iuramēta & necessitate coacta.

[*Heu heu*] Verba sunt auaritiæ, Damæ simplicitatem ex adiunctis eludētis, per

exclamationem.

[Vare] Metaphora à corpore ad animum: qualis antea fuit Saty. 4.

Ostendit pede regula varo.

[Terebrare] Metaphora est hyperbolica à fabris lignaris, qui viriculo asseres & ligna perforant: Virgil. 2. Aeneid.

Aut terebrare cauas vteri, & tentare latebras.

Significat autem tenuiter eum esse victurum, foreque ut (quemadmodum est in prouerbio) salem lingat, si viuere cū Ioue, id est sanctè pièque velit: Vide prouerbum apud Erasmus, Salem lingere.

*Iam pueris pellem succinctus, & œnophorum aptas
Ocyus ad nauem: nil obstat, quin trabe vasta
A Egæum rapias, nisi solers luxuria antè
Seductum moneat, quo deinde insane ruis? quò?
Quid tibi vis? calido sub pectore mascula bilis
Intumuit, quam non extinxerit urna cicutæ.
Tún' mare transilias? tibi torta canabe fulto
Cæna sit in transtro? Veietanúmque rubellum
Exhalet vapida læsum pice sessilis obba?
Quid petis, ut nummi, quos hic quicunque modesto
Nutrieras, peragant auidos sudore deunces?*

[Iam pueris] Assumptionis expolitio ex effectis Damæ, qui Auaritiæ oratione persuasus, ad mercaturam faciendam accingitur, & nauim conscendit: Sic enim est apud Horat.

*Per mare, per terras currit mercator ad Indos,
Pauperiem fugiens.*

[Pellēm] Synecdoche est: pellem enim dixit pro veste ex pellibus hirsutis confecta, qua qui peregre proficiscuntur saepe uti solent: vnde Iuuenal.

*Nil ventum fecisse volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi, qui summonet Euros
Pellibus inuersis. Ouid. 3. de Tristib.
Pellibus hirsutis arcet mala frigora.*

[Succinctus] Diligenter & sedulo, quod qui faciunt, solent vestem aut deponere aut colligere: Horat. 2. serm. Saty. 6.

Veluti succinctus cursitat hospes

Ibidem Saty. 8.

Hic ubi sublati puer alte cinctus acerram &c.

[Oenophorum] Vas vinarium: est autem singularis pro plurali.

[Trabe] Synecdoche est & metonymia: Trabs enim causa est efficiens & pars nauis: hinc pro naui tota & ex trabibus confecta ponitur: sic Ouid. 2. de ponto.

Quo duce trabs cholca sacra cucurrit aqua.

[*Aegeum*] Synecdoche est: Aegeum enim pro mari dixit: Est autē ægeum, pars maris mediterranei, prope Græciā, Europā ab Asia diuidēs, vt ait Plin. lib. 4. cap. 11.

[*Solers luxuria*] Quæ suis blanditiis & illecebris homines à labore auocare solet ad voluptatem, vnde prædulce malum appellatur à Clodiano 2. lib, in Stilconis laudes:

*quæ dedita semper
Corporis arbitriis, hebetat caligine sensus,
Membræque Circeis effæminat acrius herbis.
Blanda quidem vultu, sed qua non tetrior vlla,
Internis fucata genas, & amicta dolosis
Illecebris.*

[*Quo deinde*] Prosopopœia luxuriæ, Damam à labore ad voluptatem reuocantis ex adiunctis.

[*Calido*] Parêthesis est, qua Damæ ira ex efficiente caussa significatur, & per collationem minorum amplificatur.

[*Canabe torta*] Periphrasis est rudentis, ex materia, que est canabis, quā & pantagruelion vocant.

[*Transstro*] Transstra tabulata dicuntur in Nauibus, super quæ sedent remiges (inquit Festus) Cæsar: Transstra ex pedalibus in altitudinem trabibus, confixa clauis ferreis &c. Virgil. 5. Aeneid.

*Furit immixtis Vulcanus habenis,
Transstra per & remos & pictas abiete puppes.*

[*Veientanum*] Vinum quod Veis oppido Italiæ nascebatur: fuit autē huiusmodi vinum insipidum Horat.

*Qui veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla. Martial.
Sed veientani bibitur fex crassa rubelli.*

De hoc vino sic Columella lib. 4. Veientanæ vuæ non ita rubent vt amineæ, à quo colore Rubellanae appellantur, eedemque fecenninae, quod plus quam ceteræ facis habent.

[*Pice*] Qua vinum post feruorem condiebatur, aliquando flore resinæ, vt est apud Plinium lib. 14. cap. 2.

[*Obba*] Obba vas potorium, galeæ similitudinem referens, fundo latiore, cui insidere solebant plerumque qui in naui versabantur, vnde sessilis appellatur (ait Baptista) quomodo lactucæ dicuntur sessiles, quia late humi diffundantur.

[*Quid petis*] Nauigandi studium propositum ex adiunctis eludit luxuria, vbi vis comparationis minorum quædam est, quasi diceret, satius est Romæ sine labore & periculis paruum lucrum facere, quàm in mari non sine vitæ discrimine magnum quæstum facere.

[*Quincunce*] Quincunx & deunx, partes sunt assis ex numero vnciarum: quincunx enim quinque vncias, deunx verò asses totum dempta vna vncia significat.

[*Modesto*] Allegoria est ab hominibus, qui modesti propriè dicuntur, & nutriti hinc & pecunia modesta, id est tenuis, nutriti id est paulatim augeri.

Indulge genio, carpamus dulcia, nostrum est

Quod viuis, cinis & manes, & fabula fies.

Vine memor leti. fugit hora, hoc quod loquor, inde est:

*En quid agis? duplici in diuersum scinderis hamo.
Hunc cine, an hunc sequeris? subeas alternus oportet
Ancipiti obsequio dominos, alternus oberres:
Nec tu, cum obstiteris semel, instantique negaris
Parere imperio: Rupiam vincula, dicas.
Nam luctata canis nodum arripit, attamen illi
Cum fugit, à collo trahitur pars longa catena.*

[Indulge genio] Cohortatio ad voluptatem ex adiunctis: qualis illa Epicuri celebratur: *Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas.*

Quid sit autem Genius & Genio indulgere, dictum est initio secundæ Satyræ.

[Quod viuus] Vnde Martial.

*Vive velut rapti fugitiuæque gaudia carpe,
Perdiderit nullum vita reuersa diem.*

Nam hoc tempus duntaxat Ethnici vixisse se putabant, quod hilariter, faustè & cum voluptate traduxissent, author Plin. lib. 7. cap. 40.

[Cinis & manes] Horat. Ode. 4. lib. 1.

*Vitæ summa brevis spes nos vetat inchoare longam,
am te premet nox fabulæque manes.*

Et domus exulis Plutonia. Iuuenal. Saty. 9.

Festinat enim decurrere velox

*Flosculus, angustæ miseraque breuissima vitæ
Portio, dum bibimus, dum ferta, vnguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.*

[Cinis] Corpora enim cremabantur, cum post acceptam magnam in bello cladem, cadauera propter multitudinē sepeliri non possent (ait Plutarchus in Mario).

[Vive memor] Sic Horat. *Vive, memor quàm sis aui brevis.*

Idem lib. 1. episto.

*Inter spem curamque timores inter & iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum,
Grata superueniet quæ non sperabitur hora.*

Martial. lib. 1.

*Non est crede mihi sapientis dicere viuam,
Sera nimis vita est crastina, viue hodie.*

[Fugit hora] Ouid. 1. metam.

*Labitur occultè fallitque volatilis ætas,
Et nihil est annis velocius.*

[Hoc quod loquor] Id est quod ait Horat.

*Dum loquimur, fugit inuida ætas
Carpe diem quam minimum credula postero.*

[En quid] Sententia assumptionis hic apertius ponitur: At tu dominis animi pares: ubi poëta seruitutem eorum amplificat qui cupiditatibus obsequuntur: Sic Cicero 5. parad. An eorum seruitus dubia est, qui cupiditate peculij nullam conditionem recusant durissimæ seruitutis? Hereditatis spes, quid iniquitatis in seruiendo

non suscipit, quem nutum locupletis, orbi senis non obseruat? loquitur ad voluntatem, quicquid denuntiatur sit, facit: assentatur, assidet, miratur, quid horum est liberi? quid denique non serui inertis?

[*Duplici*] Allegoria est à piscibus, qui hamo inescantur.

[*Nec tu*] Sententia complexionis syllogismi: Ergo Dama est seruus, quæ ex dissimili significatur: Itaque quàmuis aliquando auaritiæ non parueris, aut luxuriæ imperantis imperium detrectaueris, non desinis tamen esse seruus.

[*Rupiam vincula*] Breuis prosopopœia Damæ, ubi allegoria est ab illis, qui rupto carcere effugiunt.

[*Nam luctata*] Ratio proximæ antapodoseos dissimilitudinis per similitudinē: cuius protasis altera dissimilitudine amplificatur, & adiunctis confirmatur: Quæadmodum canis licet vincula soluerit aut ruperit, tamen libera non est, quia maximā catenæ partem collo trahit: Sic Dama cum semel auaritiæ vel luxuriæ imperium detrectarit, tamen non est liber, protasis sola est.

(*A collo trahitur*) Sic Horat. de cane 2. serm. Saty. 7.

Quæ bellua ruptis

Cum semel effugit reddit se praua catenis.

Huc pertinet gallicum prouerbium, *Il n'est pas échappé, qui traine son lien.*

*Daue citò, hoc credas iubeo, finire dolores
Præteritos meditor, crudum Chærestratus unguem
Abrodens ait hæc, An siccis dedecus obstem
Cognatis? an rem patriam rumore sinistro
Limen ad obscænum frangam, dum Chrysidis udas
Ebrius ante fores extincta cum face canto?
Euge puer sapias, diis depellentibus, agnam
Percute: sed censen' plorabit Daue relicta?
Nugaris, solea puer obiurgabere rubra:
Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses,
Nunc ferus & uiolens: at si vocet, haud mora, dicas,
Quidnam igitur faciam? nec nunc, cū accersar, & ultrò
Supplicet, accedam? si totus & integer illinc
Exieris. nunc nunc, hic hic, quem quærimus, hic est:
Non in festuca lictor quam iactat ineptus.*

[*Daue citò*] Confirmatur proximæ dissimilitudinis antapodosis, quòd qui semel cupiditatibus obtemperare recusarunt, liberi non sunt, ex specie singulari: Tradu-

cit enim Persius ex Menandri Græci poëta fabula, Cherestratum quendam adolescentem, de amasia Chryseide relinquenda cum Dauo seruo deliberantem, cum quo tamen una falsa lachrymula Chryseis in gratiam redeat, & leuissimo momento reconcilietur. Quæ Menandri locum imitatus est in Eunuchio Terentius, Scena prima, ubi abalienatus à Thaide Phædria, eiusdem blanditis placatur: Est igitur hoc loco dialogismus Cherestrati cum Dauo seruo: ubi Cherestratus ex adiunctis hominis solliciti describitur.

(Dolores) Metonymia secundi generis, effectus amoris, pro causa id est amore: Nam ut est apud Plautum in mercatore.

Amorem hæc cuncta vitia sectari solent:

Cura, ægritudo, nimiaque elegantia,

Hoc non illum modo qui amat, sed quem attigit

Magno atque solido mulctat infortunio.

Nec post profecto quisquam sine grandi malo,

Præter quam res patitur studet elegantia

Sed amor accedunt etiam ultra hæc, quæ diximus,

Insomnia, ærumna, error, & terror, & fuga,

Ineptia, stultitiaque, adeo & temeritas,

Incogitantia, excors immodestia,

Petulantia, cupiditas, & malevolentia.

Inheret etiam auiditas, desidia, iniuria,

Inopia, contumelia, & dispendium.

Ergo dolores dixit, id est amores, tot secum dolores afferentes.

(An siccis) Subiicit Cherestratus deliberationis suæ argumentum, ex fine variis adiunctis amplificato: cupio finem amoribus imponere, ne patrimonium cum magna nominis & famæ meæ iactura effudam, meaque profusione turpitudinis non tam aliquam familiæ meæ inuram.

(Siccis) Sobriis, frugalibus, prudētibus, sobriis & continentibus. Plautus in asinaria:

Ah scelestus ego præter alios virum meum sui rata siccum,

Frugi, continentem.

Sic postea ebrium sicco opponet.

(Limen ad) Synecdoche: limen obscœnum, pro obscœna domo & meretricia, ad quam sæpe adolescentes patrimonij sui naufragium facere solent: Nam ut ait Ouid. de Arte:

inuenit artem

Fœmina, qua cupidi carpat amantis opes:

Si nihil attuleris ibis Homere foras.

(Rumore sinistro) Amatores enim iacturam sui nominis facillimè ferunt, & quid de se quisque sentiat non magni faciunt: Vnde Ouid. lib. 2. eleg. ad Cynthiam.

Ah pudeat certe, pudeat, ni fortè quod aiunt,

Turpis amor surdis auribus esse solet.

(Chrisidis) Chrisis nomen meretricis, quo usus est in Andria Terentius.

(Ante fores) Quod facere solent amatores: vnde Ouid. 2. de Arte.

Nox & hyems, longæque via, sæuique labores,

Mollibus his castris & dolor omnis adest.

Idem eleg. 9. lib. 1. in comparatione militis & amatoris.

Peruigilant ambo, terra requiescit vterque,

Ille fores dominicæ seruat, at ille domus.

(Euge puer) Verba sunt Dauis serui, hero suo meretricum illecebris liberato, gratulantis.

(*Diis depellentibus*) Periphrasis est Arunci dei vel Auerrunci, quem noxia ab hominibus auertere solitum credidit antiquitas: unde verbum auerruncare pro auertere (ait Varro) nisi malis hoc de laribus intelligere, quibus pro depulso furore sacrificabatur. Horat. 2. serm.

Non est periurus neque sordidus, immolat æquis

Hunc porcum laribus. Vide Lilius Greg. hist. deor. syntag. 1.

(*Sed censens*) Verba sunt Chærestрати, quibus amantium amentia declaratur & exprimitur: Sic Parmeno apud Terentium in Eunuchō, de Thaidē cum Phædria loquens:

Me hercule vna falsa lachrimula

Quam, oculos terendo miserè vix vi expresserit

Restinguet, & te ultro accusabis, & ei dabis

Ultro supplicium.

Plautus in Amphitryone.

Nam in hominum ætate multa eueniunt huiusmodi,

Capiunt voluptates, mox rursus miseras.

Iræ interueniunt, redeunt rursus in gratiam,

Verum iræ si quæ interueniunt huiusmodi,

Inter eos, rursus si reuentum in gratiam est,

Bis tanto amici sunt inter se quam prius.

(*Nugaris*) Chærestрати incontinentiam acerbè reprehendit & castigat Dauus, ex dissimili.

[*Atque arctos*] Allegoria est à feris, quæ pedicas & laqueos quibus irretitæ tenentur solent rodere: similis est apud Lucret.

Nam vitare plagas in amores ne iaciamur.

Non ita difficile est, quàm captum rebus ab ipsis

Exire, & validos Veneris perrumpere nodos.

Vide Erasmus in prouerbio Castes rodere, & in prouerbio ἐκλινῖσαι.

[*Quidnam igitur*] Locus est apud Terentium in Eunuchō, vbi Phædria apud se deliberat, an ad Thaidem meretricem redire debeat, scena 1. act. 1.

Quid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem

Cum accersor ultro? an potius ita me comparem,

Non perpeti meretricum contumelias?

Exclut, reuocat, redeam? non si me obsecret.

Quem item locum imitatus est Horat. 2. serm. saty. 3.

Nec nunc cum me volet, ultro

Accedam? an potius mediter finire dolores?

Exclut, reuocat, redeam? non si obsecret, &c.

Significat igitur hoc loco huiusmodi homines, qui cupiditatibus pareant, esse seruos. Cic paradoxo s. An ille mihi liber videbitur cui mulier imperat, cui leges imponit, præscribit, iubet, vetat quod videtur, qui nihil imperanti negare potest, nihil recusare audet, si poscit dandum est, si vocat veniendum, si eiicit abeundum, si minatur extimescendum. Ego verò istum nō modò seruum, sed nequissimū seruum etiam si amplissima familia natus sit, appellandum puto.

[*Si totus*] Hactenus protasis dissimilitudinis disputata est, ea non esse libertate opus ad philosophandum, quam donant pilea, donatue prætor, quæ multis argumētis confirmata & amplificata adhuc vsque locum perducta est. Antapodosis tandem sequitur, vbi liber definitur omnibus animi cupiditatibus solutus: Ac ne aliena hoc loco videatur esse huiusmodi antapodosis, propter interiectum longissimum

inter protasim spatium, protaseos sententia breuiter sequente versiculo repetitur.
 [Festuca] Id est (vt ante dixit) vindicta, vel festuca quæ in caput eius qui manumittebatur, spargebatur, ait Plutarchus.

*Ius habet ille sui palpo, quem ducit hiantem
 Cretata ambitio? vigila & cicer ingere large
 Rixanti populo, nostra vt Floralia possint
 Aprici meminisse senes: quid pulchrius? at cum
 Herodis venere dies, unctaque fenestra
 Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ
 Portantes violas, rubrumque amplexa catinum
 Cauda natat thynni, tumet alba fidelia vino,
 Labra moues tacitus, recutitque sabbata palles.*

[*Ius habet*] Illustratio proximæ antapodoseos ex dissimili: Qui solutus omni cupiditate est, liber est: qui autem ambitione ducitur, aut alia cupiditate, liber esse non potest.

[*Quem ducit*] Sic Cic. 5. paradoxo Quid iam illa cupiditas quæ videtur esse liberalior, honoris, imperij, prouinciarum, quàm dura est domina, quàm imperiosa?

[*Palpo*] Id est assentator, qui populi beneuolentiam aucupatur, quod facere solebant qui ad aliquam honoris sedem aspirabant (ait Cic. pro Plancio) vnde nationem candidatorum officiosissimam vocat in Pisonem.

[*Hiantem*] Metaphora est à terra, quæ hiare tum propriè dicitur, cum æstu solis exiccata finditur, rimasque suas imbri aliquo expleri cupit: Hinc metaphoricè pro expetere vt 3. Catilin. paruum atque lactantem, vberibus lupinis inhiantem fuisse meministis.

[*Cretata*] Metonymia est adiuncti pro subiecto: nec enim cretata erat, seu alba vt creta ambitio, sed ambitiosi, qui & candidati dicebantur, à toga quam gestabant candida. vnde fuit illa Ciceronis oratio Romæ habita in toga candida quæ temporis iniuria excidit.

Nisi fortè hoc malumus ad Floralia referre, quibus albæ vestes vt in Cerealibus dabantur & gestabantur. Cuius rei rationem sic explicat Ouid. 5. fast.

Cur tamen vt dantur vestes Cerealibus albæ,

Sic est hæc cultu versicolore decens?

An quia maturis albescit messis aristis,

Et color & species floribus omnis adest?

[*Vigila*] Prosopopœia est ambitiosi, familiares suos hortâti, vt pro se in captandis populi suffragiis incumbant ex fine: populi enim gratiam & fauorem sibi promerebantur qui honores ambibant, sparsione & effusione leguminum in festis Florilibus: vnde Horat.

*In cinere atque faba bona perdas atque Lupinis,
Letus ut in circo spatieris & æneus stes,
Nudus agris.*

[*Floralia*] *Floralia* Romæ festa in honorem Floræ, quæ à Martiale festa popularia appellantur, propterea quod populus per eos dies maiore cum licentia lasciuiret: tum enim propter verborum obscenitatem, excolebantur meretrices vestitus, spectate populo: fuit enim Flora insigne scortum & nobile, quæ cum maximū questum arte sua fecisset, moriens populum Romanum heredem reliquit, cum magna pecunia, ex cuius annuo scenore, eius natalis Romæ celebrari solebat, editione ludorum, qui *Floralia* dicebantur: verum ad vitadā rei turpitudinem, deam finxerunt pontifices fuisse Florā, quæ floribus præesset, quæ floribus & leguminibus placanda esset, ut omnia bene florent: Ouid. 5. fast.

*Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos,
Non ex difficili cognita causa fuit.
Non est de tetricis, non est de magna professis,
Vult sua plebeio sacra patere choro.
Et monet ætatis florē dum deceat uti:
Contemnunt spinam cum cecidere rosæ.*

Celebrabantur autem ad 4. cal. Maij.

[*At cum Herodis*] Altera eiusdem antapodoseos illustratio ex altero dissimili, quod superstitiosi non sint liberi, sed omni timore & superstitione vacui: Protasis specie singulari declaratur, id est exemplo Iudæorum, quorum gens Romanis maximè superstitiosa visa est, quippe quæ se die sabbati sine vlla defensione, à Pōpeio capi & expugnari passa sit: ut est apud Iosephum & 1. Machabeor. cap. 10. nephasque eo die esse putauerit, hostem muro deicere, arma pro vita pro aris & focis capere, quid dicam cibum parare? Hi die sabbati prætorium non ingrediebantur, sed filium Dei verum sabbatum interficiebant, Ioannis 8. Iudæos igitur Romæ tumultuantes (ut ait Suetonius) Christo impulsore, nouæ cuiusdam religionis tumultu, hoc loco infectatur Persius, & liberos nō esse docet ex effectis, quæ adiunctis declarantur. Nam ut ait 1. de finibus Torquatus Epicureus. Imbutus superstitione quietus esse non potest.

[*Herodis dies*] Periphrasis est sabbati ex adiunctis: Herodes enim rex fuit Iudæorum, Ascalonita dictus, Antipatri ex Cypride filius, qui prim⁹ in Iudæa regnavit, insigni crudelitate notus, qui morbo tandē intercutis, scatentibus vndique vermibus interiit.

[*Vnctaque fenestra*] Superstitiosa aliquot Iudæorum facta enumerantur, ridendaque propinantur: primum est accensio lucernarum: Solebant enim Iudæi pridie sabbati enneamixon id est lucernam nouem lychniorum in fenestra ponere, sale & oleo imbutam: vnde fenestra vnctā dicitur, propter oleum quod ex lucernis exudabat (ait Nebricensis).

[*Thynni*] Thynnus piscis est familiaris Iudæis, cuius cauda vilior est quia pinguedine caret, vide Plinium.

(*Labra moues*) Sic Horat.

*Labra mouet cupiens audiri, pulchra Lauerna,
Da mihi fallere, da & c.*

(*Sabbata recutita*) Recutitorum & circuncisorum Iudæorum, Martialis.

Nec recutitorum fugis inguina Iudæorum.

Dicuntur autē recutiti quia noua cutis est restituta, sic recutita: colla, mulæ appella-

lantur à Martiale.

(Sabbata) Sabbatū dies fuit otij & quietis, Iudæis indictus à Deo, Exodi 16, 20. 31, 34. Leuitici 19. Deut. 5. Sabbatum autem instituit ideo Deus, quòd septimo die cessasset à creatione mundi, tum etiam ad refrendam memoriā quietis, quam præstiterat Deus Iudæis, cum eos à seruitute Pharaonis liberauit: vt est exodi cap. 20, & Deut. 5. cap. Hanc Iudæorū superstitionē ridet Iuuenal. Saty. 14. his versib⁹.

Quidam sortiti metuentem sabbata patrem,

Nil præter nubes & cœli numen adorant.

Nec distare putant humana carne suillam,

Qua pater abstinuit, mox & præputia ponunt:

Romanas autem soliti contemnere leges,

Iudaicum discunt, & seruant, & metuunt ius,

Tradidit arcano quodcunque volumine Moses,

Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti.

*Tunc nigri lemures, ouóque pericula rupto,
Tunc grandes Galli, & cum sistro lusca sacerdos,
Incussere deos inflantes corpora, si non
Prædictum ter mane caput gustaueris alli.
Dixeris hæc inter varicosos centuriones,
Continuò Crassum ridet Vulpenius ingens.
Et centum Gracos curto centusse licetur.*

[Tunc nigri] Explicat alia superstitionis genera, quibus qui laborent, liberi esse nullo modo possint.

(Lemures) Lemures antiqui manes & mortuorum animas esse crediderunt, quæ nocturnis incursionibus domos infestarent, quas qui lectis suis arcere cupiebat, digitis cum pollice complicatis, signa dabat: vt est apud Ouidium 5. fast.

Occurrat tacito ne leuis vmbra sibi.

Cumque manus puras fontana perluit vnda,

Vertitur, & nigras accipit ore fabas,

Auersusque iacit, sed dum iacit hæc ego mitto,

His (inquit) redimo meque meosque fabis.

Hæc nouies dixit, nec respicit, vmbra putatur.

Colligere, & nullo terga vidente sequi.

Rursus aquam tangit, Temesseaque concrepat æra.

Et rogat vt tectis exeat vmbra suis.

Cum dixit nouies, manes exite paterni,

Respicit, & purè sacra peracta putat.

Dicti autem sunt Lemures, quasi Remules, à Remo Romuli fratre: cuius vmbra Faustulum à quo educatus fuerat, monuisse in somniis fingitur, vt Romulum fratrem moneret, vt in honorem Remi fratris celebrem & solemnem quendam diem

festum institueret, quod cū Romulo renuntiauiſſet Faustus:

Romulus obſequitur, lucēque Remuria dixit,

Illa, qua poſitis iuſta feruntur auis.

Aſpera mutata eſt in lenem, tempore longo

Littera, quæ toto nomine prima fuit.

Mox etiam Lemures animas dixere ſilentum,

Hic ſenſus verbi, vis ea vocis erat.

[Ovōque pericula rupto] Oua veteres in purgandis ædibus adhibuerunt: vnde Ouid. 2. de Arte:

Et veniet quæ luſtret anus lectūque locūque,

Præferat & tremula ſulphur & oua manu.

Iuuenal. Saty. 6.

Metuique iubet ſeptembris & auſtri

Aduentum, niſi ſe centum luſtrauerit ouis.

Eius rei ratio à recentioribus traditur, quod ex animalium generibus adeo multiformibus plurima ædantur ouis, quæ velut media ſint inter animal & non animal, proinde Diis grata cenſuiſſe veteres, quando & Cyami nomine, nihil aliud intellexiſſe videatur Pythagoras, quàm ouum, quod in eo ſit animantium κύνους id eſt foetura: Cœli^o lib. 27. cap. 16: Ea autē fuit ſuperſtitio, vt ſi ouū igni immiſſū rupto putamine efflueret, id ſummū eſſe piaculū & toti anno ominoſum crederēt.

[Galli] Gallos ſacerdotes Cybeles intelligit, ſic dictos à Gallo fluuiio vt docet Ouid. 4. faſt. his verbis.

Cum igitur Gallos qui ſe excidere vocamus,

Cum tantum à phrygia gallica diſtet humus?

Inter ait viridem Cybelem altasque celænas,

Amnis & inſana nomine Gallus aqua.

Qui bibit inde furit, procul hinc diſcedite, queis eſt

Cura bonæ mentis, qui bibit inde furit.

De quibus vide Plinium lib. 11. cap. 49. & lib. 35. cap. 12. & Lucretium lib. 2. Auguſtin. lib. 7. de ciuitate Dei.

[Sifstro] Siftrum inſtrumētum muſicum, quo ſacerdotes Iſidis in eius ſacris utebantur. Virgil. 8. Aeneid.

Patrio vocat agmina ſifstro

[Luſca ſacerdos] Periphras ſacerdotis deæ Iſidis, item ex adiunctis, vbi ſynecdoche eſt, luſcam enim dixit pro muliere aliqua corporis parte vitiata, & membro aliquo mutilato: Quales omnes eſſe ſolebant Iſidis ſacerdotes: de Iſide autem vide Ouid. 1. metaph. Huius ſacra ex Aegypto Romam ſunt translata, cuiusque templū in campo Martio fuit. Iuuenal.

A Meroe portabit aquas, quas ſpargat in ædem

Iſidis, antiquo quæ proxima ſurgit ouili.

[Deos] Metonymia tertij generis, deos pro timore dei.

[Inſtantes] Hydropiſm & morbum intercutem in corpus immittentes, hoc autem videtur dicere, quia per Iſidem iurantes, morbis affligerentur.

[Ter mane] De ternario numero ſatis à nobis dictum eſſe puto Saty. 2.

[Alli] Allium apud Aegyptios pro deo cultum fuit, & cape, author Plin. lib. 19. cap. 6. vnde Galenus 12. Therapeutices allium ruſticorū theriacem vocat, Nam ruſtico intento operi vbi colica grauius affectio infeſtare adhortata illum eſt, remedio hoc vſus, primum ſe præciuxit, mox & cum pane allium eſcītādo, ventris do-

lorem sedauit.

[*Dixeris hæc inter*] Prolepsis ad extremum additur, quæ dissimilibus soluitur: Et si homines ignari & stupidi hæc meâ de vera libertate sententiam irrifuri sunt, vera tamē est: Protasis ex effectis huiusmodi agrestium hominum declaratur, quod illi philosophos assis non æstiment.

[*Varicosos*] Qui propter assiduum laborem varices contrahunt: sunt autem varices, venæ in suris obtortæ, quæ solent baiulis & cursoribus accidere.

[*Centuriones*] Synecdoche est & methaphora: Centuriones enim agrestes & nulla disciplina exculti homines dicuntur, quales esse solent centuriones.

[*Crassum*] Id est crasse (ait Britannicus) nomen pro aduerbio.

[*Vulpenius*] Fictum nomen est stupidi cuiusdam bellatoris.

[*Græcos*] Metonymia quarti generis: Græcos enim dixit pro philosophis, qui fere omnes græci natione fuerunt, vt postea. Saty. 6.

[*Licetur*] Liceri siue Licitari, est pretium deferre in venditione, siue cōductione faciendâ: Inde licitatores dicti, qui pro re emenda conducendâue pretium alius alio maius pollicentur. Cic. 3. offic. Non licitatorem venditor, nec contra se qui liceatur emptor opponat.

[*Curia centusse*] Centum assibus curtatis.

Finis quintæ Satyræ.

ANTONII FOQUELINI

Veromandui in Sextam Persij

Satyram commentarius.

Sexta & postrema Persij Satyra, in effrenatam Romanorum avaritiam comparata est, ad quam notandā & perstringēdam occasio captatur, per dissimilitudinem studiorum Persij & Bassi (ad quem scribitur) poetarum, & imperitæ multitudinis Romanæq; plebeculæ: Illi enim, ruri honestis sese studiis oblectant, Plebs vero Romæ diuitiis inhiat, infinitisque sese laboribus exercet, ut optimam suis hæredibus hæreditatem relinquat.

Admouit iam bruma foco te Basse Sabino?
 Iam ne lyra, & Tetrico viuunt tibi pectine chordæ?
 Mire opifex, numeris veterum primordia vocum,
 Atque marem strepitum fidis intendisse Latinæ.
 Mox iuuenes agitare iocos, & pollice honesto
 Egregios lussisse senes, mihi nunc Ligus ora
 Intepet, hybernâtque meum mare, quâ latus ingens
 Dant scopuli, & multa littus se valle receptat.

[Admouit] Protasis dissimilitudinis, in qua Bassi & Persij poetarum studia inter se quidem similia, vulgi tamen studiis dissimilia, ex adiunctis & effectis comparantur.

[Basse] Hunc Bassum alij Saleium, alij Cæsium nominât: Ego verò Cæsium potius quàm Saleium intelligi crediderim. Saleius enim sub Vespasiano in pangendis heroicis versibus floruit, à quo quinquaginta sestertiis donat⁹ est ut ait Cornelius Tacitus. At vero Persius circiter 10. Neronis imperij annum obiit, qui fuit ante Vespasiani tempora 21. ut Saleiū nō modo coluisse, sed ne vidisse quidē Persius videri possit. Huc accedit quod hic Bassus non Epicus, sed Lyricus poeta Persij versibus definiatur, cum ait:

Iam ne Lyra & tetrico viuunt tibi pectine chordæ?

Mire opifex numeris veterum primordia vocum

Atque marem strepitum fidis intendisse Latinæ

Mox iuuenes agitare iocos & pollice honesto

Egregios lussisse senes.

Hic igitur Cæsius Bassus nō Saleius intelligatur: fuit enim Cæsius Lyricus poeta Persij æqualis, qui à Claudio principe floruit vsq; ad Vespasiani tēpora, cuius meminit Fabius Quintil. lib. 11. cap. 1. & Diomedes Grammaticus & Priscianus, qui cum

alios permultos tum vero istum ex 2. Lyricorum Bassi libro citat.

Calliope princeps sapienti psallerat ore.

[Bruma] Bruma dies est anni totius breuissimus, qui circiter Idus Decem bres nostro tempore accidit, ubi solstitium est hyemale. Plin. lib. 18. cap. 25. Bruma Capricorni ab 8. Ianuarij fere. Ouid. 1. Fast.

Bruma noui prima est, veterisque nonissima solis.

Dicitur autem Bruma (vt ait Festus) quasi βραχμία ἡμέρα.

[Sabino] Sabini, populi inter Umbros & Latinos, sic dicti (vt ait Plin. lib. 3. cap. 2) quasi Seuini, à cultu & religione deorum, Velinos accolunt lacus, roscidis collibus.

[Foco] Significat Bassum relicta vrbe rus secessisse, vt illic melius meditaretur & scriberet, nam vt ait Horatius.

*Scriptorum chorus omnis amat nemus & fugit urbem,
Et Ouid. Carmina secessum scribentis & otia querunt.*

[Iam ne] Effecta studiique Bassi in agro Sabino degentis explicantur, sic Horatius 3. epistola 2. lib. de Titio poeta, Pindari interprete. *Fidibus ne latinis,*

Thebanos aptare modos studet auspice Musa?

[Lyra] Instrumentum musicum, sic dictum ἀπὸ τοῦ λῦειν quod est canere, quod ad lyram sua carmina veteres canerent, quibus statuebatur chorus quinquaginta virorum, & tauro donabantur: Lyram autem Erasosteni poetæ Græco, Mercurius primus ex testudine fecisse dicitur.

[Viunt] Metaphora ab animatis rebus, id est personant.

[Pectine] Pecten instrumentum musicum, quo citharam pulsamus. Virgil. 6. Aeneid. *Iam pectine pulsat eburno.*

[Tetrico] Tetricus mons in Sabinis asperimus (ait Seruius) unde nonnulli codices, Tetrico maiuscula prima legunt litera, vt Tetricus per Synecdochen pro Sabino vsurpetur, ego verò Tetricum metaphoricè explicare malim, pro graui & aspero, qualis esse mons ille dicitur: Martialis lib. 6.

At quàm non Tetricus quàm nulla nubilus ira?

Hinc Tetricitas pro asperitate & morositate: Ouid. ad Pisonem:

Talis inest habitus, qualem nec dicere mœstum

Nec fluidum lata sed tetricitate decorum

Possumus.

Ergo adiectiuum illud, vel ad Bassum vehementer & seuerum, vel ad pecten, graues in Lyra cantus personans, referatur.

(Mire opifex) Laus Bassi ex adiunctis.

(Numeris) Metonymia 4. modi, numerus pro carmine numero, qualis antea frequens fuit.

(Primordia) Id est versus & carmina, quia quæ ad posteritatem primum homines peruenire voluerunt, ea versibus & numerosa oratione tractauerunt, vt constat ex Strabone lib. 1. cū ait: primo ante omnia apparatus ipsa poetica processit in medium, & probata cōplacuit: dehinc illam imitati, cum metrum soluissent, reliquis poetice seruatis partibus, rem scriptis commendarunt: Cadmus videlicet & Pherecydes Hecateus: qui deinde post illos &c. Hoc orationis genere dii olim hominibus responsa dederunt: Horatius.

Dictæ per carmina sortes

Et vitæ cantata via est.

Hoc orationis genere Orphæus, Linus, Musæus, Amphion, totus denique sacer poetarum (vt ait Horat. 1. epistola.)

Poscit opem chorus & præsentia numina sentit,

*Celestes implorat aquas, docta prece blandus
Avertit morbos, metuenda pericula pellit,
Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.*

Hoc orationis genere antiquissimi reges & principes, Sacerdotes & Prophetæ
Moses, Samuel, Iob, David, Salomon, Esaias preces votæque deo fecerunt, nam vt
ait idem Horatius 1. Epist.

Carmine dii superi placantur, carmine manes.

Ergo Primordia veterum vocum sunt carmina: Nam vt ait Horatius in arte.

*Fuit hæc sapientia quondam
Publica priuatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare iuga maritis,
Oppida moliri, leges incudere ferro,
Carminibus.*

[Intendisse] Cum solerti neruorum intensione, virorū fortium certamina, ver-
sibus latinis descripta, ad Lyram cecinisse.

[Marem strepitum] Metonymia est 4. modi, ex adiuncto enim strepitu, virorū
fortium certamina significantur, quæ versibus descripta ad Lyram cātabat Bassus:
Hoc enim proprium est Lyricorum poetarum subiectum: Horatius in arte.

*Musa dedit fidibus diuos puerosque deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et iuuenum curas, & libera vina referre.*

Virgilius: *Cui carmina semper
Et Cithara cordi, numerosque intendere neruis:*

Semper equos atque arma virum pugnæque canebat.

[Iocos iuuenes] Metony. 4. generis, ioci iuuenes, id est Iuuenum, vt amores, li-
bidines & cætera quibus abundare iuuentus solet, de quibus superiore Satyra.

[Egregios senes] Meto. 1. generis, causa pro effectu: egregios enim senes dixit,
pro factis illustribus veterum.

[Mibi nunc] Altera pars Protaseos dissimilitudinis, vbi similiter honesta Per-
sij studia, Romanæ plebis studiis dissimilia declarantur: ac primum ex subiecto lo-
co, id est Lunæ oppido Hetruriæ: cuius loci amœnitas, ex adiuncta aëris clemen-
tia & benignitate demonstratur.

[Ligus ora] Periphrasis est Liguriæ, quæ regio est Italiæ magna sui parte mon-
tana, Macra fluuius ab Hetruria, Varo à Gallia Narbonensi distincta: cuius incolæ
Ligures nominantur. Plin. lib. 3. cap. 5.

[Intepet] Quia sita est ad littus maris mediterranei, quæ pars Italiæ ad meridiem
vergit: est autem Metaphora ab aquis, sic Horatius epistola 10. libri. 1.

Est vbi plus tepeant hyemes.

[Meum mare] Ligusticum vel Hetruscum, Volaterris enim natus est, vt initio
dictum est, oppido Hetruriæ.

[Qua latus] Altera Lunæ oppidi amœnitas declaratur ex adiuncto portu: Luna
enim oppidum est Hetruriæ ad mare situm: cum portu eiusdem nominis, iuxta Ma-
cram fluuium Liguriæ & Hetruriæ terminū: vnde hic orę Liguris meminit: Græ-
ci enim (vt ait Strabo lib. 5) & portum & urbē Selenes appellant, id est Lunæ. Vrbs
quidem haud sanè magna, maximus vero & pulcherrimus portus est, multos in-
tra se portus complectens, magnę profunditatis vniuersos, adeo vt omnium quæ ma-
ris teneant imperium, facile fieret receptaculum: Celsis verò montibus portus ipse
circumcluditur, qui prospectum longè pelagi præbeāt. Nam & Sardinia, & magna

littoris vtriusque pars cernitur &c. Plin. cap. 5. lib. 3. Primum Hetruriæ oppidum portu nobile.

[Scopuli] Quibus portus circumcluditur.

*Lunai portum est operæ cognoscere cines.
Cor iubet hoc Ennî, postquam destertuit esse
Mæonides quintus paupone ex Pythagoreo.
Hic ego securus vulgi, & quid præparet Auster
Infelix pecori, securus & angulus ille
Vicini, nostro quia pinguior, & si ad eò omnes
Ditescant orti peioribus, usque recusæ
Curvus ob id minui senio, aut cænare sine uncto,
Et signum in vapida naso tetigisse lagæna.*

[Lunai portum] Portus Lunæ amœnitas confirmatur, Ennij testimonio, ex cuius annalibus versus hic citatur.

[Est operæ] Pretium subaudi: est autem Allegoria à mercenariis, quibus quia iucundissimus est laboris fructus, operæpretium per metaphorâ, pro re iucundissima vel utilissima, qualis est operis merces, vsurpatur. Iuuenalis Sat. 6.

*Est operæpretium penitus cognoscere, toto
Quid faciant agitentque die.*

Id est fructuosum & ad rem pertinens: vide Vallam lib. 4. cap. 76. & Budæum in annotationibus in Pandectas in L. Cum duobus. Paragraph. si in coeunda, eodem titulo.

[Lunai] Licentia est, veteribus poëtis familiaris, diphthongum latinam Græcæ more disiungentium. Sic sæpe Lucretius, aliquando etiam Virgilius,

Pictai vestis & auri.

Quod Martialis in poëtis sui temporis reprehendit his versibus:

Attonitusque legis terrai, frugifera

Accius & quicquid Pacuuiusque vomunt.

[Cor iubet] Metony. 3. generis, cor enim pro Ennio cordato & ingenioso dicitur, quod in corde sedem ingenij mentisque domicilium veteres philosophi putarent esse: aliis enim (ait Cicero primo Tusc.) cor, ipse animus videtur, ex quo excordes, vecordes, discordesque homines dicuntur: & Nasica ille prudens bis consul corculum appellatus.

Egregie cordatus homo Catus Elius Sextus

Empedocles autem animum esse censet cordi suffusum sanguinem, aliis pars quædam cerebri visa est animi principatû habere, aliis nec cor ipsum placet, nec cerebri partem quandam esse animum, sed alij in corde, alij in cerebro esse dixerunt &c. Huc accedit, quod tria sibi corda inesse dicere solitum ferunt Ennium, quod tres linguas calleret Græcam, Oscam & Latinam: quod proprium mentis & inge-

nij munus est, Author Gellius lib. 17. cap. 17.

[Enni] Ennius poëta Rudius, qui (vt ait Lucretius libro primo.

Primus amœno

Detulit ex Helicone perenni fronde coronam.

Primus Annales scripsit, vnde sunt illa prima Tuscul.

Aspicite ô ciues, senis Ennii imaginis formam,

Hic vestrum panxit maxima facta patrum.

[Postquam destertuit] Definitio quædam est Ennii, ex adiunctis personæ: Alludit autem ad huius poëtæ somnium: qui (vt 1. Saty. diximus) cum Homeri versus legeret, meditaretur, disceret, imitaretur, totumque se ad illius imitationem componeret, somniauit se Homerum esse factum, fit enim sæpe (ait in Scipionis somnio Cicero) vt cogitationes sermonesque nostri pariant in somno aliquid tale, quale de Homero scribit Ennius, de quo videlicet sepius vigilans solebat cogitare & loqui, vnde ab Horatio.

Ennius & sapiens, & fortis, & alter Homerus
appellatur. Vide 1. Satyræ initium:

[Destertuit] Expergefactus est.

[Mœonides] Synecdoche generalis pro speciali: Mœonides autem dictus Homerus, à Mœone patre. Ouid. 3. amorum:

Viuet Mœonides Tenedos dum stabit & Ide.

[Pauone ex Pythago.] Id est in quem anima Homeri, quæ eadem ante Pythagoræ fuerat (vt aiebat ipsemet Pythagoras) commigrarat: Pythagoras enim Palingenesiam induxit, id est animæ in diuersa corpora commigrationem, vt qui se primum Euphorbum, tum pauonē, deinde Pythagoram fuisse diceret: Tandē verò in Homeri, postremo in Ennii corpus transfusus esse crederetur, (ait Lactatius) Sic apud Ouid. Pythagoras 15. Metamorph.

Corpora siue rogis flamma, seu tabe vetustas

Abstulerit mala posse pati non vlla putetis.

Morte carent animæ, semperque priore relicta]

Sede, nouis domibus viuunt, habitantque receptæ.

Ipse (nam memini) Troiani tempore belli

Panthorides Euphorbus eram, cui pectore quondam & c.

Neque verò hoc loco (Quintus) ad numerum & ordinem referatur, cum nullo modo conuenire possit, sed Ennii prænomen sit, & nominatiuus verbi (destertuit).

[Hic ego] Facta loci descriptione, studia sua declarat Persius ex adiunctis, quod illic degat ab omni cupiditate, inuidia, & perturbatione seiunctus.

[Securus vulgi] Alienus ab omni ambitione populari, & sollicita honorū cupiditate, qua qui tenentur, omnia non modò quæ reprehendi palam, sed etiam quæ obscure cogitari possunt, timent, rumore, fabulam, fictam, falsam perhorrescunt, ora omnium atque oculos intuentur: nihil est enim tam molle, tam tenerum, tam aut fragile, aut flexibile, quam voluntas populi, sensusque ciuium, qui non modò improbitati irascuntur candidatorum, sed etiam rectè factis plerumque fastidiunt, Cicero pro Milone. Iuuenalis. Saty. 10.

Turba tremens sequitur Fortunam, semper & odit

Damnatos, idem populus si Nursia Tusco

Fauisset, si oppressa foret secur a senectus

Principis, hac ipsa Seianum diceret hora

Augustum & c.

Itaque securum se à vulgo & imperita dicit esse multitudine Persius, quæ (vt ait Seneca in Octauia) Cum flatu

*Vela secundo ratis impleuit
Vexitque procul, languidus idem
Deserit alto, seuóque mari.*

[*Quid præparet*] Significat se in maxima animi tranquillitate & securitate esse, qualem scriptori carminum necessariam esse indicat Ouid. cum ait,

Carmina proueniunt animo deducta sereno.

Idem *Carminibus metus omnis abest &c*

[*Auster*] Ventus meridionalis calidus & humidus, exitialis & morbosus, qui à Græcis *vóros* dicitur. Est autem hoc loco metaph. ab animalibus consilio præditis, simili metaphora dixit. Virg. 1. Georg. Vnde *serenas*

Ventus agat nubes, & cogitet humidus Auster.

[*Infelix*] Id est noxius, quo flante, vt ait Plinius lib. 2. homines grauiiores & inualidiores redduntur, siquidem naturæ est calidæ & humidæ, quibus in corpore animalium superfluentibus, febris solet excitari: de quo sic Virg.

Arboribus satísque Notus pecoríque sinister.

[*Securus*] Significat se ab omni inuidia esse liberum, qua

Siculi non inuenere Tyranni

Maius tormentum.

(Ait Horatius) lib. 1. epist. ad Lolium: ab inuidia enim (ait Ouid. 2. metamo.)

*Risus abest nisi quem visi mouere dolores,
Nec fruitur somno vigilantibus excita curis
Sed videt nigratos, intabescitque videndo
Successus hominum, carpitque & carpitur vna,
Suppliciumque suum est.*

[*Angulus vicini*] Synecdoche est, angulus enim vicini pinguior, pro quouis secundo successu vicini ponitur, inuidis enim (vt ait Ouid. 1. Artis)

*Fertilior seges est alienis semper in agris,
Vicínúmque pecus grandius vber habet.*

Iuuenalis Sat. 14.

Maiorque videtur

Et melior vicina seges.

[*Est adeo*] Illustratur Protaseos dissimilitudinis, pars posterior, alio dissimili, Etsi homines ignobiliiores ditescunt, non tamen inuidere possum, aut aliquem animo dolorem capere.

[*Etsi*] Protasis dissimilitudinis, minorum collatione illustrata.

[*Minui senio*] Quod inuidis, & his, qui sese curis, & sollicitudinibus exeruciant solet accidere, vt testatur. Ouid. 1. de Ponto his versibus.

*Iam mihi deterior canis aspergitur ætas,
Iámque meos vultus ruga senilis arat.
Iam vigor & quasso languent in corpore vires,
Nec iuueni lusus qui placere iuuant.
Nec me si subito videas, cognoscere possis,
Ætatis facta est tanta ruina mea.
Confiteor facere hoc annos, sed & altera causa est,
Anxietas animi continuusque labor.*

[*Aut canare*] Id est non tamen quicquam de victus mei quotidiani lautitia remittam, meumque genium idcirco defraudabo: vt Menedemus apud Terentium

propter filij Clinij absentiam.

[*Sine vncto*] Metonymia adiuncti pro subiecto, vnctus autem cibus metaphoricus dicitur, conditus & pinguis sic antea. *Vncta vixisse patella.*

[*Et signum*] Id est nec tamen lagenas vino plenas obsignabo (vt ait Nebricensis) quod facere solent auari, qui Lagenam vini annulo obsignabant, ne à famulis obliguriretur, aut veneno interciperetur. Martialis.

Nunc signat annulus meus lagenam.

[*Tetigisse naso*] Id est tam curiosè, tam accuratè vt ad occludendam lagenam non modo manus, sed & nasum admoueret, quod hyperbolicos dictum est, quo modo dixit Martialis de Sellio quodam, qui de cœna cogitans, tristis & cogitabundus demisso capite incedebat.

Quod penè terram

Tangit indecens nasus.

Lagenas vero & cœnophora sigillo annuli obsignari à veteribus solitas, testis est Cicero ad Tyronem, cum ait: Sicut olim matrem meam facere memini, quæ lagenas etiam inanes obsignabat. Sic Plautus in Persa: Nam id demum lepidum est Triparchas homines vetulos, aniles, bene admordere, qui allium seruo obsignant cum sale. Hoc autem signo reserato irascebatur heri, vnde Horatius epist. 2. lib. 2.

Posses qui ignoscere seruis

Et signo laeso non insanire lagenæ.

*Discrepet his alius, geminos horoscope varo
Producis genio, solis natalibus est qui
Tingat olus siccum muria vaser in calice empta,
Ipse sacrum irrorans patinæ piper: hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer. utar ego, utar,
Nec rhombos ideo libertis ponere lautus,
Nec tenuem solers turdorum nosce saluam.
Messe tenus propria vine & granaria fas est
Emole. quid metuas? occa, en seges altera in herba est.*

[*Discrepet his alius*] Protasis dissimilitudinis ad hunc usque locum producta est, in hanc sententiam, Bassus in Sabinis, Persius in Liguribus, seiuncti ab vrbe, ambitione, auaritia, & omni cupiditate, honestis sese recreant & reficiunt studiis: Antapodosis deinde sequitur, At Romani à nostris moribus longè dissentiunt, quorum alij cupiditate habendi excruciantur, alij omni genere luxuriæ cupiditatisque diffluunt.

[*Geminos*] Ratio antapodoseos ex collatione maiorum, non mirum est si dissentiunt à nostris moribus & studiis Romani: Nati enim sub eodem horoscopo & eadem constellatione, dissimilibus tamen plerumque sunt studiis & moribus, quanto magis igitur Romani sub diuersis sideribus nati? Protasis sola ponitur. Horatius epist. 2. lib. 2. eandem sententiam attingit his versibus.

Cur alter fratrum cessare, & ludere, & vngi

*Præferat, Herodis palmetis pinguibus: alter
Diues & importunus, ad umbram lucis ab ortu
Sylvestrem flammis & ferro mitiget agrum?*

Scit Genius.

Et secundi sermonum Saty. 1.

*Castor gaude equis, ouo prognatus eodem
Pugnis: quot capitum viuunt totidem studiorum
Millia.*

[*Horoscope*] Apostrophe ad Horoscopum: est autē Horoscopus id tēporis mō-
mētum, intra quod quisque nascitur, quasi horæ inspectio & notatio: de quo multa
sunt apud Censorinum & Genetliacos.

[*Varo genio*] Id est dissimili, vario ingenio, & moribus studiisque dissimilibus
contra Possidonium stoicum, qui putat homines sub eadem cæli constellatione na-
tos, similiter esse affectos. Cicero in fato.

[*Solis natalibus*] Confirmatur protasis collationis maiorum per distributionē:
nati sub eodem horoscopo diuersis plerūque affecti sunt moribus, alius enim est
auarus, alius profusus & dissolutus, prior pars distributionis est de auaris, quos ex
effectis, variis circumstantiis amplificatis designat: vt Saty. 4. Ventidium.

*Qui quandoque ingum pertusa ad compita figit,
Seriola veteris metuens deradere limum,
Ingemit, hoc bene sit, tunicatum cum sale mordens
Cape & farratam pueris plaudentibus ollam,
Pannosam facem morientis sorbet aceti.*

[*Solis natalibus*] Natalia Romæ vrbis, eadem quæ & Palilia fuisse, antea dictū
est, significat igitur summam in ciuibus auaritiā qui ipso die natalitiorū, qui Ro-
mæ summa vel religione obseruabatur holeribus & muria cōtētus viueret: sic Ho-
rat.

Natales aliōsue deorum

*Festus & albatu celebrat, cornu ipse bilibri
Caulibus instillet.*

[*Muria*] Muria, genus liquaminis olim fuit, ex Thynnorum & scōbrorum sal-
samentis collectum: Martialis in Xenii.

Antipolitami fateor sum filia Thygni

Essem si scomberi non tibi missa forem.

Vide Plin. lib. 31. cap. 8.

[*In Calice*] Id est vnciatim, gall. *lure à lure*: ne profunderetur.

[*Irrorans*] Metaphora est hyperbolica ad significandam hominis auaritiā ni-
miāq; victus parsimoniā, id est infūdēs leuiter more roris qui lentissime distillat.

[*Piper sacrum*] Quo tanquam re sacra utebatur, quam nephas est profundere
Horat. 1. sermo.

Congestis vndique saccis

Inermis, inhians & tanquam parcere sacris

Cogeris.

Item 2. sermo. &c. de auaro.

Qui nummos aurūque recondit nescius vti

Compositis metuensque velut contingere sacrum.

[*Hic bona*] Altera pars distributionis est de prodigis nepotibus & naufragio
naufragis, quos item ex effectis exprimit Persius.

[*Vtar ego*] Concludit propositam hominum etiam sub eodem horoscopo na-
torum dissimilitudinem, alia dissimilitudine: Quare quanuis alij sordidē & aua-
rē, alij profusē & intemperanter viuunt, modum tamen & mediocritatem tenebo;
Protasis expressa non est.

[*Utar ego*] Antapodosis illustrata epizeuxi verbo interposito.

[*Nec Rhombos*] Illustratio proximæ dissimilitudinis, per aliam dissimilitudinem, & quanuis avarus esse nolim, nolim tamen esse dissolutus & profusus.

[*Rhombos*] Rhombus piscis planus, cui dextrum latus resupinatum est, quem lautæ gulæ fuisse indicat. Horat. cum ait:

Num esuriens fastidis omnia præter

Pauonem & Rhombum?

Vide Plin. lib. 9. cap. 20.

[*Ideo*] Hæc dictio protaseos vim habet, hoc modo, nec ideo quia nolim esse avarus: &c.

[*Libertis*] Id est conuiuiis & commitibus.

[*Saliuam*] Metonymia adiuncti pro subiecto, salua enim pro sapore hic ponitur, quia deglutienda salua rerum sapes percipiuntur.

[*Turdorum*] Turdus auis suauissimi saporis. Horat. epist. 15. lib. 1.

Cum sit obeso

Nil melius Turdo, nil vulua pulchrius ampla.

Martialis.

Inter aues Turdus si quis me indice certet,

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Vide Plin. lib. 10. cap. 53.

[*Messe*] Cohortatio ad vitandam avaritiam & mediocritatem in vita seruandam, argumentum est ex adiunctis quia sit fas. Horat. ode. 10. lib. 2.

Rectius viues Licini, neque altum

Semper vrgendo, neque dum procellas

Cautus horrescis nimium premendo.

Littus iniquum.

Auream quisquis mediocritatem

Diligit, intus caret obsoleto

Sordibus tecti, caret inuidenda

Sobrius aula.

Terentius in Andria. Nam id arbitrior apprimè in vita necessarium, ne quid nimis. Cicero ad Brutū, modus est optimus decus ipsum tenere, nec progredi lōgius.

[*Messe*] Allegoria est ab agricolis, qui vt pro messis suæ fertilitate & abundantia viuūt, sic vnusquisque pro ratione census sui viuere debet: Sic Iuuenal. Saty. 11.

Buccæ

Noscenda est mensura tuæ, spectandæque rebus

In summis, minimisque etiam, cum piscis emetur:

Nec cupias nullum cum sit tibi Gobio tantum

In loculis.

Horatius epist. 7. lib. 1.

Metiri se quemque suo modulo ac pede certum est.

Vide Erasmus in proverbio. Messe tenus propria viue.

[*Granaria*] Metony. subiecti pro adiuncto, continens enim pro contento ponitur, granarium pro frumento in granario recondito.

[*Quid metuis*] Prolepsis, occurrit enim tacite avari obiectioni, at vereor ne hoc consumpto meo frumento mihi desit, quam refellit ex adiunctis: non debes hoc timere, nam dum paratum consumis, ecce aliud tibi paratur & resurgit in agris.

(*Occa*) Occare alij ab occidendo & frangendo, alij ab occultando deducunt, posteriorem sententiam secutus videtur esse in Catone maiore Cicero, de terra loquēs: quæ vbi gremio mollito & subacto semē sparsum excepit primum id occecatū (vel vt alij legunt) occatū cohibet, ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata est.

*Ast vocat officium, trabe rupta, Brutia saxa
 Prendit amicus inops, remque omnem, surdaque vota
 Condidit Ionio, iacet ipse in littore, & una
 Ingentes de puppe Dei, iamque obuia mergis
 Costa ratis lacera. nunc & de cespite vino
 Frange aliquid, largire inopi, ne pictus oberret
 Cerulea in tabula. sed cœnam funeris hâres
 Negliget iratus, quod rem curtaueris, urnæ
 Ossa inodora dabit: seu spirent cinnama surdum,
 Seu ceraso peccent casia, nescire paratus.*

(*Ast vocat*) Altera cohortatio ad liberalitatem in miseros & afflictos exercendam, argumentum est ex adiunctis, quia id officij ratio postulet, quod aliis circumstantiis calamitatis amplificatur.

(*Trabe rupta*) Synecdoche est duorum generum: naufragus enim hoc loco & naufragium describitur, pro quouis calamitoso & calamitate: species pro genere, & trabs pro naui ponitur, pars pro toto vt 3. Saty.

Cantas cum fractate in trabe pictum

Ex humero portes.

(*Vocat officium*) Propensior enim esse debet liberalitas in calamitosos, nisi forte digni erunt calamitate, Cicero 2. de offic. Martialis lib. 5.

Extra fortunam est quicquid donatur amicis,

Quas dederis solas semper habebis opes.

(*Brutia saxa*) Descriptio est naufragi, ex effectis & adiunctis: sic Virg. 6. Aene. de Palinuro naufrago.

Prensantemque vncis manibus capita aspera montis

Sunt autem Brutia saxa scopuli, Brutiis Italiae populis Lucanisque proximi, in mari mediterraneo.

(*Surdaque vota*) Non exaudita à diis in tempestate, solent enim tempestate vexati nautæ, ad vota confugere rebus deploratis. Ouid. in Trist.

Dii maris & cœli quid enim nisi vota supersunt

Soluere quassatæ parcite membra ratis.

(*Condidit*) Metaphora à penu & arca, ubi res conduntur.

(*Ionio*) Ionium mare dicitur pars maris mediterranei, quæ supra fauces Adriatici inter Siciliam & Cretam expanditur: ait Mela & Seruius in illud Virgilij.

Insula Ionio in magno &c.

Est autem hoc loco Synecdoche, partis maris pro mari, sic dictæ ab Ionio Dirrachij filio, quem interfectum Hercules in mare præcipitavit, author Appianus. Solinus à rege eiusdem nominis.

(*Iacet*) Hypotyposis quædam est & subiectio ante oculos ad misericordiam cõ-

mouendam.

[*Ingentes de puppe*] In quorum tutela nauis fuerat, quorum statuas & simula-
chra secum nautæ deferebant: Ouid.

*Est mihi sitque precor flauæ tutela Minerva,
Nauis & à picta casside nomen habet.*

Virgilius.

Arma deosque parant comites.

[*Costa*] Metaphora est ab animalibus, quorum latera, costis cinguntur, hic enim per similitudinem costa pro parte nauis ponitur.

[*Ratis*] Synecdoche est speciei pro genere, qualis antea fuit.

[*Mergis*] Synecdoche item est speciei pro genere, Mergus enim pro aquaticis auibus (ex quarum genere est) ponitur, quæ nauium fragmentis sæpe incurfant, de Mergo vide Plin. lib. 18. cap. ultimo.

[*Nunc & de*] Aliud argumētū ad eādem exercendæ liberalitatis cohortatio-
nem, ex fine.

[*Cespitem viuo*] Allegoria est ab hortorum cultoribus, qui vt sæpe non modò flo-
res in cespitem excisos, sed etiam plerumque partem cespitis viua cum radice amicis
largiuntur: sic liberales non modò fructus quos ex agris colligunt, sed etiam agri
partem aliquam in miseros & afflictos conferre debent: Cespes enim herba est, cū
terra euulsa, ait Festus.

[*Ne pictus oberret*] Quod facere solebant naufragi, vt Saty. prima docuimus,
ad locum paulò antè citatum ex eadem Satyra.

Cantas cum fracta te in trabe pictum &c.

[*Sed cœnam funeris*] Prolepsis est, qua auari obiectionē occupat Persius, eiussdē-
que prosopopœia representat, argumentum est ex fine, non audeo viuis patrimo-
nium minuere, ne meus hères feralem cœnam parare, ossa que mea post mortē ho-
noricè sepelire & suauissimis odoribus perfundere & condere recuset.

[*Cœnam funeris*] Periphrasis est Silicernij, cœna enim quæ in mortuorum sola-
tium diis manibus inferebatur, Silicernium dicebatur, quod eā silentes vmbre cer-
nere crederentur (ait Donatus) Iuuenal.

Ponitur exigua feralis cœna patella.

Hæc autem cœna, vna cum funere cremabatur: hinc illud Virg.

Congesta cremantur

Thurea dona, dapes, fuso crateres oliuo.

[*Ossa inodora*] Vetus hæc fuit sepeliendi ratio, vt cadauera multis odoribus &
aromatis conderentur & perfunderentur: Plin. lib. 13. cap. 1. de vnguentis loquens.

[*Nescire paratus*] Dissimulans.

[*Cinnama*] Synecdoche, Cinnamū enim & Cassia, pro quolibet aromatum gene-
re ponitur, species pro genere, & Metony. 1. generis, Cinnamū & Cassia, pro vnguē-
tis ex Cinnamo & Cassia factis: Est autem Cinnamum siue Cinnamomum frutex
odoratissimus, duorum cubitorum altitudinis, de quo antea ex Plin. lib. 12. cap. 19.

[*Surdum*] κατὰ χεῖρην metaphora, à sonis ad odores.

[*Peccent*] Id est adulterentur.

[*Ceraso*] Metony. 3. generis Cerasus enim pro gummi Cerasi arboris ponitur,
qua Seplasiarij odores solēt adulterare, de Ceraso autē vide Pliniū. lib. 15. cap. 25.

[*Cassia*] De Cassia dictum est Saty. 2. ad illum locum.

Hæc sibi corrupto Cassiam dissoluit oliuo.

Túne bona incolumis minuas? Sed Bestius urget
Doctores Graios, ita fit, postquam sapere urbi
Cum pipere & palmis venit nostrum hoc maris experts,
Fœnifecæ crasso vitiarunt unguine pultes.
Hæc cinere ulterior, metuas? at tu, meus hæres
Quisquis eris, paulum à turba seductior audi,
O bone, num ignoras? missa est à Cæsare laurus
Insignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis, ac iam postibus arma,
Iam chlamydas regum, iam lutea gausapa captis.
Essedaque, ingentesque locat Cæsonia Rhénos.
Dís igitur, genióque ducis, centum paria, ob res
Egregiè gestas indico. quis vetat? aude.
Væ, nisi connives. oleum, artocreasque popello.
Largior, an prohibes? dic clarè: non audeo, inquis.

[*Túne*] Prosopopœia est futuri hæredis cuiusdam, eum cuius hæreditatem erat aditurus, à minuendo patrimonio censûque reuocantis, argumentum est ex adiunctis, quia sit viuis & incolumis.

[*Sed Bestius*] Apparatus ad alteram hæredis alterius prosopopœiam.

(*Bestius*) Bestius nomen est hæredis cuiusdam.

(*Doctores graios*) Periphrasis philosophorum, quos fere omnes græcos fuisse constat, vnde Græcia docta vulgo appellatur, ex qua (vt ait pro Flacco Cicero) leges, humanitas, doctrina, fruges, iuræque orta sint & in reliquas terras distributa: sic Saty. 5. Nec centum Græcos curto centusse licetur. Id est philosophos

(*Ita fit*) Prosopopœia est Bestij, philosophos ex effectis increpantis, quod Romanos à parsimonia summa & frugalitate, ad lautitiam deliciasque traduxerint.

(*Sapere*) Græca dicendi ratio est, verbum pro nomine: sic. i. Saty.

Et nostrum illud viuere triste

Id est vita, vt hic sapere id est sapientia, sensus autem est: Postquam philosophia è Græcia in Italiam translata est, & in urbem penetrauit, frugalitas Romanorum parsimoniæque exoleuit, & qui antea à pulte & tenuissimo cibo utebantur, lautissimè viuere cœperunt: in philosophia enim vt ait Horatius lib. i. epist.

Feruet auaritia miseræque cupidine pectus?

Sunt verba & voces quibus hunc lenire dolorem

Possis, & magnam morbi deponere partem.

(*Cum pipere*) Id est eadem naui aduecta, qua piper & palmæ, simile est illud.

Iuuenalis. *Aduectus Romam quo pruna & coctana vento.*

(*Pipere*) De pipere dictum est antea Sat. 4.

(*Palmis*) De palma & eius generibus vide Plin. lib. 13. cap. 4.

(*Fœnifecæ*) Hic maiorum vis quædam inest, postquam philosophia Romam aduecta est, non modò diuites & nobiles, qui antea parcissimè viuebant, sed etiam fex populi ex qua sunt fœnifecæ, suos cibos condire cœperunt & lautè viuere: Iuena-
lis Saty. 11. de Curio.

Ipsæ foci breuibz ponebat oluscula, quæ nunc

Squalidus in magna fastidit compede fessor,

Qui meminit calidæ sapiat quid vulua popinæ.

(*Hæc cinere*) Respondet Persius ad primam auari profopopœiam, in qua se ne ab hærede contemneretur patrimonium minuere non audere dixerat, quem eludit ex dissimili, Protasis permissione exornatur, hoc modo: O Auare qui times ne hæres tibi infensus, cœnam funeris tui negligat, isto metu frui, At ego istis rebus non commoueor: nam vt ait 2. Aeneid. Aeneas apud Virg.

Facilis iactura sepulchri est.

(*Cinere vltior*) Subaudi cum fueris, vbi significare videtur Persius nullū, esse post mortem metuendi & reformandi id locum.

(*At tu*) Antapodosis dissimilitudinis, apostrophe Persij ad hæredē, & Dialogismo exornata: vbi significat Persius quid de se dicant aut sentiant hæredes nihili se facere, quibus inuitis & repugnantibus patrimonium sit profusus, aut etiā si stomachum mouerint, alios hæredes etiam alienos & incognitos quæsiturus. Sic Horat. epist. 2. lib. 2.

Vt ar, & ex modico quantum res poscet aceruo

Tollam, nec metuum quid de me iudicet hæres

Quod non plura datis inuenerit.

(*Missa est*) Proponit iustas aliquot & honestas minuendæ rei suæ familiaris species, quas si hæredi futuro molestas & graues esse sentiat, eum ipsum sit exhæredaturus, vt si Cæsaris Calligulæ genio propter recentem & nouam de Germanis victoriam Hecatombem duplicem velit facere, aut etiam aliquid misero populo velit liberaliter dare. Cæsarianæ autem victoriæ suspitiones varias mouet, ex effectis & adiunctis.

(*Cæsare*) Synecdoche est, omnes enim imperatores cōmuni nomine dicti sunt Cæsares, à Iulio Cæsare, qui primus hoc nomen sortitus idem quoque suis posteris indidit. Caligulam autem intelligit, qui Neronem in imperio præcesserat.

(*Laurus*) Metonymia adiuncti pro subiecto: Laurus pro laureata epistola qua suam victoriam Senatui populoque nuntiare imperatores solebant: Martialis de nuntio de victoria Cæsaris Domitiani accepto lib. 7.

Publica victrices testantur gaudia chartæ,

Martia laurigera cuspide tela virent.

Laurus enim triūphalis erat, vnde Apollo apud Ouid. 1. Metamorph. ad Laurū.

Tu ducibus letis aderis cum leta triumphum

Vox canet, & altas visent capitolia pompas.

Vide Plinium lib. 15.

(*Insignem ob*) Finis missæ lauri.

(*Pubis*) Metonymia 4. modi, pubes Germana, pro Germanis puberibus.

(*Excititur*) Ad noua sacrificia reparanda: sic Virgil.

Impositum cinerem & sopitos excitat ignes.

Penelope Vlysi:

*Argolici rediere duces altaria fumant,
Ponitur ad patrios barbara præda deos.*

(*Postibus*) Templorum columnis, sic Virgil.

Captiui pendent currus curvæque secures.

(*Cæsonia*) Cæsonia Calligulæ vxor, nec facie insigni, neque ætate integra, materque iam trium ex alio viro filiorum, sed effrenatæ luxuriæ & lasciviæ (ait Suetonius) mulier: quam tamen tam constanter Calligula dilexit, vt eam aliquando chlamyde, pelta, & galea ornatam, & iuxta se adequitantem, militibus suis ostentaret, amicis etiam nudam, hæc Caligulæ dicitur poculum amatorium porrexisse, ex quo ille in furorem actus sit: Iuuenalis Saty. 6.

Et furere incipias, vt auunculus ille Neronis,

Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli

Infudit.

[*Locat*] Id est accommodat ducibus Germanis captiuis.

[*Gausapa*] Gausape vel gausapum, genus est villosi stramenti, quo induti duces captiui in triumpho trahebantur.

[*Essedaque*] Esseda propriè dicebantur Gallorum vehicula, vnde belgica appellantur à Virg. 3. Georg.

Belgica vel melius feret esseda collo.

Synecdochicos autem pro quolibet curru.

[*Ingentes Rhénos*] Disponit & digerit in ordinem Germanos Rhénii accolæ, vt sit metony. subiecti pro adiuncto: ingentes autem dixit, quia vt est apud Suetoniū Calligula cōuersus ad curā triumphī, præter captiuos & transfugas barbaros, Gallorum quēque procerissimum legit & seposuit ad pompam, coegitque non tantum rutilare, & comam submittere, sed & sermonē Germanicum addiscere, & nomina barbarica ferre.

[*Dius*] Quorum numine & auxilio parta est victoria.

[*Genioque ducis*] Hoc ad inuidiam Calligulæ dictum est, qui (vt ait Suetonius) multos honesti ordinis deformatos prius stigmatum notis, ad metalla & munitiones viarum, aut ad belluas condēnauit, aut bestiarū more quadrupedes cauea coeuit, aut medios ferra dissecuit, nec omnes ex grauib. causis, verum malè de numine suo opinatos, vel quod nunquam per suum genium deierassent.

[*Centum paria*] Periphrasis est duplicis Hecatōbes, celebre Græcorū sacrificiū (vt ait Iulius Capitolinus) quod in hunc modum peragebatur, Centum aræ vno loco constituebantur cespitiæ, ad eas centum sues, centum oues mactabantur, inde si imperatoris sacrificium fieret, centum leones, centum aquilæ & cætera huiusmodi animalia feriebantur, quod quidem etiam Græci fecisse dicuntur, cum pestilētia laborarent: vnde nominis ratio facilè intelligi potest, Nam ἑκατον id est centum & βοῦς bos à latinis dicitur, quanquam nonnulli (vt Strabo lib. 8.) non à numero victimarum, sed quod centum Peloponēsi vrbes, id sacrificium peragerēt, dictū esse volunt.

[*Indico*] Sacrificaturum me esse profiteor.

[*Aude*] Permissio.

[*Ve nisi*] Imprecatio.

[*Connives*] Metaphora à corpore ad animum, id est dissimulas.

[*Artocreasque*] Artocrea genus est cibi, ex pane & carne cōfecti, vt indicat ratio nominis, ἄρτος enim panis κρέας verò caro, latinis dicitur.

[*Non audeo inquis*] Breuis profopopœia futuri hæredis, molestè ferentis Persij hæreditatem eiusdem liberalitate, & ingenti ob principis victoriam sacrificio, minui & deteriorem fieri.

*Exossatus ager iuxta est. age, si mihi nulla
Iam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet patrui, sterilis matertera vixit,
Déque auia nihilum superest: accedo Bouillas,
Cliuúmque ad Virbi, præstò est mihi Manius hæres,
Progenies terræ. quære ex me, quis mihi quartus
Sit pater, haud promptè, dicam tamen: adde etiam vnum,
Vnum etiam, terræ est iam filius, & mihi ritu
Manius hic generis propè maior auunculus exit.
Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis?*

[*Exossatus*] Verba sunt Persij quibus hæredem sibi non defuturum auguratur ex adiunctis hæreditatis & agri qui sit exossatus, id est fertilis & fœcundus, lapidibus expurgatus. Exossare enim est ossa ex cadauere remouere, Terētius in Phorm. de pisce loquens. *Cum rediero exossabitur*: hinc exossari ager per Metaphoram dicitur, id est lapidibus (qui ossium instar sunt in corpore terræ) purgari: vnde Deucalion apud Ouid. 1. Metamor. *Lapides in corpore terræ*

Ossa reor dici.

Quamquā & ossa è terra nasci inueniri que lapides osseos scribit ex Theophrasto Plin. lib. 36. cap. 18.

[*Age si*] Aliud argumentum ad eandem quæstionem, quòd re familiari etiam maxima ex parte diminuta, tamen defuturus Persio non sit hæres: quia etsi nullos affines & proximos habeat: sint tamen multi qui quamlibet exiguam eius hæreditatem grato animo sint subituri, vbi eorū simplicitas apertè coarguitur, qui ne hæredibus destituantur suum miserè defraudant genium.

[*Amitis*] Amita patris mei soror dicitur, quam Græci aliquando *θεῖαν* alias *τιτθῆν* nominant, vulgus Gallicum *Tantam*.

[*Patruelis*] Patruelles ex duobus fratribus prognati dicuntur, quòd qui alteri sit pater, alteri sit patruus.

[*Nulla*] Epanodos, id est regressio ad idem verbum (nulla) repetendum.

[*Matertera*] Matertera soror matris meæ dicitur, quasi mater altera.

[*Auia*] Metonymia. 3. generis, auia pro auix stirpe vel consanguinitate & affinitate.

[*Bouillas*] Synecdoche est speciei pro genere, Bouillas enim dixit, pro villa aliqua rustica. Bouillæ autem pauper vicus fuit Latij, Romæ proximus, ad quem interfectus est à Milone Clodius (vt scribit Asconius Pædianus) sic dictus à bouum multitudine, quasi bouum villa, vbi egentes multi stipem mendicabant.

[*Cliūmque virbi*] Qui fuit in valle Aricina, sic dictus quia ut ait Ouid. 3. Fast.
Hic latet Hippolytus furius discerptus equorum,
Vnde nemus nullis illud aditur equis.

Dictus est autem Virbius, quod cum fraude nouercae suae Phædrae, ab equis paternis discerptus fuisset, ab Aesculapio sanatus, vel potius (ut fingunt Poetae) à Diana iterum vitae restitutus crederetur: Ouid. 6. Fast.

Notus amor Phædra, nota est iniuria Theſei,
Deuouit natum credulus ille suum.

Non impunè pius iuuenis Troezena petebat,
Diuidit obſtantes pectore taurus aquas:

Solliciti terrentur equi fruſtrâque retenti,
Per ſcopulos dominum durâque ſaxa trahunt.

(Manius) Manij hæredis hoc loco de Aricino colle loquens meminit (ut aiunt interpretes) quod Manius quidam Aricinum lucū Dianæ cōsecrarit: vide Erasmū in prouerbio. Multi Manij Ariciae.

(Progenies terræ) Prolepsis est, qua tacitæ obiectioni occurrit Persius: Dixerit enim aliquis: At Manium hæredem scribere non potes, quia est terræ filius, & idcirco à familia tua alienus, qualem hæredem scribere, affines autem debita hæreditate orbare, leges non permittunt: cui resistit primum Persius ex dissimilibus, etsi est terræ filius, non est tamen alienus: Antapodosis collatione pariū confirmatur, quia & meus attauus fuit terræ filius, quod confirmat ex definitione terræ filij.

Terræ filii dicuntur, quorum genus incertum est.

At Attai mei genus incertum est:

Attanus igitur meus fuit terræ filius.

Propositio deest, quæ variis testimoniis & autoritatibus confirmatur apud Erasmum in prouerbio. Terræ filius.

(Quære ex me) Assumptionis sententia hic est, At Attai mei genus incertum est, quæ testimonio quodam cōfirmatur, quia si me roges quis eius pater fuerit, ego planè me nescire respondeam.

(Vnum) Anadiplosis.

(Terræ est iam) Complexio syllogismi, quare attauus meus fuit terræ filius.

(Et mihi ritu) Conſectariū est ex proxima Syllogismi complexione, per dissimilitudinem: Quare cum attauus meus terræ fuerit filius, Manius non est à nostra familia alienus, sed est mihi tanquam maior quidam auunculus, id est (ut Festus interpretatur) aui & auia meae auunculus.

(Qui prior) Apostrophe est ad hæredem, quem indignum hæreditate sua esse ostendit, quia sit Persio & ditior & annosior.

(Cur me in) Allegoria est à stadiodromis, qui (ut ait Higinus) ex Promethei cōsuetudine currebant, lampadem iactantes, quam primus cursu fatigatus, secundo tradebat, qui item defessus, alteri, ac deinceps alius alij, successione tradebat in manum, historiæ Promethee quasi simulachrum representantes, quemadmodum ferulam, qua cœlestem ignem exceperat, ne rursus extingueretur, perpetuo motu iactarunt, in terram deuolans. Cicero in vetere Rhetorico. Non enim quemadmodum in palestra, qui tædas ardentes accepit celerior est in eo cursu continuo, quàm ille qui tradidit, ita melior imperator nouus, qui accipit exercitū, quàm ille qui decedit, propterea quod defatigatus cursor dat integro facem, hic peritus imperator, imperito tradit exercitum. hac igitur allegoria significat Persius, iniquū esse, hominem se ipso annosiorē & ditiorē, sibi hæredem dari. Quemadmodum enim fatigatus cur-

for facem tradit integro valentique & celerius currenti: Sic homines in hac vita currētibus similes, sua bona iunioribus & egentioribus debēt tradere. in hac enim hominum vita (vt ait Lucretius lib. 2.)

Mutantur secla animantum

Et quasi cursores vitæ lampada tradunt.

*Sum tibi Mercurius, venio deus huc ego, vt ille
Pingitur. an renuis? vin' tu gaudere relictis?
Deest aliquid summæ. minui mihi, sed tibi totum est.
Quicquid id est, ubi sit, fuge quærere, quod mihi quoddam
Legarat Staius, neu dicta repone paterna.
Fœnoris accedat merces, hinc exime sumptus.
Quid reliquum est? reliquum? nunc nunc impensius unge,
Unge puer caules: mihi festa luce coquatur
Vrtica, & fissa fumosum sinciput aure,
Vt tuus iste nepos olim satur anseris extis
Cum morosa vago singultiet inguine vena,
Patriciæ immeiat vuluæ? mihi trama figuræ
Sit reliqua, ast illi tremat omento popa venter?*

[Sum tibi Mercurius] Dialogismus est ad finem vsque Satyræ productus, in quo Persius cum hærede suo colloquitur, eumque ad adeundam hereditatem quantum lacumque futura sit adhortatur. Argumentum est ex adiunctis, vbi syllogismus est huiusmodi.

Quæ gratuito hominibus eueniunt, grato animo sunt accipienda:

Bona Persii gratuito hæredi aduentura sunt:

Ea igitur grato animo hæres adire debet.

(Sum tibi) Assumptio Syllogismi, simili illustrata. At mea bona gratis ad te deuoluuntur, tanquā tibi deorum munere aliquo oblata: Mercurium enim lucri deū credidit antiquitas, vnde ἐμπολαῖον ἢ ἐμποραῖον & μερδῶν dictū esse antea monuimus, quinetiā lucra & thesauri qui præter expectationem contingunt, ἐρμεία ἢ ἐρμαῖα vocantur: quomodo in Sophistis Philostratus, Phurnutus in Mercurio affirmant, & Erasmus in prouerbio Mercuriale: *Quin & de inuentis & thesauris participem Mercurium facere veteres soliti erant, cui idibus Maij rem diuinam faciebant* (ait Macrobius) quia vt ait Martialis:

Maiæ Mercurium creastis idus.

(Vt ille pingitur) De Mercurij imagine sic Galenus Pergamenus in suasoria (si libellus ste legitimus) Mercurium (inquit) vt orationis parentem & artium omnium

authorem in aliam effigiem quam fortunæ effinxerunt, tum pictores tum plastæ: Effingunt enim iuuenem formosum, non tamen fucatum aut comptum, sed naturali quadam virtutis specie, vultu hilari, acribus oculis, in basi quadrata, quæ stabilitatis & firmitatis figura est. Lilius Gregorius in Mercurij syntagmate scribit, vidisse se Mercurij imaginē, in libro quodā antiquitatū hoc modo effictam: filo quidem erat corporis iuuenili, facie imberbi, cum alis supra aures, nudus vero totus, præterquam quod pallium habere videbatur, dextra marsupium continebat, quod supra caput hirci iacebat. Sinistra vero caduceum præferebat, ad pedes illius hircus & gallus suberant: vide Macrobiū & Artemidorū lib. 1. Onirocriticon.

(*Vin tu gaudere*) Complexio Syllogismi.

(*Deest*) Verba sunt hæredis, Persij hæreditatem adire detrectantis, argumentum est ex adiunctis, quia sit aliqua ex parte imminuta.

(*Minui mihi*) Reprehenditur hæres à Persio, ex dissimili, imminuta quidem est mihi, at tibi est integra: Neque enim viui testatoris bona, hæredis esse, aut damno hæredis minui dici possunt, aut imminuta hæreditas, quæ nōdū erat hæreditas: hæreditatem enim apellamus, id omne quod ad hæredē morte alicuius peruenit, quod si non dilapidauit, integram hæreditatem habet.

(*Quicquid id est*) Aliud argumentum ad eandem quæstionem, quod heres quantumvis exiguum debeat cupidē hæreditatem accipere: quia non debeant à testatoribus de alienis legatis & hæreditatibus rationem sibi reddi postulare.

(*Neu dicta*) Illustratio proximi argumenti ex dissimilibus, non quemadmodū pater à filio, sic filius à patre, au heres à testatore, rationem accepti & expensū debet reposcere.

(*Paterna*) Quibus vti solent patres, in repetenda ratione rerum filiis creditarū, quæ metuens apud Virgilium Damoetas, ait:

*De grege non ausim quicquam deponere tecum,
Est mihi namque domi pater, est iniusta nouerca,
Bisque die numerant ambo pecus alter & hoedos.*

Vel quibus patres solent suos liberos ad cumulandas opes adhortari, quæ posterior explicatio magis conuenire mihi videtur, vt in proximo versu sit prosopopœia patris cuiusdam senis, filium suum ad comparandas opes & frugalitatem excitantis, vnde sunt ista apud Iuuenalem Saty. 14.

*Et pater ego animi sceleris credit auaros,
Qui mirantur opes qui nulla exempla beati
Pauperis esse putant, iuuenes hortantur, vt illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.
Mox acquirendi docet insatiabile votum.*

Horatius epist. 1. lib. 1.

Quærenda pecunia primum est,

Virtus post nummos, hæc Ianus summus ab imo

Perdocet, hæc recinunt iuuenes cantata, senesque

Leuo suspensi loculos tabulamque lacerato.

(*Fænoris*) Prosopopœia patris &c.

(*Quid reliquum*) Verba sunt hæredis, hæreditatem imminutam esse molestissimè ferentis.

(*Reliquum*) Epanodos est, siue regressio ad idem verbum repetendum, quæ figura accommodata est exprimendis iratorum affectibus, qui sæpe solent postrema eius quo cum irascuntur dicta referre, sic apud Terentium Demea: Mitio. Quid is fecit? Dem. quid ille fecerit?

[*Nunc nunc*] Apostrophe est, qua Persius effrenata hæredis auaritia commotus, ab eo sermonem auertit, & ad seruum dirigit, iubetque multo quam vnquam antea lautius & sumptuosius cœnam parare.

[*Vnge*] Anadiplosis est, qualis paulò antè fuit, repetitio nempe eiusdem dictio- nis in eadem parte sententiæ vt apud Virg. *Mea carmina Gallo*

Gallo cuius amor.

[*Caules*] Synecdoche speciei pro genere, caules enim dixit pro cibo crasso ali- quo & pingui: vngi autem caules & olim solebant, Horatius.

Vngere si caules oleo meliore caputque

Cœperis.

[*Mihi festa*] Concludit Persius nihil esse quod in vita quisquam genium suum defraudet, vt opulentiorẽ & ampliorem relinquat hæredibus hæreditatem: argu- mentum est ex fine, ne quod quisque magno labore parauerit, hæres ad volupta- tes & cupiditates turpissimè profundat. Locus autem totus Ironicus est, & per con- trarium sensum explicandus & intelligendus. Iuuenalis Saty. 14.

Sed quo diuitias hæc per tormenta coactas?

Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phrenesis,

Vt locuples moriaris egenti viuere fato?

Horatius epist. 5. lib. 1.

Parcus ob hæredis curam nimiumque seuerus,

Asidet insano.

[*Vrtica*] Synecdoche hic quoque est, vrticam enim pro vilissimo cibo dixit, speciem pro genere. Sic Horatius epist. 12. lib. 1.

Si fortè in medio positorum, abstemius herbis

Vitis & vrtica &c.

[*Sinciput*] Id est porcini capitis frustum aliquod, vt sit rursus Synecdoche: nam vt ait Iuuenal. Saty. 11.

Sicci terga suis rara pendentia crate

Morus erat quondam festis seruare diebus,

Et natalitium cognatis ponere lardum,

Accedente noua si quam dabat hostia carne.

[*Fumosum*] Ad fumum seruatum. Sic Horatius:

Fumosa cum pede perna

[*Fixa aure*] Clauo ad caminum affixa.

[*Nepos*] Nepos præter notam significationem qua refertur ad auum, significat & dilapidatorem patrimonij, siue decoctorem: quod eiusmodi esse solebant nepo- tes, ab auis molliùs educati: qui quemadmodum Nepa (vt ait Plinius lib. 11.) deuor- rat suos foetus, sic illi relictas à parentibus & propinquis possessiones & hæredita- tes decoquunt. Cicero pro Quintio: quis tam perditus ac profusus nepos, nõ aduer- sa iam, sed abundanti pecunia sic dissolutus fuisset, vt fuit sextus Neuius?

[*Anseris extis*] Synecdoche est, exta pro iecore anseris, quod apud veteres in ci- bis commendabatur Plin. libro 10. vt nostri sapientiores, qui anseris iecoris boni- tatem nouere fartitibus, in magnam amplitudinem crescit, exectumque lacte mul- so augetur, nec sine caussa in quæstione est, quis primus tantum donum inuenerit, Scipio, an Metellus vir consularis, an. M. Seius eadem ætate eques Romanus: Mar- tialis lib. 13.

Aspice quam tumeat magno iecur anseris maius

Miratus dices hoc rogo, creuit vbi?

Horatius 2. Sermonum: Saty. 8.

Non sine farre

Pinguibus & ficiis pastum iecur anseris albi.

[*Cum morosa*] Turpissima & detestanda maximè nepotum obscœnitas, honestis & pudicis velatur verbis: id est, cum impurus ille nepos fractus libidine, rem cū patritia habeat muliere: hic autem turpes sunt Metaphoræ.

[*Mihi trama*] Repetitur idem argumentum mutatis verbis, eadēque ironia exornatur.

[*Trama fig.*] Id est Tramae figura. Est autē Trama (vt ait Seruius) filum quod intra stamen currit, quod panno, consumpto aut tela, aut ea re cuius est trama, postremum remanet, vnde trama figuram dicuntur habere senes macilenti, consumpta & adesa senio carne, cum sola ligamenta, nerui, venæ, arteriæ, membranæ veluti trama apparent: est igitur metaphora à textorum operibus.

[*Popa venter*] Crassus & obesus, id est quod ante dixit Saty. i.

Pinguis aquaticulus propenso sesquipede extet.

Vende animam lucro, mercare, atque excute solers

Omne latus mundi, ne sit præstantior alter,

Cappadocas rigida pingues pauisse catasta.

Rem duplica: feci, iam triplex, iam mihi quarto.

Iam decies redit in rugam, depinge ubi sistam,

Inuentus Chrysippe tui finitor acerui.

[*Vende animam*] Verba sunt hæredis, Persium ad augendam & amplificandam rem familiarem adhortantis, argumentum est ex fine, ne quis illo sit ditior.

[*Vende animam*] Sic Satyra 5.

Verte aliquid, iura, sed Iuppiter audiet, heu, heu!

Vare, regustatum digito terebrare salinum

Contentus perages, si viuere cum Ioue tendis.

[*Omne latus*] Nam vt ait ille:

Per mare per terras currit mercator ad Indos,

Pauperiem fugiens.

[*Cappadocas*] Metonymia est adiuncti pro subiecto, & Synecdoche, nec enim omnes Cappadoces serui fuere, inde tamen maxima seruorum multitudo Romam ducebatur, vnde Horatius epist. 6. lib. i.

Mancipiis locuples eget æris Cappadocum Rex.

[*Rigida catasta*] In eo loco ubi venales serui exponebantur Martialis:

Inspexit molles pueros oculisque comedit,

Non quos patritiæ prostituere casæ.

Nec quos arcanae seruant tabulata catasta.

Tibullus.

Barbara gipsatos ferre catasta pedes.

Dictus autem locus ille Catasta, a verbo καθίστω quod est expono, quem locum auarum & barbarum Tibullus, Persius vero rigidum, metonimicòs appellant, quia ad illum, serui barbarè, crudeliter, auarè, & rigidè tractabantur.

[Feci] Respondet avaro hæredi Persius, neque rem sibi amplius duplicandam esse docet, sed potiùs cupiditati finem imponendum: argumentum est ex effectis, quia iam id fecerit, nec modo duplicauerit.

[Depinge vbi] Concludit totam Satyram apostrophe ad Chrysippum, à quo terminandæ avaritiæ rationem sibi dari postulat ex paribus, tu o Chrysippe, qui in Sorite & acerali argumentatione, quæ quasi in infinitum progredi videbatur, certos fines terminosque constituisti, terminandi quæstus mei lucròque finem imponendi rationem mihi perscribe.

[Chrysippe] Chrysippus, Solèis, stoicus philosophus, Cleantis discipulus (vt ait Cicero in Lucullo) qui floruit Olympiade 143. hic tantum se scire dicebat, vt neminem in philosophia sibi parem esse diceret, vnde passim illud carmen de Chrysippo iactatum est:

Hic solus sapit, ast alii velut umbra feruntur,

Et nisi Chrysippus fuisset, porticus non esset.

Quamquam in Dialecticis planè hebes & rudis fuit, vnde ignoratione Dialectici Syllogismi, ad dissoluendas captiones soritarum, confinxerat modum quendam stationis, vltra quem progredi non liceret: quem ridet Cicero in Lucullo his verbis: At vitiosi sunt soritæ, frangite igitur eos si potestis, ne molesti sint, erunt enim nisi caueatis, cautum est, inquit. Placet enim Chrysippo cū gradatim interrogetur, verbi gratia, tria pauca sint anne multa, aliquanto priùs quam ad multa perueniat quiescere, id est quod ab iis dicitur *ἄνευ* per me vel stertas licet (inquit Carneades) non modo quiescas. Vnde dicitur finitor acerui Chrysippus.

[Acerui] Metaphora est à rebus corporeis, vt lapidum, lignorum, quibus similes sunt Stoicorum argumentationes, in quibus per gradationem multa argumenta coarceruabantur & cumulabantur: quod genus argumētationis, Cicero lubricū & periculosum vocat in Lucullo, propterea quod in ea gradationis cōtinuatione, non satis coherentia copulantur, ad cuius captiones dissoluendas, Chrysippus stationes quasdam inuenerat, vt ante dictum est: vnde finitor acerui à Persio nominatur: De soritis 4. libros à Chrysippo conscriptos refert Laërtius.

Finis Satyrarum Persij.

AA 2

Abacus quid	49	Anticyra	117
Ablutio corporis	58	Antipater	117
Abstinentiæ vtilitas	103	Apenninus mons vnde	39
Accedere	11	Aper rancidus	19
Accius poëta durior	33	Apollinis templum	5
Accij annales	33	Apollinis templum quis construxit	5
Acerra quid	53	Aposiopesis	11
Acetum in pectore prouerb.	146	Appulia	28
Adolescentiæ libido	82	Appuliæ lana	75
Ad vnguem	28	Aqualiculus	26
Adulatoris descriptio	29	Aqua non tollit delictum	58
Adulatores quomodo noscendi	28	Aquæ aspersio	58
Aediles qui	49	Arcadia vbi	82
Aegeum mare	157	Arcadia vnde dicta	82
Aegroti color	105	Arcadia asinis abundans	82
Aër serenus	11	Arcefilas quis	101
Aes saturnium quid	73	Aretina vasa	49
Abstinerè à fabis prouer.	111	Arionis fabula	38
Albati qui	66	Aristophanes poëta	III & 48
Album calculum addere	51	Aristonis dictum	102
Alba pro honestis	44	Arista vnde	108
Albus lapillus	50	Aretum oppidum vel Arr.	40
Albus color diis gratus	65	Artocrea quid	180
Albula fluuius	58	Aruncus deus quis	161
Alcibiades quis	112	Arundo nodosa	83
Alcibiades Eupolid. interfecit	48	Asini in arcadia	82
Alcibiades formosus	116	Asini auriculæ	27
Alcibiadis cum Socrate disputatio	115	Afsidius quid	80
Aleæ ludus sordidus	139	Affentatores	25
Allij vis	165	Astra regunt homines	136
Allium pro deo cultum	165	Athamas quis	149
Amantium iræ	61	Atheniensium sacrificia	74
Amatores vigilant	160	Atlas mons	24
Amatores famam negligunt	160	Atreus	129
Ambages	85	Atropos	137
Ambitiosorum miseria	171	Atys Berecynthius cur	38
Amicorum vna anima	131	Atys fabula	37
Amita quid	181	Auaritia scelerum mater	108
Amomum	106	Auerruncare	161
Amoris incommoda	160	Auerruncus deus quis	161
Anaximenes horologiorū inuentor	81	Aues quærere prouerb.	95
Angues picti	44	Augustus à coruo salutatus	8
Animus quomodo cognoscendus	125	Augustus musis templum posuit	5
Animum vincere oportet	135	Auriculæ asini	47
Animi partes duæ	135	Aurum ouatum	71
Animus in præcordiis	131	Auster ventus noxius	172
Animi morbus	108	B	
Annales accij	33	Bacca quid	75
Anseris iecur	186	Bacchus Bassareus	41
Anus pia	92	Bacchus Briseus vnde	32
Antiopa	33	Bacchus Iantinus cur	18
Antitheta	35	Bacchus hedera coronatur	4

INDEX.

Bacchi currus lyncibus uehebatur	42	Calamus quid	83
Bacchi statua	32	Calculus niger & albus	51
Bacchi virtus in giganthomachia	42	Calculis suffragia feruntur	51
Balteus	123	Calligulae crudelitas	181
Barba quid pollicetur	III	Calligulae triumphus	180
Barba viri est	101	Catenam trahere prouerb.	159
Barba philosophi	III	Callirrhoe quid	49
Barbam vellere prouerb.	61	Caluus poeta	26
Basilicum herba	119	Cameli vbi	155
Bassaricus Bacchus	41	Camelorum descriptio	155
Bassaris vestis	41	Camelorum natura	155
Bassarides	41	Campus martius	139
Bathylus	153	Canabis quid	157
Baucis anus	118	Candidati qui	162
Beata ciuitas quæ	110	Canes seruant domum	133
Berecynthia Cybele	38	Canicula vnde dictum sydus	51
Berecynthius Atys	38	Caniculæ ortus	81
Beta quid	10	Canicula infana cur	81
Beuerissum quid	155	Canis in tesseris	92
Bidental quid & vnde	61	Canicula procyon	81
Bidental quomodo instituitur	61	Cappadoces qui	187
Bidentes hostiæ	61	Caprificus	16
Bilis vitrea cur	82	Carminum virtus	168
Bilis morborum causa	57	Carmina antiquissima	168
Bilis pueris infesta	82	Carmina lasciuia	14
Binarius sacer	58	Carmina diis grata	169
Boues immolare nefas	67	Carneades Helleboro purgatur	24
Bouis hostia	67	Casia vnde & vbi	75
Bouillæ vicus	181	Casses rodere prouerb.	161
Brisseus	32	Castor & Pollux qui	137
Brisseus Bacchus vnde	32	Castoreum vnguentum	155
Britanni supplantant	19	Castorem quibus iurare liceat	9
Brizo dea somniorum	71	Castoris venatio	155
Bruma	168	Castores qui	155
Brutia saxa vbi	176	Catasta vbi	187
Brutus stultitiæ simulator cur	145	Catonem quid poenituit	142
Brutus libertatis vindex	145	Catones	148
Bruti moneta	145	Causarum cognitio	97
Bulla quid & vnde	131 & 133	Cedimus & cedimur prouerb.	122
Bulla quibus appendebatur	133	Cedrinum oleum	21
Bulla laribus	76	Cedrus quid	21
Bullare	55	Cerealibus vestis alba gest.	162
C		Censor quis	86
Caballinus fons	2	Centuriones qui	101
Cachinni turpes	13	Cherestratus adolescens	160
Cachinno onis nomen	13	Cespes quid	177
Cadauera cur cremabantur	158	Canthus quid	142
Cæcus actiue & passiue	123	Charta vbi reperta	83
Cæsar obcesos non timet	26	Χαίρε	6
Cæsaris supplicium	90	Chrysippus philosophus	188
Cæsius Bassus quis	167	Chiragra lapidosa cur	140
Cæsonia	180	Chriseis meretrix	160

I N D E X

Cybele deorum mater	71	Damoclis historia	89
Ciborum copia nocet	93	Dauidis sepulchrum effossum	56
Ciceronis error	63	Declamandi ratio & tempus	91
Cicuta quid	112	Decoquere	140
Cincinnatus ab aratro vocatus	31	Deliberandi de genere vitæ difficultas	134
Cincinnatus dictator	31	Delphini humanitas	39
Cincinnatus vnde fer anus	31	Delumbare	43
Cincinnati vxor	31	Demetrii lex	30
Cippus quid	19	Demosthenes notatus ab anicula	17
Cirrati pueri	17	Demosthenes ridenti patrociniū de-	
Cirrhus	17	negat	36
Citreæ tabellæ	29	Demorfi vngues	43
Citreæ mensæ	24	De pulmone reuellere prouerb.	146
Citrus arbor	24	Deus muneribus non capitur	62 & 74
Citri æstimatio	24	Deus sanguine non placatur	77
Claudere orationem	37	Dictata	17
Cleantes φεάντης cur	141	Digitus infamis	62
Cleantes philosophus	141	Digitō monstrari	16
Columbæ aues veneris	84	Diis iratis	120
Collegium figulorum	73	Diis propitiis	120
Comes quid	82	Dij fratres	71
Commutatio mercium	139	Dij tardi ad pœnam	60
Compitalia festa	121	Dij depellentes qui	161
Coniugium non optandum	65	Dij quando in poemate implorâdi	129
Concha hemicyclea	80	Dionysius Tyrannus	90
Contenti diuites	150	Diogenis cippus	19
Cordis sedes	7	Diogenes canis	49
Cornicari quid	130	Dirce solis filia	33
Cornices	130	Discendum vbi	17
Cornutus stoicus	131	Diues quis	150
Corymbus quid	42	Diuitiæ vtilis	99
Cor sedes mentis	170	Diuitiarum modus	98
Coruus Augustum salutat	8	Domare	80
Corui & picæ qui	8	Domini animi & corporis	154
Cossus orator	14	Dolosus nummus cur	7
Cotyla quid	49	E	
Choum vinum	155	Echus fabula	42
Crassus diues	64	Egestas	5
Craterus medicus	96	Egestas magistra rerum	7
Cratinus poëta audax	48	Egregiæ hostiæ	123
Cronia festa	33	Eloquentia in principe	114
Cuminum herba pallens cur	139	Emereri	143
Cupidi liberi non sunt	154	Emeriti milites	143
Cupidi serui	158 & 161	Emeritum stipendium	143
Cupiditas animi pars	165	Empedocles de animo	170
Cures oppidum	120	Ennius arte carens	33
Cura corpus minuit	172	Ennius alter Homerus	2
Cuticulam curare	118	Ennius trilinguis	170
Cybele Berecinthia	38	Ennij annales	171
Cynici philosophi	49	Ennij somnium	2 & 171
D		Ephialtes	3
Dama quis	144		

INDEX.

Epicureorum de rerum principiis opinio	102	Floralibus vestis alba gest.	162
Equites cur troffuli	34	Focus sacer pœnatibus	86
Ergenna quis	61	Fons Pyrene	2
Esseda gallorum	180	Fores ædium priuatarum	107
Ethica philosophia	97	Forma fluxa	16
Euander	140	Forma non optanda	64
Euius Bacchus	42	Fortunę proprium prosperare	68
Eupolis poëta	48	Fraus vulpis propria	152
Eupolidis mors	48	Frons pudori sacra	149
Eupolidis comœdiæ	48	Frigus pro morte	44
Europa Atrei vxor	129	Funus pretiosum cur	55
ἔξογιάζειν quid	58	Funus quid	55
Expedire quid	6	G	
Expiandi ratio	58	Galatę auari	56
Expungere quid	58	Galli sacerdotes qui & vnde	165
Extæ quæ & vnde	69	Gallus fluuius	165
Eximiæ hostiæ	123	Gannire vulpium	148
F		Gemini sæpe diff. moribus	173
Fabularum scriptores vani	129	Gemini qui	137
Falernum vinum vnde	80	Genius quid	52
Fama dea	54	Genius natalis deus	51
Famæ consulendum	54	Genij pictura	52
Far quid	85	Genio quibus sacrificabatur	52
Far primus cibus	85	Genialis arbor quæ	52
Far in sacris	78	Genialis dies à sanguine vacuus	52
Farinæ nostræ prouerb.	152	Genuinus deus	46
Farrago quid	144	Germanorum templa	30
Fascinatio quid & vnde	63	Gyganthomachia	42
Fauilla quid	20	Gloria quæ non repudianda	22
Fauistuli somnium	164	Gluto quid	151
Febris accessiones	104	Glycon tragœdus	129
Fertum quid	69	Gnomonice quid	81
Feralia festa	69	Græca Latinis miscere turpe	30
Fermentum	16	Græci poëtæ qui optimi	32
Festuca manumittēdorum	162	Græci ridentur	30
Fibra quid	22	Græcia docta	178
Fictilia vasa	73	Græci sermonis affectatio	29
Fictilia Aretina	49	Granarium quid	151
Fictilium nobilitas	73	Gurges quid	58
Fides seruanda	55	H	
Fides dea	54	Hebenus vbi	155
Fidei templum quis posuit	55	Hecatombe	180
Fidei simulachrum	54	Hedera quid	4
Fidelia quid	100	Hedera Baccho sacra cur	4
Figulorum collegium	73	Hedera sequax	4
Finis bonorum cognoscendus	95	Hedera poëtæ coronantur	4
Finis bonorum quis	97 & 117	Helleborus quid	23
Fistula quid	83	Helleborus vbi	24
Flora dea florum	163	Helicon quid & vnde	3
Flora meretricum dea	163	Helicon musicum organum	3
Floralia festa quæ	163	Heliconiades musæ vnde	3
		Hemina quid	48

I N D E X

Hercules lucrī deus	86	Itys metamorphosis	129
Hercules prodicus	134	Iudæi superstitioni	163
Herculis sacra	56	Iudæorum ceremoniæ	164
Herodes quis	163	Iudex corruptus	25
Hesiodus poëta	2	Iudiciorum pericula	36
Hesiodi somnium	2	Iunices quid	69
Hesperus quid	149	Iuno natalis dea	51
Hypsiphile	19	Iupiter diuum pater	88
Hyrcan ^o sepulchrū Dauidis effodit	56	Iupiter natalis deus	51
Hominum studia diuersa	138	Iurare nefas	155
Homo bulla prouerb.	55	Iurandi ratio	155
Homerus Meonides	171	Iuris cognitio	155
Horarum obseruatio	80	L	
Horologiorum inuentor	81	Labeo poëta	10
Horoscopus quid	174	Lacedæmonij grati diis	74
Humilis quid	53	Lachesis	137
I		Lactes quid	62
Ianus quis & vnde	27	Læua quid	19
Iani simulacrum	27	Lagenæ obsignantur	173
Ianus bifrons	27	Lampada tradere	182
Ianus author clauium & feræ	27	Lana Tarentina	75
Ianus quadrifrons cur	27	Lanx quid	77
Ianus clauem gestat	27	Lapides offei	181
Ianiculum a quo	27	Lapillus albus	50
Iantinus quid	18	Lares qui	133
Iecur amoris sedes	13	Lares iidem & penates & præstites	133
Iecur anseris	186	Lares caninis vestibis vtuntur cur	133
Ignorantia excusanda	88	Laribus afsistit canis	133
Ilex quid	60	Laribus bulla appendebatur	133
Imagines poëtarum	4	Larium fabula	133
Improbi non litant	74	Larnassus quid	2
Inane quid	5	Larnax quid	2
In auget significationem	77	Latini poëtæ qui opt.	32
In diem viuere prouerb.	95	Laudandi pueri	91
Infamis digitus	62	Lauerna dea	55
Infectores primi	75	Laurus triumphalis	179
In fermento esse	16	Laureata epist.	179
Inhibere quid	63	Learcus	149
Inopia rerum magistra	7	Lemures qui & vnde	164
Insanus pro sano	91	Libare quid	52
In se descendere prouerb.	119	Liber quis	150
Inserere quid	141	Liber quid	83
Intus & incute prouerb.	87	Liberi non optandi	165
Inuidia quid	99	Libertas pileo significatur	144
Inuidiæ tormentum	172	Libertas quid	145
Inuidere vnde	100	Liberalitatis cautiones	99
Inuidere florem	100	Libido	108
Ionium mare vnde	176	Libidinis descriptio	88
Iouis signum salutare	138	Libidinis species	88
Ira quid	104	Libra signum	137
Iræ descriptio	108	Licitari & liceri quid	166
Isidis sacerdotes	165	Licinus quis	64

I N D E X.

Lictores vnde	31	Mercatores iurant	155	Neronis Ilias	10
Lien sedes risus	13	Mercaturæ prima ratio	139	Nervos intendere	66
Liguria regio	179	Mercurius hermes	67	Niger malus	50
Ligurini vanitas	18	Mercurius eloquentiæ deus	61 & 67	Nihil de nihilo	103
Linx	42	Mercuri° vnde dict°	67 & 151	Nihil Gracculo prouerb.	148
Lincib° Bacch° vehebatur	29	Mercurius lucri deus	183	Nobilitatis prænomen index	144
Lira vnde	168	Mercurij imago	183	Nocturna somnia	59
Lirici versus subiectum	169	Mercurius allatus cur	67	Nonaria	49
Litare quid	77	Mercuri° somnia immittit	71	Nosce te ipsum quid	123
Longa litera	116	Mergus	177	Nuces spargere & relinque-	re
Lucifer quis	148	Mercurius mercib° preest	67		12
Lucilius quis	45	Mercurij epitheta	68	Numæ vasa	73
Lucus quid	61	Messala	77	Numerus quid	13
Lucus vnde	30	Messe tenus prouerb.	175	Nummus asper cur	99
Lucus sacer	30	Midæ fabula	47	Nummus dolosus cur	7
Lucos collucare	61	Milites hircosi cur	110	O	
Lumbi	15	Miluius auis quæ	120	Obba vas quale	157
Lunæ oppidi descriptio	169	Mima mons	40	Obesi parum ingeniosi	26
Lupus	46	Mimallones quæ	40	Obsignadæ lagenæ mos	173
Lustrare quid	63	Micenæ ciuitas vbi	130	Obstipare quid	102
Lustricus dies	63	Monitor Satyricus	9	Occare quid & vnde	175
Lustralia festa	63	Morbo occurrendum	96	Occatio	175
Lustralis salua	63	Morbus animi	108	Ocymon herba	119
Lustratio puerorum	63	Mores pallentes qui	130	Oenophorum	156
Luxuries romana	75 & 76	Munera deo grata	77	Offa quid	129
Luxuriæ descriptio	157	Murex quid	75	Ohe satietatis	15
M		Muria quid	174	Oleum cedrinum	21
Macilenti	26	Murmur	53	Omentum quid	69
Macrinus quis	50	Musæ quot	3	Operæpretium quid	170
Medi populi	93	Musæ heliconiades vnde	3	Opiniones de fine bonorū	118
Mena piscis	100	Musarum templum	5	Optandum quid	98
Menas quid	43	Musæ quando à poëtis inuo-	129	Orationis obscenitas vitan-	da
Maieſtas principis	114	candæ	16		14
Manes qui & vnde	20	Musica inutilis	46	Orbi cur pupilli	60
Manius qu's	182	Mutius albutius	51	Orca vas & piscis	100
Marmorarij	29	N	51	Orestis furor	109
Marsi populi	100	Nares vncę quid significāt	20	Ossei lapides	181
Masurius quis	146	Natalis dies celebrandus	51	Othus	3
Matertera	181	Natales dij qui	51	Oua lustralia	165
Mediocritas seruanda	175	Natalis dies nullus	51	Ouatum aurum	71
Melicerta quis	149	Natalia rom.	174	Oues cur sacrificentur	61
Melicertę fabula	149	Natta impurus	88	P	
Melos quid	8	Narcisus flos parcis facer	137	Pacuius poëta	33
Membrana bicolor cur	83	Naufragij tabula	35	Pacuij epithaphium	33
Memini cum præterito	136	Nautarum vota	176	Paganus & pagus vnde	5
Mens dea	54	Nepos quid	186	Pagi vbi extrui soliti	5
Mens bona optanda	54	Nerius quis	57	Pales dea pabulorum	30
Mentis templum vbi	54	Nero poëta	18	Pallilia festa	30
Menti templū positū cur	54	Nero Troianarum rerum stu-	10	Pallilia fumosa cur	31
Mensæ citreæ	25	diosus	10	Pallidum studium cur	140
Mensa verecunda	136	Neronis ambitio	18 & 16	Palpo quis	162
Mephitis quid	106			BB	

I N D E X

Parca quid & vnde	137	134	Poëta solitudinē quærūt	13	
Parce quot	137	Philosophia medicina animi	Poëtarū oratio antiquiss.	168	
Parcae Iouis scribæ	137	96 & 104	Poëtarum imagines	4	
Parce quid significant	137	Philosophi impranſi	103	Polycrates	14
Parce cuius filiæ	137	Philosophi barbati	111	Polydamas quis	10
Parcarum vestitus	137	Philosophiæ studium	141	Pontifices qui & vnde	76
Parma	75	Philosophorum somnia	102	Populus bellua	111
Parnassus heros	2	Philosophia macerat	103	Populi iudiciū contēdū	11
Parnassus vnde dictus	2	Phyllis	19	Porſenæ frugalitas	49
Parnassus vbi	2	Phoenix rara auis	22	Portæ urbium	107
Parnassus biceps vnde	2	Pica loquax vnde	6	Porticus Athenienſis	39
Parti qui	128	Pieri filiæ in picas mutatę	6	Præceptores & magistri	140
Partorum fuga	128	Pilam reddere prouerb.	122	Præcordia	131
Patina quid	67	Pileus nobilium	107	Prætexta quid & vnde	133
Patinarum luxus	67	Pileati serui	107	Prætexta quis primū vsus	133
Patria chara	99	Pileata Bruti statua	144	Prænomen nobilitatis index	
Patronorum auaritia	99	Pileus nobilitatis index	144	144	
Patruī seueri	12	Piper rugosum cur	139	Primipili qui	101
Patruelis quid	181	Pyrausta quid	85	Princeps sapiens	110
Paulus orator	14	Pyraustæ interit⁹ prouerb.	85	Principes poëtica delectan-	
Peccata æqualia	152	Pyrene fons	2	tur.	23
Pecten quid	168	Pyrene cur pallida	3	Principi necessaria	110
Pectus sinuosum	132	Pyrene vbi	3	Proceres qui	52 & 24
Pectus apertum quid	131	Pisianaſtia porticus	93	Procrastinandum nō est	142
Pecunia quid facit	7	Pituita vnde	71	Procyon canicula	81
Pecuniæ modus	98	Pithagoras Samius	94	Progues fabula	129
Pecunia pallens	124	Pythagoræ de albo sentē.	50	Propertij patria	100
Pedius quis	35	Pythagoreum silentium	113	Propinqui chari	99
Pegasus equus	2	Pythagoræ litera	94	Prosperare proprium fortu-	
Penates qui	68	Pythagoræ litera quid signi-		næ	68
Penates vnde	68	ficat	134	Prudētia cū ætate crescit	115
Penatum sedes	86	Pythagorea mensa	49	Prudentiæ ciuilis partes	114
Penates iidem & lares & pre-		Pythagoræ abſtinentia	94	Prudentis factum	153
stites	133	Pytagoreorum de ternario		Pſittaci descriptio	6
Penatum imagines	68	opinio	59	Pſittaci heros salutant	6
Penus quid.	100	Pythagoræ dogma	2	Pueri muneribus ad studium	
Pentheus superbus	41	Pythagoræ Palingeneſia	171	alliciendi	134
Pentheï fabula	41	Pytine fabula	48	Pueri iracundi	82
Pericles	112	plasma quid	14	Pueri cur fascinentur	
Perilli taurus	89	plastiſce ars	14	Pueri laudandi	91
Pernæ quid	100	Platanus genialis	52	Puerorū animi flexibiles	135
Pero quid & vnde	148	Pluteus quid	43	Puerorum luſtratio	63
Phalaris Tyrannus	89	Pluto cur summanus	20	Pulmo sedes faſtus	147
Phalera equorum	86	Poëta recitaturus	14	Pulpa quid	124
Phauorini dictū in antiqua-		Poëta fabuloſi ridiculi	129	Puteal quid & vbi	124
rios	34	Poëta gloriæ cupidi	20		
Phedriæ deliberatio	161	Poëta gręci qui opt.	32	Quā quiſque norit artē.	148
Philomelæ metamorphoſis		Poëtarum vanitas	9	Quicunx quid	157
129		Poëta laudis ambitioſi	25	Quirinus Romulus	107
Philosophia mater bonarum		Poëtarum authoritas	169	Quirinus trabeatus	86
artium	134	Poëma inflatum	129	Quirites vnde	107
Philosophia ſenib⁹ vtilis	141	Poëmatiſ virtus	131	R	
Philosophiæ parens Socrates		Poëtica artis studium	23	Ramale quid	40

INDEX.

Rancidus quid	19	Sepulchra pretiosa	55	Stoici qui & vnde	93
Rancidus aper quis	19	Sera poenitentia prouerb.	70	Stoici acuti	146
Rancilia Cincinati vxor	3	Seria quid	56	Stratonici Citarœdi dictum	
Rationis sedes	152	Seriola	121		148
Recutitus quis	193	Sermones qui mensam de-		Strigiles quid	154
Recitandi cupiditas	24	cent	136	Stulti factum	153
Regula quid	135	Serranus quis	31	Suber quid	40
Remuria festa	164	Sesqui quid	26	Subsellia quorum	34
Resignare quid	132	Serui prænomen nō habēt	143	Suburra quid	133
Rhombus quid	175	Serui quomodo vertebantur		Sumen	25
Ridendi modus	104	144		Summa quid	118
Romanorū luxuries	75 & 76	Sextarius quid	49	Summa boni	117
Romani Satyræ auth.	45	Si optantis	11	Summanus Pluto cur	20
Romani togati	130	Sicci qui	160	Superstitiosi serui	163
Romani vnde	31	Signum lagenarum	173	Supplantare	19
Romæ mænia quando signa-		Silentium Pythagoreum	113	Surrentini bonitas	105
ta	31	Silicernium	177	Surrentinum vinū vnde	105
Romulus sobrius	17	Similitudo mater amoris	136	Susurrus quid	54
Rubrica quid	29 & 146	Simpuiua	72	Spes	7
Ruris descriptio	30	Siriæ deæ simulachrum	44	Spei templum vbi	7
S		Sistrum quid	165	Spes in pueris	64
Sabbatum quid	164	Sitire pro continere	105	Spes præmij	7
Sabini populi	168	Socrates philosophiæ parens		T	
Sacerdotes Isidis	165	134		Tabellæ citreæ	25
Sacrificij partes	53	Socrates ἑίπων	113	Tabula naufragij	35
Sacrum templi proprium	5	Socrates barbatus	111	Taciturnitas	113
Seueritas in principe	115	Socrates Alcibiadis magister		Talorum ludus	92
Saleius Bassus quis	167	III		Tantalus filius Thiestis	129
Salem lingere prouerb.	156	Socratis mores	111	Tarentina lana	75
Salinum quid	86	Socratis statua	112	Tarquinius priscus prætextā	
Saliua hominis	63	Socratis dictum	85	primus dedit	133
Saliua mulieris	63	Socratis accusatores	112	Tecum habita	125
Saliua lustralis	63	Socratis accusatio	111	Tectorium	132
Sambuca quid	147	Solario vfi Romani	80	Temon quid	142
Sābucā caloni prouerb.	147	Solon quis	102	Templum sacrum	5
Sanna quid	28	Solonis ædictum	56	Templa vnde	56
Sannio quid	28	Somnia vnde	71	Templa Germanorum	30
Sardonix quid & vnde	14	Somniorum deus	71	Templum Apollinis	5
Sarpeda quid	124	Somniorum dea	71	Templum musarum	5
Sartago quid	34	Somnia diuina	71	Tempora labuntur	142
Saturnus planeta	137	Somnia nocturna	59	Terebrate quid	156
Saturnus malignus	137	Somnia fallacia	71	Terræ filius prouerb.	182
Saturnia vrbs vnde	27	Somnia pollunt	59	Tetricus mons	168
Satyræ romana est	45	Somnia quando falsa	72	Ternarius sacer	59
Satyræ subiectum	130	Somnia quando vera	12	Tessera quid	92 & 143
Satyricus monitor	9	Somniorum sedes	71	Thelamum	17
Sclopus quid	130	Somniorum porta	72	Theophrasti querela	98
Sculp ere quid	15	Somnium Ennij	2	Therei metamorphosis	129
Scombrus quid	130	Somnium Hesiodi	2	Thefauri in sepulchris	55
Seducere quid	52	Somanus irrigat	139	θ nigrum cur	116
Sanio quid	92	Stajus quis	60	Thiestis tragœdia	129
Sæpia quid	83	Stemma quid	86	Tiberis fluuius vnde	58

INDEX

Tibula popularium	106	Thus	53 & 21	Vestis pura quæ	86
Timor frigidus	108	Thus vbi nascitur	155	Vestalis vrna	73
Tyrannus timidus	90	Thufci populi	86	Viator incertus	174
Tyranni suplicia	90	Tutor quis	105	Viatores	32
Tyrannidis descriptio	88	Thynnus piscis	193	Viaticum quid	141
Titi qui Romæ	14	V		Vindicta quid & vnde	146
Toga quid	130	Vafri vnde	46	Vindicius seruus	146
Tolle digitum prouerb.	152	Vanitas poetarum	9	Virgilius notatus	39 & 40
Tori quid	103	Vappa quid	144	Vinum falernum	80
Trabea nobilium	86	Varices quid	166	Virtus per se expetenda	23
Trabeatus Romulus	86	Veientanum vinum	157	Vita brevis	97.98.147.158
Tragœdia quid	127	Velina tribus	143	Vitia virtuti proxima	150
Tragœdiæ subiectum	127	Venæ pro arteriis	108	Viure quid	158
Trama quid	187	Venæ	75	Vlmus quid	82
Transra quid	157	Veneris puppæ	76	Vmbo quid & vnde	134
Tremor mortis index	106	Veneris signum salutare	138	Vmbri populi qui & vnde	100
Triens quid	106	Venter ingenij largitor	77	Vmbri pingues	100
Tristis litera	116	Ventidius diues	120	Vnguenta seruantur oleo	75
Trochi ludus	97 & 3	Ventidij descriptio	174	Vota stulta	65
Troiades	10	Venus in Tesseris	92	Vocis lenocinium	14
Trossuli qui	34	Veratrum quid	23	Vrnæ vestales	73
Tuba potentiorum	106	Veratrum vbi	24	Vulgi inconstantia	171
Tumulus quid	20	Verpus quid	62	Vulpeculæ fraus	152
Turdus quid	175	Verna	119	Vulpenius	166.
Turris mœcenatica	10	Vestis alba in sacris	65		

INDICIS FINIS.

Errata sic corrigito.

Pagina 9. linea 5. lege vanam. pag. 16. li. 25. dele. Romam. pag. 25. li. 45. le. intercipit. pag. 33. li. 17. le. famulosque. pag. 35. li. 10. le. uetule. pag. 40. li. 37. le. quam. pag. 41. li. 1. le. quorum pag. 49. li. 36. post calliroe interpone (pro) quod linea inferiore delendum est. pag. 52. li. 42. le. fido. pag. 79. li. ult. le. somnus. pag. 106. li. 3. d. fine. le. viuorum. pa. 112. lin. 34. le. nomina. pag. 120. li. 1. le. Ventidi. pag. 123. li. penult. le. adhortatio. pag. 127. li. 30. le. lucum. pag. 137. li. 22. le. pollice. pag. 138. li. 16. le. natalis. pag. 146. li. 14. le. propositione. pag. 149. li. 21. le. regis. pag. 158. li. 18. le. Iam. pag. 165. li. 23. le. cur. pag. 179 li. 18. le. reformidandi.

